

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้า
ทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

DEVELOPMENT OF A LOCAL WISDOM KNOWLEDGE MANAGEMENT MODEL
TO ENHANCE ECONOMIC VALUED - ADDED TEXTILE PRODUCTS BASED ON
THAI - YUAN ETHNIC GROUPS IN MID CENTRAL PROVINCIAL CLUSTER

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (DEVELOPMENT EDUCATION)
Department of Education Foundations
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

58260907 : พัฒนศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาคุชฎีบัณฑิต

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการความรู้, มูลค่าเพิ่ม, ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ, ชชาติพันธุ์ไทยยวน

นางสาว วรารัตน์ วัฒนชนโนบล: การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. นพพร จันทรรนำชู

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญา 2. พัฒนารูปแบบ 3. ทดลองใช้รูปแบบ และ 4. ประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐรวม 52 คน และตัวอย่าง คือ ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์โอท็อป รวม 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างทฤษฎีฐานราก

ผลการวิจัยพบว่า 1. การทอผ้าจาก คือ ภูมิปัญญาที่แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และสืบทอดเป็นมรดกทางศิลปหัตถกรรม ที่มาของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ 1) ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ 2) ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่เกิดจากฝึกฝนและปฏิบัติ 3) ความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และ 4) ความรู้ที่พัฒนาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่ม 2. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างประกอบด้วย องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และ 4) การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และเงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) การพัฒนาผู้ผลิต 2) การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก 3) ภาวะผู้นำ 4) ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้ และ 5) ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผ่านการประเมินและรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3. การทดลองใช้รูปแบบโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ 1) ทบทวนความรู้ตามองค์ประกอบรูปแบบ 2) วิเคราะห์บันไดการเรียนรู้ 3) พัฒนาดันแบบผลิตภัณฑ์ และ 4) ประเมินความพึงพอใจต้นแบบผลิตภัณฑ์ และ 4. ผลประเมินการใช้รูปแบบ พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2) การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คงอัตลักษณ์และสนองประโยชน์ของผู้บริโภค การบอกเล่าเรื่องราวบนบรรจุภัณฑ์ช่วยสร้างการรับรู้ 3) ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ช่วยสร้างลวดลายรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนค่านิยมการอนุรักษ์และการสืบทอด และ 4) การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนพื้นฐานของคุณภาพและมาตรฐานทำให้ผู้บริโภคยอมรับในตัวผลิตภัณฑ์ สำหรับเงื่อนไขความสำเร็จจะช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และการตลาดยุคใหม่ผ่านสื่อออนไลน์จะช่วยขยายตลาดและฐานลูกค้า งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะให้มีกระบวนการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด ปรับปรุง ประยุกต์และต่อยอดภูมิปัญญาพื้นบ้านให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

58260907 : Major (DEVELOPMENT EDUCATION)

Keyword : Knowledge Management Model, Value-Added, Textile Products, Thai-Yuan Ethnic

MISS WARARAT WATTHANACHANOBON : DEVELOPMENT OF A LOCAL WISDOM KNOWLEDGE MANAGEMENT MODEL TO ENHANCE ECONOMIC VALUED - ADDED TEXTILE PRODUCTS BASED ON THAI - YUAN ETHNIC GROUPS IN MID CENTRAL PROVINCIAL CLUSTER THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR NOPPORN CHANTARANAMCHOO, Ed.D.

The objectives of this research are 1. To study knowledge and local knowledge management. 2. To develop a model. 3. To prove the model. 4. To evaluate the use of the local wisdom knowledge management model to enhance economic valued - added textile products based on thai - yuan ethnic groups in the mid-central provincial cluster. This research used to research and development methodology. The key informants are the village's philosopher, community enterprise entrepreneurs, academics, and government officials, totaling 52 people. The sample groups are 400 OTOP products buyers. The tools used for data collection were In-depth interviews, group discussion, and quantitative data analysis and questionnaire with frequency, percentage, mean and standard deviation. The qualitative data analysis used in the grounded theory of content analysis and data synthesis. The results of the research found that 1. Phajok is the local wisdom that showed the identity of ethnic groups and inherited as a heritage of arts and crafts. The source of knowledge and local wisdom are 1) knowledge that has been pass on from ancestors 2) knowledge that is within the trained and practiced person. 3) Knowledge supported by government agencies and 4) knowledge developed into group-specific knowledge. 2. The components for the local wisdom knowledge management model, consist of 1) Participation in learning and inheriting local knowledge, 2) local wisdom knowledge management, 3) Socio-Geography of ethnic groups, and 4) Creating product value to increase value. As the conditions of succession that consist of 1) manufacturer development, 2) Phajok market development, 3) leadership, 4) Network collaboration in knowledge management, and 5) Product development collaboration. 3. Model experimentation by workshops, which are 1) Reviewing knowledge based on the components of a model 2) Analyzing the learning steps 3) Developing product prototypes and 4) Assessing product model satisfaction. 4. Evaluation of the use of the model found that 1) there was participation in learning and inheriting local wisdom 2) local wisdom knowledge management is the basic element of creating new products that maintain identity and meet the consumers' needs. Storytelling on the packaging helps to create product awareness 3) socio-geography of an ethnic group can create patterns of products that reflect conservation values and inheritance and 4) creating value-added to products with quality and standards, causing consumers to accept the product. For the successful condition, it will help develop products including increasing production efficiency, distribution channels, and participation in setting goals more clearly. New marketing through online media also helps to expand the market and increase more customers. This research recommended that there should be a continuous knowledge management process, to enable community enterprises to learn, pass on, inherit, improve, apply and expand local wisdom to be suitable for use in creating a product for value-added.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วง สมบูรณ์ด้วยความเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนาชู และรองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ความรู้ คำปรึกษา และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ต่อการศึกษา รวมทั้งตรวจสอบข้อบกพร่องเพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษาในทุกขั้นตอน ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับคำแนะนำที่มีคุณค่าจากประธานกรรมการ สอบคุษฎีนิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พรรณมธิดา เหล่าพวงศักดิ์ และคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ อาจารย์ ดร.จวีร์วรรณ จันทลา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านในการตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือวิจัย และการยืนยันผลการศึกษา และผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน รวมถึงผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน ที่สละเวลาอันมีค่า ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย ทำให้ งานวิจัยสำเร็จไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ให้ทุนอุดหนุนการทำ กิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย แผนพัฒนาศักยภาพบัณฑิตวิจัยรุ่นใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2561

ขอขอบคุณครอบครัวที่ได้สนับสนุนการศึกษา และเป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งแก่ผู้วิจัยโดยตลอด จนทำให้วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ด้วยดี ตลอดจนพี่ ๆ น้อง ๆ พัฒนศึกษา รุ่น 7 ผู้วิจัยขอขอบคุณในมิตรภาพอันดีอย่างจริงใจ และเพื่อน ๆ ที่มีส่วนในการช่วยเหลือ ที่ไม่อาจกล่าวชื่อได้ทั้งหมด ที่เป็นห่วง ให้กำลังใจ และช่วยเหลือเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูทเวทิตาแต่ บุพการี บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษา และประสบความสำเร็จมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

วรารัตน์ วัฒนชนโนบล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉุ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามการวิจัย.....	5
3. วัตถุประสงค์.....	5
4. ขอบเขตการศึกษา.....	6
5. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
6. ประโยชน์ที่ได้รับ.....	11
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และการจัดการความรู้.....	12
1.1 ความหมายของความรู้ และการเรียนรู้.....	12
1.2 ความหมายของการจัดการความรู้.....	14
1.3 กระบวนการในการจัดการความรู้.....	15
1.4 องค์ประกอบของการจัดการความรู้.....	16
1.5 การจัดการความรู้ของชุมชน.....	18
1.6 เครื่องมือในการจัดการความรู้.....	19

2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	21
2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	21
2.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น	22
3. แนวคิดทุนทางสังคม.....	25
3.1 ความหมายของทุนทางสังคม	25
3.2 องค์ประกอบและลักษณะของทุนทางสังคม	26
4. แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม	29
4.1 ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม	29
4.2 กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์.....	30
4.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดห่วงโซ่มูลค่า	31
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ	33
5.1 ความหมายและประเภทของรูปแบบ	33
5.2 องค์ประกอบของรูปแบบ.....	34
5.3 การออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ	36
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ และการเรียนรู้.....	38
6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางสังคม	41
6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม	46
7. บทสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52
7.1 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	53
7.2 ความต้องการในการผลิต การอนุรักษ์ ปั่นฟูและพัฒนาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์.....	55
7.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม	55
8. กรอบแนวคิดการวิจัย	57
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	61

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R ₁) เป็นการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์ การจัดการความรู้ภูมิปัญญากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่ม จังหวัดภาคกลางตอนล่าง	62
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D ₁) เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่ม จังหวัดภาคกลางตอนล่าง	67
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R ₂) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาค กลางตอนล่าง	70
ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D ₂) เป็นการประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง	76
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	79
ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน	79
ตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง.....	134
ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง.....	175
ตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง.....	189
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	208
1. สรุปผลการวิจัย	209
2. อภิปรายผล.....	223
3. ข้อเสนอแนะ.....	233
รายการอ้างอิง.....	235
ภาคผนวก	248

ภาคผนวก ก คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง	249
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	259
ภาคผนวก ค การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือวิจัยด้วยการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC).....	278
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก	281
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	284
ภาคผนวก ฉ ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูล	287
ประวัติผู้เขียน	293

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 1 (Research: R ₁)..... 66
ตารางที่ 2	สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 2 (Development: D ₁)..... 69
ตารางที่ 3	สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 3 (Research: R ₂)..... 75
ตารางที่ 4	สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 4 (Development: D ₂)..... 77
ตารางที่ 5	องค์ประกอบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนล่าง 154
ตารางที่ 6	เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัด ภาคกลางตอนล่าง..... 167
ตารางที่ 7	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินรูปแบบการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง..... 171
ตารางที่ 8	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น 183
ตารางที่ 9	แสดงการคำนวณต้นทุนผ้าขึ้นชื่อ 185
ตารางที่ 10	แสดงการคำนวณต้นทุนของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น 185
ตารางที่ 11	แสดงการคำนวณต้นทุน และราคาขายของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น 185
ตารางที่ 12	จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 186
ตารางที่ 13	จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้น 187
ตารางที่ 14	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของตัวอย่างผู้ประกอบการ ที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้น 188

ตารางที่ 15	สรุปแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	203
ตารางที่ 16	การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์ แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน.....	279
ตารางที่ 17	การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน.....	280

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 โมเดลปลาทุ	18
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย	60
ภาพที่ 3 ขั้นตอนการวิจัย	78
ภาพที่ 4 เส้นเวลาแสดงความเป็นมาการทอผ้าจกของชาวไทยยวน	92
ภาพที่ 5 ลวดลายการจกในผ้าชิ้นหนึ่งผืน	103
ภาพที่ 6 การแสดงคุณค่าเชิงสัญลักษณ์	108
ภาพที่ 7 บทบาทผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน	118
ภาพที่ 8 กิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	127
ภาพที่ 9 การต้อนรับคณะนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมาศึกษาดูงาน	127
ภาพที่ 10 กิจกรรมอบรมการอนุรักษ์และสงวนรักษาผ้าจกโบราณ	131
ภาพที่ 11 การตลาดออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์	132
ภาพที่ 12 ร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง	170
ภาพที่ 13 การประชุมเชิงปฏิบัติการการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบ	177
ภาพที่ 14 บันไดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอจก	181
ภาพที่ 15 แบบร่างด้วยมือ และแบบ 2 มิติของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น	182
ภาพที่ 16 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง	199
ภาพที่ 17 แนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่ม ชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	207
ภาพที่ 18 การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก	288
ภาพที่ 19 การประเมินรับรองรูปแบบ	289

ภาพที่ 20	การประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบ.....	290
ภาพที่ 21	การนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์	291
ภาพที่ 22	การประชุมระดมความคิดข้อวิพากษ์รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน.....	292

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและท้องถิ่นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ และเพิ่มความเข้มแข็งให้กับประชาชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น และส่งเสริมการรวมกลุ่มให้เป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง เสริมสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ แนวนโยบายการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาขับเคลื่อนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรในประเทศ อยู่ดี มีกินดี มีอาชีพ มีรายได้ และมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดีผ่านโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยหน่วยงาน องค์กรรัฐเป็นหน่วยขับเคลื่อน ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่เป็นการกระจายรายได้ไปสู่คนในชุมชนและท้องถิ่น โดยนำทรัพยากรในชุมชนมาสร้างสินค้าให้มีคุณภาพและมูลค่าเพิ่ม และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ใช้นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การต่อยอดองค์ความรู้เพื่อการสร้างมูลค่าตลอดห่วงโซ่อุปทาน เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสู่เศรษฐกิจสมดุลและยั่งยืน ให้มีความสำคัญต่อการเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคม (อรพินท์ บุญสิน, 2557: 23) ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับชุมชน เป็นการนำทรัพยากรของชุมชน ทั้งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ มาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการการท่องเที่ยว การส่งเสริมผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในระดับชุมชน ทั้งด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดการธุรกิจ เพื่อพัฒนามูลค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การจัดตั้งหน่วยงานระดับภูมิภาคที่เชื่อมโยงนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้ากับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชน ท้องถิ่น และภูมิภาค กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับมหภาค (นพพร จันทรนำชู, 2563: 146) เพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (ปรเมธี วิมลศิริ, 2559) ร่วมกับใช้ชุมชนเป็นฐานการพัฒนา (Community - Based Development) ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนบนฐานวิถีชีวิตของชุมชน ร่วมกับการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based society) คือ ความรู้เป็นทุนปัญญาหรือความรู้สำหรับใช้สร้าง

คุณค่าและมูลค่า (Value) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการใช้ทุนปัญญาที่นำไปสร้างคุณค่าและมูลค่า เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน เพิ่มความสามารถในการผลิต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ด้วยทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชน หรือทุนทางสังคม ผสมผสานกับ ภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความรู้สมัยใหม่เพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (ไพศาล สรรสรวิสุทธิ และคณะ, 2558: 109 และ ทศนีย์ บัวระภา, 2559: 223)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และสุพรรณบุรี มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ที่มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและดำรงชีพโดยใช้ภูมิปัญญาของตน ปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ดำรงชีพด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ รวมถึงเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการอพยพโยกย้ายตั้งถิ่นฐาน ทำให้วัฒนธรรม และการสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญา มีความซับซ้อนมากขึ้น สะท้อนให้เห็นในวิถีชีวิต ที่กลายเป็นวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Enculturation or Socialization) จากอดีตสู่ปัจจุบันโดยส่งสมภูมิปัญญาผ่านกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) ที่เป็นธรรมชาติจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เป็นวงจรต่อเนื่อง สม่่าเสมอ นำไปสู่เป้าหมาย คือ พัฒนางานและพัฒนาคน โดยมีความรู้และกระบวนการจัดการความรู้เป็น เครื่องมือ (วิจารณ์ พานิช, 2551) และสุพัตรา คงขำ (2556: 5) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นนวัตกรรมหนึ่งที่น่ามาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการฝึกฝนตนเองนำความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจนเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง โดยการแสวงหาความรู้จากการนำทุนทางสังคม ภูมิปัญญา และวิทยาการต่าง ๆ มาจัดการเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมที่จะอนุรักษ์ สืบสาน จัดการ และพัฒนาภูมิปัญญาและทุนทางสังคมของตนเองให้สามารถดำรงอยู่ได้ ทั้งเรื่องของความคิด ความเชื่อ ความไว้วางใจ ค่านิยมที่ดี ร่วมกันของชุมชน รวมไปถึงวัฒนธรรม จารีตประเพณีของชุมชนนั้นที่มีอยู่ ทุนทางสังคมมีหลายมิติ ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ และมีการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาสู่การสร้างนวัตกรรม หรือผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) ให้เพิ่มมากขึ้น ที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน (ธีรศักดิ์ อุอามรมยเลิศ และคณะ, 2558: 83) รวมทั้งนำไปสู่การพัฒนากลุ่มและชุมชนให้ดำเนินงานวิสาหกิจ ให้มีความยั่งยืนและเข้มแข็งได้ (ณัฐภัทร สุนทรมีเสถียร, 2552) ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย การพัฒนาเศรษฐกิจ “ประเทศไทย 4.0” ที่สามารถสร้างหรือใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี ความคิด

สร้างสรรค์ ในการสร้างมูลค่า (Value-Based Economy) หรือเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) ร่วมกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการสร้างนวัตกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคและประเทศ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ของคนในท้องถิ่น มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น เฉพาะพื้นที่ และเฉพาะด้าน เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนเกิดทักษะ ความชำนาญ การนำวิธีการจัดการความรู้มาใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งกระจุกกระจายอยู่ในตัวบุคคล หรือเอกสาร มารวบรวมจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการประกอบอาชีพและมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยกันกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 2 ประเภท คือ ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล เป็นความรู้ในตัวบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์ เป็นผลมาจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ที่ยาวนานและสั่งสม ทดลองใช้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่ถ่ายทอดออกมาจากตัวบุคคลผ่านวิธีการต่าง ๆ ความรู้ประเภทนี้ต้องผ่านกระบวนการศึกษาและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการศึกษาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันที และอาศัยกระบวนการจัดการความรู้เข้าไปดำเนินการ ดังนั้น การจัดการความรู้ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญเพราะความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่ได้มาจากการสังเกต และการทดลอง มาเป็นเวลานานจากผู้รู้ในชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากนี้ความรู้ดังกล่าวยังแฝงด้วยวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ ความรู้เหล่านี้จึงควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือถ่ายทอดเพื่อไม่ให้สูญหายไป หากมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีพอแล้ว ในที่สุดภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่างจะสามารถพัฒนาไปสู่ความรู้ที่มีคุณค่าต่อภาคส่วนอื่นได้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2550 และ วรารัตน์ วัฒนชินบอล, 2558: 1)

ผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นตัวแทนของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยควบคู่กับความงามด้านรูปทรง ลวดลายสีสัน และความประณีต เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สำคัญ บ่งบอกถึงอัตลักษณ์สะท้อนรากฐานของภูมิปัญญาในการพึ่งพาธรรมชาติด้วยการถักทอเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดตามจินตนาการและจิตวิญญาณของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ รวมทั้งเป็นสิ่งบอกเล่าความเป็นมาของเชื้อชาติ และชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี (จรัสพิมพ์ วังเย็น, 2554: 21 และ ทศวรรณธิมาคำ, 2554) ในปัจจุบันการทอผ้าพื้นบ้านหลายแห่งยังมีลวดลาย สัญลักษณ์ดั้งเดิม โดยเฉพาะในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระจายตัวกันอยู่ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ศิลปะการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ล้วนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม และส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนพัฒนาเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่สำคัญ

ชาติพันธุ์ไทยยวน มีชื่อเสียงในการทอผ้าจาก ที่ได้รับการถ่ายทอดและสืบสานมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น เชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรม ผสมผสานแนวคิดทางวัฒนธรรม ปัจจุบันได้รับการพัฒนาเทคนิค และคุณภาพ เพื่อประโยชน์ของผู้ซื้อและตอบสนองรสนิยมของตลาด (จรัสพิมพ์ วังเย็น, 2554: 2) ปัจจุบันกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอทั่วประเทศได้นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หลากหลาย เพื่อยกระดับคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Up) เป็นกระบวนการสร้างสรรค์คุณค่า (Value Creation) ที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภคด้วยการเพิ่มคุณค่าจากทุนสร้างสรรค์ เช่น ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ นวัตกรรม หรือเทคโนโลยี เข้าไปในผลิตภัณฑ์หรือบริการ (สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2560) สอดรับกับพฤติกรรมผู้บริโภค ปัจจุบันที่มีแนวโน้มความต้องการสินค้าที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือสินค้าที่ช่วยสนับสนุนชุมชน จึงเป็นโอกาสทางธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ที่ต้องเร่งพัฒนาสินค้าทั้งด้านคุณภาพและ เป็นไปตามมาตรฐาน โดยผสมผสานวัฒนธรรมภูมิปัญญากับเทคโนโลยีนวัตกรรม และพัฒนารูปแบบ การนำเสนอความโดดเด่น เรื่องราวของสินค้าให้เกิดการรับรู้ต่อผู้บริโภค เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตัวสินค้า เพิ่มมูลค่า และลดอุปสรรคการแข่งขันด้านราคา ให้ความสำคัญและตระหนักถึงการสร้างตราสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ ตามที่ ธีรศักดิ์ อุณอรรณยเลิศ และคณะ (2558: 83) กล่าวว่า สินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ต้องได้รับการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้แก่วิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สามารถสร้างรายได้ เพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด เพิ่มความนิยมในตัวสินค้า ซึ่งจะทำให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตได้อย่างยั่งยืน ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าจากของชาติพันธุ์ไทยยวน ยังไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจังในการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอ เพื่อให้สามารถเพิ่มกลุ่มผู้บริโภค นอกเหนือจากการจำหน่ายเพียงผ้าผืนเท่านั้น นอกจากนี้กลุ่มยังขาดการจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในกลุ่มและชุมชน ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรของกระบวนการอย่างเป็นระบบ หากผู้ถ่ายทอดเสียชีวิตและไม่มีการสืบทอดความรู้ นั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะสูญหายไป เนื่องจากการสืบทอดความรู้ในการทอและจกผ้า ใช้การถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้รู้และเน้นการปฏิบัติตาม ตามที่ วรรณภา โชคบรรดาลสุข และคณะ (2557) พบว่า จำนวนคนทอผ้าจกลดน้อยลงเรื่อย ๆ เนื่องจากช่างทอมีอายุมากขึ้น และลูกหลานสนใจการทอผ้าน้อยลง การถ่ายทอดมีแต่เฉพาะเครือญาติใกล้ชิดเท่านั้น

ดังนั้น การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการบริหารและการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ในกลุ่ม และชุมชน อย่างเป็นระบบและองค์รวมที่สามารถนำไปสู่การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้มีคุณภาพและมูลค่าเพิ่มขึ้น โดยการพัฒนา ส่งเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่ท้องถิ่น และพัฒนาสู่การผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม (Cultural Product) โดยการสนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ใน

ท้องถิ่นมาเป็นแรงบันดาลใจในการผลิต เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเนื้อหา ภูมิหลัง เรื่องราว ด้านวัฒนธรรม บ่งบอกอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ ตลอดจนสามารถนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ไปพัฒนาต่อยอด ฐานการผลิตสินค้าประเภทผ้าทอเชิงพาณิชย์ให้กับคนในชุมชนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถ สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติได้อย่างมั่นคง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาองค์ความรู้และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และมุ่งหวังให้เป็น ทางเลือกที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับผลิตภัณฑ์ ชุมชนที่เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และต่อยอดผลิตภัณฑ์ ที่สร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม และเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่ และเป็นปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้นำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ต่อไป

2. คำถามการวิจัย

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง เป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง
3. เพื่อทดสอบใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง
4. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

4. ขอบเขตการศึกษา

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และการจัดการความรู้ แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวน สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ประชากร และตัวอย่าง

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

1.1 การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน การตั้งและย้ายถิ่นฐาน เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม องค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำชุมชน หรือตัวแทนผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบทชาติพันธุ์ไทยยวนเป็นอย่างดี ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยการเลือกจังหวัดตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐม ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนตั้งถิ่นฐานอยู่ (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2554) จำนวน 5 คน

1.2 การศึกษาสภาพการณ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รูปแบบผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประธานกลุ่มสมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

โดยใช้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนของระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร ครอบคลุมพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐม) พบว่า จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดนครปฐม ไม่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่ ส่วนจังหวัดราชบุรี มีชาติพันธุ์ไทยยวนที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าจกจนถึงปัจจุบัน และมีการรวมตัวก่อตั้งศูนย์หัตถกรรมผ้าทอและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าจก จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่

1. ศูนย์ส่งเสริมอาชีพการทอผ้าจกบ้านไต้ หมู่ 4 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง
2. สหกรณ์การเกษตรไท-ยวน ราชบุรี จำกัด หมู่ที่ 6 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง
3. ศูนย์หัตถกรรมทอผ้าพื้นบ้านราชบุรี หมู่ที่ 2 ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง
4. กลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว หมู่ 1 บ้านรางดอกอาว ตำบลรางบัว อำเภอจอมบึง
5. กลุ่มทอผ้าจกคุณยายซื่อน กำลังหาญ หมู่ 12 บ้านห้วยนา ตำบลคูบัว อำเภอเมือง
6. วิสาหกิจชุมชนชนัยพรผ้าจก หมู่ 4 ตำบลดอนตะโก อำเภอเมืองราชบุรี

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

การยกร่างจัดทำและการตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ทำการประเมินผลรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

3.1 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ได้แก่ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 15 คน เพื่อทำการประเมินความสามารถในการจัดการความรู้ และความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3.2 การประเมินความสามารถการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการออกแบบและพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าจก และทำการประเมินผลรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าจกที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น รวมทั้งการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้

(1) การประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าจกที่ ออกแบบและพัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เป็นต้น

(2) การประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าจกที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้บริโภคที่มาเยี่ยมชมหรือมาซื้อ ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน ในจังหวัดราชบุรี และการออกร้านแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

2.2 ตัวอย่าง (Samples) ได้แก่ ผู้บริโภคที่มาเยี่ยมชมหรือมาซื้อผลิตภัณฑ์ ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน ในจังหวัดราชบุรี และการออกร้านแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จำนวน 400 ตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสนทนากลุ่มย่อย (Discussion) ใช้การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) โดยประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นกลุ่มทดลอง ร่วมกันวิพากษ์ ปรับปรุง แก้ไข และสรุปรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่เป้าหมายการวิจัยตามการแบ่งกลุ่มจังหวัดตามประกาศ คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ เรื่อง การจัดตั้งกลุ่มจังหวัดและกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และ สุพรรณบุรี (ราชกิจจานุเบกษา, 2552: 33) ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างทุกจังหวัดมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการผลิตและจำหน่ายผ้าทออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาผ้าทออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อเป็นต้นแบบให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตและจำหน่ายผ้าทออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในจังหวัดอื่นต่อไป สำหรับจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนอาศัยอยู่ ได้แก่ กาญจนบุรี นครปฐม และราชบุรี (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2554: 87) และข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนจากระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน ของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดนครปฐม ไม่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าจกในพื้นที่ แต่ในจังหวัดราชบุรี มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนที่ยังมีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมงานฝีมือ คือ ภูมิปัญญาการทอผ้าจก จากบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีการรวมตัวและก่อตั้งศูนย์หัตถกรรมผ้าจก และจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าจก จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่

1. ศูนย์ส่งเสริมอาชีพการทอผ้าจกบ้านไต้ หมู่ 4 ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี
2. สหกรณ์การเกษตรไท-ยวน ราชบุรี จำกัด หมู่ที่ 6 ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี
3. ศูนย์หัตถกรรมทอผ้าพื้นบ้านราชบุรี หมู่ที่ 2 ตำบลดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี
4. กลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว หมู่ 1 บ้านรางดอกอาว ตำบลรางบัว อำเภอจอมบึง
5. กลุ่มทอผ้าจกคุณยายซ้อณ กำลึงหาญ หมู่ 12 บ้านห้วยนา ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี
6. วิสาหกิจชุมชนชนิยพรผ้าจก หมู่ 4 ตำบลดอนตะโก อำเภอเมืองราชบุรี

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ที่พัฒนาขึ้นโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การตีความของผู้วิจัย โดยการให้ความหมาย มโนทัศน์ และการจัดกลุ่มมโนทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูลสร้างเป็นข้อเสนอและข้อสรุปเชิงทฤษฎี ที่นำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานรากที่เกิดจากปรากฏการณ์จริงของชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ภูมิปัญญาการทอผ้าจกของชาติพันธุ์ไทยยวน ที่ยังคงดำรงไว้และสืบทอดต่อเนื่องเป็นวัฒนธรรมที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชน อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี

ทุนทางสังคม หมายถึง ประวัติความเป็นมาของชุมชน ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรที่มีในชุมชน ทั้งด้านบุคคล ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม กองทุนต่าง ๆ และการหนุนเสริมจากหน่วยงานทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวน หมายถึง ผ้าจก คือ การทอหลอดลายบนผืนผ้าด้วยวิธีการเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปในบางช่วงหรือตลอดผืนของผ้าทอ โดยเทคนิคการสะกิดเส้นยืนโดยการใช้นิ้วมนสะกิดเพื่อสอดเส้นด้ายพิเศษหรือสีเส้นต่าง ๆ ใส่ลงไปบนผืนผ้า ตามลวดลายที่ออกแบบไว้ พบในหมู่ช่างทอผ้าชาวไทยยวน

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การจัดการความรู้ระดับชาวบ้านที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่สั่งสมมาในวิถีชีวิต การปฏิบัติ การสังเกต และการทดลองเป็นเวลานานจากผู้รู้ในชุมชนท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้าน ประกอบด้วย (1) การสร้างและแสวงหาความรู้ (2) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ (3) การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ (4) การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และ (5) การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า

การสร้างและแสวงหาความรู้ หมายถึง การสร้างความรู้ในกระบวนการผลิตผ้าทอจก และการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากภายในและภายนอกกลุ่มมาผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในชุมชน

การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การเรียนรู้จากการกระทำจริง พัฒนาต่อจนเป็นการส่งต่อคนรุ่นหลังด้วยการสาธิตวิธีการ การสั่งสอน การบอกเล่า และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ หมายถึง การนำความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้มาจากการกำหนดความรู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ

การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การสร้างบรรยากาศภายในชุมชนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า หมายถึง การดึงความรู้ที่ฝังลึกที่มีอยู่ในตัวตัวตนให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง ด้วยการเล่าเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้การทำงานสำเร็จ มาเล่าให้บุคคลอื่นฟัง ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จของผู้อื่น และสามารถนำไปประยุกต์การทำงานของตนเอง เป็นการแบ่งปันการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การพัฒนา ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยการผสมผสานองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย (1) การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (2) การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (3) การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด (4) การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (5) การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (6) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (7) การทดสอบตลาด และ (8) การดำเนินธุรกิจ

การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ หมายถึง การเชื่อมโยงลักษณะของการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากวัตถุดิบ ฝีมือ ความรู้ ความชำนาญพิเศษ รวมถึงความโดดเด่นจากอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าจกในรูปแบบหมวดของที่ระลึก และหมวดของใช้

ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยยวน หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาต่อยอดมาจากวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน มีคุณค่า ความหมาย เรื่องราว ด้านวัฒนธรรม อันเป็นรากเหง้าที่ได้รับ การสืบสานสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ บ่งบอก อัตลักษณ์ และสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจสร้างเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง หมายถึง กลุ่มจังหวัดตามประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนอาศัยอยู่และมีการสืบทอดการทอผ้าจก มีการผลิตและจำหน่ายผ้าจก คือ จังหวัดราชบุรี

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ที่มีความเหมาะสมนำไปสู่การยกระดับความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนในกลุ่มอื่น ๆ รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทอื่น ๆ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ และแนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ชุมชน

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานความคิดนำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบการศึกษา วิเคราะห์ และอภิปรายผล ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และการจัดการความรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. แนวคิดทุนทางสังคม
4. แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. บทสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และการจัดการความรู้

ความรู้ และการเรียนรู้เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างกัน ความรู้เป็นทุนปัญญาหรือเป็นความรู้สำหรับใช้สร้างคุณค่าและมูลค่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการใช้ทุนปัญญาที่นำไปสร้างคุณค่าและมูลค่า เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน และพัฒนาความสามารถในการผลิต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชน

1.1 ความหมายของความรู้ และการเรียนรู้

Kolb and Kolb (2005: 193-212) เสนอว่า การเรียนรู้แท้จริงจะเริ่มขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ (Knowledge) ที่เกิดจากการดำเนินการระหว่างความรู้ทางสังคม (Social Knowledge) และความรู้ของบุคคล (Personal Knowledge) จากการสังสมประสบการณ์ของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ลันทม จอนจวบทรง (2557: 20) เสนอว่า ความรู้เป็นนามธรรมเกิดขึ้นจากการคิด การวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์จากพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์

เดิมที่มีอยู่ และถ่ายทอดให้เกิดการรับรู้ สอดคล้องกับ อัญญาณี คล้ายสุบรรณ (2550: 7) เสนอว่า ความรู้เป็นส่วนผสมที่กลมกลืนของคุณค่า ความจริง และความเชื่อ รวมถึงคุณพินิจของบุคคลที่ได้มาจากหลายช่องทาง โดยเฉพาะการลงมือทำหรือปฏิบัติจริง

นอกจากนี้ ความรู้ หมายถึง สิ่งที่นำมาจากประสบการณ์ การทดลอง การสรุปทบทเรียน คำบอกเล่า การแลกเปลี่ยนความรู้ ตำรา นักวิชาการและการคิดไตร่ตรอง จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ความรู้ฝังลึกหรือความรู้ที่อยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) และความรู้ชัดแจ้งหรือความรู้เปิดเผย (Explicit Knowledge) ความรู้ทั้งสองกลุ่มมีลักษณะและความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ได้ ต้องอาศัยขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอ กล่าวคือ ความรู้ชัดแจ้งหรือความรู้เปิดเผย เป็นความรู้ที่สามารถจะแสดงออกมาได้ในรูปของการพูด การแจกแจงออกมาเป็นตัวเลข ข้อมูล ภาพ เสียง คู่มือ สูตรสำเร็จที่รวบรวมได้ง่าย จัดระบบและถ่ายโอนได้ โดยใช้วิธีการดิจิทัล มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) อาจมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรหรืออยู่ในรูปอื่น นอกจากนี้ความรู้ฝังลึกหรือความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนยังมีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjective) มีบริบทเฉพาะทำให้เป็นทางการและสื่อสารได้ยาก ใช้เวลาและต้นทุนสูงในการถ่ายโอนความรู้ เช่น วิจารณ์ญาณ วัฒนธรรมองค์กร ทักษะ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ความรู้ฝังลึกหรือความรู้ที่อยู่ในตัวคน ประกอบด้วย มิติของความรู้ ความชำนาญทางเทคนิค (Technical) หรือ Know How กับมิติของกระบวนการทางปัญญา (Cognitive) ซึ่งมีความสำคัญ ได้แก่ ความเชื่อ การรับรู้ อุดมคติ คุณค่า อารมณ์ และรูปแบบของกระบวนการทางปัญญา ที่บุคคลรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตน แม้ว่าจะไม่สามารถถ่ายโอนได้ง่าย แต่ความรู้ชนิดนี้เป็นความรู้ที่สะท้อนทัศนคติการรับรู้โลกของบุคคล (Takeuchi and Nonaka, 2004: 3 - 4) สอดคล้องกับสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2559: 12-16) แบ่งความรู้เป็น 2 ประเภท คือ 1. ความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่อธิบายได้ สามารถทำความเข้าใจได้จากการฟัง การอธิบาย การอ่าน และนำไปใช้ปฏิบัติ ซึ่งจะถูกจัดไว้อย่างเป็นแบบแผนมีโครงสร้าง และอธิบายกระบวนการวิธีการขั้นตอนชัดเจน สามารถนำไปใช้ได้ และ 2. ความรู้แฝงเร้น หรือความรู้แบบฝังลึก เป็นองค์ความรู้ที่อธิบายได้ยาก หรือบางครั้งไม่สามารถอธิบายได้ว่าเกิดความรู้ขึ้นอย่างไร ไม่มีแบบแผนโครงสร้างที่ชัดเจน เกิดขึ้นในตัวบุคคล ผลของการถ่ายทอดขึ้นอยู่กับผู้ถ่ายทอดและผู้รับเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ อูสา สุทธิสาคร (2554: 5) ได้เสนอแนวทางการเรียนรู้ที่ใช้ศึกษาและอธิบายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่าเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ตามแนวคิดของ David A. Kolb คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการไม่ใช่ผลลัพธ์ (Outcomes) การเรียนรู้เป็นกระบวนการความคิดรวบยอด ก่อตัวจากการปรับเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง มีรากฐานจากประสบการณ์ เป็นความต่อเนื่องของการรับและการนำประสบการณ์ออกมาใช้ ความรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการปัญหาและการปรับตัวของชุมชน ที่เรียกว่า ภูมิปัญญา มีที่มาจากประสบการณ์จริง มีการบูรณาการระดับสูง ทั้งเรื่องกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีวัฒนธรรมเป็นฐาน มีความเป็น

พลวัตระดับสูง เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่มีวิถีชีวิตและปัญหาเป็นตัวตั้ง เป็นกระบวนการการเรียนรู้ ในลักษณะการร่วมคิด ร่วมมือปฏิบัติ มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนระหว่างผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลาย และลดความขัดแย้ง เป็นเครื่องมือทรงพลังในการยกระดับบุคคลและพัฒนาชุมชนที่ทำให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ (สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ, 2548: 26 - 27) และเป็นการพัฒนาโดยชุมชนเป็นฐาน (Community - Based Development) ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนบนฐานของวิถีชีวิต ชุมชน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยใช้ทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชน หรือทุน ทางสังคม เป็นฐานการพัฒนาให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ความรู้ และการเรียนรู้เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างกันต้องอาศัยและขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอ ทั้งความรู้ฝังลึกหรือความรู้ที่อยู่ในตัวคน และความรู้ชัดแจ้งหรือความรู้เปิดเผย อาจได้รับจากคำบอกเล่า การถ่ายทอด แลกเปลี่ยนมาจากระบบการณและการกระทำ นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ การเรียนรู้จากระบบการณ หรือการจัดการปัญหาของชุมชนและการปรับตัวของชุมชน โดยใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเป็นฐานในการดำเนินการ มีความสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยใช้กระบวนการของการจัดการความรู้เข้ามาเกี่ยวข้อง

1.2 ความหมายของการจัดการความรู้

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2559: 8 - 9) เสนอว่า เป้าหมายของการจัดการความรู้ คือ 1. พัฒนางาน การจัดการความรู้ทำให้สามารถนำประสบการณ์ความรู้ที่สั่งสมมาใช้ เพื่อพัฒนาการทำงานปัจจุบันให้ดีขึ้นได้ 2. พัฒนาคน ความรู้ที่สร้างขึ้นสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับบุคคลทั่วไปทั้งที่คุ้นเคยหรือไม่รู้กับความรู้ที่นั้น ทำให้บุคคลได้รับการพัฒนาให้มีความรู้รอบด้าน สามารถพัฒนาการใช้ชีวิตของตนเองได้ และ 3. พัฒนาองค์กร ภายในองค์กรจะมีความรู้มากมาย กระจุกกระจายอยู่ทั่วไป การจัดการความรู้ คือ การนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาเรียบเรียงให้เป็นระเบียบ เข้าใจง่าย สามารถนำกลับมาใช้เพื่อแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น หรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้ ดังนั้น การจัดการความรู้ จึงเป็นกระบวนการสำคัญขององค์กรและชุมชน สอดคล้องกับวิจารณ์ พานิช (2551: 3 - 5) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการที่เป็นเครื่องมือหรือวิธีการเพิ่มมูลค่า หรือคุณค่าขององค์กร กลุ่มบุคคล หรือเครือข่ายของกลุ่มบุคคลหรือองค์กร ประกอบด้วย การสร้างความรู้ การประมวล การแลกเปลี่ยน และการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน ซึ่งสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2559: 9) สรุปว่าการจัดการความรู้ คือ เทคนิค (Technique) วิธีการ (Know How / How To) ข้อเสนอแนะ และข้อพึงระวัง เป็นการผสมระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ความเข้าใจ และการรู้โดยสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่นเดียวกับ Horwich and Armacost (2002), Kermally (2002), Henrie and Hedgepeth (2003), Smith et al. (2007) และไพศาล สรรสรวิสุทธิ์ และคณะ (2557: 111) สรุปว่า

การจัดการความรู้เป็นระบบบริหารจัดการความรู้ขององค์กร ทั้งความรู้โดยนัย และความรู้ที่เห็นได้ อย่างชัดเจน ระบบการจัดการความรู้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการจำแนกความรู้ การตรวจสอบความรู้ การจัดเก็บความรู้ที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว การเตรียมการกรองความรู้ และเตรียมการเข้าถึงความรู้ ให้กับผู้ใช้ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ การถ่ายทอด และการแบ่งปันความรู้ ซึ่งจะช่วยให้ข้อมูลและ ความรู้เกิดขึ้นกับบุคคลอย่างถูกต้อง ถูกที่ ถูกเวลา ในจำนวนที่เหมาะสม แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือ กระบวนการในการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ใน ตัวคน และความรู้ชัดแจ้งหรือความรู้เปิดเผย มาพัฒนาองค์ความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ เพื่อนำไปสู่ เป้าหมายของการจัดการความรู้ คือ การพัฒนางาน การพัฒนาคน และการพัฒนากลุ่ม หรือองค์กร ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.3 กระบวนการในการจัดการความรู้

Nonaka and Takeuchi (2004: 8-10) กล่าวว่า ความรู้ระดับบุคคลและองค์กรเกิดขึ้นจาก การแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้ง ทำให้เกิดเครือข่ายความรู้ในลักษณะของกระบวนการ ทางสังคม (Socialization) คือการแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึกสู่ความรู้ฝังลึก มีการถ่ายทอดจาก ประสบการณ์ตรง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกระบวนการทางปัญญาและทักษะ โดยการใช้ เวลาอยู่ด้วยกันในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน หรือการฝึกงาน การสังเกต การเลียนแบบ และการฝึกหัด และการฝึกฝน ส่วนกระบวนการภายนอก (Externalization) คือการแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึกสู่ความรู้ ชัดแจ้ง โดยนำความรู้ฝังลึกไปแลกเปลี่ยนกับคนอื่นเพื่อสร้างฐานความรู้ใหม่ ผ่านการสนทนา (Dialogue) และการคิดไตร่ตรอง (Reflection) เช่น การสร้างความคิดรวบยอด จินตนาการ หรือ การเขียน นอกจากนี้อาจมีการกระตุ้นโดยการสนทนา หรือการคิดไตร่ตรองจากกลุ่ม (Collective Reflection) โดยใช้คำเปรียบเทียบ (Metaphor) และการอุปมา (Analogy) เพื่อสร้างรายละเอียด ของมโนทัศน์ สำหรับการผสมผสาน (Combination) คือการแลกเปลี่ยนความรู้ชัดแจ้งสู่ความรู้ชัด แจ้ง โดยสื่อหรือเอกสาร การประชุม โทรศัพท์ หรือการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อหาข้อมูลและ จัดระบบข้อมูล และกระบวนการภายใน (Internalization) คือการเปลี่ยนความรู้ชัดแจ้งสู่ความรู้ฝังลึก โดยเอกสาร คู่มือ หรือ เรื่องเล่า ทำให้แต่ละบุคคลซึมซับประสบการณ์จากผู้อื่นและเพิ่มพูนความรู้ ฝังลึกของตนเองมากขึ้น หรือโดยการอ่านและฟังเรื่องเล่าความสำเร็จของบุคคลอื่น การใช้สถานการณ์ จำลองหรือการทดลอง ก็เป็นวิธีการที่ช่วยทำให้เกิดกระบวนการนี้ได้เช่นเดียวกัน

สอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2551) เสนอว่า การจัดการความรู้มีหลักสำคัญ คือ การให้คน ที่มีความหลากหลายของทักษะและความคิด มาทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การจัดการความรู้ที่มี พลังต้องทำโดยคนที่มีพื้นฐานต่างกัน ถ้ากลุ่มดำเนินการจัดการความรู้ที่ประกอบด้วยคนที่คิดเหมือนกัน

จะทำให้การจัดการความรู้ไม่มีพลัง ดังนั้น ในการจัดการความรู้ ความแตกต่าง และความหลากหลาย มีคุณค่ามากกว่าความเหมือน ต้องมีกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดการความรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการ ค้นคว้าทดลอง และนำเข้ความรู้จากภายนอกอย่างเหมาะสม ร่วมกับการเติมเต็มบริบทขององค์กร

สรุปได้ว่า กระบวนการในการจัดการความรู้ คือ กระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการ ของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในกลุ่ม ชุมชน หรือองค์กร ในลักษณะของ

- 1) การแลกเปลี่ยนจากความรู้ฝังลึกสู่ความรู้ฝังลึก
- 2) การแลกเปลี่ยนจากความรู้ฝังลึกสู่ความรู้ชัดแจ้ง
- 3) การแลกเปลี่ยนจากความรู้ชัดแจ้งสู่ความรู้ชัดแจ้ง และ
- 4) การเปลี่ยนจากความรู้ชัดแจ้งสู่ความรู้ ฝังลึก บนพื้นฐานความคิดทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ความแตกต่างหลากหลาย เพื่อบรรลุ ประสิทธิภาพของการจัดการความรู้

1.4 องค์ประกอบของการจัดการความรู้

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ (Components of a Holistic Approach to Knowledge Management) (Trapp, 1999: 34; สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548: 5; ไพศาล สรรสวัสดิสุทธิ และคณะ, 2557: 113-115 และ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2559: 34) ประกอบด้วย

1. เป้าหมายความรู้ (Knowledge Goal) คือการบ่งชี้ถึงเป้าหมายของการจัดการความรู้ ที่ชัดเจน และมีการวางแผนยุทธศาสตร์ในการนำการจัดการความรู้สู่การปฏิบัติ เป็นพื้นฐานสำคัญ ของการนำมาซึ่งประโยชน์ของความรู้

2. การระบุถึงความรู้ (Knowledge Identification) คือการบอกถึงความรู้ที่ต้องการจัดเก็บ ลงในฐานข้อมูล หรือเพิ่มเก็บสะสมงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ตรงตามความต้องการ

3. การจัดหาความรู้ (Knowledge Acquisition) คือการแสวงหาความรู้ขององค์กรจากแหล่ง ภายนอกองค์กร อาจเป็นความรู้ใหม่หรือเป็นความรู้เฉพาะเจาะจงในการใช้ปฏิบัติงานโดยยึดหลักการ คือนำความรู้จากภายนอกองค์กรรวมเข้ากับความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ในรูปแบบของเทคโนโลยี สารสนเทศ และต้องให้พนักงานสามารถสร้างความรู้ใหม่ได้

4. การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) คือการปรับเปลี่ยนความรู้ภายใน องค์กรให้สามารถดำเนินการต่อไปจนสร้างเป็นฐานของความรู้ได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มทักษะใหม่ และเพิ่มความรู้ความสามารถของพนักงาน การพัฒนาความรู้เป็นโครงสร้างที่สลับซับซ้อนระหว่างคน กับเทคโนโลยี

5. การเคลื่อนย้ายหรือกระจายความรู้ (Knowledge Transfer) คือการเคลื่อนย้ายและ กระจายความรู้ความสามารถช่วยให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากความรู้สูงสุดเท่าที่ ต้องการได้อย่าง ถูกต้องและทันเวลา โดยอาศัยเครื่องมือเทคโนโลยี สารสนเทศเป็นตัวกระจายความรู้และข้อมูลต่าง ๆ

6. การใช้ความรู้ (Knowledge Usage) คือการนำความรู้ใหม่มาใช้ประโยชน์ในองค์กร หรือเป็นการนำความรู้เก่ามาพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

7. การเก็บรักษาความรู้ (Knowledge Preservation) คือการเก็บรักษาและรวบรวมความรู้ โดยให้พนักงานสามารถเข้าถึงความรู้และสืบค้นความรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ อาจเก็บไว้ในตัวบุคคล หรือรูปแบบของปัญญาประดิษฐ์

8. การประเมินหรือทบทวนความรู้ (Knowledge Evaluation) คือการวัดความก้าวหน้าและคุณค่าของทรัพย์สินความรู้ (Knowledge Assets) 5 กลุ่ม คือ การเงิน ลูกค้า กระบวนการ การสร้างใหม่ การพัฒนาและมนุษย์ หรือวัดที่ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual capital) ขององค์กร

9. การควบคุมความรู้ (Knowledge Controlling) คือการติดตามความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการความรู้ในองค์กร เพื่อสร้างแรงจูงใจ กระตุ้น หรือปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการความรู้ในองค์กร

นอกจากนี้ Sveiby (2001: 14) เสนอว่า การจัดการความรู้ ประกอบด้วย การจัดการเนื้อหา (Content Management) คือ การจัดการความรู้ชัดแจ้ง เน้นการจัดระเบียบเอกสารหรือโครงสร้าง การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า (Narrative Management) เป็นการจัดการความรู้โดยใช้เทคนิค การเล่าเรื่อง การใช้เทคนิคนี้ต้องเชื่อมต่อระหว่างสื่อที่น่าสนใจและเนื้อหาสาระที่ต้องการสื่อสาร และการจัดการความรู้ตามบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Management) เป็นการจัดการความรู้โดยใช้กิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้โดยเครือข่ายทางสังคม

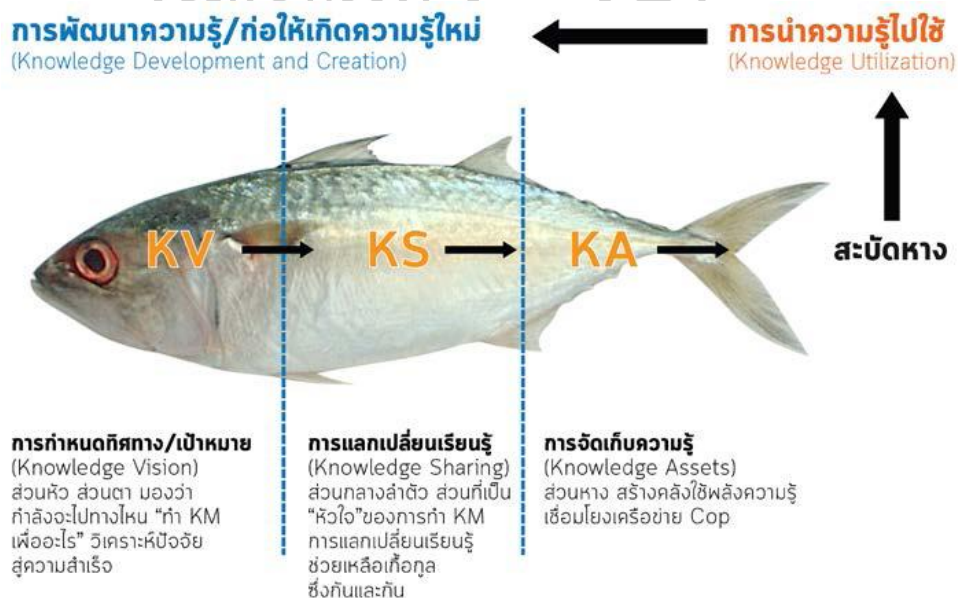
ส่วน Probst et.al (2000: 22) เสนอว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ คือ 1) การระบุถึงความรู้ (Knowledge Identification) คือการบอกความต้องการ ในความรู้แต่ละชนิด 2) การจัดหาความรู้ (Knowledge Acquisition) คือการจัดหาความรู้ตามความต้องการ 3) การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) คือการพัฒนาความรู้และสร้างความรู้ใหม่ 4) การแบ่งปันและการกระจายความรู้ (Knowledge Sharing and Distribution) คือการแลกเปลี่ยน และนำความรู้กระจายสู่ภายนอก 5) การใช้ความรู้ (Knowledge Utilization) คือการนำความรู้ ที่ได้มาใช้ในการปฏิบัติงาน และ 6) การเก็บรักษาและจดจำความรู้ (Knowledge Retention) คือ การเก็บรักษาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรหรือ ชุมชนเข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้น ภายในองค์กรหรือชุมชน เพื่อให้บรรลุประสิทธิผลของการจัดการความรู้

1.5 การจัดการความรู้ของชุมชน

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2559: 5) ให้ความหมายไว้ว่าเป็น การรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชนที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความยั่งยืน เพื่อเป็นคลังความรู้ และปัญญาในการนำไปถ่ายทอดให้แก่คนในชุมชนและนอกชุมชน นอกจากนี้ กนกพร ฉิมพลี (2555: 47) เสนอว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ คือ องค์ความรู้ (Body of Knowledge) เนื่องจากการที่ชุมชนมีองค์ความรู้ จึงจะสามารถนำไปจัดเก็บ ถ่ายทอด หรือแลกเปลี่ยนและสร้าง กระบวนการที่ให้คนสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ได้ ส่วนปาริชาติ วลัยเสถียร (2549: 6) เสนอว่า ชุมชน ที่มีการเรียนรู้ จะมีการจัดการความรู้ด้วยกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การค้นหาและรวบรวม ความรู้ การจัดหมวดหมู่ความรู้ การจัดเก็บความรู้ การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ การจัดกิจกรรม และกระบวนการเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อยกระดับความรู้ การสร้างความรู้ใหม่ การประยุกต์ใช้ความรู้ และการเรียนรู้จากการใช้ความรู้ นอกจากนี้ นักจัดการ ความรู้ ต้องมีความเชื่อพื้นฐานร่วมกันว่า ความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคลสามารถบันทึกหรือถ่ายทอด ให้เป็นความรู้ที่ชัดเจนได้ หรืออาศัยกลไกเครื่องมือการจัดการความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้เกิด การถ่ายทอดความรู้ให้กันและกัน ความรู้ทั้งสองประเภทมีความสัมพันธ์ หมุนเวียน เปลี่ยนกลับไป กลับมาได้ เรียกว่า วงจรการเรียนรู้ ซึ่งสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม เปรียบเทียบ การจัดการความรู้ เหมือนกับปลาที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลปลา

ที่มา: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2559: 15)

จากภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการจัดการความรู้กับปลาใน 3 ส่วน คือ 1) ส่วนหัวปลา (Knowledge Vision - KV) คือส่วนที่เป็นเป้าหมาย หรือวิสัยทัศน์ หรือทิศทางของการจัดการความรู้ เพื่อต่อบัณฑิตประสงค์ของการจัดการความรู้ 2) ส่วนตัวปลา (Knowledge Sharing - KS) คือส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะมีคุณอำนวย ดำเนินบทบาทเพื่อกระตุ้นให้ คุณกิจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำความรู้ที่ซ่อนเร้นในตัวออกมาแบ่งปัน พร้อมอำนวยความสะดวกให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้แบบ สุนทรียสนทนา และ 3) ส่วนหางปลา (Knowledge Assets – KA) คือส่วนของคลังความรู้หรือขุมความรู้ ที่ได้จากการเก็บ สังสมและนำมาแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ สอดคล้องกับ ัณยพร วณิชอุทธา (2550) เสนอว่า รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชนมีส่วนประกอบสำคัญคือ ความรู้ คน และกระบวนการ ความรู้คือความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการ โดยมีคนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ เกิดกระบวนการหรือกิจกรรมต่าง ๆ และกระบวนการเป็นวิธีเชื่อมประสานระหว่างคน ความรู้และ กระบวนการเข้าไว้ด้วยกัน

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ชุมชน คือ การจัดการความรู้ของชาวบ้านหรือของชุมชนที่มี ความเป็นพลวัต มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ความรู้ คน และกระบวนการ โดยคนเป็นกลไกสำคัญ ที่ทำให้เกิดกระบวนการหรือกิจกรรมต่าง ๆ และกระบวนการเป็นวิธีเชื่อมประสานระหว่างคน ความรู้ และกระบวนการเข้าไว้ด้วยกัน ความรู้มีความสัมพันธ์ หมุนเวียน เปลี่ยนกลับไปกลับมาได้เป็นวงจร การเรียนรู้

1.6 เครื่องมือในการจัดการความรู้

เครื่องมือในการจัดการความรู้มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อใช้ในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ และเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จ แบ่งออกเป็น 1) เครื่องมือในการเข้าถึง ความรู้ นิยมใช้กับความรู้ชัดแจ้ง ความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผลสามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมา ในรูปแบบต่าง ๆ และ 2) เครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ นิยมใช้กับความรู้ฝังลึก ความรู้ในตัวบุคคล ที่เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือพรสวรรค์ ที่สามารถพัฒนาและแบ่งปันได้ และช่วยสร้าง ความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งเครื่องมือการจัดการความรู้มีหลายประเภทและแตกต่างกัน ผู้ปฏิบัติ ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละกิจกรรม (พิเชษฐ บัญญัติ, 2555 และ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็ง ชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2559: 23) ได้แก่

1. ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice-CoP) คือ กลุ่มคนที่มารวมตัวกันเป็นเครือข่าย ที่มีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้น ในการรวมตัวกันมีลักษณะ มีความสนใจ และพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน มีความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ระหว่างกัน

2. การใช้ที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง (Mentoring Programs) คือวิธีพัฒนาความสามารถบุคคล มุ่งเน้นบุคคลใหม่ที่ต้องมีการสอนงานอย่างรวดเร็ว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ในเวลาอันสั้น โดยมอบหมายให้พี่เลี้ยงเป็นผู้แนะนำและสอนวิธีการทำงาน

3. การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Review-AAR) คือการอภิปรายเกี่ยวกับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อทบทวนว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมจึงเกิด จะรักษาจุดแข็ง และปรับปรุงจุดอ่อน อย่างไร ส่งผลให้ทีมและสมาชิกได้เรียนรู้จากทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ด้วยการถอดบทเรียน มี 3 รูปแบบ คือ 1) แบบทางการ โดยการประชุมทันที หลังเสร็จกิจกรรมมีการตั้งคำถาม และให้ผู้ร่วม กิจกรรมบันทึกคำตอบอย่างสั้น ๆ ลงในกระดาษ แล้วรวบรวมสรุปเป็นบทเรียน 2) แบบไม่เป็นทางการ โดยการประชุมหรือนำเสนอหลังเสร็จกิจกรรมย่อยในโครงการ ใช้การพูดคุยสั้น ๆ เป็นกันเอง ตรงไปตรงมา แต่ควรมีบันทึกเก็บไว้เป็นบทเรียน และ 3) แบบเป็นส่วนตัว คือ ถามตัวเอง หรือเพื่อน สนิทที่ร่วมกิจกรรมหรือโครงการ ด้วยคำถามสั้น ๆ ง่าย ๆ แล้วบันทึกไว้เป็นบทเรียน

4. การเสวนา (Dialogue) คือการปรับฐานความคิด โดยการฟังจากผู้อื่นและความ หลากหลายทางความคิดที่เกิดขึ้น ทำให้สมาชิกเห็นภาพที่ใกล้เคียงกัน จากนั้นจึงจัดประชุมหรือ อภิปรายเพื่อแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติ ผลหรือข้อยุติที่เกิดขึ้นเกิดจากการเห็นภาพร่วมกันแบบองค์รวม

5. ฐานความรู้บทเรียนและความสำเร็จ (Lesson Learned and Best Practices Databases) คือการจัดการความรู้ในองค์กรหรือชุมชนมีการจัดเก็บองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ทั้งรูปแบบของความสำเร็จ ความล้มเหลว และข้อเสนอแนะในเรื่องที่สนใจ โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลไว้ เพื่อใช้ประโยชน์ ฐานองค์ความรู้นี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการความรู้ในองค์กรและชุมชน

6. แหล่งผู้รู้ในองค์กร (Center of Excellence-CoE) คือการกำหนดแหล่งผู้รู้ในองค์กร หรือชุมชน เพื่อทราบว่าสามารถติดต่อสอบถามผู้รู้ได้ที่ไหน อย่างไร

7. การเล่าเรื่อง หรือเรื่องเล่าเร้าพลัง (Story Telling) คือการถอดความรู้โดยการมอบหมาย ให้บุคคลที่มีผลงานเด่น หรือจากมุมมองคนสำคัญคนใดคนหนึ่งของการทำกิจกรรมนั้น มาเล่าให้คนอื่น ฟังว่าทำอะไร โดยเล่าสิ่งที่ตนเองทำจริงให้เข้าใจง่าย สอดแทรกแนวคิด เป็นเรื่องสั้น ๆ หนึ่งเรื่อง มีหนึ่งประเด็น เพื่อเป็นตัวเชื่อมต่อความรู้ ความเข้าใจให้ผู้ฟังเกิดความคิดใหม่และกระตุ้น ให้ผู้ฟังนำบทเรียนที่ได้ไปใช้กับงานของตน เรื่องราวที่บอกเล่าทำให้ผู้ฟังเข้าไปร่วมอยู่ในความคิด มีความรู้สึกเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่เล่า มีความต้องการที่จะหาคำตอบ เพื่อแก้ปัญหาเรื่องราว และความคิดต่าง ๆ

8. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) คือการประชุมโดยการเชิญสมาชิกจากทีมอื่น หรือ เครือข่าย มาแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจให้แก่ทีมที่ต้องการความช่วยเหลือ ผู้ที่ถูกเชิญ มาอาจจะเป็นคนภายในองค์กรหรือภายนอกองค์กรหรือชุมชนอื่นก็ได้

9. เวทีถาม-ตอบ (Forum) เป็นเวทีหนึ่งที่มีการโยนคำถามเข้าไปในวงประชุม เพื่อให้ผู้รู้ที่อยู่ร่วมในเวทีช่วยกันตอบคำถามหรือส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ ช่วยตอบ

10. อื่น ๆ เช่น เวทีกลุ่มเฉพาะ (Focus group) การศึกษาดูงาน (Study tour) การเรียนรู้ร่วมกันหลังงานสำเร็จ (Retrospect) การค้นหาสิ่งดีรอบตัวหรือสุนทรียสาธก (Appreciative inquiring) การสอนงาน (Coaching) และการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) เป็นต้น

สรุปได้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) เครื่องมือในการเข้าถึงความรู้ นิยมใช้กับความรู้ชัดแจ้ง ความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผลสามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ และ 2) เครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ นิยมใช้กับความรู้ฝังลึก ความรู้ในตัวบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือพรสวรรค์ ที่สามารถพัฒนาและแบ่งปันได้ และช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งเครื่องมือแต่ละประเภทมีลักษณะข้อดี ข้อควรคำนึงและผลที่ได้จากการจัดการความรู้แตกต่างกัน ผู้ที่นำไปใช้ควรเลือกให้เหมาะกับกิจกรรมที่ปฏิบัติและจุดมุ่งหมายของกิจกรรมที่ต้องการ จึงจะเป็นการใช้เครื่องมือจัดการความรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่สุด

2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม คือ ภูมิปัญญา ซึ่งประกอบด้วยแนวความคิด วิเคราะห์การแก้ปัญหาจนเกิดการหลอมรวมเป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาที่มีลักษณะของตนเองที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในการแก้ปัญหาของการดำรงชีวิต

2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

World Intellectual Property Organization (WIPO) (2009) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ เนื้อหาหรือสาระของความรู้ เป็นผลของกิจกรรมเชิงปัญญาและการเข้าใจบริบทดั้งเดิม วิถีปฏิบัติ ทักษะการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ การปฏิบัติและการเรียนรู้ซึ่งประกอบเป็นระบบภูมิปัญญา และความรู้ที่มีอยู่ในวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนหรือชุมชน เป็นระบบความรู้ที่ถูกถ่ายทอด ติความจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง

ปราณี ตันตยานุบุตร (2551: 3) เสนอว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นพื้นฐานความรู้ ความคิด ความเชื่อและความสามารถ หรือกล่าวได้ว่าเป็นองค์ความรู้ของคนในท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิต โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ผ่านบุคคลอื่น และเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ

นอกจากนี้ ศูนย์วิจัยวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2550) เสนอว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลา ยาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เช่นเดียวกับ วิวิธ วงศ์ทิพย์ (2557: 329) สรุปรว่า เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสังเกต ประสบการณ์ ความเชื่อ และการเรียนรู้ รวมถึงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติเพื่อการพึ่งพาอาศัยหรือใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนโดยการสืบทอด ต่อกันมาหลายชั่วอายุคนเป็นระยะเวลายาวนานจนเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับทั่วไป ทั้งนี้อาจมี การแบ่งปันหรือแพร่หลายจากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่งเกิดการนำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาให้มี รูปแบบเฉพาะตามสภาพแต่ละชุมชน จึงทำให้ไม่มีใครสามารถอ้างความเป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้อย่างเด็ดขาด และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2555) นำเสนอมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษาประจำชาติ ภาษาท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรม ศิลปะการแสดง โดยมีการปฏิบัติ การแสดงออก มีความรู้ ทักษะ ตลอดจนมีเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งชุมชน กลุ่มชนหรือปัจเจกบุคคลยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของมรดก วัฒนธรรมของตน รวมทั้งมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อธรรมชาติและ ประวัติศาสตร์ของตน ทำให้เกิดความภูมิใจในตัวตนและก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม

2.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปราณี ตันตยานุบุตร (2551: 8) เสนอว่า ภูมิปัญญาของมนุษย์ในระดับบุคคลหรือกลุ่ม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่เป็นประสบการณ์โดยตรง 2) ส่วนที่ได้รับมาจากความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของผู้อื่น และ 3) ส่วนที่สังเคราะห์ขึ้นใหม่จากประสบการณ์ของตนเองและจากคำ บอกเล่าสั่งสอนของผู้อื่น สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553) กล่าวว่า เป็นระบบของวัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมต่อระบบคุณค่าศีลธรรมส่วนรวมและจิตวิญญาณ ความเป็นมนุษย์ครอบคลุมวิถีคิดของสังคมไทย เป็นการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมและ ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติ ปรากฏในรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการถ่ายทอดความรู้ เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม ดังนั้น การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ ได้แก่ การลองผิด ลองถูก การลงมือปฏิบัติจริง การถ่ายทอดความรู้แก่คนรุ่นหลังด้วยการสาธิต การสื่อสารปากเปล่า และลายลักษณ์อักษร การเรียนรู้จากพิธีกรรม การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ การผลิตซ้ำ ทางวัฒนธรรมและครูพักลักจำ

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และจัดเก็บองค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อไม่ให้องค์ความรู้เหล่านั้น สูญหายไปจากท้องถิ่นหรือชุมชน หากท้องถิ่นหรือชุมชนใดสามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิด ความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชนได้จะช่วยให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน (วณิศา ศิริวรสกุล และ วัชรินทร์ อินทพรหม, 2559: 45) ดังนั้นในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ก้าวสู่มาตรฐานและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วย เพราะวิสาหกิจชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่ม หรือเครือข่ายจากการลงมือปฏิบัติจริง (นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ, 2553) สอดคล้องกับสัมพันธ์ เตชะอริกและคณะ (2550) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความหลากหลาย เช่น การถ่ายทอดโดยวิธีบอกเล่าความรู้ การเรียนรู้บทเรียนประสบการณ์จากพื้นที่อื่นโดยการศึกษาดูงาน การสรุปบทเรียนในกลุ่มสนทนา อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงท่ามกลางการปฏิบัติ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม ผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ และยังมีจัดการความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ การแสวงหา ยกระดับ การพัฒนาและประยุกต์ใช้ความรู้ เริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัญหาต่าง ๆ การทบทวนความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาต่าง ๆ การสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและผู้นำ ตลอดจนการสรุปปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข ที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นคือ ความเข้มแข็งทางปัญญา กระบวนการสร้างปัญญาหรือ การเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ชุมชนท้องถิ่นเองได้สังสมภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้เพื่อการดำรงชีพไว้ มากมาย ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง ผ่านกระบวนการตรวจสอบ ใช้ประโยชน์ และเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา ความรู้ที่มีลักษณะเป็นพลวัตเหล่านี้ อยู่ในตัวคนมากกว่าอยู่ในตำรา และได้มีการสร้างเครื่องมือทรงพลังในการทำให้ความรู้เหล่านี้ ไหลเวียนถ่ายทอดออกมา มีการตีความ ยกระดับ และนำไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทอื่น ๆ

การจัดการความรู้ระดับชาวบ้านที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องสำคัญเพราะความรู้ เหล่านี้เป็นความรู้ที่สั่งสมมาในวิถีชีวิต การปฏิบัติ การสังเกต และการทดลองเป็นเวลานานจากผู้รู้ ในชุมชนท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้าน หากมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้จากความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละคน จะเป็นการสร้างปัญญาของสังคมไทย และมีนวัตกรรมทาง ปัญญาเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้หลากหลายมีที่มาจากฐานชีวิตจริงและการปฏิบัติจริง และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่างสามารถพัฒนาไปสู่ความรู้ที่มีคุณค่าต่อภาคส่วนอื่นของสังคมได้ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นความรู้ในตัวคน กับความรู้ในตำรามีความแตกต่างกันโดยพื้นฐาน ความรู้ในตำรา หมายถึง ความรู้ที่มีผู้บันทึกความรู้ที่ได้จากการวิจัยสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมา ส่วนความรู้ ในตัวคน หมายถึง ความรู้ความชำนาญที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละคนที่ได้จากประสบการณ์ชีวิตและ การทำงาน ซึ่งคนทุกคนมีความรู้ในตัว บางอย่างก็แจ่มชัด บางอย่างก็ซ่อนเร้นจนแม้แต่ตัวเองก็ไม่รู้ว่า

ตัวเองมีความรู้ อาจจะเป็นเรื่องอะไรก็ได้ เช่น การทำไร่ ทำนา การทำกับข้าว ทำขนม ช่างปลูกบ้าน หมอทำขวัญ ฯลฯ ความรู้จึงสอดคล้องและมีประโยชน์ต่อชีวิต และวิถีชีวิตร่วมกัน เป็นความรู้เชิงวัฒนธรรม (ประเวศ วะสี, 2550) การใช้ปัญญา นำการพัฒนาเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการความรู้ ในชุมชนท้องถิ่น และนำพาชุมชนท้องถิ่นผ่านพ้นวิกฤตมาได้ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ หากรู้จักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้ ความคิด ความสามารถของกลุ่มชนในชุมชนท้องถิ่นมาปรับปรุงการดำเนินงาน และพัฒนางานที่กำลังทำอยู่ จะเป็นส่วนช่วยพัฒนาประเทศในทางหนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้ของชาวบ้านจึงเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทรัพยากรประเภทอื่น ๆ และมีประโยชน์หลายประการ ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงช่วยพัฒนาบุคคล ช่วยการปฏิบัติงานและช่วยในการดำรงชีวิต ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และมีความสำคัญในหลายระดับ ต่อบุคคล องค์กร และสังคม อย่างไรก็ตามการรู้เท่าทันความก้าวหน้าของโลกสมัยใหม่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากเราจะต้องรู้ความเป็นมา ความเป็นไป หรือรากเหง้าของชุมชนท้องถิ่นที่เราอาศัยอยู่ที่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา การพึ่งพาตนเอง มีความเกื้อกูลและอยู่รวมกันมากับธรรมชาติอย่างยาวนานอีกด้วย จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้รอบรู้และรู้เท่าทันต่อความเป็นไปของโลกอย่างแท้จริง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นทางเลือกในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเชื่อว่าความรู้และการปฏิบัติ นั้น ๆ จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างชุมชนท้องถิ่นและสังคมให้เป็นสุข กระบวนการทางปัญญา จากฐานล่างของสังคม ที่ต้องมีการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการเรียนรู้จะเริ่มจากการรู้จักเชื่อมโยงข้อมูลที่มีคุณภาพเพื่อให้เกิดเป็นความรู้ และปัญญา ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ซึ่งฐานของการเรียนรู้ที่สำคัญคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีของชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ ดังนั้นการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นับเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เกิดการจัดการ การพัฒนาศักยภาพของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีความมั่นใจในการพัฒนาตนเองและชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ที่ได้มาจากการสั่งสมของประสบการณ์และมีการสืบทอดติดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งเป็นสิ่งที่มีความเหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล ครอบครัวและหรือชุมชนที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการใช้แก้ปัญหา และหรือการพัฒนาด้านการประกอบอาชีพ หรือด้านวิถีชีวิต และเพื่อไม่ให้องค์ความรู้เหล่านั้นสูญหายไปจากท้องถิ่นหรือชุมชน จึงควรมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. แนวคิดทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมเป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่าย เพื่อช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริม เกื้อหนุน และร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน และชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเกิดของทุนทางสังคมจากประชาชนในสังคมที่มีระบบคิดและค่านิยมที่ตีร่วมกัน เพื่อใช้ขับเคลื่อนชุมชน สังคมให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็ง

3.1 ความหมายของทุนทางสังคม

Putnam (1993) ให้นิยามว่า ทุนทางสังคมระดับสังคม คือ การมีส่วนร่วมกับเครือข่ายทางสังคมในองค์กรภาคประชาสังคม ทำให้เพิ่มศักยภาพการทำงานและลดต้นทุนการทำงานได้มากกว่าการทำงานแบบปัจเจกชน เกิดจารีตประเพณีเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยหรือต่างตอบแทน ทำให้องค์กรชุมชนแข็งแรงและมีพลังมากขึ้น เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่าย ทำให้การติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็ว และมีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ประโยชน์ เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต ขณะที่ Bourdieu (1986: 81-93) และ Nistor et al. (2011: 155-174) นิยามทุนทางสังคมในระดับบุคคล คือ ศักยภาพของบุคคลในการขับเคลื่อนเชื่อมต่อสังคมให้สามารถเข้าถึงทุนประเภทอื่น เช่น ทุนเงิน ทุนวัฒนธรรม ทุนธรรมชาติ

นอกจากนี้ Coleman (1988: 95-120) กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นชุดความสัมพันธ์ (Set of Relationships) ระหว่างคนที่มีผลจากความตั้งใจบนพื้นฐานของความคาดหวังในสิ่งที่ต้องใช้ร่วมกัน (Common) เป็นชุดของการมีค่านิยมร่วมกัน (Set of Shared Values) และการมีสำนึกของความไว้วางใจ (Sense of Trust) ระหว่างกัน เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนหรือมากกว่าที่ได้ออกและส่งผลต่อกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ในทางตรงกันข้าม ในสถานที่ที่ทุนทางสังคมอ่อนแอจะมีปรากฏการณ์ความขัดแย้งในค่านิยมและขาดความไว้วางใจระหว่างกัน ซึ่งนุทิศ เอี่ยมใส (2555: 8) และสถาบันพระปกเกล้า (2554: 7) เสนอว่า ทุนทางสังคมในชุมชน ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล หรือ ประชาชนชาวบ้าน เครือข่ายการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ ภายในประชาคม บรรทัดฐาน และความไว้วางใจ ส่งผลให้ผู้มีส่วนร่วมทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันและความร่วมมือจะสำเร็จเมื่อมีการเชื่อมต่อและไว้วางใจซึ่งกันและกัน อีกนัยหนึ่ง วรวิมล โรมรัตนพันธ์ (2548: 46) กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้วในสังคมถูกนำมาใช้ในมิติที่หลากหลาย ทั้งมิติกว้างครอบคลุมสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ และนามธรรม ได้แก่ วัฒนธรรม ความรู้ สติปัญญา และจิตใจ การมีอยู่ของทุนทางสังคมในชุมชนสามารถก่อให้เกิดพลังเพื่อใช้ขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็ง สอดคล้องและณัฐภัทร สุนทรมีเสถียร (2552) กล่าวว่า ทุนทางสังคมมีหลายมิติทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจที่นำไปสู่การพัฒนา กลุ่มและชุมชนให้ดำเนินงานวิสาหกิจให้มีความยั่งยืนและเข้มแข็งได้

สรุปได้ว่า ทูตทางสังคม เป็นสิ่งดั้งเดิมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน เป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อ ความไว้วางใจ ค่านิยมที่ตีร่วมกันของชุมชน รวมไปถึงวัฒนธรรม จารีตประเพณีของชุมชนนั้นที่มีอยู่ รวมถึงการหนุนเสริมจากหน่วยงานทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ทูตทางสังคมยังเป็นวิธีการในการจัดการชุมชน โดยการมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน เป็นพลังขับเคลื่อนให้ชุมชนนั้นมีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน

3.2 องค์ประกอบและลักษณะของทูตทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548: 2 - 3) เสนอว่า องค์ประกอบที่มีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทูตทางสังคม ประกอบด้วย

1. คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ จึงควรได้รับการพัฒนาทุกมิติ ด้านสุขภาพเพื่อให้มีร่างกายแข็งแรง สามารถดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจเพื่อให้เป็นคนที่มีความตั้งใจดี มีน้ำใจเอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ เสียสละ และมีจิตสำนึกสาธารณะ ฯลฯ และด้านสติปัญญา เพื่อให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดประโยชน์ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิตและพร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

2. สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่หล่อหลอมตั้งแต่แรกเกิด บ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึก รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ กลุ่มเอกลาจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดี สถาบันศาสนาที่มีความเข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคม และเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สถาบันการเมืองการปกครอง ทำหน้าที่กำกับดูแลให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผนและให้คนปฏิบัติ ตามกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกัน สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

3. วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ ในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยมความเป็นไทย นอกจากนี้ อาจเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เป็นต้น เป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตน เกิดความหวงแหน มีความภูมิใจที่จะรักษาอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาและต่อยอดเพื่อให้เกิดประโยชน์

4. องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิด กำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของคนและธรรมชาติอย่างเกื้อกูล ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลาย ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้ เช่น การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

อาทิตย บุคดาตวง (2554: 23-24) แบ่งทุนทางสังคมเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่

1. ทุนทางจิตวิญญาณ เป็นระบบคุณค่า สำนักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจต่อถิ่นฐานบ้านเกิด รวมเรียกว่า Spirit Capital เป็นสิ่งที่สังคมไทยมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นเรื่องคุณค่า พิธีกรรม ความภาคภูมิใจที่อยู่ในจิตใจของผู้คนในแต่ละสังคม

2. ทุนทางภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนที่แสดงออกทางปัจจัย 4 (อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย) รวมไปถึงเครื่องใช้ ของใช้ เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต สะท้อนให้เห็นความพอดี พอเพียง ของการอยู่ร่วมกันของผู้คนและธรรมชาติ

3. ทุนทางทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์หรือเป็นบุคคลที่มีความสามารถและมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือระหว่างกลุ่มและเครือข่าย

4. ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นทุนที่สำคัญ หากชุมชนค้นพบคุณค่าของสิ่งเหล่านี้มูลค่าก็จะตามมาและไม่มีหมด เพราะจัดการการใช้ประโยชน์เป็น

5. ทุนโคทรพย์ คือ ทุนที่ชุมชนได้ร่วมกันสร้าง ร่วมกันผลิต ร่วมกันสะสม กิจกรรม โครงการ ต่าง ๆ ที่ทำร่วมกัน ล้วนเป็นทุนของชุมชน เช่น กองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารกระป๋อง เป็นต้น

นอกจากนี้ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557: 3 - 4) เสนอว่า ทุนทางสังคมเป็นความสัมพันธ์ผ่านสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. ทุนมนุษย์ คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม บนพื้นฐานของความเอื้ออาทร มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะ มีความรู้สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย รับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน และใช้ศักยภาพและคุณสมบัติที่มีทำประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ผู้นำทางสังคม แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และอาสาสมัคร เป็นต้น

2. ทุนสถาบัน คือ การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความศรัทธา ความเชื่อมั่นและมีจิตสำนึกร่วมกัน มุ่งมั่นในสิ่งเดียวกันเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น

3. ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ การนำองค์ความรู้จากตัวบุคคลที่สั่งสมสืบทอด พัฒนา เป็นจารีต ประเพณีวัฒนธรรม นำไปสู่การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตน ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี สถาปัตยกรรม รวมทั้งระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึกสาธารณะ เป็นต้น เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกัน ด้วยความรักใคร่สามัคคี เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน โดยมีกรอบจริยธรรม คุณธรรมเป็นตัวช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมอื่น ของชุมชน

4. ทุนทรัพยากรธรรมชาติ เป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน และชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นกลุ่มหรือเครือข่ายเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ชุมชน เช่นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำตก ภูเขา เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน พัฒนาผลผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพหรือร่วมกันอนุรักษ์ให้คงไว้

นอกจากนี้ Putnam (1993) กล่าวว่า ทุนทางสังคมมี 2 บทบาท คือ 1) บทบาทเป็นตัวเชื่อม ในกลุ่มสมาชิก ให้เน้นการมองเข้ามาภายในกลุ่ม สนับสนุนครอบครัว กลุ่มเพื่อน และกลุ่มเพื่อนบ้าน ที่มีลักษณะความเป็นพี่น้องทางชาติพันธุ์ และมีอัตลักษณ์ทางสังคมซึ่งใกล้ชิดและรู้จักกันแล้ว ให้มาร่วมมือเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ให้เข้มแข็ง โดยจะเป็นไปเพื่อกีดกันคนภายนอกกลุ่ม และ 2) บทบาทการประสานสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มภายในและภายนอก เน้นการมองออกไปภายนอกกลุ่ม ที่มีลักษณะความแตกต่างทางสังคม ที่ก่อนหน้ารู้จักกันมาก่อนและมีสายสัมพันธ์ที่อ่อนแอ มาร่วมมือ เพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่ง ทินกุด นุดวงษ์ (2554: 26-27) เสนอว่า ทุนทางสังคม สามารถเพิ่มศักยภาพและช่วยลดต้นทุนการทำงาน ทำให้เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัย กัน หรือการต่างตอบแทน ที่ทำให้องค์กรชุมชนแข็งแรงและมีพลังมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการ รักษาชื่อเสียง และการยอมรับจารีตประเพณีของชุมชน รวมทั้งทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของ คนในเครือข่าย ทำให้การติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็ว และทำให้คนในชุมชน นำความสำเร็จที่เคยเกิดขึ้นร่วมกันในอดีตมาใช้ประโยชน์ และต่อยอดถึงความสำเร็จในอนาคต ประโยชน์ของทุนทางสังคม ช่วยให้เกิดเครือข่ายทางสังคม ทำให้งานมีประสิทธิภาพรวดเร็วขึ้นและลด ต้นทุน เกิดจารีตประเพณีที่ดี ชุมชนมีพลังและเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาได้ง่ายขึ้น และช่วยให้ บุคคลมีทางเลือกมากขึ้น ในการพัฒนาชีวิตส่วนบุคคล หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ (วรวิมล โรมรัตน์พันธ์, 2548: 67) สอดคล้องกับ นวกานต์ แห่งทอง (2554) กล่าวว่า การจัดการชุมชนเพื่อ แก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของชุมชน หากนำศักยภาพของชุมชนหรือทุนทางสังคม มาใช้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ผู้นำทุกภาคส่วนร่วมกันดำเนินโครงการหรือ กิจกรรม โดยมีศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนเป็นองค์กรกลางในการขับเคลื่อนกิจกรรม จะทำให้ การจัดการชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นทุนทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักของทุนทางสังคมคือ 1) ทุนมนุษย์ คือบุคคลที่มีองค์ความรู้ มีความสามารถ มีจิตสาธารณะ เอื้ออาทร มีน้ำใจ และพร้อมที่จะเสียสละทำประโยชน์เพื่อชุมชน 2) ทุนสถาบันหรือองค์กร คือสถาบันหรือองค์กรที่มีส่วนสนับสนุน ผลักดันให้ชุมชนอยู่ร่วมกัน อย่างเป็นสุขและทำประโยชน์ร่วมกัน 3) ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม คือภูมิปัญญาท้องถิ่น จารีตประเพณี ในท้องถิ่น รวมไปถึงค่านิยมและความเชื่อที่ดีของชุมชน และ 4) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เป็นทรัพยากรที่มีอยู่แล้วดั้งเดิม ครอบคลุมมิติด้านสังคมและ เศรษฐกิจที่นำไปสู่การพัฒนา กลุ่มและชุมชนให้มีความยั่งยืนและเข้มแข็งได้ ดังนั้นทุนทางสังคม มีบทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของคน เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็ง และช่วยประสาน สัมพันธ์ความร่วมมือกับกลุ่มคนหรือองค์กรภายนอกเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เมื่อมีการร่วมมือกัน จะทำให้มีศักยภาพมากขึ้น เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ พัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง ทั้งยังสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จด้วยรากฐานของความสามัคคี ร่วมใจกัน

4. แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

สภาวะการแข่งขันทางการตลาดปัจจุบัน ความต้องการของผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา ผู้ผลิตและผู้ประกอบการควรต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

4.1 ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

Ernst and Woods (2011: 1 - 4) กล่าวว่า ผู้ประกอบการควรค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใหม่อย่างสม่ำเสมอเพื่อรักษาความเป็นผู้นำตลาด โดยการออกแบบลักษณะของผลิตภัณฑ์หรือบริการ ให้มีความแตกต่างจากคู่แข่งในตลาด และสามารถตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า จะส่งผลให้ ผลิตภัณฑ์นั้นมีมูลค่าเพิ่ม ส่วน สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี (2560: 67 - 69) กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์แบบริเริ่มใหม่ (New Product) หรือการปรับปรุง ให้มีคุณสมบัติดีขึ้น มีลักษณะคือ 1) มีลักษณะริเริ่มหรือเป็นเอกลักษณ์ (Innovated Product) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ สามารถสนองความต้องการเดิม หรือ ความต้องการใหม่ของผู้ซื้อได้ 2) ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถทดแทนผลิตภัณฑ์เดิม แต่มีลักษณะแตกต่าง จากผลิตภัณฑ์เดิมอย่างเห็นได้ชัด หรือ 3) มีการปรับปรุงใหม่ (Modified Product) และ 4) ผลิตภัณฑ์ เลียนแบบ (Me - too) เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่สำหรับบริษัทแต่เก่าสำหรับตลาดสินค้านั้น ซึ่ง ปวีณา ผาแสง และคณะ (2560: 4) กล่าวว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ผ่านการสร้างคุณค่าสำหรับลูกค้าที่ดีขึ้น (Customer Value) โดยมีขั้นตอนการผลิต หรือบริการที่ดีกว่า เพื่อการเป็นผู้นำในผลิตภัณฑ์นั้น นอกจากการสร้างความแตกต่างในตลาดแล้วมูลค่าเพิ่มจะเป็นตัวช่วยในการสร้างคุณค่าที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้บริโภคที่สูงกว่า นำไปสู่ความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกหรือซื้อผลิตภัณฑ์และบริการต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การพัฒนา ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค อาจมีการผสมผสานองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือทุนทางสังคม มาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างคุณค่าที่ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้บริโภคที่สูงกว่า นำไปสู่ความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกหรือซื้อผลิตภัณฑ์และบริการ

4.2 กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นการเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมให้มีคุณสมบัติดีขึ้น หรือเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ศิริพรณ์ ปีเตอร์ (2550) และสภาพร ดีบุญ ฌ ชุมแพ (2550) นำเสนอกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ 8 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Idea Generation) เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการค้นหาความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นความคิดที่มองเห็นสู่ทางการขายผลิตภัณฑ์นั้น ขั้นนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับการค้นหาแหล่งความคิดและวิธีการในการค้นหาความคิด

ขั้นที่ 2 การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and Evaluation of Idea) เป็นการพิจารณาการกลั่นกรองความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างขึ้นเพื่อเลือกความคิดที่จะนำมาวิเคราะห์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด (Concept Development and Testing) เป็นการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นและการสร้างความคิดที่มีต่อผลิตภัณฑ์ให้เกิดกับผู้บริโภค รวมทั้งภาพลักษณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคมอง ส่วนการทดสอบความคิด (Concept Testing) เป็นการนำความคิดไปทดสอบกับกลุ่มผู้บริโภคเพื่อดูความรู้สึกนึกคิดและการยอมรับความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ถ้าความคิดนั้นมีความเป็นไปได้จะนำไปสู่ขั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

ขั้นที่ 4 การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy Development) เป็นการพัฒนาเครื่องมือการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย คือ 1) ขนาดโครงสร้างและพฤติกรรมของตลาดเป้าหมาย (Target Market's Size, Structure and Behavior) 2) การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing Strategy) 3) ยอดขายและกำไรตามเป้าหมายในระยะยาว (Long - run Sales and Profit Goods) และ 4) กลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing Mix Strategies)

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis) เป็นการพิจารณาว่าความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คัดเลือกไว้จะมีความเป็นไปได้เพียงใดในทางธุรกิจ ประกอบด้วย 1) กำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ 2) คาดคะเนความต้องการซื้อของตลาด 3) คาดคะเนต้นทุนและกำไร และ 4) กำหนดภาระความรับผิดชอบเพื่อศึกษาความเป็นไปได้สำหรับผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ 6 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เป็นการเปลี่ยนความคิดที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปเป็นร่าง (Physical Product) ประกอบด้วย 1) การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ (Product Prototype) และ 2) การพัฒนาหน้าที่การทำงานของผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ 7 การทดสอบตลาด (Market Testing) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาแล้วไปทดสอบการยอมรับของลูกค้าเป้าหมายในอาณาเขตที่จำกัด โดยใช้โปรแกรมการตลาดที่กำหนด จะทำให้ทราบข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง

ขั้นที่ 8 การดำเนินธุรกิจ (Commercialization) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดจริงตามแผนการตลาดที่กำหนดไว้

4.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดห่วงโซ่คุณค่า

แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขัน แต่ละองค์ประกอบในห่วงโซ่คุณค่ามีการบูรณาการ (Integrated) ซึ่งเป็นการนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ หรือกระบวนการของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน ให้กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน จนมีความสมบูรณ์ครบถ้วนในตัวเอง และหลอมรวมการเชื่อมโยงกระบวนการของกลุ่มเครือข่าย ด้วยการวางแผนแบบบูรณาการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางปัญญาที่พิจารณากำหนดจากแนวทางปฏิบัติงานของชุมชนมีรากฐานการตัดสินใจตามวัตถุประสงค์มีองค์ความรู้ในการใช้ข้อมูลศักยภาพทุนทางสังคมประสานกันทำงานตามลำดับ (สุรรัตน์ ศรีทะแก้ว และสุเทพ นิมสหาย, 2556: 39 - 41)

ดังนั้นหากนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในวิถีการทำงานร่วมกันของหน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาภายนอกชุมชนโดยยึดหลักการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งชุมชนเป็นฐาน บูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันและมีระบบบริหารจัดการร่วมกัน มีการแบ่งปันฐานข้อมูลร่วมกัน คือให้เกิดความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายจึงจะเกิดเป็น Value Chain ผ่านกระบวนการสร้างคุณค่าด้วยวิธีการร่วมกันผลิต (Co-production) และการร่วมกันสร้าง (Co-creation) และควรเป็นการสร้างห่วงโซ่คุณค่าแบบการบูรณาการ (Integrated value chain) ด้วยทักษะและความรู้ในลักษณะร่วมมือกัน (Collaboration) ของชุมชน กล่าวคือ ชาวบ้านเป็นเจ้าของเรื่อง โดยใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาให้เป็นที่ไปตามความต้องการของชุมชนมากกว่าวัตถุประสงค์ของหน่วยสนับสนุนการบูรณาการมีทั้งการบูรณาการด้านกลไก บุคลากร กระบวนการ และเครื่องมือ

แผนงาน และงบประมาณได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิด การวิจัย โดยแสดงความสัมพันธ์ครอบคลุมปัจจัยทางด้านเครือข่ายจากทุนทางสังคมภายในชุมชนกับ ภายนอกชุมชนที่ผู้วิจัยเรียกว่าปัจจัยพื้นฐานหรือกิจกรรมหลัก (Primary activities) ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านการจัดการองค์ความรู้ ด้านการดำเนินงาน ด้านแหล่งวัตถุดิบ แหล่งทุน ตลาด การผลิตและ การสนับสนุน การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงลักษณะของการเพิ่มคุณค่าและ มูลค่าจากวัตถุดิบ ฝีมือ ความรู้ ความชำนาญพิเศษ รวมถึงความโดดเด่นจากอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ จะถูกนำเข้ามาจัดการในชุมชน สามารถสร้างผลผลิตและเป็นการเพิ่มมูลค่าในขั้นต้น แต่มูลค่านั้น จะดำเนินต่อไปได้และเป็นการสะสมเพิ่มพูนมากขึ้นจะต้องเชื่อมโยงในระดับสูงมากขึ้น ผ่านการตลาด ตั้งแต่ตลาดท้องถิ่น ตลาดช่องทางพิเศษแล้วขยายไปสู่ตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศ ตามลำดับ

ห่วงโซ่คุณค่าในลักษณะนี้จึงจะถือเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดคือ ผลผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้และ กำไร ที่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนที่ยั่งยืน ผ่านการบูรณาการ คุณค่าร่วมกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของปัจจัยทางด้านเครือข่ายกิจกรรมของกลุ่มย่อยจากทุนทาง สังคมภายในชุมชนเอง ที่เรียกว่า ปัจจัยเสริมหรือกิจกรรมสนับสนุน (Support activities) ทั้งที่เป็น เงื่อนไขข้อจำกัดและการเพิ่มคุณค่า (Value creation) ประกอบด้วยปัจจัยโครงสร้างทางสังคม ทรัพยากรมนุษย์ ข้อมูลระบบสารสนเทศ เทคโนโลยี ไปจนถึงการบริหารจัดการของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องสู่ศักยภาพการเชื่อมโยงภายในชุมชน ผ่านปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยทักษะและความรู้ในลักษณะความร่วมมือของชุมชน โดยเริ่มจาก 1) วางแผนและเตรียมการศึกษาบริบทจากทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน 2) เชื่อมโยงทุนทางสังคม แบบมีส่วนร่วมพหุภาคี 3) เชื่อมโยงของการบูรณาการพื้นที่ร่วมกัน และ 4) คุณค่าของการบูรณาการ และแบ่งปันข้อมูลภายใต้การบริหารจัดการของชุมชน โดยมีภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุน

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน คือ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด การพัฒนากลยุทธ์การตลาด การวิเคราะห์ทางธุรกิจ นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การทดสอบตลาด และการดำเนินธุรกิจ โดยใช้ทักษะและความรู้ในลักษณะร่วมมือกันของชุมชนในการให้ผลผลิตที่ ก่อให้เกิดรายได้และกำไร ที่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนที่ยั่งยืน

5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

การกำหนดองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบ ไม่มีหลักเกณฑ์เฉพาะว่าควรต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง หรือจำนวนเท่าใด รวมทั้งมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา หรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้นเป็นหลัก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

5.1 ความหมายและประเภทของรูปแบบ

Willer (1967: 125) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ที่อาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal system) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง

ส่วน Bardo and Hartman (1982: 245) กล่าวว่า รูปแบบในด้านสังคมศาสตร์ คือ ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และหรือการบรรยายคุณสมบัติที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจสำหรับระบบของรูปแบบรูปแบบหนึ่ง ไม่ได้มีการกำหนดว่าควรจะมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างนั้น ไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างไร

ทิตินา แคมมณี (2550: 220) กล่าวว่า รูปแบบ (Model) เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือ แผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบเสาะหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย

สอดคล้องกับ นพพร จันทรนำชู (2563: 6) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาทางสังคมศาสตร์เป็นการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาตัวแบบ (Model) ความรู้หรือนวัตกรรมที่ทำให้เข้าใจและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและนำไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้ และการแก้ปัญหาทางสังคม

สรุปได้ว่า รูปแบบเป็นการจำลองความคิดเพื่ออธิบายให้เป็นรูปธรรมเพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยอาจเป็นคำอธิบาย หรือแผนผัง หรือไดอะแกรม หรือแผนภาพความเหมาะสม โดยระบุถึงองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบรอง พร้อมทั้งบอกถึงรายละเอียดและขั้นตอนในการพัฒนา

รูปแบบได้อย่างชัดเจน สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกรูปแบบขึ้นอยู่กับสิ่งที่ต้องการนำเสนอว่าจะนำเสนออย่างไรจึงจะสะท้อนถึงความคิดได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของผู้นำเสนอ โดยจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของสิ่งนำเสนอด้วย

5.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

Husen and Postlethwaite (1994: 3865), Keeves (1997: 386-387) และทิสนา แชมมณี (2550: 220) อธิบายถึงการพัฒนารูปแบบควรมีองค์ประกอบ คือ

1. รูปแบบต้องสามารถนำไปสู่การทำนายผล (Prediction) ที่ตามมาซึ่งพิสูจน์หรือทดสอบหรือสังเกตได้ และสามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อพิสูจน์ผลได้
2. โครงสร้างของรูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น หรือกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษา และอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
3. รูปแบบช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) ของสิ่งที่กำลังศึกษา และช่วยสืบเสาะความรู้เพื่ออธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
4. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships)

ดังนั้น การสร้างรูปแบบควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ส่วนที่เป็นปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ และสภาพแวดล้อมภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ โดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล Keeves (1988: 560) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ ควรใช้เป็นแนวในทางพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถรวบรวมได้โดยการสังเกต เป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นรูปแบบจะต้องเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์และใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย และควรเป็นเครื่องมือในการสร้างโมเดลใหม่และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา สอดคล้องกับเบญจพร แก้วมีศรี (2545: 92-93) กล่าวว่า รูปแบบที่ดีควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรนำไปสู่การพยากรณ์ที่รวบรวมได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ หากไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป และควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน และนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ของเรื่องที่ศึกษาได้ และรูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น

สรุปได้ว่า ในการสร้างและพัฒนาารูปแบบที่ดีจะต้องได้มาจากแนวคิดของทฤษฎี ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เพื่ออธิบายถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ได้ครอบคลุมและชัดเจน ซึ่งรูปแบบที่ดีจะต้องผ่านการทดสอบหรือตรวจสอบก่อนนำไปใช้จริง เนื่องจากจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบ คือ การทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบที่สร้างขึ้นมาว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมและสอดคล้องกับการนำรูปแบบไปใช้ประโยชน์ต่อไปหรือไม่

Madaus et al. (1983: 399-402) นำเสนอมาตรฐานการประเมินและตรวจสอบรูปแบบ ดังนี้

1. ความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง
2. ความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ
3. ความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งด้านกฎหมายและศีลธรรม
4. ความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และสาระ ครอบคลุม ครบถ้วนตามกรอบต้องการแท้จริง

ส่วน Eisner (1976: 135-150) นำเสนอการทดสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน
2. การประเมินที่เป็นความเฉพาะทางในเรื่องที่จะประเมิน เนื่องจากการวัดคุณค่าที่ไม่สามารถวัดด้วยเครื่องมือได้ จะต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง
3. การใช้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน จะต้องเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นมีความเที่ยงตรงและมีเหตุผลที่ดี
4. การใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องยอมรับในความยืดหยุ่นของกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งการกำหนดประเด็นสำคัญ ที่จะนำมาพิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตรงตามการนำเสนอ

สรุปได้ว่า รูปแบบที่สร้างขึ้น ก่อนที่จะนำไปใช้จริงควรได้รับการประเมิน ทดสอบความเหมาะสมโดยใช้การประเมินในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการทดสอบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมิน เพื่อเป็นการรับรองคุณภาพของรูปแบบก่อนนำไปใช้จริง

5.3 การออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ

การออกแบบวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ (Model) เป็นการจัดทำแผนหรือการวิจัย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในทางทฤษฎีและจากงานวิจัยเชิงประจักษ์ หรือเป็นการวางแผนวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ในเชิงเหตุและผล จากทฤษฎีและองค์ความรู้ที่ได้จากผลงานที่มีผู้ศึกษาไว้ เพื่อจัดระบบโครงสร้างรูปแบบหรือกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ตามทฤษฎีและองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามา โดยสามารถพิสูจน์ได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ระบบโครงสร้างรูปแบบหรือกระบวนการที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากบริบทของสังคมที่เป็นอยู่หรือไม่ ต้องมีขั้นตอนในการตรวจสอบความถูกต้อง (Validate) ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือวิธีการอื่นใดที่เหมาะสมกับรูปแบบที่พัฒนาขึ้น (กาญจนา วัฒนสุนทร, 2550: 3-11) มีกระบวนการที่สำคัญดังนี้

1. กำหนดชื่อเรื่องงานวิจัย
2. ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา
3. ศึกษางานวิจัยหรือสภาพปัจจุบันของสิ่งที่ได้ศึกษา
4. ตั้งสมมุติฐานการวิจัย
5. กำหนดวิธีตรวจสอบความเชื่อถือได้หรือความกลมกลืนของรูปแบบ อาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธี คือ การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ การทดลองนำรูปแบบไปใช้ การทดลองด้วยข้อมูลที่จำลองขึ้น การทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติจากแบบแผนการวิจัยที่ได้นำเสนอไว้ เป็นต้น

6. กำหนดกรอบกลุ่มประชากรตัวอย่าง
7. ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
8. วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำตารางหุ่น (Dummy table)
9. ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบที่ปรับปรุงแล้ว

Miyagawa (1986) อธิบายว่า การสร้างรูปแบบ คือการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือสังคมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งไม่อาจศึกษาปรากฏการณ์เรื่องนั้นได้โดยตรง แต่สามารถศึกษาได้โดยวิธีการสร้างรูปแบบ เพื่อหาข้อสรุปที่สามารถนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่ง ชีรวัดน์ นิจนตร (2560: 82-83) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบอาจมีขั้นตอนการดำเนินงานแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) การสร้างหรือการพัฒนารูปแบบ (Construct) และ 2) การหาความตรงของรูปแบบ (Validity) ส่วนรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรขึ้นอยู่กับลักษณะและแนวคิด สรุปได้ดังนี้

1. การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นก่อน เป็นรูปแบบตามสมมุติฐานเกิดจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและแนวความคิดที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องอื่น และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้

สามารถกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบหรือตัวแปรของรูปแบบนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบจะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นฐาน การศึกษาค้นคว้าที่ลึกซึ้งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อนแล้วปรับปรุง โดยอาศัยข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิดของรูปแบบ หรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัว แล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบ หัวใจสำคัญอยู่ที่การเลือกองค์ประกอบในรูปแบบ ตัวแปร หรือกิจกรรม เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม ผู้วิจัยควรกำหนดหลักการในการพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน เช่น เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ตัวแปรในรูปแบบมีน้อยตัว แต่สามารถอธิบายผลได้มาก ในการวิจัยบางเรื่องจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม

2. การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากการพัฒนารูปแบบขั้นต้นแล้ว ต้องมีการทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นแม้ว่าจะพัฒนาจากรากฐานทฤษฎี แนวคิดรูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว หรือแม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน จึงควรต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ บางครั้งจึงใช้คำว่า การทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ เพราะในการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบและอิทธิพลหรือความสำคัญของกลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปรในรูปแบบ เพื่อการปรับปรุงรูปแบบใหม่ ให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การออกแบบวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ มีลักษณะที่สำคัญคือเป็นการวางแผนการวิจัยเพื่อศึกษาขององค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ในเชิงของความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุและผล เพื่อจัดระบบโครงสร้างของรูปแบบที่ศึกษาให้เป็นระบบที่เชื่อถือได้ ผ่านผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม และผลการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสถานการณ์จริง เพื่อให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบและอิทธิพลหรือความสำคัญของกลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปรในรูปแบบ เพื่อการปรับปรุงรูปแบบใหม่ ให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และได้สรุปเพื่อนำเสนอใน 3 กลุ่ม ได้แก่

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ และการเรียนรู้

งานวิจัยที่ทำการศึกษาด้านกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ ได้แก่ สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2550) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน การจัดองค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง จากกรณีศึกษา 6 กรณี สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีการถ่ายทอดโดยวิธีบอกเล่าความรู้ ภูมิปัญญา และอุดมการณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ โดยเริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเปิดโอกาสเรียนรู้บทเรียนประสบการณ์จากพื้นที่อื่นโดยการศึกษาดูงาน การสรุปบทเรียนในกลุ่มสนทนาอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้และการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอด การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงท่ามกลางการปฏิบัติ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม ผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้โดยสื่อวัฒนธรรมและพิธีกรรม การสร้างรูปธรรมเป็นแบบอย่างให้กับคนในชุมชนเลียนแบบหรือเอาอย่าง การเรียนรู้ การกระตุ้นความคิด อุดมการณ์ในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองรอบตัว ส่วนการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหา ยกย่อง พัฒนาและประยุกต์ใช้ความรู้ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัญหา การทบทวนความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดและปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา การจัดกิจกรรมร่วมกัน การสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและผู้นำ การสรุปปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในองค์กรชุมชนมี 2 ปัจจัย 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำ สมาชิกและนักพัฒนาในพื้นที่ ทำหน้าที่ประสานงานและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด บันทึก งานกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งประเด็นคำถามวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน สรุปผลและเขียนรายงาน 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ แหล่งสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ และภาคองค์กรไม่แสวงหากำไร ที่จัดกระบวนการทำแผนกิจกรรมโครงการ นักวิชาการจากภายนอกชุมชนที่ร่วมวางกรอบการศึกษา การศึกษาเอกสาร ทบทวน คิดค้นความรู้ สอดคล้องกับ ปัญหา เมืองริ้น (2552) ทำการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษากรณีเครือข่ายศูนย์กิจกรรมธรรมชาติ จังหวัดระยอง เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ในบริบทชุมชนและเปรียบเทียบรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้ของเครือข่ายชุมชน สรุปว่า กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้จากคนสู่คน โดยการพูดคุย แนะนำ และให้ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญ

และสามารถนำไปปฏิบัติต่อได้ทันที โดยความรู้ที่ถ่ายทอดนั้นมีกระบวนการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง ส่วนรูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ของเครือข่าย ประกอบด้วย 1. การเรียนรู้ 2. การปฏิบัติ 3. การกลั่นกรองหรือการทดลอง 4. การถ่ายทอดความรู้ และสอดคล้องกับ เอกชัย พุ่มดวง และ ยุสนีย์ โสมทัศน์ (2559) ทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามแนวเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพ ในตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้กระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการสืบค้นและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน สรุปได้ว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพในชุมชน พบว่า มีกลุ่มอาชีพของชุมชนใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยใช้การจัดการความรู้ (KM) เป็นเครื่องมือ คือ กระบวนการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้การถ่ายทอดความรู้ และการใช้ความรู้ แต่ยังขาดการจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ และสอดคล้องกับ อูสา สุทธิสาคร (2551) ทำการศึกษาเพื่อสังเคราะห์สถานะองค์ความรู้การวิจัยโดยประชาชนในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน สรุปได้ว่า 1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวต่อสถานการณ์ความขัดแย้งของปัญหาที่ชุมชนเผชิญ ชุมชนเห็นว่าการจัดการแบบเดิมที่เคยทำมาไม่สามารถตอบสนองหรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันได้ จึงต้องปรับตัวต่อการจัดการความขัดแย้งด้วยรูปแบบใหม่ จึงมีการเรียนรู้ใหม่เกิดขึ้น และการวิจัยโดยประชาชนก็เป็นรูปแบบใหม่ในการแก้ไขความขัดแย้งของชุมชน 2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Learning by practice) 3. ความรู้ที่ได้จากการวิจัยประชาชนมีทั้งความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้ง 4. งานวิจัยประชาชนมีกระบวนการในการจัดการความรู้ 4 ลักษณะ คือ 1) กระบวนการทางสังคม (Socialization) 2) กระบวนการสู่ภายนอก (Externalization) 3) การผสมผสาน (Combination) และ 4) กระบวนการสู่ภายใน (Internalization) 5. การวิจัยประชาชนทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการจัดการความรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับครัวเรือน ชุมชน และระหว่างชุมชน 6. การวิจัยประชาชนเป็นกระบวนการสร้างความรู้และวิธีการแสวงหาความรู้ (ในรูปแบบใหม่) ให้กับชุมชน

ส่วนงานวิจัยที่ทำการศึกษาการจัดการความรู้ ได้แก่ นริษา มหาพรหม (2553) ทำการศึกษาการจัดการความรู้กองทุนชุมชนและธุรกิจชุมชนของหมู่บ้านจ่ารุง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง สรุปว่าการจัดการความรู้ทำให้เกิดการฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากภายนอก มีการเพิ่มเติมความรู้ใหม่ด้วยการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม ใช้เวทีสภาหมู่บ้านเป็นเครื่องมือระดมความคิดเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ เป็นการจัดการความรู้คู่กับการปฏิบัติงานจริง ทำให้เกิดกองทุนชุมชนและธุรกิจชุมชนที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ เช่น การถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง การเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน การสังเคราะห์เวทีความรู้โดยสภาหมู่บ้านและการใช้เสียงตามสายเพื่อถ่ายทอดความรู้

ส่วนปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ของชุมชนคือ ผู้นำชุมชน คณะทำงานที่เสียสละมีบทบาทในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนให้ทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ระบบเครือข่ายและระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ในชุมชน จากกรรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการพัฒนาชุมชนร่วมกัน สอดคล้องกับ ไพศาล สรรสรวิสุทธิ และคณะ (2557) ทำการศึกษาการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรมและกระบวนการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี สรุปได้ว่า สภาพมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีมีความหลากหลาย การจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี ได้ดำเนินการด้านการส่งเสริมความรู้ ด้านการจัดเก็บความรู้ ด้านการเผยแพร่ความรู้ ด้านการอนุรักษ์ความรู้ และด้านการพัฒนาเพื่อเป็นพื้นฐานให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

สำหรับงานวิจัยที่ทำการศึกษาด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ วรรณมา โชคบรรดาลสุข (2558) ทำการศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าจากไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านลวดลายผ้าจากไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี เพื่อทำการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าจากไท-ยวนสู่ช่างทอรุ่นใหม่ สรุปได้ว่า ลวดลายผ้าจากซึ่งเป็นลายดั้งเดิมมี 8 ลายคือ 1) ดอกเซีย 2) กาบ 3) หน้าหมอน 4) โกงแก้ง 5) กาบดอกแก้ว 6) โกงแก้งซ้อนเซีย 7) กาบซ้อนหัก และ 8) หักนกคู้ ส่วนกลุ่มบ้านคุณยายซ้อน กำลังหาญ มีลักษณะของลวดลายและการเรียกชื่อลาย มีความแตกต่างกันไปบ้าง แต่มี 8 ลายเช่นเดียวกัน ได้แก่ 1) เซียซ้อนหัก 2) เซียซ้อนเซีย 3) หักซ้อนหัก 4) โกงแก้ง 5) หน้าหมอน 6) เกี่ยวซ้อนกาบ 7) ซ้อนกาบ และ 8) หักดำ และผู้วิจัยได้รวบรวมลายกราฟของผ้าตีนจก แล้วจัดเก็บอย่างเป็นระบบด้วยการจัดทำเป็นคู่มือการทอผ้าจากไท-ยวนราชบุรี เผยแพร่ถ่ายทอดคู่มือไปยังกลุ่มคนที่สนใจและจัดฝึกอบรมให้กับช่างทอผ้าจากรุ่นใหม่ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ในการทอผ้าเพิ่มขึ้น สามารถทอผ้าจากลายพื้นฐานได้ และรู้จักลวดลายผ้าจกมากขึ้น

ส่วนงานวิจัยที่ทำการศึกษาถึงผลสำเร็จและประโยชน์ของการจัดการความรู้ ได้แก่ Leitch and Rosen (2001) และ Collison and Parcell (2004: 9) ได้ทำการศึกษาถึงผลความสำเร็จของการจัดการความรู้ พบว่า ต้องมีองค์ประกอบสำคัญซึ่งเกิดจากการผสมผสานการทำงานระหว่างของคน (People) กระบวนการ (Process) และเทคโนโลยี (Technology) โดยองค์ประกอบทั้งสามจะมีส่วนของความสำเร็จร่วมกันอย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ และ Klaus et al. (2004) ทำการศึกษาประโยชน์ของการจัดการความรู้ (Benefits of knowledge management: some empirical evidence) ซึ่งให้เห็นว่า การจัดการความรู้ส่งผลในทางบวกต่อการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กร

อย่างเป็นรูปธรรม โดยศึกษาในกลุ่มองค์กรธุรกิจในประเทศเยอรมัน พบว่า เกิดประโยชน์ด้านกระบวนการ (Process) เช่น เพิ่มผลผลิต ลดความผิดพลาด ลดขั้นตอนการผลิต และลดต้นทุนจากกระบวนการผลิต ประโยชน์ด้านพนักงาน (Employee) เช่น ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม พัฒนาทักษะความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ พัฒนาไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ ประโยชน์ด้านลูกค้า (Customer) เช่น สร้างความรู้ความเข้าใจกับลูกค้า เพิ่มคุณภาพสินค้าและบริการ และประโยชน์ด้านการเงิน (Finance) เช่น ลดต้นทุนในการจัดการ ลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการ

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางสังคม

งานวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้ ได้แก่ กมลวรรณวรรณนัง (2553) ทำการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง 1) ทุนทางสังคมของชุมชนพึ่งตนเอง 3 มิติ ได้แก่ มิติโครงสร้างประกอบด้วย เครือข่ายทางสังคม และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มิติการรับรู้ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสาร และมิติความสัมพันธ์ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ทางสังคม ความไว้วางใจ การพึ่งพาอาศัย และหลักธรรม 2) กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนพึ่งตนเองมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแบ่งปันความรู้ของชุมชน ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ด้านการจัดการการเงิน ความรู้ด้านการดำเนินชีวิต ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ และความรู้ด้านการจัดสวัสดิการกลุ่ม 3) ทุนทางสังคมของชุมชนพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของชุมชน 4) ตัวแบบบูรณาการทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง สามารถอธิบายได้ว่าทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรที่ชุมชนได้สร้างขึ้น โดยเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคม ทุนทางสังคมได้เกื้อกูลให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ ก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการทดลองปฏิบัติ และการถ่ายทอดบทเรียนจากการดำเนินงาน จนเกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เดิมและความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชน นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ที่ก่อให้เกิดการพึ่งพากันเองภายในชุมชน และสอดคล้องกับ ประมวล เทพสงเคราะห์ และคณะ (2556) ทำการวิจัยการจัดการความรู้บนฐานทุนชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดการความรู้บนฐานทุนชุมชน 3 ทุน คือ ทุนธรรมชาติ ทุนเงินตรา และทุนสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนระบบการตัดสินใจเลือกแหล่งการจัดการความรู้ของชุมชนโดยใช้ภูมิสารสนเทศ ซึ่งในการศึกษาแต่ละทุนจะศึกษาในด้านกระบวนการจัดการความรู้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ และผลของการจัดการความรู้ การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลภาคสนามจากชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สรุปได้ว่า

- 1) กลุ่มที่จัดการความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกระบวนการของกิจกรรมต่าง ๆ มีผู้นำเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ มีกิจกรรมการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอื่น ทั้งแสวงหาองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาขยายผลในพื้นที่ 2) กลุ่มที่จัดการความรู้เกี่ยวกับการออมเงิน ชุมชนมีกระบวนการจัดการความรู้ ผ่านเวทีประชุมคณะกรรมการกลุ่ม และการประชุมสมาชิกของกลุ่มประจำเดือน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ คือ มีคณะทำงานที่มีคุณลักษณะที่เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลให้ชุมชนมีกองทุนเป็นของตนเอง ไม่ต้องรอนงบประมาณจากรัฐบาล และมีการปันผลกำไรเพื่อนำเงินมาพัฒนาชุมชน 3) กลุ่มที่จัดการความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นการนำภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมบ่มเพาะตกทอดมาจากบรรพบุรุษมาสู่ลูกหลานในรูปของวิธีการแก้ปัญหา วิธีการดำเนินชีวิต โดยผู้นำมีบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและของชุมชนได้อย่างยั่งยืน และผลการสร้างระบบสนับสนุนการตัดสินใจเลือกแหล่งชุมชนจากฐานข้อมูลสำหรับการถ่ายทอดการจัดการความรู้ของชุมชนโดยใช้ภูมิสารสนเทศ

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุนทางสังคมที่นำไปสู่การจัดการวิสาหกิจชุมชน และสนับสนุนผู้ประกอบการ ได้แก่ ญัฐภัทร สุนทรมีเสถียร (2552) ทำการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางสน อำเภอบางปะтив จังหวัดชุมพร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนและวิสาหกิจชุมชนตำบลบางสน และศึกษาทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า พัฒนาการของชุมชนช่วงที่ 1 ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา มีทุนทางสังคม คือ ระบบเครือญาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น ศูนย์รวมจิตใจ เป็นตัวขับเคลื่อนให้ชาวบ้านช่วยเหลือแบ่งปันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วงที่ 2 ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงจากการฟื้นฟูชุมชนซึ่งประสบวาทภัยได้ผู้เฒ่าหั้นมาปลูกปาล์มน้ำมัน ทำนาเพื่อการขายและเน้นการสร้าง ความมั่งคั่งร่ำรวย จนทำให้ความสัมพันธ์มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ การทำนาเพื่อค้าขายทำให้ชาวบ้านประสบปัญหาด้านการตลาด ชาวบ้านจึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มธรรมชาติเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และได้นำมาสู่การพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย และฟื้นฟูระบบความสัมพันธ์ในชุมชนให้กลับมาช่วยเหลือแบ่งปันกันอีกครั้ง และสอดคล้องกับ อูสา สุทธิสาคร (2554) ทำการศึกษา การเรียนรู้และการจัดการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของชุมชนบ้านร่องก่อ ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภอลำลูกกา จังหวัดอุบลราชธานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านร่องก่อมีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จดังนี้ 1) ผู้นำชุมชนมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ และใช้ความรู้ฝังลึกที่มีอยู่ผสมผสานกัน เป็นจุดเริ่มต้นนำไปสู่การทำวิสาหกิจชุมชน 2) มีกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มของคนในชุมชน โดยการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจและไตร่ตรองร่วมกันในการทำวิสาหกิจ 3) ชุมชนมีการจัดการความรู้

ด้วยการแสวงหาความรู้ ยกระดับและพัฒนาความรู้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ โดยมีรูปแบบ การจัดการความรู้หลายรูปแบบ อาทิ การศึกษาดูงาน การจ้างผู้มีความรู้มาสอน การทดลอง และ การสอบถามคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผู้นำสินค้าไปใช้ เป็นต้น 4) ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง 5) ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ที่วางอยู่บนรากฐานของ การคิดแบบผู้ประกอบการผสม ผสานกับแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดแบบผู้ประกอบการ ได้แก่ การมีนวัตกรรม กล้าตัดสินใจ กล้าเสี่ยง มีความมุ่งมั่น ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนวิสาหกิจ ชุมชนได้อย่างประสบความสำเร็จ ส่วนแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนให้ความสำคัญกับ วิถีชีวิตของชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกันไม่ใช้ตัวเงินเป็นเรื่องใหญ่ หรือหวังกำไรมากกว่าความอยู่ดี มีสุข และความช่วยเหลือกันของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า ชุมชนมีทุนทางสังคม เป็นปัจจัย สำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ความรู้เดิมที่มีอยู่ในชุมชน ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ไว้วางใจกันของคนในชุมชน ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ มีทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้ที่เป็น แบบอย่างด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละในชุมชน ทำให้งานของชุมชนเดินหน้าต่อไปได้อย่างประสบ ความสำเร็จ และงานวิจัยของ ชูติมันต์ สะสอง และคณะ (2559) ทำการศึกษาการบูรณาการทุนทาง สังคมในการสนับสนุนภาวะผู้ประกอบการและการมีส่วนร่วม ผ่านการเชื่อมโยงนวัตกรรมเพื่อสร้าง การเติบโตของธุรกิจ OTOP กลุ่มชาติพันธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญทุนทางสังคม การมีส่วนร่วม ภาวะผู้ประกอบการ นวัตกรรมและการเติบโตของธุรกิจ OTOP กลุ่มชาติพันธุ์ และศึกษาการบูรณาการทุนทางสังคมในการสนับสนุนภาวะผู้ประกอบการและการมีส่วนร่วม ผ่านการเชื่อมโยงนวัตกรรมเพื่อสร้างการเติบโตของธุรกิจ OTOP กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการวิจัยแบบผสม ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า 1) ผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับ ภาวะผู้ประกอบการมากที่สุด รองลงมา คือการเติบโตของธุรกิจทุนทางสังคม นวัตกรรม และการมี ส่วนร่วม 2) นวัตกรรมเป็นเป็นตัวแปรเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมและภาวะ ผู้ประกอบการซึ่งมีอิทธิพลต่อการเติบโตของธุรกิจ OTOP อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) รูปแบบ การสนับสนุนภาวะผู้ประกอบการเพื่อสร้างการเติบโตของธุรกิจ OTOP กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 1) ทุนทางสังคมที่มีการบูรณาการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจ และวัฒนธรรม ประเพณี ความรู้ ประสบการณ์ 2) การมีส่วนร่วม โดยร่วมคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่และเสาะแสวงหาพันธมิตร 3) ภาวะผู้ประกอบการ โดยเน้นความสามารถในการทำงานเชิงรุก 4) นวัตกรรม ด้วยการประยุกต์ใช้ นวัตกรรมผสมผสานกับผลิตภัณฑ์ ให้มีความโดดเด่น ลำดับสุดท้ายการเติบโตของธุรกิจที่มี ความสำคัญมากที่สุด โดยมุ่งเน้นปัจจัยด้านการเงิน และผลการดำเนินงาน

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ทำการศึกษาคือการบูรณาการทุนทางสังคมกับการบริหารจัดการ ชุมชนที่นำไปสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ มานิตย์ สิงห์ทองชัย (2557) ทำการศึกษา การบูรณาการทุนทางสังคมกับการบริหารจัดการชุมชน : กรณีศึกษา ตำบลตลุกคู อำเภอกันทรวิชัย

จังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ศักยภาพของชุมชนเชื่อมโยงทุนทางสังคมในตำบล ตลุกคู อำเภอกั๊กพัน จังหวัดอุทัยธานี ที่อยู่ในเขตเทศบาล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและแบบบอกต่อหรือแบบลูกโซ่ จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำสมาชิกกลุ่มอาชีพ องค์กรภาคีเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สรุปได้ว่า ชุมชนมีศักยภาพทุนทางสังคมเรื่องการสร้างความร่วมมือกันของชุมชนในกิจกรรมที่มีคุณค่า เกิดจากการมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมกลุ่มชุมชนผ่านกระบวนการสร้างคุณค่าด้วยวิธีการร่วมกันผลิตและการร่วมกันสร้างภายในชุมชน ในด้านการบริหารจัดการตำบล มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของแกนนำและคนในชุมชน ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ มีอาสาสมัครที่มีจิตอาสาในชุมชนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน มุ่งเน้นให้คนในชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตรกรรม และร่วมดูแลสุขภาพรักษาสมดุลทางธรรมชาติ และคนในชุมชนดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความเข้มแข็งด้วยพัฒนาอาชีพหลักของคนในชุมชนให้มีรายได้ที่มั่นคง และสร้างอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และงานวิจัยของ ประพันธ์ นีกะโทก (2557) ทำการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนพึ่งพาตนเองและความรู้ของชุมชนที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และนำเสนอรูปแบบบูรณาการทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า 1. สภาพทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน 1) ด้านความไว้วางใจเป็นการขอคำปรึกษาจากสมาชิกภายในชุมชน พระสงฆ์ 2) ด้านการเงินอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน 3) ด้านการบริหารธุรกิจ เช่น การผลิต การตลาด การเงินมาส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนในหมู่บ้าน มีองค์กรที่สามารถให้ความช่วยเหลือด้านการเงินยามฉุกเฉินได้ 4) ด้านการให้ความรู้มีการพัฒนาการเรียนรู้ครั้งในระบบนอกระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตการสร้างความรู้สมดุลและความพอดีในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตที่หลากหลาย 2. การจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนประกอบด้วย 1) การประยุกต์ใช้ความรู้ 2) การแบ่งปันความรู้ 3) การจัดเก็บความรู้ และ 3. รูปแบบบูรณาการทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน เป็นลักษณะการนำทุนทางสังคมมาใช้ควบคู่กับการจัดการความรู้สู่ชุมชน มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ใช้ทุนทางความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาทบทวนสร้างกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าทามพร้อมกับการใช้ทุนทาง

การเงิน ซึ่งภายหลังการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าทามเกิดการสร้างเงินสร้างรายได้กลับเข้าสู่ชุมชน รวมทั้งเป็นลักษณะของการดึงทุนทางสังคมการประกอบอาชีพทางการเกษตร ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน การจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การถ่ายทอดประสบการณ์ การบริหารขยายเป็นเครือข่าย การดึงทุนทางสังคมควบคู่ไปกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เสริมบทบาทผู้นำในองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามแบบของผู้นำ เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของประชาชน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนควบคู่กันกับกระบวนการจัดการความรู้สู่ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เข้ามาเรียนรู้ รับประทานอาหารถ่ายทอดประสบการณ์

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) ทำการศึกษาทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ในจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทุนวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ในจังหวัดนครปฐม และเพื่อศึกษาทุนวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำเพื่อการพัฒนาชุมชน ใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาในพื้นที่บ้านเกาะแรด ต.บางปลา อ.บางเลน จ.นครปฐม และศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ เช่น บ้านไผ่หูช้าง ต.ไผ่หูช้าง อ.บางเลน บ้านหัวถนน ต.ดอนพุทรา อ.ดอนตูม บ้านดอนทอง ต.ดอนทอง อ.กำแพงแสน และบ้านแหลมกะเจา ต.ลำลูกบัว อ.ดอนตูม จ.นครปฐม สรุปได้ว่า ลักษณะทุนวัฒนธรรมเป็นคุณค่าและมูลค่าของวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมการอยู่อาศัยและวิถีชีวิต วัฒนธรรมการทำมาหากิน วัฒนธรรมการแต่งกาย เสื้อผ้า การประดับตกแต่ง วัฒนธรรมการดูแลรักษาสุขภาพ และวัฒนธรรมศาสนาและความเชื่อ คือ ทุนวัฒนธรรมส่วนที่แฝงฝังอยู่ในกาย ทุนวัฒนธรรมส่วนที่อยู่ในรูปของวัตถุ และทุนวัฒนธรรมส่วนที่อาศัยการสถาปนา ทุนเหล่านี้มีพัฒนาการแตกต่างกันไปในยุคสมัยปู่ย่าตายาย สมัยพ่อแม่ สมัยผู้อาวุโส และสมัยคนปัจจุบัน ลักษณะการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อเข้าถึงมูลค่าเป็นเงินทองโดยตรง จากนั้นจึงนำเงินทองที่ได้มาใช้เข้าถึงคุณค่า ความจำเป็นและความต้องการภายหลัง ส่วนน้อยที่ใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อเข้าถึงคุณค่าโดยตรง ปัจจุบันทุนวัฒนธรรมในกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน ยังพร้อมเป็นพลังเพื่อพัฒนาชุมชนสู่ความสุข หากได้อนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสมและสมดุลในลักษณะการใช้วัฒนธรรมเพื่อเข้าถึงคุณค่า และมูลค่าตามลำดับอย่างสมดุล ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศเชิงปฏิบัติการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเชิงวิชาการ ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยทุนวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ให้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Igde (2010) ทำการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบาหลีในการจัดการเพื่อการพัฒนา ซึ่งให้เห็นว่า วัฒนธรรมบาหลีได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว วัฒนธรรมบาหลีได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูและชาวบาหลีก็มีเอกลักษณ์ทาง

วัฒนธรรม และพัฒนาให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบาหลี่ว่า ชีวิตจะต้องเป็นไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและความสุขนั้นจะเกิดขึ้นได้หากชีวิตมีความสมดุล โดยใช้แนวคิดที่เป็นที่รู้จักในท้องถิ่นว่า “Tri Hita Karana” และแนวคิดอื่นที่นำมาจากประเพณีของชาวบาหลี่ ทำให้ประสบความสำเร็จในการประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรม และงานวิจัยของ Kartika (2016) ทำการศึกษาวัฒนธรรมการสื่อสารด้วยวาจาและภูมิปัญญาท้องถิ่น อารยธรรมคุณค่าของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและพื้นที่ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมายในชีวิตประจำวัน เริ่มต้นขึ้นด้วยค่านิยมของกฎเกณฑ์ในครอบครัวแล้วพัฒนาขึ้นในชุมชนคุณค่าเชิงบวกของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ตัวบ่งชี้ของสังคมที่มีอารยธรรมและความต้องการที่จะอนุรักษ์อารยธรรมของประเทศอินโดนีเซีย และงานวิจัยของ Aswita et al. (2018) ทำการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเกาะเวห์ (Sabang island) เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในอาเงะห์ ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อสร้างการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ ภาพความยั่งยืนของระบบนิเวศและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นว่าสังคมมีวิธีการมองที่เป็นเอกลักษณ์และเข้าใจธรรมชาติ มีสถาบันตามธรรมเนียมที่ควบคุมกฎเกณฑ์หรือการมีปฏิสัมพันธ์ของชุมชนกับสภาพแวดล้อม โดยใช้ศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในการบำรุงรักษา อนุรักษ์ และความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมที่ชุมชนใช้เพื่อตอบสนองความเป็นอยู่ เป็นความฉลาดทางนิเวศวิทยา สังคม และศาสนาที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมความยั่งยืนเพื่อสร้างการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากแนวคิดวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ได้แก่ สุพรรณ สมไทย และคณะ (2550) ทำการศึกษารออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านโดยใช้แนวคิดจากวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ ออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านด้วยภาพร่างแบบ 2 มิติ และ 3 มิติออกแบบเป็น 3 สไตล์ คือ คลาสสิก ร่วมสมัย และสมัยใหม่ สรุปได้ว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าผืน ผ้าปูโต๊ะมีรูปแบบที่เหมาะสม มีหลายขนาด และหลายรูปทรง ในการผลิตสามารถทำได้ง่าย มีความเหมาะสมในการนำไปตกแต่งบ้าน ควรมีการออกแบบให้ใช้กับห้องชุด โรงแรม และร้านค้า ด้านการตลาดส่วนใหญ่คิดว่าขายได้ เป็นสินค้าที่มีความแตกต่าง สามารถแข่งขันในตลาดได้ และงานวิจัยของ รุจี ศรีสมบัติ (2553) ทำการศึกษา ผ้าทอลาวครั้ง : การอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอในวิถีชีวิตลาวครั้ง สรุปได้ว่า ส่วนใหญ่วิถีชีวิตของชาวลาวครั้งมีความเกี่ยวข้องกับผ้าทอเสมอโดยจะใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน ใช้แต่งกายเพื่อความสวยงามในงานบุญ

ประเพณี ตลอดจนใช้ในการประกอบพิธีกรรม สภาพปัจจุบันของการผลิตผ้าทอลาวครั้ง เนื่องจากผ้าทอลาวครั้งเป็นสิ่งจำเป็นในวิถีชีวิต ชาวลาวครั้งจึงมีการผลิตผ้าทออย่างต่อเนื่อง หน่วยงานของรัฐระดับท้องถิ่นมีส่วนช่วยสนับสนุนด้านการผลิตโดยจัดตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้า และสนับสนุนงบประมาณ ชาวบ้านยังคงมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้า โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอโบราณ มีการออกแบบลวดลายการพัฒนาสีสันทัน การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปลกใหม่ และมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบครบวงจรปัญหาของการผลิต การอนุรักษ์ พื้นฟูและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอลาวครั้ง ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากรผู้ชำนาญการทอผ้าที่มีจำนวนน้อยและเป็นผู้สูงอายุ คนรุ่นใหม่ไม่นิยมการทอผ้าเป็นอาชีพ ด้วยเห็นว่าล้าสมัย เครื่องใช้มักอยู่ในสภาพเก่าแก่ ไม่นิยมผลิตวัตถุดิบเอง ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ ไม่ประณีตเท่าที่ควร และการตลาด ยังอยู่ในแวดวงภายในหมู่บ้านแนวทางการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอลาวครั้ง ทำได้โดยการปลูกฝังค่านิยมและสร้างวัฒนธรรมหนักความภาคภูมิใจในคุณค่าทางวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรการทอผ้าด้วยการให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในส่วนของตัวบุคคล หรือระบบกลุ่มเป็นเครือข่าย มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ ควรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการผลิตที่รวดเร็วขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ทันสมัย สร้างสรรค์ผลงานหลากหลาย และการพัฒนาด้านการตลาด และงานวิจัยของ จุฬารัตน จันพลา และคณะ (2554) ทำการวิจัยการพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยและพัฒนา ในลักษณะของวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี สรุปได้ว่า ผ้าทอและเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่มีเอกลักษณ์ในการใช้ผ้าสีดำในการนุ่งห่มทั้งในชีวิตประจำวันและในการประกอบพิธีกรรม นิยมใช้ผ้าพื้นสีดำทอขึ้นอย่างง่าย ๆ มีสีสันทันและลวดลายบ้าง โดยลวดลายของผ้าทอที่ปรากฏบนผืนผ้าสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความผูกพัน ตลอดจนความเป็นมาของวัฒนธรรม หรือเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิต และลวดลายต่าง ๆ ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือมีบางลวดลายได้คิดค้นมาใหม่ และมีการปรับประยุกต์เพื่อให้เข้ากับสมัยปัจจุบันมากขึ้น สำหรับการศึกษาและสังเคราะห์แนวความคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำในการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำนั้น อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบโดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอยพิจารณาทั้งในส่วนของประโยชน์ใช้สอยด้านจิตใจโดยการทำให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกิดความพึงพอใจหรือถูกใจ เช่น การมีลวดลายสีสันทันที่สะดุดตาน่าสนใจ มีมูลค่ามากกว่าราคาที่ตั้งไว้ และดูดีมีระดับ เป็นสัญลักษณ์แสดงภาพพจน์ของความเป็นฐานะ และประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพซึ่งเป็นประโยชน์ใช้สอยโดยตรงต่อผู้ใช้ สามารถจับต้องใช้งานได้ตามที่กำหนดไว้ อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสันทันต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวไทยทรงดำ เนื่องจากลายผ้าไทยทรงดำมีลายไม่มาก

และมีการใช้สีสันทันทีจำกัด การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษโดยเฉพาะในเรื่องของการคงเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำและความแตกต่างของวัฒนธรรม ความเชื่อของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ออกแบบจึงควรมีการศึกษาในเรื่องรายละเอียดของลวดลายแต่ละลายว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร สื่อความหมายว่าอย่างไร และใช้ในโอกาสใด ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของการนำลวดลายที่ใช้ในโอกาสต่างกัน เช่น งานมงคล และงานอวมงคล มาอยู่ในผลิตภัณฑ์ขึ้นเดียวกัน และงานวิจัยของ กานต์ธิดา ไชยมา (2550) ได้ศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าม่อฮ่อม สรุปได้ว่าผู้บริโภคมีความต้องการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่ทำจากผ้าม่อฮ่อม ทั้ง 3 ชนิด คือ กระเป่าสตรี หมอนอิง และที่รองจานเมื่อจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดละ 3 รูปแบบ นำไปศึกษาความพึงพอใจ พบว่า กระเป่าสตรีรูปทรงสี่เหลี่ยมตกแต่งโดยใช้เศษผ้าม่อฮ่อมที่เหลือจากการตัดเย็บตัดเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ และใช้เทคนิคการปะติดเป็นลวดลายลงบนชิ้นกระเป่าทั้งสองด้าน สายกระเป่าตกแต่งโดยใช้สายหนัง และมีการใช้เม็ดไม้ กระดุมกะลา ลูกเต๋อย ปักตกแต่ง มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุด

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ งานวิจัยของ นพเกล้า ดวงหิรัญภักดี (2551) ทำการศึกษาศักยภาพการดำเนินงานกิจการของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สรุปได้ว่า ปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจที่พบคือ การขาดความรู้และเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต การขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม ความลำบากในการคมนาคมขนส่งสินค้าและบริการ การขาดตลาดรองรับผลผลิต ความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจต้องการได้รับความรู้เกี่ยวกับการประกอบกิจการ การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิต การโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ และงานวิจัยของ อารีย์ วิบูลพงษ์ และคณะ (2552) ทำการศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนในภาคเหนือและมีข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนว่า การพัฒนาการเรียนรู้และผู้นำเป็นสิ่งสำคัญ การให้ความรู้โดยวิธีอบรมยังไม่เพียงพอสำหรับการสร้างความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการบริหารเชิงธุรกิจ ดังนั้นควรใช้วิธีบ่มเพาะ (Incubation) ให้สมาชิกหรือกรรมการได้เรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป และเนื่องจากพื้นฐานความรู้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ค่อนข้างมาก กลุ่มทุกกลุ่มควรชักชวนให้มีสมาชิกที่เป็นคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมงานด้วย ในด้านการพัฒนาบทบาทผู้นำนั้น ความสามารถในการบริหารอาจเป็นคุณสมบัติที่ต้องการ แต่เห็นได้ว่าชุมชนให้ความสำคัญกับคุณสมบัติประจำตัว ซึ่งแสดงถึงคุณงามความดี และผู้นำที่เสียสละ ดังนั้นในการก่อตั้งกลุ่ม คุณสมบัติด้านการบริหารจัดการอาจเป็นประเด็นรอง แต่เมื่อกลุ่มสามารถเดินระยะหนึ่งแล้วประธานอาจต้องพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการ การกระจายความรับผิดชอบต่าง ๆ นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือขนาดเล็กที่ช่วยทุ่นแรง เพิ่มผลิตแรงงานและประสิทธิภาพการผลิต จะช่วยให้กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น ทั้งควรมีการพัฒนาและเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีต่อยอดภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อช่วยให้กลุ่มพัฒนา

ผลิตภัณฑ์และผลิตสินค้าที่มีกระบวนการซับซ้อนขึ้น และงานวิจัยของ ชญาภัทร์ กี่อารีโย (2557) ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลัก ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำ 2) ความรู้ ความเชี่ยวชาญและการพัฒนาตนเอง 3) การจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชน 4) การสื่อสารและการประสานงาน และ 5) คุณธรรมจริยธรรม โดยมี 23 ปัจจัยย่อย ได้แก่ (1) การควบคุมตนเอง (2) ความเชื่อมั่นในตนเอง (3) การตัดสินใจ (4) การมอบหมายงาน (5) การสร้างแรงจูงใจ (6) กฎระเบียบข้อบังคับวิสาหกิจชุมชน (7) การเงิน/ การบัญชี (8) การบริหารการตลาด (9) การจัดการสินค้า (10) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (11) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (12) การถ่ายทอดความรู้ (13) การกำหนดทิศทางและเป้าหมาย (14) การวางแผนการดำเนินงาน (15) การมีส่วนร่วมของสมาชิก (16) การประเมินผลและการติดตาม (17) การจัดทำแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (18) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร (19) การติดต่อประสานงานภายในและภายนอก (20) การสร้างเครือข่าย (21) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (22) ความรับผิดชอบต่อชุมชน และ (23) จริยธรรมผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

นอกจากนี้ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปสู่การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ งานวิจัยของ นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ (2553) ทำการถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้บูรณาการกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุขในจังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชน ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของวิสาหกิจชุมชน ศึกษาการปฏิบัติที่เหมาะสมในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่กับเศรษฐกิจทุนนิยมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนและศึกษาความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในวิสาหกิจชุมชน สรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ได้รับความรู้มาจากภายนอกท้องถิ่นมากที่สุด และมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงและใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานในระดับมาก มีกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มและเครือข่ายจากการลงมือปฏิบัติจริง จากการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ส่วนการขับเคลื่อนการเรียนรู้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการประหยัด มีการสร้างและใช้ความรู้ตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า มีการออม การลดหนี้ ลดรายจ่ายและมีศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งให้ความรู้ สำหรับผลการปฏิบัติที่ดีของวิสาหกิจชุมชนคือ สามารถเลี้ยงตัวเองได้และมีความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่าย มีบทเรียนจากทั้งอดีต ปัจจุบันทั้งระดับบุคคล ครอบครัวและสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุขและมีความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดี และงานวิจัยของ พิรมาลย์ บุญธรรม (2554)

ทำการศึกษาความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นเมืองไทยครั้งบ้านนาตาโพนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า ศักยภาพด้านคน มีการสืบทอดกระบวนการทอผ้ามาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน มีการนำเสนอตนเองบนฐานของวิถีชีวิต มีการสร้างเครือข่ายทั้งในชุมชนและนอกชุมชน มีการพัฒนาความสามารถของช่างทออย่างครอบคลุมถูกต้องและเหมาะสม ช่างทอมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการสืบสาน ภูมิปัญญาสิ่งทอแห่งตน ประสิทธิภาพผลิตภัณฑ์เกิดจากช่างมีวินัยอดทน ช่างสังเกต ละเอียด มีจิตใฝ่เรียนรู้ การส่งเสริมเยาวชนเป็นกลุ่มสำคัญที่เป็นผู้สืบสานภูมิปัญญาในปัจจุบันและในอนาคตได้ ศักยภาพด้านทุน มีการนำทุนชุมชนเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและคุ้มค่าในด้านการผลิต มีศูนย์การเรียนรู้การผลิตสิ่งทอในสถาบันการศึกษาในชุมชน เป็นวิสาหกิจชุมชนปลอดหนี้ สามารถนำทุนภูมิปัญญาสิ่งทอของเผ่าพันธุ์แห่งตนมาพัฒนาเป็นอาชีพ และรายได้ มีการอนุรักษ์และเสริมสร้างทุนที่กำลังจะหมดไปจากชุมชนศักยภาพด้านวัสดุพบว่า วัสดุในการผลิตเป็นฝ้ายแท้ ใช้ลวดลายดั้งเดิมที่เอกลักษณ์ในการผลิตคือกลุ่มลายกาบ ลายขอ และลายสัตว์ ชาวไทยครั้งใช้สีทอผ้าจาก 7 สี คือ ดำ แดง เขียว แสด คราม เหลืองและสีขาว จากพรรณไม้ในชุมชนอุปกรณ์ในการทอถูกพัฒนาจากเทคโนโลยีพื้นบ้าน ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ มีการบริหารจัดการบนความเพียงพอ เน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่เป็นองค์รวม หลักการทำงานกลุ่มต้องเสียสละ ไม่ทำให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน เข้าใจและเข้าถึงกระบวนการทำงานอย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง มีการบริหารจัดการที่ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการโดยมีการมอบหมายงานให้ถูกต้องและเหมาะสมกับความสามารถของช่างทอ การเปิดรับความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้บริโภคเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนา สรุปได้ว่า ความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นเมืองไทยครั้งบ้านนาตาโพน คือการสืบทอดภูมิปัญญาสิ่งทอมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นสตรี การบริหารจัดการแบบองค์รวมที่โปร่งใสตรวจสอบได้ การนำทุนชุมชนมาเป็นทุนในการพัฒนา เครือข่ายการพัฒนา การนำเสนอตนเองบนฐานภูมิปัญญาและวิถีชีวิต การสร้างเสริมความเชื่อมั่นและสร้างความศรัทธาในภูมิปัญญาสิ่งทอ ผลการทวนสอบความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นเมืองไทยครั้งบ้านนาตาโพน มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับผลการสังเคราะห์ความเข้มแข็ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ งานวิจัยของ พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (2557) ทำการศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันตก สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันตก ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ทุนของชุมชน ปัจจัยด้านกระบวนการและเงื่อนไข ได้แก่ การร่วมกันวางแผนและเป้าหมาย

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์ของเงินทุน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การขยายโอกาสทางการตลาด การจัดสรรทรัพยากร การสื่อสารทางสังคม ความร่วมมือระหว่างสมาชิก วัฒนธรรมองค์กรที่สร้างสรรค์ ผู้นำที่ดี และ2) ปัจจัยด้านผลลัพธ์ ได้แก่ ประสิทธิภาพตามภารกิจ ประสิทธิภาพการดำเนินงาน คุณภาพสินค้าและบริการ ศักยภาพของวิสาหกิจ ชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และงานวิจัยของ Snow et al. (2010) ทำการศึกษา การพัฒนา ผลิตภัณฑ์และการค้าโดยความร่วมมือขององค์กรชุมชน สรุปได้ว่า การที่เครือข่ายองค์กรชุมชน มีการทำงานร่วมกันในรูปแบบบริษัทจำลอง จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาโดยรวมและการแบ่งปันความรู้ ระหว่างองค์กร และสมาชิกด้วยกลไกขององค์กรที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่าง สมาชิกโดยตรง องค์กรประกอบการออกแบบเหล่านี้ถูกนำมาใช้เพื่อทดลองทางเทคโนโลยี และตลาด พร้อมกัน และการประสานงานแบบพลวัต ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชน และการปฏิบัติในการจัดการนวัตกรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์ และสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ได้แก่ งานวิจัยของ วรธรรมา โขชน์บัณฑิตสุข และคณะ (2557) ทำการศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมือง ในจังหวัดราชบุรี สรุปได้ว่า การผลิตผ้าจากไท -ยวนผลิตได้น้อยลงเพราะช่างทอแก่ชราลง ลูกหลาน สนใจการทอผ้าน้อยลง ช่างทอผ้ารุ่นใหม่ขาดความรู้ด้านลวดลายผ้าจาก ชอบทอลวดลายง่าย ๆ ความละเอียดอ่อนลดลง ราคาผ้าสูงขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีพ่อค้าคนกลางแย่งกันซื้อผ้า ช่องทางการจัดจำหน่ายแคบ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์มีน้อย กลยุทธ์การแข่งขันของผ้าไท-ยวน คือ สถาบันการศึกษา ช่วยจัดเก็บองค์ความรู้ลวดลายผ้าจากโบราณ เผยแพร่องค์ความรู้ที่ถูกต้อง สู่ช่างทอรุ่นใหม่พร้อมทั้งสร้างช่างทอรุ่นใหม่ และปลูกจิตสำนึกสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้า ดินจก และงานวิจัยของ เสรี เพิ่มชาติ และคณะ (2555) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้เพื่อ สร้างสรรค์คุณค่าผ้าจกราชบุรี สรุปได้ว่า รูปแบบของผ้าจกมีการเปลี่ยนไปตามวัสดุและความต้องการ ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายมากขึ้นปัญหาที่พบได้แก่ วัสดุราคาแพง ไม่มีคนทอผ้า ขาดการรวมตัว เป็นเครือข่ายต่างคนต่างทำ คู่แข่งแหล่งผลิตมีมากขึ้น ไม่มีนโยบายสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ้าจกยังเป็นที่ต้องการของคนเฉพาะกลุ่มแม้จะมีราคาแพง รูปแบบการสร้างสรรค์คุณค่าผ้าจกราชบุรี คือ ต้องมีการร่วมมือกันทุกฝ่าย เป็นชุมชนคนอนุรักษ์ เน้นการเรียนรู้สู่คนรุ่นใหม่ ส่งเสริมให้มีการใช้ ผ้าจกและจัดกิจกรรมแพร่หลายอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Choi and Cheung (2007: 438-452) ทำการศึกษาพื้นฐานสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีเศรษฐกิจและการศึกษา ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความสนใจศึกษาผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อสร้างความมั่นใจสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของคนในสังคมชุมชนใช้ภูมิปัญญาในการปรับตัว ในสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศของชุมชน วิธีสร้างคุณภาพให้บรรลุวัตถุประสงค์และ

ปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นคือ ต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดนโยบาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา ประสบการณ์และเสียงของคนภายในชุมชน เป็นยุทธศาสตร์การปรับปรุงนโยบายเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และงานวิจัยของ Naomi and Koichi (2008) ทำการศึกษาความรู้และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในเมืองโอยามะ กรณีศึกษารูปแบบการดำเนินงานของหมู่บ้านผลิตภัณฑ์ (OVOP) ของประเทศญี่ปุ่น สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ 1) การออกเสียงตามสาย 2) การใช้รายการแข่งขันประชาสัมพันธ์กีฬา และ3) เครือข่ายเมืองพี่เมืองน้องช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ปิดช่องว่างและต้นทุนทางสังคมทำให้ชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพไปอย่างรวดเร็ว มีการสร้างความรู้ใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ มีค่านิยมร่วมกัน มีมาตรฐาน มีวิสัยทัศน์ มีความไว้วางใจ และคนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชนมากขึ้น และงานวิจัยของ Cappa et al. (2016) ทำการศึกษา แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบผสมผสานในการผลิตและการทำงานร่วมกัน เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์เพิ่มโอกาสให้ผู้ประกอบการ สรุปได้ว่า ความเป็นไปได้ทางเทคนิคและความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาและผลิตเพื่อแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของนวัตกรรมแบบเปิดและการผลิตแบบเพียร์ ร่วมกับการใช้เทคโนโลยี เช่น การพิมพ์ 3 มิติ จะให้ผลลัพธ์ของผลิตภัณฑ์ที่ถูกลงกว่า และสามารถแข่งขันในตลาดได้ นับเป็นโอกาสเริ่มต้นและส่งเสริมนวัตกรรมและความยั่งยืนให้กับผู้ประกอบการ และงานวิจัยของ Hanif et al. (2018) ทำการศึกษา แนวคิดการเพิ่มผลผลิตใหม่ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น: บทเรียนจากประเทศอินโดนีเซีย สรุปได้ว่า การศึกษาแนวคิดของการผลิตที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น RMP (Rumah Makan Padang) โดยใช้วิธีการทางชาติพันธุ์เพื่อตรวจสอบมุมมองของท้องถิ่นในความพยายามที่จะพัฒนาแนวคิดใหม่ของการผลิต พบว่า แนวคิดของการผลิตที่มีอยู่ใน RMP นั้นแตกต่างจากแนวคิดร่วมสมัยของวัฒนธรรมในปัจจุบัน และความแปลกใหม่ ในขณะที่แนวคิดดั้งเดิมของการผลิตไม่เพียงเน้นด้านวัสดุ วัตถุดิบ ที่วัดได้ทางกายภาพและทางการเงิน เท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านจิตวิญญาณ และเอกลักษณ์ รวมถึงการเป็นเจ้าของร่วมกัน การแบ่งปันผลกำไร ผู้นำทางจิตวิญญาณ ความเสียสละ เป็นต้น

7. บทสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นำเสนอการสังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ได้แก่ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการในการผลิต การอนุรักษ์ พื้นฟูและพัฒนาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

7.1 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการความรู้ทำให้เกิดการฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากภายนอก มีการเพิ่มเติมความรู้ใหม่ด้วยการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การนำเวทีสภาหมู่บ้านเป็นเครื่องมือระดมความคิดเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ เป็นการจัดการความรู้คู่กับการปฏิบัติงานจริง กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีหลายรูปแบบ เช่น การถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง การเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน การสังเคราะห์เวทีความรู้ และการใช้เสียงตามสายเพื่อถ่ายทอดความรู้ (นริชา มหาพรหม, 2553) และกระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนยังเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้จากคนสู่คน โดยการพูดคุย แนะนำ และให้ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญ และสามารถนำไปปฏิบัติต่อได้ทันที โดยความรู้ที่ถ่ายทอดนั้นมีกระบวนการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง ส่วนรูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ของเครือข่ายประกอบด้วย 1. การเรียนรู้ 2. การปฏิบัติ 3. การกลั่นกรองหรือการทดลอง 4. การถ่ายทอดความรู้ (ปัญญา เมืองจีน, 2552) นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวต่อสถานการณ์ความขัดแย้งของปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนเผชิญ ชุมชนเห็นว่าการจัดการแบบเดิมที่เคยทำมา ไม่สามารถตอบสนองหรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันได้ จึงต้องปรับตัวต่อการจัดการความขัดแย้งด้วยรูปแบบใหม่ จึงมีการเรียนรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้น และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง 3. ความรู้ที่ได้จากการวิจัยประชาชนนั้น มีทั้งส่วนที่เป็นความรู้ฝังลึก และความรู้ชัดแจ้ง (อุสา สุทธิสาคร, 2551) รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีการถ่ายทอดโดยวิธีบอกเล่าความรู้ ภูมิปัญญา อุดมการณ์ ของผู้นำสู่เยาวชน โดยเริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเปิดโอกาสเรียนรู้บทเรียน ประสบการณ์จากพื้นที่อื่นโดยการศึกษาดูงาน การสรุปบทเรียนในกลุ่มสนทนาอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้และการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอด การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงท่ามกลางการปฏิบัติ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้โดยสื่อวัฒนธรรม พิธีกรรมต่าง ๆ การสร้างรูปธรรมเป็นแบบอย่างให้กับคนในชุมชนเลียนแบบหรือเอาอย่าง การเรียนรู้การกระตุ้นความคิด อุดมการณ์ ในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองรอบตัว (สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2550) ทูทางสังคมได้เกื้อกูลให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ ก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการทดลองปฏิบัติ และการถ่ายทอดบทเรียนจากการดำเนินงาน จนเกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เดิมและความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชน นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ที่ก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน (กมลวรรณ วรรณธัญ, 2553)

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ของชุมชนคือ ผู้นำชุมชน คณะทำงานที่เสียสละที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนให้ทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ระบบเครือข่าย และระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ภายในชุมชนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ในชุมชน จากการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการพัฒนาชุมชนร่วมกัน (นริชา มหาพรหม, 2553) นอกจากนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในองค์กรชุมชนมี 2 ปัจจัย ปัจจัย

ภายในได้แก่ ผู้นำ สมาชิกและนักพัฒนาในพื้นที่ ทำหน้าที่ประสานงานและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด บันทึก งานกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งประเด็นคำถามวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน สรุปผลและเขียนรายงาน ปัจจัยภายนอกได้แก่ แหล่งสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ และ ภาคองค์กรไม่แสวงหากำไร ที่จัดกระบวนการทำแผนกิจกรรมโครงการต่าง ๆ นักวิชาการจากภายนอก ชุมชนที่ร่วมวางกรอบการศึกษา การศึกษาเอกสาร ทบทวน คิดค้นความรู้ (สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2550) ผู้นำเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ มีกิจกรรมการเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอื่น ทั้งแสวงหาองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาขยายผลในพื้นที่ การมีคณะทำงานที่มีคุณลักษณะที่เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (ประมาณ เทพสงเคราะห์ และคณะ, 2556) การสร้างความร่วมมือกันของชุมชนในกิจกรรมที่มีคุณค่า ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมกลุ่มชุมชนผ่านกระบวนการสร้างคุณค่า ด้วยวิธีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกันผลิตและการร่วมกันสร้างภายในชุมชน (มานิตย์ สิงห์ทองชัย, 2557)

สำหรับผลสำเร็จของการจัดการความรู้ พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญที่เกิดจากการผสมผสาน การทำงานระหว่างของคน กระบวนการ และเทคโนโลยี ซึ่งจะมีส่วนของความสำเร็จร่วมกันอย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ (Leitch and Rosen, 2001 and Collison and Parcell, 2004: 9) กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จดังนี้ (1) ผู้นำชุมชนมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ และใช้ความรู้ฝังลึกที่มีอยู่ผสมผสานกัน เป็นจุดเริ่มต้นนำไปสู่ การทำวิสาหกิจชุมชน (2) มีกระบวนการเรียนรู้กลุ่มของคนในชุมชน โดยการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจและไตร่ตรองร่วมกันในการทำวิสาหกิจ (3) ชุมชนมีการจัดการความรู้ ด้วยการแสวงหาความรู้ ยกระดับและพัฒนาความรู้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ โดยมีรูปแบบ การจัดการความรู้หลายรูปแบบ อาทิ การศึกษาดูงาน การจ้างผู้มีความรู้มาสอน การทดลอง และการสอบถามคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผู้นำสินค้าไปใช้ เป็นต้น (4) ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยการ ลงมือปฏิบัติจริง (5) ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ที่วางอยู่บนรากฐานของการคิด แบบผู้ประกอบการผสม ผสานกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดแบบผู้ประกอบการ ได้แก่ การมีนวัตกรรม กล้าตัดสินใจ กล้าเสี่ยง มีความมุ่งมั่น ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน ได้อย่างประสบความสำเร็จ ส่วนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของ ชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ใช่ตัวเงินเป็นเรื่องใหญ่ หรือหวังกำไรมากกว่าความอยู่ดีมีสุข และ ความช่วยเหลือกันของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า ชุมชนมีทุนทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อ ต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ความรู้เดิมที่มีอยู่ในชุมชน ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ไว้วางใจกัน ของคนในชุมชน ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ มีทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้ที่เป็นแบบอย่าง ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละในชุมชน ทำให้งานของชุมชนเดินหน้าต่อไปได้อย่างประสบความสำเร็จ (อุสา สุทธิศาสตร์, 2554)

7.2 ความต้องการในการผลิต การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์

นพเกล้า ดวงหิรัญภักดี (2551) นำเสนอความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจ คือ ต้องการได้รับความรู้เกี่ยวกับการประกอบกิจการ การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิต การโฆษณา ประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ เช่นเดียวกับ รุจี ศรีสมบัติ (2553) ที่นำเสนอปัญหาของการผลิต การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอลาวครั้ง ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากรผู้ชำนาญการทอผ้า ที่มีจำนวนน้อยและเป็นผู้สูงอายุ คนรุ่นใหม่ไม่นิยมการทอผ้าเป็นอาชีพ ด้วยเห็นว่าล้าสมัย เครื่องใช้ มักอยู่ในสภาพเก่าแก่ ไม่นิยมผลิตวัตถุดิบเอง ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ ไม่ประณีตเท่าที่ควร และการตลาด ยังอยู่ในแวดวงภายในหมู่บ้านแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอลาวครั้ง ทำได้โดยการปลูกฝังค่านิยมและสร้างความตระหนักความภาคภูมิใจในคุณค่าทางวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรการทอผ้าด้วยการให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในส่วนของตัวบุคคล หรือระบบ กลุ่มเป็นเครือข่าย มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ ควรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อการผลิตที่รวดเร็วขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ทันสมัย สร้างสรรค์ผลงานหลากหลาย และการพัฒนาด้านการตลาด และการพบปัญหาวัตถุดิบมีราคาแพง ไม่มีคนทอผ้า ขาดการรวมตัว เป็นเครือข่ายต่างคนต่างทำ คู่แข่งแหล่งผลิตมีมากขึ้น ไม่มีนโยบายสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ้าจกยังเป็นที่ต้องการของคนเฉพาะกลุ่มแม้จะมีราคาแพง รูปแบบการสร้างสรรค์คุณค่าผ้าจกราชบุรี คือ ต้องมีการร่วมมือกันทุกฝ่าย เป็นชุมชนคนอนุรักษ์ เน้นการเรียนรู้สู่คนรุ่นใหม่ ส่งเสริมให้มีการใช้ ผ้าจกและจัดกิจกรรมแพร่หลายอย่างต่อเนื่อง (เสรี เพิ่มชาติ และคณะ, 2555)

7.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนควรประกอบด้วย 5 ปัจจัยหลัก ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำ 2) ความรู้ ความเชี่ยวชาญและการพัฒนาตนเอง 3) การจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชน 4) การสื่อสารและการประสานงาน และ 5) คุณธรรมจริยธรรม และมีปัจจัยย่อย ได้แก่ (1) การควบคุมตนเอง (2) ความเชื่อมั่นในตนเอง (3) การตัดสินใจ (4) การมอบหมายงาน (5) การสร้างแรงจูงใจ (6) กฎระเบียบข้อบังคับวิสาหกิจชุมชน (7) การเงิน/การบัญชี (8) การบริหารการตลาด (9) การจัดการสินค้า (10) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (11) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (12) การถ่ายทอดความรู้ (13) การกำหนดทิศทางและเป้าหมาย (14) การวางแผนการดำเนินงาน (15) การมีส่วนร่วมของสมาชิก (16) การประเมินผลและการติดตาม (17) การจัดทำแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (18) การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร (19) การติดต่อประสานงานภายในและภายนอก (20) การสร้างเครือข่าย (21) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (22) ความรับผิดชอบต่อชุมชน และ (23) จริยธรรมผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน (ชญาภัทร์ ก่ออารีโย, 2557) ส่วนงานวิจัยของ พรรณิธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (2557) นำเสนอปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ทุนของชุมชน ปัจจัยด้านกระบวนการและเงื่อนไข ได้แก่ การร่วมกัน

วางแผนและเป้าหมาย การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์ของเงินทุน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การขยายโอกาสทางการตลาด การจัดสรรทรัพยากร การสื่อสารทางสังคม ความร่วมมือระหว่างสมาชิก วัฒนธรรมองค์กรที่สร้างสรรค์ ผู้นำที่ดี และปัจจัยด้านผลลัพธ์ ได้แก่ ประสิทธิภาพตามภารกิจ ประสิทธิภาพการดำเนินงาน คุณภาพสินค้าและบริการ ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

รูปแบบการสนับสนุนภาวะผู้ประกอบการเพื่อสร้างการเติบโตของธุรกิจ OTOP กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย (1) ทูทางสังคมที่มีการบูรณาการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจ และวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ประสพการณ์ (2) การมีส่วนร่วม โดยร่วมคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่และแสวงหาพันธมิตร (3) ภาวะผู้ประกอบการ โดยเน้นความสามารถในการทำงานเชิงรุก (4) นวัตกรรม ด้วยการประยุกต์ใช้นวัตกรรมผสมผสานกับผลิตภัณฑ์ ให้มีความโดดเด่น ลำดับสุดท้ายการเติบโตของธุรกิจที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยมุ่งเน้นปัจจัยด้านการเงิน และผลการดำเนินงาน (ชุตินันต์ สะสอง และคณะ, 2559) สำหรับอารีย์ วิบูลพงศ์ และคณะ (2552) ให้ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนว่า การพัฒนา การเรียนรู้และผู้นำเป็นสิ่งสำคัญ การให้ความรู้โดยวิธีอบรมยังไม่เพียงพอสำหรับการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการบริหารเชิงธุรกิจ ดังนั้นควรใช้วิธีบ่มเพาะให้สมาชิกหรือกรรมการ ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป และเนื่องจากพื้นฐานความรู้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ค่อนข้างมาก กลุ่มทุกกลุ่มควรชักชวนให้มีสมาชิกที่เป็นคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมงานด้วย ในด้านการพัฒนาบทบาทผู้นำนั้น ความสามารถในการบริหารอาจเป็นคุณสมบัติที่ต้องการ แต่เห็นได้ว่าชุมชนให้ความสำคัญกับคุณสมบัติประจำตัว ซึ่งแสดงถึงคุณงามความดี และผู้นำที่เสียสละ ดังนั้นในการก่อตั้งกลุ่ม คุณสมบัติด้านการบริหารจัดการอาจเป็นประเด็นรอง แต่เมื่อกลุ่มสามารถเดินระยะหนึ่งแล้วประธานอาจต้องพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการ การกระจายความรับผิดชอบต่าง ๆ นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือขนาดเล็กที่ช่วยทุ่นแรง เพิ่มผลิตแรงงานและประสิทธิภาพการผลิต จะช่วยให้กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น ทั้งควรมีการพัฒนาและเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีต่อยอดภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อช่วยให้กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์และผลิตสินค้าที่มีกระบวนการซับซ้อนขึ้น สำหรับการทวนสอบความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นเมืองไทยครั้งบ้านนาตาโพ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (พิรมาลัย บุญธรรม, 2554) สรุปได้ว่า ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ มีการบริหารจัดการบนความพอเพียง เน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่เป็นองค์รวม หลักการทำงานกลุ่มต้องเสียสละ ไม่ทำให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน เข้าใจและเข้าถึงกระบวนการทำงานอย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง มีการบริหารจัดการที่ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการโดยมีการมอบหมายงานให้ถูกต้องและเหมาะสมกับความสามารถของช่างทอ การเปิดรับความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้บริโภคเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนา

ส่วนการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม จุรีวรรณ จันทลา และคณะ (2554) ได้เสนอแนะว่า อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบโดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอยต้องพิจารณาทั้งในส่วนของประโยชน์ใช้สอยด้านจิตใจ โดยการทำให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกิดความพึงพอใจหรือถูกใจ เช่น การมีลวดลายสีสันทึ่สะดุดตาน่าสนใจ มีมูลค่ามากกว่าราคาที่ตั้งไว้ และดูดีมีระดับ เป็นสัญลักษณ์แสดงภาพพจน์ของควมมีฐานะ และประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพซึ่งเป็นประโยชน์ใช้สอยโดยตรงต่อผู้ใช้ สามารถจับต้องใช้งานได้ตามที่กำหนดไว้ อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสันท่าง ๆ ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์จึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษโดยเฉพาะในเรื่องของการคงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และความแตกต่างของวัฒนธรรม ความเชื่อของแต่ละพื้นที่ ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ออกแบบจึงควรมีการศึกษาในเรื่องรายละเอียดของแต่ละลวดลายว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร สื่อความหมายว่าอย่างไร และใช้ในโอกาสใด ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของการนำลวดลายที่ใช้ในโอกาสต่างกัน เช่น งานมงคล และงานอวมงคล มาอยู่ในผลิตภัณฑ์ชิ้นเดียวกัน

8. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรู้ และการจัดการความรู้ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง พบว่ามีแนวคิดสำคัญ คือ

1. การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา ตามแนวคิดของ Kolb (1993), อัญญาณี คล้ายสุบรรณ (2550), ถิ่นทม จอนจวบทรง (2557) และสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2559) สรุปได้ว่า การเรียนรู้ และองค์ความรู้ เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างกัน ต้องอาศัยกันและกันและกัน ความรู้ฝังลึกหรือความรู้ที่อยู่ในตัวคน และความรู้ชัดแจ้งหรือความรู้เปิดเผย อาจได้รับจากคำบอกเล่า การถ่ายทอด แลกเปลี่ยนมาจากประสบการณ์และการกระทำ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเป็นฐานในการดำเนินการ ซึ่งมีความสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยใช้กระบวนการของการจัดการความรู้เข้ามาเกี่ยวข้อง

2. การศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญา ตามแนวคิดของ Nonaka and Takeuchi (2004) และวิจารณ์ พานิช (2551) สรุปได้ว่า กระบวนการจัดการความรู้ คือ กระบวนการที่ช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในในกลุ่ม ชุมชน หรือองค์กร

ในลักษณะการแลกเปลี่ยนจากความรู้ฝังลึกไปสู่ความรู้ฝังลึก การแลกเปลี่ยนจากความรู้ฝังลึกไปสู่ความรู้ชัดแจ้ง การแลกเปลี่ยนจากความรู้ชัดแจ้งไปสู่ความรู้ชัดแจ้ง และการเปลี่ยนจากความรู้ชัดแจ้งไปสู่ความรู้ฝังลึก บนพื้นฐานความคิดทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ความแตกต่างหลากหลาย เพื่อบรรลุประสิทธิผลของการจัดการความรู้

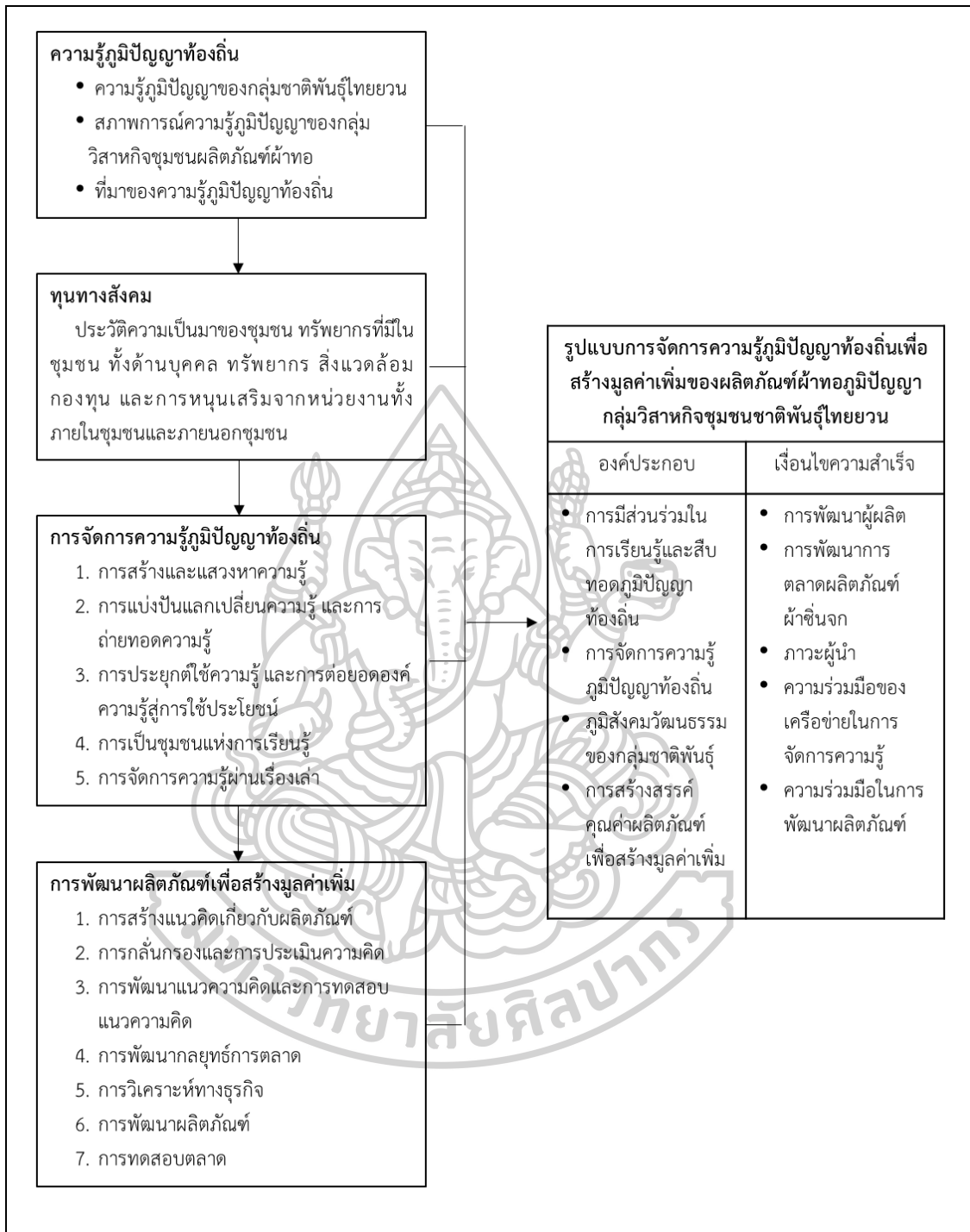
3. องค์ประกอบของการจัดการความรู้ ตามแนวคิดของ Probst et al. (2000), Sveiby (2001), โปศาล สรรสรวิสุทธิ และคณะ (2557) และสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2559) สรุปได้ว่า องค์ประกอบในการจัดการความรู้ คือ การระบุดังความรู้ เป็นการบอกความต้องการในความรู้แต่ละชนิด การจัดหาความรู้ เป็นการจัดหาความรู้ตามความต้องการ การพัฒนาความรู้ เป็นการพัฒนาความรู้และสร้างความรู้ใหม่ ๆ การแบ่งปันและการกระจายความรู้ เป็นการแลกเปลี่ยนและนำความรู้กระจายสู่ภายนอก การใช้ความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้มาใช้ ในการปฏิบัติงาน และการเก็บรักษาและจดจำความรู้ เป็นการเก็บรักษาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

4. การจัดการความรู้ชุมชน ตามแนวคิดของ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2559), กนกพร ฉิมพลี (2555), และปาริชาติ วลัยเสถียร (2549) สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ของชาวบ้านหรือของชุมชนที่มีความเป็นพลวัต มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ความรู้คน และกระบวนการ ภายในกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีความเป็นพลวัต องค์ประกอบการจัดการความรู้ชุมชน ประกอบด้วย การสร้างและแสวงหาความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า

5. การพัฒนารูปแบบ ตามแนวคิดของ Willer (1967), Bardo and Hartman (1982), Miyagawa (1986), Husen and Postlethwaite (1994), Keeves (1997), ทิศนา ขัมมณี (2550), ชีรวัดน์ นิเจนตร (2560) และนพพร จันทรนาชู (2563) สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1. การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและแนวความคิดที่มีผู้พัฒนาไว้แล้ว ในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องอื่น ๆ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบหรือตัวแปรของรูปแบบนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม และ 2. การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ โดยการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบและอิทธิพลหรือความสำคัญของกลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปรในรูปแบบ เพื่อการปรับปรุงรูปแบบใหม่ ให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

6. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ตามแนวคิดของ Ernst and Woods (2011), สถาพร ดีบุญ ญ ชุมแพ (2550), ศิริพรรณ ปีเตอร์ (2550), ปวีณา ผาแสง และคณะ (2560), สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี (2560) สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน คือ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด การพัฒนาแนวความคิด และการทดสอบแนวความคิด การพัฒนากลยุทธ์การตลาด การวิเคราะห์ทางธุรกิจ นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การทดสอบตลาด และการดำเนินธุรกิจ โดยใช้ทักษะและความรู้ในลักษณะร่วมมือกันของชุมชนในการให้ผลผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้และกำไร ที่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนที่ยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ และปรับปรุงประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวความคิดในการดำเนินงานวิจัย เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ขั้นตอน การวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1.การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2.การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 3.การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และ 4.การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง เมื่อดำเนินการวิจัยทั้ง 4 ขั้นตอนแล้ว จะทำให้ได้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนที่สามารถนำไปผลิตและจำหน่ายได้จริง สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของกล่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2. พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 3. ทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และ 4. ประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ดังนั้น การวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) เป็นการสร้างและการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

**ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง**

วัตถุประสงค์ย่อย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลาง
ตอนล่าง

2. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์
ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วัตถุประสงค์ย่อยที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์ไทยยวน ในพื้นที่
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน การตั้งและย้ายถิ่นฐาน เอกลักษณ์ชาติพันธุ์
วัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม องค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน โดยการศึกษาค้นคว้า
ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผล
เพื่อให้ได้กรอบแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อทวนสอบข้อมูลในพื้นที่

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับปราชญ์ชาวบ้าน
หรือนักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบทชาติพันธุ์ไทยยวนเป็นอย่างดี โดยใช้แนวคำถามประกอบการ
สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลบริบทชุมชน การตั้งและย้ายถิ่นฐาน เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและ
ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม องค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน และทวนสอบข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มา
วิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผล

3. วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ (1) - (2) เพื่อให้ได้ข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญา
ของชาติพันธุ์ไทยยวน ใช้เป็นแนวทางในทำโครงการรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง
ตอนล่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน และนักวิชาการ จำนวน 5 คน จากการเลือกแบบเจาะจง
(Purposive Selection) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบทชาติพันธุ์ไทยยวนเป็นอย่างดี ให้ครอบคลุม
พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนตั้งถิ่นฐานอยู่ ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี
ราชบุรี และนครปฐม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (เครื่องมือการวิจัยที่ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน การตั้งและย้ายถิ่นฐาน เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม องค์กรความรู้ภูมิปัญญาชุมชน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของบริบทชุมชน การตั้งและย้ายถิ่นฐาน เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม องค์กรความรู้ภูมิปัญญาชุมชนของชาติพันธุ์ไทยยวน จากการศึกษาค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามกรอบการวิจัย

2. ร่างแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน ข้อคำถามถูกต้องเหมาะสม และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล

3. แก้ไขและปรับปรุงแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกตามข้อเสนอแนะ และเตรียมใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

1. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. ตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง หลากหลายวิธี ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ดังนี้ (Denzin, 2012)

2.1 1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ โดยใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการวิจัยเรื่องหนึ่ง ๆ

2.1.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ที่มีทั้งคณะผู้วิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย หลังจากเก็บข้อมูลแล้วมาบันทึกข้อมูลด้วยกันและเห็นตรงกัน

2.1.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้มุมมองเชิงทฤษฎีในการศึกษาตีความ

2.1.4 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีวิทยา (Methodological Triangulation) เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลหลายวิธี ทั้งจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ระดับลึก และการสังเกตในการดำเนินการวิจัย

3. รวบรวม เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการจัดกลุ่ม เรียบเรียงข้อมูล จัดลำดับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์ตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษา สรุปประเด็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ย่อยที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงาน รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่ม และความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการศึกษาค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาแจกแจง จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผล เพื่อให้ได้กรอบแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อทวนสอบข้อมูลในพื้นที่

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก กับประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงาน รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่ม และความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และทวนสอบข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผล

3. วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ (1) - (2) เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงาน รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่ม และความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใช้เป็นแนวทางในทำโครงร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และการเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมายทดลองใช้รูปแบบต่อไป

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนของระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร ครอบคลุมพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐม) พบว่า จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดนครปฐม ไม่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่ ส่วนจังหวัดราชบุรี มีชาติพันธุ์ไทยยวนที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าจกจนถึงปัจจุบัน และมีการรวมตัวก่อตั้งศูนย์หัตถกรรมผ้าทอและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าจก จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่

1. ศูนย์ส่งเสริมอาชีพการทอผ้าจกบ้านไต้ หมู่ที่ 4 ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี
2. สหกรณ์การเกษตรไทย-ยวน ราชบุรี จำกัด หมู่ที่ 6 ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี
3. ศูนย์หัตถกรรมทอผ้าพื้นบ้านราชบุรี หมู่ที่ 2 ตำบลดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี
4. กลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว หมู่ที่ 1 บ้านรางดอกอว ตำบลรางบัว อำเภอจอมบึง

5. กลุ่มทอผ้าจากคุณยายซ้อณ กำลังหาญ หมู่ 12 บ้านหัวนา ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี

6. วิสาหกิจชุมชนชนนัยพรผ้าจาก หมู่ 4 ตำบลดอนตะโก อำเภอเมืองราชบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (เครื่องมือการวิจัยที่ 2) เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงาน รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่ม และความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงาน รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่ม จากการศึกษาค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามกรอบการวิจัย

2. ร่างแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน ข้อคำถามถูกต้องเหมาะสม และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล

3. แก้ไขและปรับปรุงแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกตามข้อเสนอแนะ และเตรียมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

1. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. ตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง หลากหลายวิธี ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ดังนี้ (Denzin, 2012)

2.1.1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ โดยใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการวิจัยเรื่องหนึ่ง ๆ

2.1.2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ที่มีทั้งคณะผู้วิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย หลังจากเก็บข้อมูลแล้วมาบันทึกข้อมูลด้วยกันและเห็นตรงกัน

2.1.3. การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้มุมมองเชิงทฤษฎีในการศึกษาตีความ

2.1.4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีวิทยา (Methodological Triangulation) เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลหลายวิธี ทั้งจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ระดับลึก และการสังเกตในการดำเนินการวิจัย

3. รวบรวม เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยดำเนินการจัดกลุ่ม เรียบเรียงข้อมูล จัดลำดับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์ตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษา สรุปประเด็นสำคัญ

ตารางที่ 1 สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 1 (Research: R₁)

วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการวิจัย	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์ไทยยวน	(1) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (2) เก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ (3) วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล	ปราชญ์ชาวบ้าน และนักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบทชาติพันธุ์ไทยยวนเป็นอย่างดี จำนวน 5 คน	แนวคำถาม ประกอบการ สัมภาษณ์เชิงลึก (เครื่องมือการวิจัยที่ 1)	ได้ข้อมูลบริบทชุมชน องค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน
2. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวน	(1) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (2) เก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ (3) วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล	ประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน	แนวคำถาม ประกอบการ สัมภาษณ์เชิงลึก (เครื่องมือการวิจัยที่ 2)	ได้ข้อมูลสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วัตถุประสงค์ย่อย

1. เพื่อยกร่างจัดทำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

2. เพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบ

วัตถุประสงค์ย่อยที่ 1 เพื่อยกร่างจัดทำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บริบทชุมชน การตั้งและย้ายถิ่นฐาน เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม องค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงาน รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่ม และความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา ตามที่ผู้วิจัย ตีความ ให้ความหมาย มโนทัศน์ และการจัดกลุ่มมโนทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูล สร้างเป็นข้อเสนอ และข้อสรุปเชิงทฤษฎีนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานรากที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์จริงของชุมชน เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

2. นำองค์ประกอบ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างที่ได้ มาสร้างแผนภูมิความสัมพันธ์องค์ประกอบรูปแบบ แล้วเขียนแนวทางปฏิบัติในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน จะได้ร่างของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

3. นำร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง นำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความครบถ้วนเนื้อหา ความเหมาะสม และภาษาที่ใช้

4. แก้ไขและปรับปรุงร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะ และเตรียมการตรวจสอบและรับรองรูปแบบในขั้นตอนต่อไป

วัตถุประสงค์ย่อยที่ 2 เพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

นำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน จากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ คือ 1) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ หรือมีประสบการณ์การทำงานด้านการจัดการความรู้ 2) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 3) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านชาติพันธุ์ไทยยวน หรือมีผลงานวิชาการด้านชาติพันธุ์ไทยยวน หรือด้านการทอผ้าภูมิปัญญาชาติพันธุ์ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (เครื่องมือ การวิจัยที่ 3) เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และข้อเสนอแนะเป็นคำถาม เป็นแบบปลายเปิด กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ การสร้างแบบประเมินรูปแบบ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และความรู้ที่ได้จากการทบทวน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มาสังเคราะห์ร่วมกับกรอบแนวคิด เพื่อสร้างข้อคำถามการประเมินรับรอง รูปแบบ นำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความครบถ้วนเนื้อหา ภาษาที่ใช้ และความเหมาะสมในการนำไปใช้

3. แก้ไขและปรับปรุงแบบประเมินตามข้อเสนอแนะ และเตรียมการตรวจสอบและรับรอง รูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลความหมาย (นพพร จันทรนำชู, 2563) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างที่มีความเหมาะสมจะมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน น้อยกว่า 1.00

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยดำเนินการจัดกลุ่ม เรียบเรียงข้อมูล จัดลำดับวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์ตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษา สรุปประเด็นสำคัญ

ตารางที่ 2 สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 2 (Development: D₁)

วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการวิจัย	ตัวอย่าง/ ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย	ผลที่คาดว่าจะ ได้รับ
1. เพื่อการยก ร่างจัดทำ รูปแบบ การจัดการ ความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	1. นำข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึก และ การทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ เนื้อหา สังเคราะห์ องค์ประกอบของ รูปแบบ และเงื่อนไข ความสำเร็จ 2. นำร่างรูปแบบไป ปรึกษาอาจารย์ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณา	-	-	ได้ร่างรูปแบบ การจัดการ ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น

ตารางที่ 2 สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 2 (Development: D₁) (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการวิจัย	ตัวอย่าง/ ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
2. เพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบ	นำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบและรับรองรูปแบบ โดยการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง	ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง	แบบประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (เครื่องมือการวิจัยที่ 3)	ได้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ที่ผ่านการพิจารณารับรอง

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วัตถุประสงค์ย่อย

เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล เป้าหมายของคู่มือ วัตถุประสงค์ ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน หลักการดำเนินการพัฒนาตามองค์ประกอบ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ บทบาทของผู้พัฒนา ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม นำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาความครบถ้วนเนื้อหา ภาษาที่ใช้ และความเหมาะสมในการนำไปใช้

2. เลือกพื้นที่เป้าหมายการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน โดยกำหนดเกณฑ์ คือ

- 1) เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีความพร้อมด้านบุคลากร มีความเต็มใจให้ความร่วมมือ และ
- 2) มีการแปรรูปผ้าจากเป็นผลิตภัณฑ์อื่น จำนวน 1 กลุ่ม

3. ประชุมร่วมกับประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม เพื่อนำเสนอรูปแบบ และกิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวน

4. จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยมีกิจกรรมดังนี้

4.1 การทบทวนความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมในกิจกรรม มีฐานความรู้ก่อนที่จะดำเนินการฝึกคิดและฝึกปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

4.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และฝึกปฏิบัติระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำบันไดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอจาก

4.3 การออกแบบและพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอจาก

4.4 การคำนวณราคาต้นทุนและการกำหนดราคาขายเพื่อทดลองตลาดของผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

5. ประเมินผลรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

6. ประเมินความพึงพอใจรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น

ประชากร และตัวอย่าง

1. การประเมินผลรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ

2. การประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น กำหนดประชากรและตัวอย่าง ดังนี้

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน ในจังหวัดราชบุรี และการออกร้านแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

2.2 ตัวอย่าง (Samples) ได้แก่ ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน ในจังหวัดราชบุรี และการออกร้านแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

จึงคำนวณหาขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power กำหนดให้ effect size = 0.22, α = 0.05, Power of test = 0.99 ได้ขนาดตัวอย่าง 382 ตัวอย่าง (นพพร จันทรนาชู, 2563) แต่ผู้ทำวิจัยขอปรับตัวอย่างเพิ่มเป็น 400 ตัวอย่างเพื่อป้องกันแบบสอบถามที่ตอบไม่ครบถ้วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน (เครื่องมือการวิจัยที่ 4)

2. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน (เครื่องมือการวิจัยที่ 5)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นคำถามแบบปลายเปิด กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับมาก
ระดับ	3	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับน้อย
ระดับ	1	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of Item-Objective Congruence) ในแต่ละข้อคำถามของแบบสอบถาม โดยกำหนดคะแนนที่ใช้ในการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

คะแนน	+1	ข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง
คะแนน	0	ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง
คะแนน	-1	ข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้อง

จากนั้นนำค่าคะแนนของข้อคำถามแต่ละข้อ แทนลงในสูตร IOC ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดย $\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนน
 N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จากการหาค่า IOC ถ้าข้อคำถามข้อใดที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้ จะคัดเลือกข้อคำถามนั้น แต่ข้อคำถามใดที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 จะนำมาปรับปรุงหรือตัดออกไป

2. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น เป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
ระดับ	3	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
ระดับ	1	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด

นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ ในแต่ละข้อคำถามของแบบสอบถาม โดยกำหนดคะแนนที่ใช้ในการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

คะแนน	+1	ข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง
คะแนน	0	ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง
คะแนน	-1	ข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้อง

จากนั้นนำค่าคะแนนของข้อคำถามแต่ละข้อ แทนลงในสูตร IOC ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดย $\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนน
 N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จากการหาค่า IOC ถ้าข้อคำถามข้อใดที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้ จะคัดเลือกข้อคำถามนั้น แต่ข้อคำถามใดที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 จะนำมาปรับปรุงหรือตัดออกไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายถึง มีรูปแบบที่เหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย (นพพร จันทรนาชู, 2563) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยดำเนินการจัดกลุ่ม เรียงเรียงข้อมูล จัดลำดับวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์ตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษา สรุปประเด็นสำคัญ

ตารางที่ 3 สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 3 (Research: R₂)

วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการวิจัย	ตัวอย่าง/ ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ 2. เลือกพื้นที่เป้าหมายการทดลองใช้รูปแบบ 3. ประชุมเพื่อนำเสนอรูปแบบ และกิจกรรม 4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบ 5. ประเมินผลรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 6. ประเมินความพึงพอใจรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น โดยตัวอย่าง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน 2. ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน ในจังหวัดราชบุรี และการออกร้านแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จำนวน 400 คน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. แบบประเมินผลิตภัณฑ์ ผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน (เครื่องมือการวิจัยที่ 4) 2. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ ผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน (เครื่องมือการวิจัยที่ 5) 	<p>ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน</p>

**ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์
ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง**

วัตถุประสงค์ย่อย

เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยการวิจัย
เชิงคุณภาพ จากการสนทนากลุ่มย่อย (Discussion) ใช้การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action
Review: AAR) โดยประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ที่เป็นกลุ่มทดลอง นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้อง
ร่วมกันวิพากษ์ ปรับปรุง แก้ไข และสรุปรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสานงานเพื่อเตรียมการจัดประชุม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อนำเสนอภาพรวมของ
ผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ และนำเสนอรูปแบบ
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และวิพากษ์รูปแบบการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมกันเสนอแนวทางการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญา
ท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. สรุปผลการดำเนินงาน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่ม
ทดลอง นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องโดยการเลือก
แบบเจาะจง จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวคำถามประกอบการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (เครื่องมือการวิจัยที่ 6)

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบการสนทนากลุ่มย่อย
การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การถอดเทปการสนทนากลุ่ม

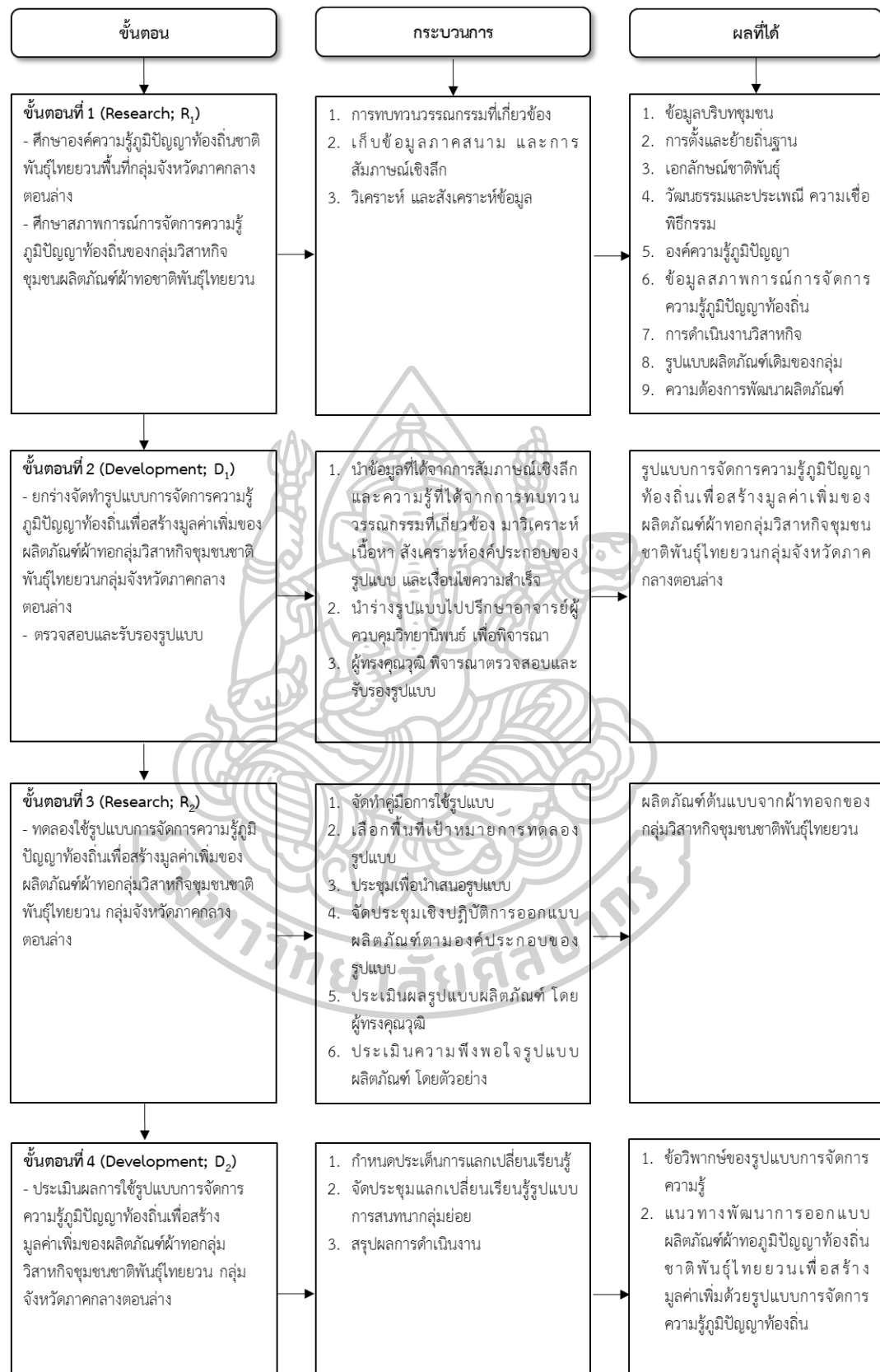
การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และพรรณนาความตามประเด็นที่กำหนด ใช้การทบทวนหลังการปฏิบัติ

ตารางที่ 4 สรุปขั้นตอนการวิจัยที่ 4 (Development: D₂)

วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการวิจัย	ตัวอย่าง/ ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์ ข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
เพื่อประเมินผล การใช้รูปแบบ การจัดการ ความรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนชาติพันธุ์ ไทยยวน กลุ่ม จังหวัดภาค กลางตอนล่าง	1. กำหนดประเด็น การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ 2. จัดประชุม แลกเปลี่ยน เรียนรู้รูปแบบ 3. จัดประชุม แลกเปลี่ยน เรียนรู้รูปแบบ การสนทนา กลุ่มย่อย 4. สรุปผลการ ดำเนินงาน	ประธานกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการ กลุ่ม และสมาชิก กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนที่เป็นกลุ่ม ทดลอง นักวิชาการ และ เจ้าหน้าที่ หน่วยงานด้าน การพัฒนา วิสาหกิจชุมชนที่ เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน	วิเคราะห์ข้อมูล เชิงเนื้อหา และ พรรณนาความ ตามประเด็นที่ กำหนดและการ ทบทวนหลัง การแลกเปลี่ยน เรียนรู้	1. ข้อวิพากษ์ของ รูปแบบ การจัดการ ความรู้ 2. แนวทางพัฒนา การออกแบบ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นชาติพันธุ์ ไทยยวนเพื่อ สร้างมูลค่าเพิ่ม ด้วยรูปแบบ การจัดการ ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น

จากขั้นตอนการวิจัยทั้ง 4 ขั้นตอน สามารถสรุปเป็นภาพขั้นตอนการวิจัย ได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2. พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 3. ทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และ 4. ประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง สามารถนำเสนอผลการวิจัยเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

ตอนที่ 2 การสร้างและการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวน และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอข้อมูลได้ดังนี้

1. ภูมิหลังความเป็นมา องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

1.1 การตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

การศึกษาความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทยยวนโดยการลงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการทบทวนเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทยยวน (สุชาติ พิบูลแก้ว, 2550: 37-38; วลัยลักษณ์ อริยสัจจเวคิน, 2552: 87-88; สมคิด จำนงค์ศร, 2552: 59-60; ชิตพล ยชुरเวชคุณากร, 2558: 32-33; นราธิป ทับทัน และชินศักดิ์ ตัณฑิกุลอุดม, 2560: 13-14 และ อุดม สมพร, 2561: สัมภาษณ์) พบว่า การอพยพของชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเริ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2345 กองทัพพม่าเข้ารุกรานเมืองเชียงใหม่ นิตยา พลขำนิ (2549: 45) กล่าวถึงข้อสันนิษฐานการเข้ารุกรานเมืองเชียงใหม่ของพม่าโดยต้องการเมืองเชียงใหม่ให้เป็นที่ตั้งกองทัพและแหล่งเสบียงอาหารก่อนจะยกทัพมาตีกรุงรัตนโกสินทร์ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) โปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคลมหาสุรสิงหนาทเสด็จไปบัญชาการทัพ และให้เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ และเจ้าพระยายมราช เป็นผู้คุมกองทัพจากวังหลวง และกองทัพวังหน้ามีกรมขุนสุนทรภูเบศ พระองค์เจ้าลำดวน พระองค์เจ้าอินทปัต เป็นผู้คุมกองทัพยกทัพไปรบกับพม่า และสามารถตีค่ายพม่าที่ล้อมเมืองเชียงใหม่จนแตกพ่ายและหนีทัพไปตั้งมั่นที่เมืองเชียงแสน ซึ่งเป็นเมืองใหญ่อยู่ทางตอนบนของดินแดนล้านนา และมีประชากรชาวยวนอาศัยอยู่จำนวนมาก สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ ดร.อุดม สมพร ปรชาญชุมชนด้านชาติพันธุ์ไทยยวน ที่ว่า

“ชนไทยยวนตั้งถิ่นฐานในดินแดนที่มีความรุ่งเรืองชื่อ เมืองโยนกเชียงแสน นคร หรือเรียกว่า เมืองเชียงแสน (ปัจจุบัน คืออำเภอเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย) เป็นเมืองใหญ่ที่อยู่ตอนบนของดินแดนล้านนา” (อุดม สมพร, 2561, สัมภาษณ์)

ในการตีค่ายพม่าในครั้งนี้เป็นผลงานของกองทัพวังหน้า ที่ทำการรบอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลฯ จึงลงโทษกองทัพวังหลวงที่มีเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ และเจ้าพระยายมราช เป็นผู้คุมกองทัพ ให้ยกทัพไปตีพม่าที่แพ่พ่ายและหนีทัพไปตั้งมั่นที่เมืองเชียงแสน ให้ยกทัพไปร่วมกับกองทัพเจ้าอนุวงศ์ แห่งนครเวียงจันทน์ พระยาภาวิละ เจ้าอุปราชเชียงใหม่ เจ้านครน่าน และเจ้านครลำปาง จัดทัพเป็น 5 ทัพ ยกไปตีเมืองเชียงแสนเพื่อขับไล่พม่าออกไปจากเมืองเชียงแสน ในปี พ.ศ. 2346 จึงตีเมืองเชียงแสนสำเร็จ และได้ทำลายป้อมปราการกำแพงเมือง และเผาบ้านเรือนในเมืองเชียงแสน เพื่อไม่ให้พม่าใช้เป็นที่ยึดมั่นอีก และอพยพครอบครัวชาวโยนกเชียงแสนนคร ประมาณ 23,000 คน จัดแบ่งครอบครัวชาวโยนกเชียงแสนนคร ออกเป็น 5 ส่วน

(ส่วนละประมาณ 4,000 คน) แยกอพยพไปไว้ที่นครเวียงจันทน์ 1 ส่วน เมืองเชียงใหม่ 1 ส่วน เมืองลำปาง 1 ส่วน และเมืองน่านอีก 1 ส่วน ที่เหลืออพยพติดตามกองทัพหลวงมาพระนคร (กรุงเทพฯ) ขณะที่ผ่านลุ่มน้ำป่าสัก (บริเวณอำเภอเสาไห้) จังหวัดสระบุรี บางส่วนขอตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนทำกินอยู่ที่นั่น ส่วนที่เหลือเดินทางมาพำนักชั่วคราวที่ บริเวณบางขุนพรหมระยะหนึ่ง จากนั้นได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ราชบุรี ต่อเนื่องไปจนถึงจังหวัดกาญจนบุรี และนครปฐม เช่น ในเขตอำเภอเมืองราชบุรี ได้แก่ ตำบลดอนตะโก ตำบลห้วยไผ่ ตำบลดอนแร่ ตำบล หินกอง ตำบลห้วยปลาตุก เขตอำเภอโพธาราม ได้แก่ ตำบลหนองโพ ตำบลบางกะโด เขตอำเภอ บ้านโป่ง ได้แก่ ตำบลหนองปลาหมอ ตำบลหนองอ้อ เขตอำเภอจอมบึง ได้แก่ ตำบลรางบัว ในเขต จังหวัดนครปฐม เช่น ตำบลบ้านทัพหลวง อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี เช่น ตำบลรางสาส์ ตำบลบ้านแปดหลัง อำเภอท่าม่วง ตำบลไทรโยค ตำบลพุมุด ตำบลพุดเตย อำเภอไทรโยค

ครอบครัวชาวโยนกเชียงแสนนครที่เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ราชบุรี เขตพื้นที่ บ้านไร่ในที ซึ่งภาษาไทยยวนพื้นบ้าน เรียกว่า เมืองละพี (นิตยา พลขำนิ, 2549: 46) ตั้งอยู่บริเวณ ริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง อยู่ห่างออกไปจากตัวเมืองราชบุรีทางทิศตะวันออกประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นแห่งแรก (ปัจจุบันบริเวณนี้เริ่มตั้งแต่บริเวณวัดศรีชมภูราษฎร์ศรัทธารามไปจนถึงวัดเทพาวาส) ดังนั้นชาวโยนกเชียงแสนกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นบรรพบุรุษของชาติพันธุ์ไทยยวนในจังหวัดราชบุรี ด้วยที่ตั้งของบ้านไร่ในทีในบริเวณริมแม่น้ำแม่กลองมีพื้นที่จำกัด ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก บางส่วน จึงอพยพออกไปบุกเบิกที่ทำกินพื้นที่บริเวณใกล้เคียง เช่น เขตตำบลคูบัว นำโดยหนานฟ้า และหนานขัน โดยหนานฟ้าเห็นว่าบริเวณที่ลุ่มริมห้วย เดิมคือคูเมืองโบราณสมัยทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ 10-13) เป็นพื้นที่เหมาะกับการตั้งบ้านเรือนและทำการเกษตร จึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งเหนือลำห้วย สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน และหมู่บ้านบริเวณพื้นที่ฝั่งเหนือลำห้วยนั้น เรียกชื่อว่า บ้านปู่ฟ้า ส่วนหนานขัน ได้พาครอบครัวส่วนหนึ่งข้ามไปยังทิศใต้ของลำห้วย และได้ตั้งบ้านเรือนบริเวณนั้น ต่อมาเรียกชื่อว่า บ้านปู่ขัน ต่อมาเมื่อคนในชุมชนเพิ่มขึ้น จึงได้ขยายครัวเรือนออกไปตั้งถิ่นฐานห่างออกไปจากบ้านปู่ฟ้า และปู่ขัน ชุมชนเดิมจึงเรียกตัวเองว่า บ้านโน ปัจจุบันคือหมู่ที่ 3 บ้านหนองขัน (บ้านปู่ฟ้า) ตำบลคูบัว ส่วนชุมชนที่ขยายครัวเรือนออกไปนั้น เช่น บ้านแคทราย บ้านหนามพุงดอ ถูกเรียกว่าบ้านนอก ชุมชน ไทยยวนในจังหวัดราชบุรีกระจายตัวอยู่ในหลายอำเภอ ซึ่ง สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2554: 223) สรุปไว้ว่า พื้นที่ที่มีความโดดเด่น แสดงตัวตนอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทยยวนได้เป็นอย่างดีและ มีการสืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันของจังหวัดราชบุรี และเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ตำบล คูบัว และตำบลดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี ต่อมาชาวโยนกเชียงแสนกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในเขตเมือง ราชบุรี มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นและเริ่มขยายชุมชนเพื่อแสวงหาพื้นที่ทำกินและดำรงชีพที่เพียงพอ เพราะเป็นชุมชนเกษตรกรรม ส่วนหนึ่งจึงได้เคลื่อนย้ายไปบุกเบิกที่ทำกินในพื้นที่ใหม่ตามเส้นทาง คมนาคมที่ถูกพัฒนาขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลองในเขตจังหวัดราชบุรีต่อเนื่องไปจนถึงจังหวัด กาญจนบุรีและนครปฐม

1.2 วิถีชีวิตความเป็นอยู่

จากบทสัมภาษณ์ ดร.อุดม สมพร ประชาชนผู้เชี่ยวชาญด้านกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนพบว่า ลักษณะครอบครัวชาวไทยยวนเป็นครอบครัวขยาย เมื่อลูกสาวแต่งงาน ครอบครัวฝ่ายหญิงจะรับลูกเขยเข้ามาอยู่บ้านฝ่ายหญิง เพื่อช่วยทำนาทำไร่ เมื่อลูกสาวให้กำเนิดบุตร ตาและยายจะเป็นผู้เลี้ยงดูซัดเกล้าพฤติกรรมทางสังคม ในกรณีที่ครอบครัวใดมีลูกสาวหลายคน เมื่อลูกคนรองแต่งงาน ผู้เป็นพี่ที่มีครอบครัวแล้วจะต้องแยกครอบครัวออกไปตั้งครัวเรือนต่างหาก และมักเป็นการตั้งบ้านเรือนบริเวณใกล้เคียงกับครัวเรือนเดิม เพราะค่านิยมที่ให้ลูกสาวคนเล็กเลี้ยงดูพ่อกับแม่ในยามแก่เฒ่าและจะเป็นผู้ได้รับมรดกจากพ่อและแม่มากกว่าลูกคนอื่น ๆ หากครอบครัวใดไม่มีลูกสาวจะนิยมให้ลูกชายคนเล็กแทน (มณฑนาภรณ์ อรุณเรือง, 2555: 28) และให้ความสำคัญกับการเคารพนับถือผู้อาวุโส โดยเฉพาะปู่ ย่า ตา ยาย (นิยมเรียกว่า พ่อใหญ่ แม่ใหญ่) ผู้ใหญ่ในตระกูลในหมู่บ้าน และญาติพี่น้อง การจัดระบบเครือญาติ มีการนับญาติทางสายโลหิต เป็นญาติที่เกี่ยวข้องจากการแต่งงานและเรียกคนที่อายุใกล้เคียงกับญาติของตนว่า ยาย น้ำ พี่ น้อง ตามความเหมาะสม เน้นระบบเครือญาติฝ่ายเดียวคือ ถือเอาญาติฝ่ายแม่เป็นสำคัญ มีการเรียกชื่อพ่อแม่ตามชื่อบุตรคนแรก เช่น พ่อแดง แม่แดง พ่อนก แม่นก เป็นต้น โดยแดงและนกเป็นชื่อบุตรคนแรก

ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม มีลักษณะความสัมพันธ์ในหมู่เครือญาติเป็นไปอย่างใกล้ชิด พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ครอบครัวส่วนมากเป็นครอบครัวขยาย หรือหากแยกครอบครัวเมื่อแต่งงานแล้วก็ยังคงเลือกที่จะสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ใกล้กับบ้านญาติพี่น้องของตน (ฝ่ายหญิง) ปัจจุบันมีการกระจายที่อยู่อาศัยจากเครือญาติไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เนื่องจากการประกอบอาชีพรวมทั้งความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นโดยการแต่งงาน เป็นต้น แต่ทั้งนี้ลูกหลานไทยยวนยังคงให้ความสำคัญต่อญาติผู้ใหญ่ แม้จะไม่มีเวลามากอดเลี้ยงดูเหมือนแต่ก่อน แต่หากมีงานบุญประเพณีที่จัดขึ้น ลูกหลานไทยยวนจะกลับมาร่วมกิจกรรมประเพณีและแสดงความระลึกถึงญาติผู้ใหญ่อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องดังบทสัมภาษณ์กล่าวว่า

“กลุ่มชนไทยยวนในราชบุรีที่สืบเชื้อสายมาจากเมืองโยนกเชียงแสนในปัจจุบันนับได้เป็นรุ่นที่ 5 ที่มาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีแห่งนี้ กลุ่มชนบางส่วนมีการขยาย ย้ายถิ่นไปนครปฐมและกาญจนบุรีเพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำกิน และการทำเกษตร และมีการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อื่นด้วยการแต่งงาน” (อุดม สมพร, 2561, สัมภาษณ์)

1.3 เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม

ชาติพันธุ์ไทยยวนมีวิถีชีวิตและประเพณีพื้นบ้านที่ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม

ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงลักษณะเฉพาะของความเป็นชาติพันธุ์จากวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงค่านิยมและแนวคิดแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน นำเสนอได้ดังนี้

1. ระบบความเชื่อชาวไทยยวน มีการนับถือพุทธศาสนาและการนับถือผีบรรพชน หรือผีปู่ย่า หรือผีประจำตระกูล ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตอย่างมาก เป็นสิ่งที่ใช้ในการจัดระเบียบทางสังคม มีข้อห้ามต่อการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หากคนในบ้านทำผิดต่อกฎระเบียบหรือข้อห้ามที่เกี่ยวกับบรรพบุรุษ จะทำให้สมาชิกในบ้านเจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ เรียกว่า ผิดผี (สุรชัยภัทรดิษฐ์ หลอดคำวัฒนา, 2552: 173) ชาวไทยยวนทุกคนมีผีประจำตระกูล เรียกว่า ผีปู่ย่า โดยลูกสาวคนโตของตระกูลผีนั้น ๆ เป็นผู้สืบทอด ชายไทยยวนเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องนับถือสองผี คือ ผีของตนตามบรรพบุรุษ และต้องนับถือผีของฝ่ายหญิงด้วย หากไม่ได้แต่งงานกับหญิงสาวไทยยวน ลูกที่เกิดมาไม่ต้องนับถือผี แต่ต้องให้ความเคารพผีของทั้งสองฝ่าย ชาวไทยยวนมีความศรัทธามั่นคงในพระพุทธรูปศาสนา ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ นิยมไปวัดในวันพระและถืออุโบสถศีล ฟังธรรมและเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

2. ประเพณีวัฒนธรรม จากรายงานสรุปกิจกรรมอนุรักษ์และสืบสานมรดกภูมิปัญญาชาวไทยเชื้อสายไทยยวนของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง (2558), สุรชัยภัทรดิษฐ์ หลอดคำวัฒนา (2552: 173), มณฑนาภรณ์ อรุณเรือง (2555: 49-72) และวลัยลักษณ์ อริยส์จจเวคิน (2552: 92-95) นำเสนอผลการศึกษาดังนี้

2.1 ประเพณีไปเซ็ง นิยมเล่นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ สมัยก่อนชายหนุ่มไทยยวน จะรวมกลุ่มกันประมาณ 7-10 คน จะเตรียมอุปกรณ์เครื่องดนตรี กลอง แคน ฉิ่ง ฉาบ ออกเดินทาง ร้องรำทำเพลงแวะเวียนไปตามบ้านต่าง ๆ ในชุมชน เมื่อถึงบ้านไหน เจ้าของบ้านจะต้อนรับและเชิญให้ขึ้นบ้าน จัดเตรียมอาหารเลี้ยงดู บางครั้งอาจให้เงินหรือข้าวสารแห้งไว้เป็นเสบียง และหากค่าลงที่บ้านใดก็จะพักค้างคืนที่บ้านนั้น หากบ้านใดพบหญิงสาวถูกใจก็หมายตาไว้และจะหาโอกาสติดต่อผูกพัน จนถึงขั้นสู่ขอแต่งงานต่อไป ปัจจุบันวัตถุประสงค์ของประเพณีเปลี่ยนเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานและไม่มีการไปพักค้างแรมในหมู่บ้านต่าง ๆ

2.2 ประเพณีเที่ยวช่วง สมัยก่อนชาวไทยยวนต้องตำข้าวกิน หญิงสาวมักนิยมตำข้าวกันในยามค่ำหลังเสร็จจากนา ขณะตำข้าว ชายหนุ่มในหมู่บ้านที่หมายปองหญิงสาวคนใด ก็จะเข้ามาเที่ยว เรียกว่า เที่ยวช่วง คำว่า ช่วง คือบริเวณหน้าบ้านที่ตำข้าว โดยชายหนุ่มไทยยวน จะมากันเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๓-๔ คน เมื่อมาถึงช่วง หนุ่มสาวคู่ใดรักชอบกันก็จะอยู่ช่วยกันตำข้าว เป็นโอกาสได้ใกล้ชิดกัน

2.3 ประเพณีบุญกลางบ้าน หรือการทำบุญหมู่บ้าน เป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อที่ว่าในรอบปีอาจจะมีบางคนไปทำผิดผี จนผีต้องมาทำร้าย เช่น ทำให้เกิดความเจ็บไข้ไม่สบาย สัตว์เลี้ยงล้มตาย การทำบุญกลางบ้าน ยังถือเป็นพิธีกรรมเพื่อปัดรังควาญ และช่วยเสริมสร้างกำลังใจให้ชาวไทยยวนในชุมชน

2.4 ประเพณีกินข้าวสลาก นิยมทำในช่วงกลางพรรษา สาเหตุที่ถือปฏิบัติกันเช่นนี้ เพราะว่าเป็นช่วงที่ชาวบ้านทำนากันเสร็จแล้วหยุดพักผ่อน พระสงฆ์จำพรรษาอยู่วัด เมื่อวัดใดจะจัดให้มีการถวายสลากภัต มัคทายกผู้เป็นหัวหน้าก็จะกำหนดวันและหาเจ้าภาพ เช่น แจกฎีกา ทำใบปิด ใบปิดไว้ หรือป่าวประกาศร้องหาเจ้าภาพ จำนวนเจ้าภาพอย่างน้อยต้องพอกับจำนวนพระในวัดและ วัดใกล้เคียงที่ต้องนิมนต์มาวัดละ 1 รูป เมื่อชาวบ้านรับเป็นเจ้าภาพแล้วก็จะเริ่มตกแต่งต้นสลาก ของตน จัดสำหรับอาหาร ผลไม้ ขนม เครื่องไทยทานตามกำลังของตน นำมาจัดใส่ชะลอมหรือจัดใส่ กระจาดที่สานด้วยไม้ไผ่ ซึ่งมีการตกแต่งประดับด้วยกระดาษสีทำเป็นช่อดอก หรือทำต้นกับเป็นฉัตร ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น หรือมากกว่านั้น เพื่อนำไปถวายแก่พระสงฆ์ที่วัดด้วยวิธีการจับสลากเป็นบุญที่ทำ โดยมีได้เจาะจงแก่ภิกษุรูปใด การถวายสลากภัตถือเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้อง ที่ล่วงลับไปแล้ว และปรารถนาเพื่อความสุขในชาติหน้า

2. องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ไทยยวน

องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ไทยยวน ที่ยังคงดำรงไว้และสืบทอดต่อเนื่องเป็น วัฒนธรรมที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชน อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี เป็นมรดกตกทอดทาง ศิลปหัตถกรรมของชายไทยยวน ได้แก่ การทอผ้าจก เพ็ญดาว สภาทอง และคณะ (2559: 78) กล่าวว่า ผ้าทอไทยยวนเป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิมที่มีลักษณะและเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัว คือ มีกรรมวิธีการ ผลิตด้วยความละเอียดอ่อนวิจิตรงดงาม ทั้งการเลือกใช้สีสันทันและความงดงามของลวดลายประณีต ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยยวนโยนกเชียงแสนในมิติต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ คติความเชื่อจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมของตน นอกจากนี้ จรรย์ดา จันทร์แจ่ม (2557: 3-4) และ สุชาติ พิบูลแก้ว (2550: 114) กล่าวสรุปว่า ชาวไทยยวนมีการนำภูมิปัญญาการทอ ผ้าจก มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นชุมชน มีการสนับสนุนและหนุนเสริมการฟื้นฟูภูมิปัญญา การทอผ้าจกของตนเองจากเครือข่ายหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งชุมชนชาติ พันธุ์ไทยยวนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งการเรียนรู้และการเป็นต้นแบบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการภูมิปัญญาการทอผ้าของตนเอง

ลักษณะเด่นของผ้าไทยยวน คือ การใช้สีดำ สีแดง และสีเขียว เป็นสีหลักในการทอขึ้น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ไทยยวน ลายผ้าที่นิยมทอ ได้แก่ ลายหัก ลายกาบ ลายเขี้ยว ลายโค้งแก้ง ลายกูด ลายนกคู่ ลายดอกแก้ว ลายดอกไม้เครือ ลายดอกพิกุล ผ้าไทยยวนมีหลายรูปแบบ เช่น ผ้าชิ้นชิว ชิ้นแล ชิ้นตาห่ม ชิ้นตาห่มพิเศษ และชิ้นตีนจก ซึ่งผ้าเหล่านี้จะใช้เวลาและโอกาสต่างกัน เช่น 1) ผ้าชิ้นแล ใช้นุ่งทั่วไป อยู่บ้านหรือไปทำงาน 2) ผ้าชิ้นชิว และชิ้นตาห่ม นิยมนุ่งเวลาไปทำบุญ ส่วน 3) ชิ้นตีนจก จะนิยมนุ่งในวาระพิเศษ เช่น งานมงคล งานบุญ นอกจากนี้ยังมีผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ผ้าปูที่นอน ผ้าเช็ดหน้า ผ้าปรกหัวนาค ผ้าปูอาสนะ และย่ามแบบต่าง ๆ (จรรย์ดา จันทร์แจ่ม, 2557: 54)

2.1 แหล่งทอผ้าจากชาติพันธุ์ไทยยวนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ปัจจุบันกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีชาติพันธุ์ไทยยวนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นการทอผ้าจากที่ประณีต สวยงามและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีที่ยังดำรงอัตลักษณ์ และมีการ สืบทอดฝีมือ ถือเป็นตัวแทนในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาชาติพันธุ์ไทยยวนกลุ่มจังหวัด ภาคกลางตอนล่างได้เป็นอย่างดี คือ ชาติพันธุ์ไทยยวนจังหวัดราชบุรี ในตำบลคูบัว ตำบลดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี และตำบลรางบัว ตำบลชัญญ์ใหญ่ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่มีชื่อเสียงในการ ทอผ้าจาก เป็นการจกผ้าที่อนุรักษ์ต้นแบบที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมานับตั้งแต่โบราณ โดยเฉพาะลวดลาย ที่สืบทอดจากตระกูลช่างฝีมือผู้สืบตระกูล และความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้ผ้าทอมีการพัฒนารูปแบบ สีสน และการผลิตให้ตรงกับ ความต้องการและสมัยนิยม แต่ยังคงมีการสืบทอดหัตถกรรมประจำถิ่นไว้ให้คงอยู่ร่วมสมัย

2.2 ภูมิปัญญาในการทอผ้าจก

2.2.1 ความเป็นมาการทอผ้าจกของชาวไทยยวน

การทอผ้าจกในอดีตผู้หญิงชาวไทยยวนทุกคนจะทอผ้าตามค่านิยมที่กำหนด “หญิงสาวใดที่สามารถทอผ้าจกได้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของสาวไทยยวนที่เหมาะสมจะแต่งงานออก เรือนมีครอบครัวได้” ดังนั้นในแต่ละครัวเรือนจึงสอนและฝึกหัดหญิงสาวลูกหลานให้ทอผ้าจก เพื่อใช้ เป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอยของตนเอง สามี และลูก รวมทั้งเป็นเครื่องใช้สอยสำหรับถวายแด่ พระภิกษุสงฆ์ ไม่มีการทอเพื่อจำหน่าย เป็นการทอเพื่อใช้สอยในครัวเรือนเป็นหลัก มีการปลูกต้นฝ้าย ไร่ในบริเวณบ้านทั้งทำเป็นแนวรั้ว หรือปลูกตามหัวไร่ปลายนา หรือปลูกเป็นไร่ฝ้าย ชาวไทยยวน ไม่คุ้นเคยกับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตามคติที่เล่าสืบทอดต่อกันมา “คนทอผ้าไหมใจร้าย คนทอผ้าฝ้าย ใจดี” (สมพงษ์ ทิมแจ่มใส, 2545: 141-143; วลัยลักษณ์ อริยสัจจเวคิน, 2552: 31 และ จริญญา จันทรแจ่ม, 2557: 55) บนพื้นฐานความเชื่อว่า การผลิตเส้นใยไหมเป็นบาปเป็นการฆ่าสัตว์ เพราะ การทอผ้าไหมหนึ่งผืนจะต้องต้มรังไหมเป็นร้อย ๆ รัง และต้องฆ่าตัวดักแด้ในรังไหมให้ตายก่อน การสาวไหม ดังนั้นการทอผ้าของชาวไทยยวนจึงเป็นการทอด้วยเส้นใยฝ้ายตามที่ได้รับสืบทอดต่อมา

การทอผ้าจกไทยยวนในจังหวัดราชบุรี สันนิษฐานว่ามีจุดเริ่มต้นจากการย้าย ถิ่นฐานของชาวยุโรปเชียงแสน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2437 ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นการทอผ้าเพื่อ การแลกเปลี่ยนสินค้าและการใช้สอยภายในครัวเรือน ต่อมาในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2470 ภูมิปัญญา การทอผ้าจกเริ่มซบเซาและลดน้อยจนเกือบสูญหายไป เนื่องจากช่างฝีมือการทอผ้าลดจำนวนลง (วรรณภา ไชยบรรดาลสุข และคณะ, 2558: 23 และ อุดม สมพร, 2540) ประกอบกับ คนหนุ่มสาวนิยม เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และภาวะแห้งแล้งการทำนาทำไร่ไม่ได้ผล ยุคข้าวยากหมากแพง เศรษฐกิจถดถอย ชาวบ้านต้องเข้าป่า เพื่อดำรงชีพเลี้ยงครอบครัว จึงทำให้ไม่มีเวลาทอผ้าจกเพื่อใช้ใน ชีวิตประจำวัน ต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2482-2488 เข้าสู่ภาวะสงคราม ชาวบ้านไม่มีเวลาสงบในการทอผ้า

เพื่อใช้สอยในครัวเรือนหรือเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้า และเกิดความนิยมสวมใส่ผ้าที่ทอจากโรงงานอุตสาหกรรม เพราะสมัยใหม่ลวดลายสวยงาม อีกทั้งหากสวมใส่ผ้าชิ้นจกจะถูกล้อเลียนว่าเป็นสาวลาว เป็นที่อับอายของคนหนุ่มสาวในขณะนั้น ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2517 ภูมิปัญญาการทอผ้าได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง โดยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้ช่างฝีมือทอผ้าจกเข้าวังเพื่อเป็นครูสอนการทอผ้าจกที่โรงฝึกศิลปอาชีพ พระตำหนักสวนจิตรลดา และในพระราชวังไกลกังวล จึงเป็นแรงกระตุ้นให้หญิงสาวไทยยวนเริ่มต้นตัวและมีความสนใจการทอผ้าจกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคนที่ทอผ้าเป็น และสมาชิกกลุ่มทอผ้า สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์คุณทองอยู่ กำลังหาญ ผู้สืบทอดการทอผ้าจกจากคุณยายซ้อณ กำลังหาญ ช่างฝีมือทอผ้าจกบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรีและบุคคลดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขากาชาช่างฝีมือ ประจำปี พ.ศ. 2533 ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ความว่า

“แม่ (คุณยายซ้อณ กำลังหาญ) ได้นำผ้าชิ้นจกไปเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ที่เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงทอดผ้าพระกฐินที่วัดสันติการาม (พุทฺธ) อ.ปากท่อ เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2517 และได้ถวายผ้าจกโบราณสำหรับใช้คลุมหรือปกศีรษะนาค แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และในปี พ.ศ. 2519 ได้นำผ้าชิ้นจกที่ทอขึ้นไปถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชวังสวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2519 ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรโบราณสถานเมืองคูบัว เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2520 ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มาที่บ้าน เพื่อทรงเยี่ยมและทอดพระเนตรการทอผ้าจก ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 พระองค์ท่านได้ให้คุณนายผู้ว่าราชการจังหวัดมารับแม่ (ยายซ้อณ กำลังหาญ) ฉั่น (นางทองอยู่ กำลังหาญ) นางไร มีแสงสวัสดิ์ และนางสมนึก ศรีเจริญ ไปสอนทอผ้าให้แก่ผู้ฝึกการทอผ้าจกที่พระราชวังไกลกังวล อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ สอนทั้งหมด 17 วัน หลังจากกลับมาทำให้มีคนมาเรียน และมาซื้อผ้าจกจำนวนมาก” (ทองอยู่ กำลังหาญ, 2561, สัมภาษณ์)

ช่วงประมาณ ปี พ.ศ. 2518-2524 เป็นช่วงของการริเริ่มฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยยวน โดย ดร.อุดม สมพร ปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญด้านชาติพันธุ์ไทยยวน และเป็นลูกหลานชาวไทยยวนคูบัว บ้านไร่ต้นมะม่วง ร่วมกับคณะศิษย์เก่าโรงเรียนวัดแคทราย ตำบลคูบัว และชาวตำบลคูบัวร่วมกันจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนวัดแคทราย เพื่อดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยยวนคูบัว เช่น การทอผ้าจก ภาษา และการแต่งกาย

“ครู (ดร.อุดม สมพร) พร้อมด้วย พ.อ. (พิเศษ) อานัติ ขำแก้ว ร้อยตำรวจโทสมพงษ์ พิบูลแถว) และท่านอื่นอีกจำนวนหนึ่ง ได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนวัดแคทราย เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2521 และมี พ.อ. (พิเศษ) อานัติ ขำแก้ว เป็นนายกสมาคมคนแรก ตั้งใจให้มีกิจกรรมเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาการทอผ้าจาก ให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา มีความสวยงาม ประณีต น่าสวมใส่ ต่อมา ปี พ.ศ. 2524 ครู (ดร.อุดม สมพร) ทำหน้าที่เป็นนายกสมาคมคนต่อมา และคิดที่จะทำโครงการจัดตั้งศูนย์สะสมวัฒนธรรมพื้นบ้านชาวไทยโยนก ตำบลคูบัว เพื่อร่วมฉลอง 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ได้ปรับเปลี่ยนเป็นโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว ในปี พ.ศ. 2525 ขึ้นแทน” (อุดม สมพร, 2561, สัมภาษณ์)

การดำเนินกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ พื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยยวนคูบัว ได้ดำเนินการต่อเนื่องมา ในช่วง พ.ศ. 2525-2529 เข้าสู่ช่วงการฟื้นฟูศิลปปะผ้าจากไทยยวน สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนวัดแคทราย จัดนิทรรศการผ้าจากโบราณ การแข่งขันทอผ้าจาก และการประกวดผ้าจากโบราณขึ้นบริเวณวัดแคทรายรวมทั้งกิจกรรมการประกวดธิดาผ้าจาก ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูลผ้าจากโบราณที่ถูกเก็บรักษาไว้ในแต่ละครัวเรือน ไม่ได้มีการนำออกมาใช้ เสมือนเป็นมรดกตกทอดสู่ลูกหลาน รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความสวยงามของผืนผ้าจากเมื่อสวมใส่ และส่งเสริมให้ชาวบ้านชาวไทยยวนเกิดความภาคภูมิใจในตัวของตัวเองที่เป็นภูมิปัญญาชาติพันธุ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของวลัยลักษณ์ อริยสัจจเวคิน (2552: 117) และสุชาติ พิบูลแถว (2550: 88-89) ที่ได้สัมภาษณ์ชาวไทยยวนผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการประกวดธิดาผ้าจาก และได้รับรางวัลรองอันดับ 3 และรางวัลขวัญใจช่างภาพว่า การประกวดธิดาผ้าจากมีขึ้นเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2525 โดยแต่ละหมู่บ้านในตำบลคูบัวจะส่งตัวแทนหมู่บ้านเข้าร่วมการประกวด รวมทั้งคัดสรรผ้าจากในแต่ละบ้านที่มีความสวยงามประณีตมาออกแบบและตัดเย็บให้ผู้เข้าประกวดสวมใส่ ที่มีความงดงาม ไม่มีที่อื่นลอกเลียนแบบได้ ต่อมาเมื่อมีการประกวดผ้าจากโบราณ เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2529 เปิดโอกาสให้ชาวตำบลคูบัวและใกล้เคียงที่มีผ้าจากโบราณในครอบครอง สามารถส่งผ้าเข้าร่วมประกวด ซึ่งผู้ที่ชนะการประกวดลำดับที่ 1-3 และรางวัลชมเชยจะได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งมีผ้าจากโบราณที่ส่งเข้าประกวด จำนวน 202 ผืน โดยเป็นผ้าชิ้นจกจำนวน 169 ผืน นอกนั้นเป็น ผ้าขาวม้าจาก ผ้าคลุมศีรษะ และผ้าหน้าหมอน เป็นต้น (วลัยลักษณ์ อริยสัจจเวคิน, 2552: 118 และสุชาติ พิบูลแถว, 2550: 89-90) ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม คือ ชาวไทยยวนเห็นคุณค่าผ้าจากโบราณที่เป็นมรดกตกทอดของครอบครัวมากขึ้น รวมทั้งได้เห็นผ้าจากโบราณของครัวเรือนอื่นด้วย ที่มีความสวยงามเฉพาะตน กิจกรรมถือเป็นการประชาสัมพันธ์ผ้าจากคูบัวไปในตัวทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น แต่มีผลกระทบเกิดขึ้นตามมา คือ มีนักสะสม

ผ้าจกโบราณทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชน มาขอซื้อผ้าจกโบราณจากชาวบ้านไทยยวน ทำให้ราคาขายพุ่งสูงขึ้นจากเดิมราคาขายประมาณผืนละ 500 - 600 บาท เพิ่มเป็นผืนละ 4,000 - 5,000 บาท หากผ้าจกผืนที่สวยงาม มีความสมบูรณ์จะมีราคาหลักหมื่นบาท จึงมีผ้าจกโบราณหลายผืนที่ถูกซื้อออกไปจากชุมชน ทางคณะกรรมการจิตอาสาพัฒนาบ้านคูบัว จึงพยายามรวบรวมผ้าจกโบราณทั้งโดยการซื้อจากชาวบ้านและได้รับการบริจาคบางส่วน ปัจจุบันได้จัดแสดงที่จิตอาสาพัฒนาบ้านคูบัว ต่อด้วยกิจกรรมการแข่งขันการทอผ้าจก จัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2529 มีการนำผ้าจกโบราณที่เข้าร่วมประกวด และผ้าจกในชุมชนมาจัดแสดงนิทรรศการร่วมกับศิลปหัตถกรรมของจังหวัดราชบุรี โดยความร่วมมือของวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี วิทยาลัยเทคนิคโพธาราม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดราชบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับช่างฝีมือทอผ้าจก โดยจัดการแข่งขันทอผ้าจก เพื่อให้ช่างฝีมือทอผ้าได้แสดงความสามารถ หากชนะการแข่งขันจะได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นกระสวยทองคำ กระสวยเงิน และกระสวยนาค ตามลำดับ ผลการจัดกิจกรรมช่วยเสริมสร้างคุณค่า และความสำคัญของช่างฝีมือทอผ้าจกในชุมชนและชุมชนไทยยวนใกล้เคียง ซึ่งกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูศิลปผ้าจกไทยยวนในปัจจุบันไม่ได้มีการดำเนินการต่อเนื่อง มีการปรับเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางจังหวัดเป็นผู้จัดกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ อาจกล่าวสรุปได้ว่า ในช่วงนั้นกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมทอผ้าจกประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก

ช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2530-2546 ดร.อุดม สมพร ประชาญ์ผู้เชี่ยวชาญด้านชาติพันธุ์ไทยยวน ร่วมกับคณะก่อการดี จัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านราชบุรี เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายผ้าจกในชุมชนเสนอต่อส่วนราชการจังหวัดราชบุรี และได้รับการอนุมัติตามที่เสนอขอ โดยได้จัดตั้งศูนย์ขึ้น 3 แห่ง คือ ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน ตำบลคูบัว (ต่อมาได้พัฒนาเป็นสหกรณ์การเกษตรไทย-ยวน ราชบุรี จำกัด) ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน ตำบลดอนแร่ และศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านตำบลรางบัว อำเภอจอมบึง เพื่อเป็นการส่งเสริมการทอผ้าให้เป็นอาชีพหลักให้กับคนในชุมชน ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2547-2550 ดร.อุดม สมพร และคณะก่อการดี ร่วมกับหน่วยงานราชการ อาทิ กรมอาชีวศึกษา กรมสามัญศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันพัฒนาแรงงานภาคกลาง ผลักดันให้จัดทำหลักสูตรสอนทอผ้าจกและเปิดสอนให้แก่นักเรียนนักศึกษา กลุ่มแม่บ้านที่สนใจทอผ้าจกเป็นอาชีพเสริมแบบยั่งยืน

วิวัฒนาการของการทอและการใช้ผ้าจกในวิถีชีวิตของชาวไทยยวนตามข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2556: 54) แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

1. ระยะการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม ช่วงเวลาระหว่างประมาณ พ.ศ. 2347 ภายหลังจากย้ายมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดราชบุรี ระยะแรกชาวไทยยวนเหล่านี้ยังคงมีวิถีชีวิตและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวล้านนาไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน การนับถือผี และการสร้างวัดไว้ทำบุญตามจารีตของตนเอง เช่น วัดคูบัว วัดดอนตะโก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รักษาวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวล้านนาด้วยวิธีการจกและการแต่งกายด้วยผ้าจกไว้ควบคู่กับวัฒนธรรมด้านอื่น แม้ว่าในปัจจุบันวัฒนธรรมของชาวไทยยวนในจังหวัดราชบุรีได้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมของชาวไทยภาคกลาง จนทำให้ลูกหลานเชื้อสายไทยยวน ละเลยวิถีชีวิตที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษไปบ้าง แต่วัฒนธรรมการทอผ้าก็ยังคงสืบต่อกันมา ภาพของการรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายของบรรพบุรุษของผู้หญิงชาวไทยยวน ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดราชบุรีปรากฏให้เห็นจากการแต่งกายของหญิงสูงอายุทั้งหลาย ในปัจจุบันที่ยังคงแต่งกายด้วยการทอผ้าแถบสำหรับพันรอบอกหรือไม่ก็ใช้ผ้าแถบคล้องคอปล่อยชายปิดอก ส่วนผ้าชิ้นกึ่งนุ่งด้วยผ้าที่ทอขึ้นใช้เอง หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า หญิงชาวไทยยวนราชบุรีต้องฝึกหัดทอผ้าขึ้น โดยเฉพาะขึ้นตีนจก ด้วยความเชื่อว่าหญิงใดที่สามารถทอผ้าจกได้จะเป็นผู้มีความสมบูรณ์ของกุลสตรีเหมาะสมที่เป็นแม่บ้านแม่เรือน ส่วนการนุ่งชิ้นของผู้หญิงชาวไทยยวนจะแตกต่างกันออกไปตามโอกาสและวัย กล่าวคือ ผู้เฒ่าเมื่ออยู่ที่บ้านจะนุ่ง ชิ้นชิว หรือชิ้นแล่ เมื่อจะออกงานสตรีวัยสาวจะนุ่งชิ้นตา แต่เมื่อจะไปงานบุญงานพิธีจะนุ่งชิ้นตีนจก การทอผ้าขึ้นตีนจกในระยะแรกนี้ ยังคงรักษาวิธีการดั้งเดิมของบรรพบุรุษไทยยวนล้านนาเริ่มตั้งแต่การปลูกฝ้าย เพื่อผลิตเป็นเส้นด้ายขาวเสียก่อน จากนั้นจึงย้อมสีซึ่งมีทั้งย้อมสีในขณะที่ยังเป็นเส้นด้าย หรือย้อมสีหลังจากทอผ้าเป็นผืนแล้ว

2. ระยะผ้าจกชบเซา ประมาณ พ.ศ. 2470 ถึงพ.ศ. 2517 เป็นช่วงที่การทอผ้าจกเริ่มลดบทบาทลง ลูกหลานของชาวไทยยวนไม่มากนักที่รู้จักขึ้นตีนจก การถ่ายทอดศิลปะการทอผ้าจกสู่ลูกหลานที่เคยกระทำกันทุกครอบครัวเริ่มจางหายไป เหลือเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้น ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของผ้าสมัยใหม่มีลวดลายสวยและหาซื้อได้ง่ายจากท้องตลาด จึงทำให้ชาวไทยยวนราชบุรีหันมานิยมใช้ผ้าสำเร็จรูปแทนการทอด้วยตนเองซึ่งต้องใช้เวลาชานาน รวมทั้งชาวบ้านไทยยวนเริ่มไม่นิยมใช้ผ้าขึ้นจกในการแต่งกาย ประกอบกับการไม่ได้รับการอนุรักษ์การสืบทอดเท่าที่ควร ทำให้ศิลปะการทอผ้าจกจึงชบเซาและมีแนวโน้มว่าจะสูญหายไป

3. ระยะผ้าจกได้รับการฟื้นฟู เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2517 โดยกิจกรรมของการฟื้นฟูเกิดขึ้นจากกลุ่มผู้หญิงชาวไทยยวนราชบุรีที่พยายามรักษาเอกลักษณ์เรื่องการทอผ้าไว้ ได้แก่ นางซ็อน กำลังหาญ นางเรไร ยิ้มแย้ม และนางสมนึก ศรีเจริญ โดยเฉพาะนางซ็อน กำลังหาญ ได้เคยนำผ้าจกทูลเกล้าถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารีเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินมาทอดผ้าพระกฐิน ณ วัดสันติการาม (พุพลับ) อำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2517

ต่อมาเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2520 สมเด็จพระเทพฯเสด็จทอดพระเนตรโบราณสถานที่ตำบลคูบัว ในการนี้ได้เสด็จมาบ้านของนางซ็อน กำลังหาญเป็นการส่วนพระองค์ เพื่อทรงเยี่ยมและทอดพระเนตร การทอผ้าจาก ทรงให้เจ้าหน้าที่มารับนางซ็อนและนางสาวทองอยู่ กำลังหาญ บุตรสาว ไปสาธิตการทอ ผ้าจากที่พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้แก่นักเรียนศิลปาชีพที่โรงเรียน ฝึกศิลปาชีพ สอนจิตรลดา จึงกล่าวได้ว่าเริ่มมีการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ในการทอผ้าขึ้นในช่วงต้นของระยะนี้ หลังจากนั้นลูกหลานชาวไทยยวนราชบุรีจึงเริ่มหันมาสนใจ การทอผ้าจากกันมากขึ้น ต่อมาใน ช่วงปี พ.ศ. 2520 นายสมบุญ คำยอด ชาวไทยยวน ผู้สอนทอ ผ้าจากชาวบ้านห้วย ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ได้พัฒนาวิธีการถ่ายทอดและการฝึกทอ ลายผ้าจากขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกในการจดจำ และสามารถถ่ายทอดกันได้มากขึ้น จากการถ่ายทอด และฝึกฝนแบบหนึ่งต่อหนึ่งเปลี่ยนเป็นผู้สอนหนึ่งคนต่อผู้เรียนมากกว่าหนึ่งคน ใช้วิธีคัดลอกลายจาก ผืนผ้าที่เป็นต้นแบบลงในระบบเส้นกราฟ พื้นของจุดตัดระหว่างเส้นแนวตั้งกับเส้นแนวนอนเป็นตัวแทน ของจุดตัดเส้นยืน (เครือ) กับเส้นจก เส้นด้ายยืนแทนด้วยช่องระหว่างเส้นแนวตั้งกับเส้นแนวนอน วิธีการสร้างลายด้วยระบบเส้นดังกล่าวสะดวกในการฝึกหัดทอ เพราะผู้ฝึกหัดมีแบบสำหรับฝึกหัด โดยไม่ต้องจดจำลายไว้ในสมอง การสอนก็แนะวิธีการดูลายให้แก่ผู้ฝึกหัดได้ครั้งละหลายคน โดยผู้สอน ไม่ต้องใช้มือชี้ที่ลวดลายเพื่อให้ผู้ฝึกหัดใช้สมองจำเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

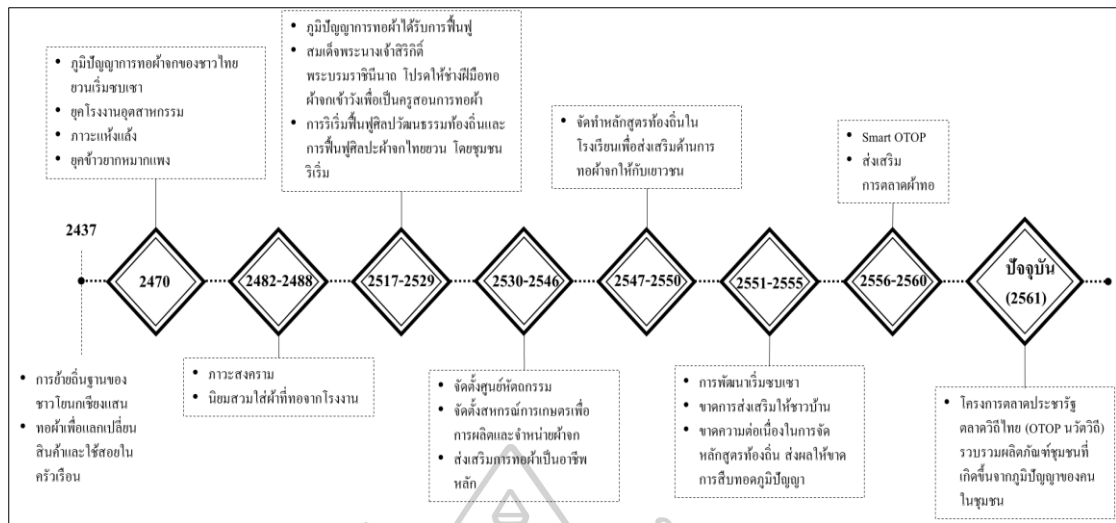
การอนุรักษ์และฟื้นฟูการทอผ้าจากเริ่มประสบความสำเร็จขึ้นเป็นลำดับ ความสำเร็จ เกิดจาก ดร.อุดม สมพร ผู้เป็นลูกหลานชาวไทยยวนซึ่งตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟู การทอผ้าจากโดยตลอด ร่วมกับสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนวัดแคทราย จัดกิจกรรมเพื่อเป็นการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูวัฒนธรรมการทอและการใช้ผ้าจากอย่างต่อเนื่อง หลังจากนั้นศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจากราชบุรี ได้เริ่มกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์โดยการเก็บรวบรวมผ้าขึ้นตีนจกโบราณ ผ้าจากที่ใช้คลุมศีรษะนาคน ผ้าขาวม้าจก และย่ามจกโบราณซึ่งเป็นมรดกตกทอดอยู่ในครัวเรือนของชาวไทยยวนราชบุรี เก็บไว้ใน ศูนย์ฯ เพื่อจัดแสดงให้ผู้สนใจได้เข้าชมและศึกษา การเก็บรวบรวมทำโดยการขอบริจาคและขอซื้อ จากชาวบ้านซึ่งวิธีการขอซื้อไม่ได้รับความร่วมมือมากนักเพราะชาวบ้านที่มีผ้าจากโบราณจะนำไปขาย ให้นักสะสมผ้าซึ่งให้ราคาสูงกว่าศูนย์ฯ จะมีเพียงชาวบ้านบางคนที่ยินดีบริจาคให้เท่านั้น

นอกจากกิจกรรมการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการทอผ้าจากของศูนย์ฯแล้ว การถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าจากในจังหวัดราชบุรีในระหว่าง พ.ศ. 2530 - 2536 ได้รับการสนับสนุน จากหน่วยงานราชการ องค์การกุศล ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี ทุกคนเป็นอย่างดี ให้การส่งเสริมและสนับสนุนสอดคล้องต่อเนื่องกัน สรุปได้ดังนี้ ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดราชบุรี และวิทยาลัยสารพัดช่างราชบุรีได้จัดสรรงบประมาณค่าตอบแทนวิทยากร ผู้สอน สำนักงานพัฒนาการทั้งระดับจังหวัดและอำเภอสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน กรมส่งเสริม อุตสาหกรรมสนับสนุนทางเทคนิคและวิธีการย้อมสี ตลอดจนประชาชนสัมพันธ์ผลงานผ้าจากให้เป็นที่ยอมรับ

แก่ผู้บริโภค ผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรีได้อนุมัติเงินงบประมาณจังหวัดราชบุรี ได้จัดตั้งศูนย์หัตถกรรมขึ้น 3 แห่งที่ตำบลคูบัว ตำบลดอนแร่ และตำบลรางบัว เมื่อ พ.ศ. 2536 เพื่อส่งเสริมผู้ทอผ้าจากในเชิง พาณิชยศิลป์เสริมรายได้ภาคนอกการเกษตรให้แก่ประชาชน ในขณะเดียวกันก็มอบนโยบาย ให้การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี จัดสอนศิลปะผ้าจากแก่นักเรียนเป็นหลักสูตรเสริม ซึ่งเป็น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีกทางหนึ่งด้วย กรมอาชีวศึกษาได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ ศิลปะผ้าจากเมืองราชบุรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคราชบุรีเป็นประธาน กรรมการ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคโพธาราม ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างราชบุรี ผู้ช่วย ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างราชบุรี (ฝ่ายวิชาการ) เป็นกรรมการและดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการ ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจากราชบุรีเป็นเลขานุการและผู้ประสานงาน มีหน้าที่ดำเนินการสนับสนุนส่งเสริม การเรียนการสอนผ้าจากและการอนุรักษ์ศิลปะผ้าจากให้สืบไป

ในช่วงปี พ.ศ. 2551 - 2555 การทอผ้าจากในชุมชนชาวไทยยวน เกิดการซบเซา อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากราคาถูก ต้องใช้เวลาในการทอผ้านาน บางผืนใช้เวลา 2 - 3 เดือน โดยมีราคา อยู่ในหลักร้อยบาทเท่านั้น ทำให้คนที่เพิ่งเริ่มเรียนและฝึกหัดการทอผ้าขาดแรงจูงใจในการทอเพื่อ ประกอบอาชีพ เพราะมีรายได้ไม่จูงใจ เมื่อเลิกเรียนก็เลิกทอผ้าไปด้วย และช่างทอฝีมือดั้งเดิมทยอย แก่ชราลง บางคนเสียชีวิต คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจ และตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2556 - ปัจจุบัน หน่วยงานราชการเข้ามาส่งเสริมให้เกิดการทอผ้าเชิงพาณิชย์เพิ่มขึ้น เพราะความนิยมการแต่งกายด้วย ผ้าไทยพื้นถิ่น รวมทั้งความต้องการผ้าชิ้นจกของจังหวัดราชบุรีที่มีความสวยงามและมีความ ประณีต ด้วยเป็นของที่หายาก ยังมีลายโบราณและมีความละเอียดของลวดลายก็ยังมีราคาสูงขึ้น รวมทั้งได้รับการ ชื่นชอบเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัด จึงเพิ่มโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีความร่วมสมัยโดยยังคงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไว้เป็นอย่างดี มีช่องทางการจัดจำหน่าย หลากหลาย รวมทั้งเข้าร่วมโครงการ OTOP นวัตกรรม ที่นำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นจุดขายให้การ ท่องเที่ยวก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้างรายได้ให้กับช่างทอให้มีรายได้ที่มั่นคงขึ้น

ภาพที่ 4 เส้นเวลาแสดงความเป็นมาการทอผ้าจากของชาวไทยชนวน

ที่มา: ผู้วิจัย

2.2.2 วิธีการทอ

ผ้าชินจกดั้งเดิมใช้เส้นฝ้ายเป็นวัตถุดิบหลัก ไม่มีส่วนผสมของเส้นใยไหมเหมือนในปัจจุบัน และจะปลูกฝ้ายและผลิตเส้นใยฝ้ายไว้เป็นวัตถุดิบในการทอผ้าเอง งานวิจัยของ นวรัตน์ พุนคุ้มทอง (2551: 100) กล่าวว่า การจัดหาวัตถุดิบการทอผ้าในอดีตของชุมชนไทยชนวนจังหวัดราชบุรีประมาณปี พ.ศ. 2482-2484 จังหวัดราชบุรี ชุมชนไทยชนวนประสบกับภาวะแห้งแล้งยาวนานติดต่อกัน ทำให้ชาวไทยชนวนไม่สามารถผลิตเส้นใยฝ้ายได้ ทำให้ต้องเดินทางไปซื้อดอกฝ้ายจากต่างอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง เช่น อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี และอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อมาใช้ในการทอผ้า ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าจะนิยมสั่งซื้อเส้นด้ายใยสังเคราะห์ผสมฝ้าย เส้นใยสำเร็จรูปหรือเส้นใยประดิษฐ์ เช่น โพลีเอสเตอร์ และเรยอน หรือโทเร เส้นใยสังเคราะห์มีคุณสมบัติแตกต่างจากฝ้ายธรรมชาติ คือ มีความเหนียว ทนทาน มีความคงตัว และดูความชื้นได้น้อยกว่าฝ้าย รวมทั้งเส้นไหมธรรมชาติ และไหมเทียม เป็นเส้นใยสังเคราะห์ในกลุ่มอะคริลิกที่นำมาใช้ทอผ้าเนื่องจากมีลักษณะเหนียว ทนทาน และราคาถูกกว่าไหมแท้มาใช้ทอผ้าเพราะมีความคงทนถาวร และมีสีสวยงาม

เครื่องมือหลักในการทอผ้าจากแบบพื้นบ้าน คือ กี่หรือทูกแบบโบราณและกี่กระตุก นวรัตน์ พุนคุ้มทอง (2551: 112) กล่าวสรุปจากคำสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนไว้ว่า กี่กระตุกของชาติพันธุ์ไทยชนวนในจังหวัดราชบุรี เริ่มมีการนำเข้ามาใช้ตั้งแต่ช่วงประมาณสงครามโลกครั้งที่ 2 ในการทอกี่กระตุก ช่างทอใช้มือกระตุกเชือกที่ติดกับกระสวย แล้วกระสวยจะวิ่งผ่านเส้นด้ายยืนที่แยกออกจากกัน โดยการเหยียบไม้ที่ดึงตะกอก กี่หรือทูก มีส่วนประกอบ คือ

1. โครงหูกหรือก๊ เป็นเสาไม้ 4 เสาตั้งขึ้นเป็นโครง มีไม้ยาวตีพาดด้านบนทั้ง 4 เสาเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เสาคู่แรกมีไม้วางขวาง สำหรับเป็นที่นั่งทอผ้า ในอดีตหูกหรือก๊ เป็นแบบทำด้วยไม้ได้อย่างง่าย และทำด้วยไม้เนื้อแข็ง โครงหูกหรือก๊แต่ละโครงจะมีขนาดไม่แน่นอน หรือกว้างประมาณ 1.20 - 1.50 เมตร ยาวประมาณ 2.50 - 3.00 เมตร ความสูงประมาณ 1.20 - 1.50 เมตร สำหรับหูกทอผ้าขนาดเล็ก เป็นหูกที่ใช้สำหรับการทอผ้าด้วยวิธีการจกโดยใช้ชนเเมน ส่วนหูกทอผ้าขนาดใหญ่ เป็นหูกสำหรับทอผ้าผืนใหญ่ทั้งผืนหรือผ้าผืนที่มีลวดลายที่เกิดจากการจกด้วยชนเเมน และที่ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจากจังหวัดราชบุรี มีการจัดแสดงหูกทอผ้าแบบพุ่งกระสวยด้วยมือขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีหน้ากว้างขนาด 2.50 เมตร ยาวประมาณ 2.40 เมตร สูงประมาณ 2.00 เมตร และมีเสาขนาดประมาณ 8 นิ้ว นอกจากนี้หูกหรือก๊ ประกอบด้วย 1) ไม้หน้าหูก คือ ไม้ที่อยู่ส่วนหน้าสุดของหูก สำหรับผูกชิงลูกตั้ง ทำด้วยไม้ไผ่ทั้งลำ 2) ไม้รางหูก คือ ไม้ที่พาดขวางโครงหูก ส่วนบนทำด้วยไม้ไผ่ทั้งลำมี 3-4 ท่อน ใช้สำหรับผูกแขวนลูกตั้ง ไม้ข้างเขา และฟืม 3) กระดานม้วนหูก เป็นไม้กระดานที่ใช้สำหรับม้วนปลายด้านหนึ่งของเส้นด้ายยืน ซึ่งม้วนเก็บและจัดเส้นด้ายยืนให้เป็นระเบียบ นอกจากนี้ยังช่วยให้เส้นด้ายในหูกตึง โดยที่ปลายอีกด้านหนึ่งผูกติดหรือพันไว้กับม้วนผ้า 4) ลูกตั้ง คือไม้ที่สอดค้ำงกระดานม้วนหูก มี 2 ลูก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ส่วนหัวของลูกตั้งเอาไว้สำหรับแขวนไว้กับรางหูกและต้องผูกยึดติดลูกตั้งไว้กับไม้หน้าหูก เพื่อไม่ให้ไม้ลูกตั้งแกว่งไปมา 5) ไม้ค้ำเขาหรือไม้ค้ำตะกอก เป็นไม้ 2 อันสำหรับแขวนเขาหูกหรือตะกอก ส่วนปลายทั้งสองด้าน จะเจาะรูผูกเชือกแขวนไว้กับไม้ที่พาดขวางรางหูก 6) คานแขวน เป็นไม้ทาบหูก โดยสอดกับเชือกที่ผูกกับเขาด้านบน เพื่อให้หูกยึดติดกับก๊ โดยไม้ทาบหูกจะมีอันเดียวไม่ว่าจะใช้ฟืมที่มีเขา 2 เขา 3 เขา หรือ 4 เขา 7) ตีนฟืม หรือตีนเหยียบ หรือคานเหยียบ คือ ไม้ 2-4 อัน ขึ้นกับจำนวนเขาหรือตะกอก โดยตีนเหยียบนี้จะผูกเชือกเชื่อมโยงกับเขาหูก เพื่อใช้สำหรับเหยียบดึงเขาหูก 2-4 ดับ ให้รังเส้นไหมยืนขึ้นหรือลงสลับกันและเปิดช่องว่างให้กระสวยพุ่งผ่าน ตีนฟืมจะมีลักษณะกลม ยาวประมาณ 1.5-2 เมตร และจะวางขวางกับโครงหูก 8) ไม้ม้วนผ้า หรือไม้พันผ้า หรือไม้ค้ำพัน คือ ไม้ที่ใช้ผูกปลายด้านหนึ่งของไหมยืน ซึ่งสอดผ่านพันหัวแล้วใช้ผ้าไหมที่ทอเป็นเนื้อผ้าแล้ว โดยส่วนใหญ่ไม้ม้วนผ้าทำด้วยไม้เหล็มายาวประมาณ 120-180 เซนติเมตร 9) ปากี่ คือไม้ที่ใช้รองรับส่วนปลายสองด้านของไม้ม้วนผ้ามี 2 หลัก แต่ละหลักมีระยะห่างกันตามความกว้างของหูก และ 10) ผัง เป็นไม้ที่ใช้ชิงไว้ตามความกว้างของริมผ้าที่ทอ เพื่อให้หน้าผ้าตึงพอดีกับฟืม ปลายทั้งสองของผังอาจเหลาแหลมเป็น 2 แฉกหรือเป็นทองเหลืองที่มี 2 แฉกสวมทั้งสองข้าง

2. ฟืมหรือพันหวี มีลักษณะเป็นซี่ คล้ายหวีสำหรับหวีผม นิยมทำด้วยไม้หรือเหล็ก ใช้สำหรับร้อยเส้นด้ายยืนให้อยู่ห่างกันเป็นระยะที่สม่ำเสมอ เรียงเส้นยืนให้เป็นระเบียบ และกำหนดความถี่ความห่างของเส้นยืนที่จะทำการทอ กำหนดความกว้างของหน้าผ้า เป็นตัวกั้นด้านข้างทางวิ่งของกระสวย และเป็นตัวกระทบเส้นด้ายพุ่งให้แน่นจนกลายเป็นผืนผ้า (นวรรตน์ ทุนคุ้มทอง, 2551: 114) นิยมใช้ขนาด 16 สำหรับผ้าหน้าแคบ และขนาด 32 สำหรับผ้าหน้ากว้าง

3. ตะกอ หรือเขาหูก เป็นเชือกทำด้วยด้ายไนลอนที่ร้อยคล้องเส้นด้ายยืน เพื่อแบ่งเส้นด้ายเป็นหมวดหมู่ตามที่ต้องการ เมื่อยกเขาหูกหรือตะกอขึ้นก็จะดึงเส้นด้ายยืนเปิดเป็นช่อง สามารถพุ่งกระสวยเข้าไปให้เส้นด้ายพุ่งสานขัดกับเส้นด้ายยืนได้ เวลาสอดเส้นด้ายยืนต้องสอดสลับกันไปเส้นหนึ่งวันเส้นหนึ่ง และมีเชือกผูกเขาหูกแขวนไว้กับโครงที่ด้านบนสามารถเลื่อนไปมาได้ ส่วนด้านล่างผูกเชือกติดกับคานเหยียบ เมื่อต้องการดึงแยกเส้นด้ายให้เป็นช่อง จะใช้เท้าเหยียบที่คานเหยียบทำให้เขาหูกเลื่อนขึ้นลง เกิดเป็นช่องสำหรับใส่เส้นด้ายพุ่ง หากต้องการทอผ้าเป็นลวดลายที่งดงาม จะต้องใช้ตะกอและคานเหยียบจำนวนหลายอัน วิธีการเก็บตะกอหรือเก็บเขาจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของผ้าและลวดลายของผ้าที่จะทำ

4. กระสวย ใช้บรรจุหลอดเส้นด้ายพุ่ง มีหลายแบบ ทำจากไม้ไผ่ ไม้เนื้อแข็ง หรือพลาสติกให้มีน้ำหนักพอประมาณจะได้ไม่พลิกเวลาพุ่งกระสวย มีความลื่นและไม่มีเสี้ยน ขนาดกว้างประมาณ 3 เซนติเมตร ยาวประมาณ 20 เซนติเมตร เจาะรูตรงกลาง ทำปลายทั้งสองด้านให้งอนเล็กน้อย เพื่อให้ลอดผ่านเส้นด้ายยืนได้ง่ายขึ้น

5. ขนเม่น เป็นอุปกรณ์สำคัญของผ้าจากไทยยวน ทำหน้าที่สร้างลวดลายโดยการรัดเส้นด้ายยืนยกขึ้น แล้วใช้เส้นด้ายสี สอดเข้าไปตามรอยที่ซ้อนขึ้นนั้น ในจังหวะต่างกัน จึงเกิดเป็นลวดลายบนผืนผ้า

ขั้นตอนและวิธีการทอผ้าจากตามแบบดั้งเดิม ใช้การถ่ายทอดแบบแม่สอนลูก เป็นการสอนตัวต่อตัว ผู้ฝึกหัดการทอผ้าจะเรียนการทำลวดลายโดยใช้ผ้าผืนเดิมเป็นต้นแบบร่วมกับการสังเกตและนับจำนวนเส้นตามลายต้นแบบ และต้องอาศัยการฝึกฝน เพื่อให้เกิดทักษะสอดคล้องกับนางอนงค์ รัจจิววงศ์ (2561: สัมภาษณ์) กล่าวกับผู้วิจัยว่า

“บ่่าฝึกการทอผ้ามาจากแม่ แม่สอนให้ดูลายผ้าตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก และหัดทำมาเรื่อย ๆ จนจำได้ ตอนนีสอนการทอผ้าและจกผ้าให้กับลูกสาว โดยให้เขามาดูตอนบ่่าทอผ้า กับสอนแบบให้ดูวิธีการและทำไปทีละขั้นตอน” (อนงค์ รัจจิววงศ์, 2561: สัมภาษณ์)

ขั้นตอนการทอผ้า ประกอบด้วย

1. ขั้นตอนของการเตรียมด้าย เส้นด้ายในผืนผ้าชิ้นจกแต่ละผืนจะประกอบด้วยเส้นด้ายยืน เส้นด้ายพุ่ง และเส้นด้ายเสริม

1.1 การเตรียมเส้นด้ายยืน คือ การนำเส้นด้ายขึ้นที่ทอผ้าโดยตรึงไว้อยู่กับก้นนิยมใช้เส้นใยฝ้ายมากกว่าเส้นใยไหม หลังจากการปั่นใส่หลอดเรียบร้อยแล้วก็จะนำด้ายเหล่านั้นไปใส่เครื่องเดินด้าย ซึ่งมีราวสำหรับบรรจุหลอดด้ายลงแคร่สำหรับเดินด้ายต่อไป ราวนี้มีขนาดใหญ่สามารถบรรจุหลอดด้ายได้ประมาณ 200 หลา โดยนำเส้นด้ายสีดำสำหรับการทำเส้นด้ายยืน มาจูงด้วยไม้จูงหลักเดินด้าย เพื่อให้ด้ายคลี่ออกตามยาวอย่างเป็นระเบียบ คำนวณเส้นด้ายยืนให้ได้ตามจำนวน

ที่ต้องการแล้วนำมาเรียงเส้นด้วยหลักเดินด้าย ทั้งนี้เส้นด้ายยืนจะมีจำนวนขึ้นตรงกับความกว้างของหน้าผ้า

1.2 การเตรียมเส้นด้ายเสริม เป็นเส้นด้ายที่ใช้สำหรับการจกสอดเป็นลวดลาย ซึ่งชาวไทยยวนราชบุรีนิยมใช้การจกสอดด้านหลังผ้าใช้วิธีการผูกเก็บปมเส้นด้ายพุ่งพิเศษด้านบน เพราะทำให้สามารถมัดเก็บปมได้แน่น เพราะมองเห็นได้ถนัด ซึ่งผู้ทอจะใช้กระจกส่องดูลวดลายที่ทอจากด้านล่าง เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยของลวดลายในขณะที่ทอ

1.3 การเตรียมเส้นด้ายพุ่ง เส้นด้ายพุ่ง คือ ด้ายที่อยู่ในกระสวยสำหรับพุ่งสอดกับเส้นยืนให้เป็นลายขัด เพื่อใส่สีในเนื้อผ้าทอเพิ่มลงไปให้เต็มสลับกับลวดลาย สำหรับการทอหลอดด้ายพุ่ง เวลาใช้งานจะต้องดึงเส้นด้ายออกทางเดียว จึงต้องกรอจากจากจุดเริ่มต้นเกลี้ยไล่ไปจนสุดปลายหลอดอีกข้างหนึ่ง ทำเช่นเดียวกับการกรอหลอดด้ายยืนแล้วบรรจุลงในกระสวยที่ใช้สำหรับทอผ้า ใช้พุ่งสานขัดกับด้ายยืนเช่นกัน

2. ขั้นตอนการทอ หลักการทอผ้าคือการทำให้เส้นด้ายสองด้ายสองกลุ่มขัดกัน และตั้งฉากกัน เส้นด้ายแบบหนึ่งเรียกว่าเส้นด้ายยืน และอีกแบบเรียกว่าเส้นด้ายพุ่ง ลักษณะของการขัดกันของด้ายพุ่งและด้ายยืนจะขัดกันแบบธรรมดาเรียกว่า ลายขัด หรืออาจจะเพิ่มเทคนิคพิเศษเพื่อให้ผ้ามีลวดลายสวยงามและแปลกตา หรือการจก ซึ่งเป็นวิธีการทำลวดลายบนผืนผ้า โดยเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปเป็นช่วง ๆ ไม่ติดต่อกันตลอดหน้ากว้างของผืนผ้า โดยใช้ขนเม่นยกเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดใส่เส้นด้ายสีต่าง ๆ กันพุ่งพิเศษเข้าไปตามจังหวะของลวดลาย เมื่อจึงด้ายเข้ากับก็เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ใช้กระสวยซึ่งบรรจุเอาหลอดด้ายใส่ไว้ในร่องของกระสวยสำหรับสอดเส้นด้ายในแนวขวาง (พุ่ง) การสอดก็ต้องสอดกลับไปกลับมาอยู่เสมอเวลาสอด 1 ครั้งก็ต้องเหยียบ 1 ครั้ง และใช้พิมพ์กระทบจัดให้เข้ากันเพื่อคัดเส้นด้ายให้แน่นเข้ามียืนไปไม่ถึงก็ปลดเส้นด้ายที่ขึงก่อนแล้วม้วนเข้าไปในไม้ม้วนผ้าจะดึงทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ ต่อไปจนกระทั่งเสร็จ

โครงสร้างของผ้าขึ้นจกไทยยวน ประกอบด้วย 3 ส่วน โดยแต่ละส่วนจะเป็นผ้าคนละชิ้นกัน นำมาเย็บประกอบกัน ซึ่ง บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 815) กล่าวสรุปไว้ว่า ผ้าขึ้นทุกประเภทจะต้องมีหัวขึ้น เป็นส่วนที่อยู่บนสุดของผ้าขึ้น แบบโบราณจะใช้ผ้าฝ้ายสีขาว เย็บติดกับผ้าฝ้ายสีแดง ส่วนที่เป็นแถบผ้าสีขาวอยู่ด้านบนของหัวขึ้น และแถบผ้าสีแดงจะเย็บติดกับตัวขึ้น โดยผ้าแต่ละผืนจะต้องเป็นผ้าคนละผืนกัน หญิงชาวไทยยวนมีความเชื่อว่าการเย็บหัวขึ้นเมื่อเย็บแถบผ้าสีขาวและแถบผ้าสีแดงเข้าด้วยกันแล้วจะต้องนำแถบผ้าสีขาวขนาดความกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร มีความยาวเท่ากับหัวขึ้นมาเย็บติดตามความกว้างของหัวขึ้น เรียกว่า ป้าว ตามความเชื่อที่ว่า แถบผ้านี้จะป้องกันการทำไสยศาสตร์ เสน่ห์ยาแฝดให้แก่ผู้สวมใส่ และอีกประการคือที่ริมชายแถบผ้าสีขาวจะต้องปล่อยให้ขอบผ้าฟู รุ่ม ตามคติที่ว่า จะทำให้มีความเฟื่องฟูในการทำมาหากิน และความเจริญรุ่งเรืองในครอบครัว สอดคล้องกับ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2556: 48-49) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า หัวขึ้นประกอบด้วย

ผ้าด้ายดิบสีขาวเย็บต่อกับผ้าสีแดงโดยส่วนที่เป็นผ้าสีขาวอยู่ด้านบนของหัวซิ่นและผ้าสีแดงอยู่ติดกับตัวซิ่น ผ้าแถบสีขาวและผ้าแถบสีแดงต้องเป็นผ้าคนละผืนนำมาเย็บติดกัน เพื่อสะดวกต่อการนุ่งไม่ให้เลื่อนหลุดง่ายและสะดวกต่อการเปลี่ยนหากเกิดการชำรุด ในหมู่สตรีไทยวนแต่โบราณมีคติในการประกอบหัวซิ่นที่สำคัญประการหนึ่ง คือ จะต้องนำผ้าแถบสีขาวขนาดกว้างประมาณครึ่งนิ้ว มีความยาวเท่ากับหัวซิ่นปะตามความกว้างของหัวซิ่นเรียกผ้านี้ว่า "ป้าว" การที่ผู้หญิงไทยวนติดป้าวไว้ที่หัวซิ่นก็เพื่อป้องกันการกระทำคุณไสยหรือเสน่ห์นาแฝดอันจะเกิดกับผู้นุ่งผ้าซิ่นผืนนี้ และริมชายบนของแถบผ้าขาวจะต้องปล่อยขอบไว้ไม่ต้องเย็บเพื่อให้ริมผ้าฟู โดยเชื่อว่าจะทำให้มีความเฟื่องฟูในการทำมาหากิน ในปัจจุบันช่างทอผ้าซิ่นจกจะทอส่วนหัวซิ่นติดกับตัวซิ่นเป็นผ้าผืนเดียวกันโดยส่วนบนเป็นสีเทาถัดมาเป็นสีแดง แล้วทอต่อเป็นตัวซิ่นเพื่อประหยัดเวลา แต่หากมีลูกค้าต้องการให้เย็บหัวซิ่นแบบเดิม ช่างทอจะคิดราคาที่สูงกว่าผ้าซิ่นที่ทอหัวกับตัวติดกัน

ตัวซิ่น คือ ส่วนที่เป็นตัวกลางของผ้าซิ่น เป็นโครงสร้างของผ้าซิ่นที่อยู่ระหว่างหัวซิ่นกับตีนซิ่น ตัวซิ่นตีนจกไทยวนจะทอเป็นผ้ายกมุกหลายต่าง ๆ เช่น ลายแหเส้า และทอเป็นลายพันตัว คือเป็นลายริ้วที่ขนานลำตัว เอกลักษณ์ของหัวซิ่นจกไทยวนจะเป็นลายขวางที่ขนานกับลำตัวเป็นริ้ว ๆ กว้างประมาณ 1-1.5 นิ้ว โดยส่วนมากเป็นสีดำหรือสีคราม ส่วนสีอื่น ๆ นอกจากนี้มีน้อยลวดลายทางขวางของผ้าซิ่นจกเป็นเอกลักษณ์ร่วมกันของผ้าซิ่นในตระกูลยวนและพวนซึ่งต่างจากผ้าของลาวในอีสานที่นิยมทอเป็นลายทางลง แม้ว่าลายทางขวางจะเป็นเอกลักษณ์ร่วมกันของผ้าซิ่นในตระกูลยวนและพวน แต่ผ้าทอในแต่ละที่ก็จะแตกต่างกันอันแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น และภูมิปัญญาของผู้เป็นเจ้าของ ส่วนตัวซิ่นประเภทอื่นที่พบในตำบลลูกบัว จะทอเป็นลายทางขวางและไม่ใช้การยกมุกหรือลายพันตัวประกอบ อาทิ ซิ่นตา ตัวซิ่นตาจะทอติดกับตีนซิ่นเป็นผ้าซิ่นเดียวกัน โดยตัวซิ่นทอเป็นพื้นแดงสลับเขียวจกกลายเป็นระยะ เช่น ลายขอ ลายดอกข้าวดอกพุงดำเป็นแถบพื้น ตัวซิ่นของซิ่นชีวทอเป็นผ้าพื้นยกดอกสีเขียวตลอดทั้งตัวและจกเชื่อมระหว่างตีนกับตัวซิ่น สอดคล้องดังที่ จรรย์ดา จันทรแจ่ม (2557: 100) กล่าวสรุปว่า ตัวซิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยวน จังหวัดราชบุรี คือ ต้องย้อมเป็นสีดำ หรือสีคราม ส่วนสีอื่น ๆ ไม่ค่อยเป็นที่นิยมมากนัก ตัวซิ่นของซิ่นตาจะทอติดกับตัวซิ่นเป็นผ้าซิ่นเดียวกัน ตัวซิ่นจะทอเป็นสีแดง และจกดอกประกอบเป็นระยะ

ส่วนล่างสุดของผ้าซิ่น คือ ตีนซิ่น เป็นส่วนที่ผู้ทอจะแสดงฝีมือในการทอเป็นพิเศษ ด้วยการทอตีนซิ่นด้วยการจกหลายทั้งผืนอย่างงดงาม เพื่อใช้สวมใส่ในโอกาสพิเศษอันเกี่ยวเนื่องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเทศกาลงานนักขัตฤกษ์ หญิงสาวไทยวนจะนุ่งซิ่นตีนจกทอลวดลายสีสังดงามเป็นเป็นพิเศษ เพราะนอกจากผ้าจะช่วยเสริมให้ผู้ใส่สวยงามยิ่งขึ้น ผ้าจกยังเป็นเสมือนประกาศนียบัตรของผู้ทอด้วยว่ามีความสามารถในการทอผ้ามากน้อยเพียงใด ซึ่ง จรรย์ดา จันทรแจ่ม (2557: 100) กล่าวไว้ว่า เอกลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชนไทยวน จังหวัดราชบุรี คือ ตีนซิ่นทุกผืนจะต้องมีเล็บเหลือง อยู่ตรงส่วนท้ายของซิ่น ซึ่งลวดลายของผ้าซิ่นจกจะประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ลายหลัก และลายประกอบ แต่ละลายจะมีความหมายของลวดลายแตกต่างกันไป

2.3 ภูมิปัญญาการทำลวดลาย

การจก เป็นเทคนิคการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายต่าง ๆ โดยเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษ สอดขึ้นลง วิธีการคือ ใช้ขนเม่น ไม้ หรือนิ้ว สอดเส้นด้ายขึ้นขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นลวดลายเป็นช่วง ๆ สามารถทำสลับสีลวดลายได้หลากสี สอดคล้องกับการสรุปของ วรรณภา โชคบรรดาลสุข และคณะ (2558: 23) จก ในภาษาพื้นบ้านไทยยวน จังหวัดราชบุรี คือ เป็นกริยาการถักหรือควักขึ้นมา การทำลวดลายบนผืนผ้าเกิดจากการใช้ขนเม่นควักหรือจกเส้นด้าย ขึ้นขึ้นมาแล้วจึงสอดด้ายพุ่งพิเศษ (ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า ชด) เข้าไปตามลวดลายผ้า ผู้ทอจะทอจาก ด้านหลังของลาย ส่วนลวดลายที่สวยงามจะปรากฏอยู่ด้านล่าง การทอผ้าวิธีจกใช้เวลานานมาก มักทำ เป็นผืนผ้าหน้าแคบใช้ต่อกับตัวขึ้น เรียกว่า ขึ้นตีนจก เช่น บ้านดอนแร่ จะมีการทอผ้าแบบพิเศษ คือ การทอขึ้นด้วยการจกตลอดทั้งผืนซึ่งการทอด้วยการจกตลอดทั้งผืนนี้จะใช้เวลานานกว่าการทอที่มีการจกเฉพาะตีนขึ้นเท่านั้น

ภูมิปัญญาการทำลวดลายผ้าจากไทยยวน มีนักวิชาการและปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่ศึกษา และรวบรวมข้อมูลลวดลายผ้าจากไทยยวนโบราณของคนไทยยวนที่อพยพมาอยู่ในจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย จรัสพิมพ์ วั่งเย็น (2554: 16-22), บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 820) วรรณภา โชคบรรดาลสุข และคณะ (2559: 1-21), อนงค์ รั้วจิววงศ์ (2561: สัมภาษณ์) และ อุดม สมพร (2561: สัมภาษณ์), และ แยกกลุ่มลวดลายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มลายหลัก ได้แก่ ลายดอกเซีย ลายกาบ ลายหน้าหมอน ลายโค้งแก้ง และ ลายกาบดอกแก้ว โกงแก้งซ้อนเซีย ลายกาบซ้อนหัก ลายหักนกคู่ และลายแคทราย

2. กลุ่มลวดลายประกอบ ได้แก่ ลายขอประแจ ลายขอ ลายดอกข้าวตอก ลายมะลิเลื้อย ลายกุต ลายขอเหลียว ลายนกเข้าโอง ลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า ลายนาค ลายม้า

แตกต่างกัน เสรี เพิ่มชาติ และคณะ (2556: 189) ที่สรุปลวดลายผ้าจากไทยยวน ราชบุรี ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ลายหลักลวดลายเดี่ยว ได้แก่ ลายดอกเซีย ลายหน้าหมอน ลายกาบ ลายโค้งแก้ง และลายกาบดอกแก้ว

2. ลายหลักกลุ่มลายผสม ได้แก่ ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย ลายกาบซ้อนหัก ลายหักนกคู่ และลายแคทราย

3. ลายประกอบ ได้แก่ ลายขอประแจ ลายขอ ลายดอกข้าวตอก ลายมะลิเลื้อย ลายกุต ลายนกเข้าโอง ลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า ลายม้า ลายต้นไม้ ลายคน ลายนก และลายชะเปา

นอกจากนี้ผ้าจากไทยยวนราชบุรี ยังสามารถแบ่งตามแหล่งกำเนิดของลวดลาย ที่บันทึกสืบทอดต่อกันมา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตระกูล คือ ผ้าจกตระกูลคูบัว ผ้าจกตระกูลดอนแร่ และผ้าจกตระกูลหนองโพ-บางกระโต (บุญชัย ทองเจริญบัวงาม, 2556: 759-776 และ วรรณภา โชคบรรดาลสุข และคณะ, 2559: 173)

1. ผ้าจกตระกูลคุบัว กำเนิดขึ้นที่ตำบลคุบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี การจกจะใช้เส้นด้ายยืนสีดำเว้นพื้นไว้มากเพื่อจกลายหลักให้มีความเด่นชัด ไม่มีความหลากหลายของลวดลายประกอบ มีสีพื้นสีดำจกด้วยสีแดงและแซมด้วยสีเหลืองเป็นหลัก ขนาดความกว้างของเชิงจกประมาณ 9-12 นิ้ว ลวดลายเอกลักษณ์ผ้าจกตระกูลคุบัว ได้แก่ ลายดอกเซีย ลายโค้งแก้ง ลายหน้าหมอน และลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า เป็นลายหลัก สอดคล้องดังบทสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

“ผ้าจกไทยยวนราชบุรีตระกูลคุบัว จะเป็นผ้าจกลายแบบไทยยวนโบราณ การจกจะใช้เส้นด้ายยืนสีดำ เส้นพุ่งสีดำ พื้นผ้าชิ้นจะเว้นพื้นดำไว้มากตามแบบโบราณ และเว้นพื้นที่ว่างมาก เพื่อให้เห็นลายการจกที่เด่นชัด การจกใช้สีแดงแซมด้วยสีเหลือง สีเขียว ลวดลายส่วนมากจะเป็นกลุ่มลายหลัก 8 ลาย ไม่มีกลุ่มลายประกอบมากนัก จะมีความกว้างประมาณ 9-12 นิ้ว” (อุดม สมพร, 2561: สัมภาษณ์)

และสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของผู้สืบทอดการทอผ้าจกกลุ่มทอผ้าจกคุณยายซ็อน กำลังหาญ ที่กล่าวว่า

“ลักษณะพิเศษของผ้าชิ้นจกไทยยวนตระกูลคุบัว คือ ตัวชิ้นทอด้วยเส้นฝ้ายแท้สีดำ มีริ้วขวางสีคราม โดยจัดวางริ้วแนวขวางทั้งสองสีนี้ให้มีระยะเท่ากัน สม่่าเสมอ ตีนชิ้นทอด้วยเส้นฝ้ายแท้สีดำ คั่นห้องด้วยเส้นฝ้ายแท้สีเหลืองแดง จกด้วยเส้นฝ้ายพิเศษสีแดง สีเขียว สีคราม และเส้นไหมสีขาว ส่วนล่างสุดของตีนเป็นเส้นสีแดงเหลืองอันเป็นเอกลักษณ์ของผ้าชิ้นไทยยวนราชบุรี” (ทองอยู่ กำลังหาญ, 2561: สัมภาษณ์)

2. ผ้าจกตระกูลดอนแร่ พบมากในตำบลดอนแร่ ตำบลห้วยไผ่ และตำบลหนองปลาหมอ เนื้อฝ้ายนิ่มใช้เส้นด้ายยืนสีดำ เส้นด้ายพุ่งสีดำ เส้นด้ายเสริมสำหรับการจกนิ่มใช้สีแดงเป็นหลัก ขนาดความกว้างของเชิงจก ประมาณ 14 - 15 นิ้ว ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าตระกูลดอนแร่ ได้แก่ ลายกาบ และลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า เป็นลายหลัก การจกจะใช้พื้นที่ว่างในการจกไว้น้อย ลายจะชิดติดแน่น ทำให้ดูกลมกลืนกันตลอดทั้งผืน นอกจากนี้ บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 778) กล่าวสรุปว่า ความพิเศษของผ้าชิ้นจกตระกูลนี้ คือ มีการจกรายละเอียดด้วยเส้นฝ้ายสีแดง แทรกด้วยเส้นไหมสีน้ำตาลดูแน่นตลอดทั้งผืน มีจังหวะและการสลับสี เรียกว่า การจกฝ้ายชดไหม ดูกลมกลืนกัน ไม่มีการโดดหรือข่มกัน บางผืนจะใช้เส้นฝ้ายสีขาวจกเป็นลายข้าวตอกแทรกประปรายเป็นช่วง ๆ กระจายทั่วผืนชิ้น

3. ผ้าจกตระกูลหนองโพนและบางกะโค พบมากในตำบลหนองโพนและบางกะโค มักมีลวดลายและสีสันทึบใกล้เคียงกับผ้าจกตระกูลคูบัว แตกต่างกันที่รูปลักษณะของนกคูกีนน้ำท่วมเต้า มีหางยาวมากกว่าคล้ายจะเป็นพญาหงส์ ตระกูลคูบัวจะเป็นรูปลักษณะของสิงห์ และการเว้นพื้นที่ต่ำระหว่างลายชะเปา คือ เล็บเหลือง (แถบสีเหลืองของช่วงท้ายของผ้าชิ้น) ว่างกว้างกว่าผ้าของตระกูลคูบัว โครงสร้างสีจะนิยมใช้สีเขียวตัดกับสีแดงและเหลือง ทำให้ลวดลายมีความโดดเด่นชัดเจนกว่าผ้าจกในตระกูลอื่น

2.3.1 ลวดลายผ้าจกไทยยวน

การทอและการประดิษฐ์ลวดลายของผืนผ้า ช่างทอส่วนใหญ่จะใช้คุณลักษณะของสีต่าง ๆ มาประกอบกับการออกแบบรูปร่างเพื่อให้เกิดความสวยงามให้กับลวดลายต่าง ๆ ลวดลายผ้าจกไทยยวน มีผู้ที่ทำการศึกษารวมทั้งเป็นผู้รู้ในชุมชนได้นำเสนอข้อมูล ดังนี้

1. กลุ่มลายหลัก เป็นลวดลายขนาดใหญ่ นิยมจกตรงอยู่ส่วนกลางของตีนผ้าชิ้น จำนวน 9 ลาย คือ

1.1 ลายดอกเซีย เป็นลวดลายที่เรียกสืบต่อกันมา ไม่สามารถสันนิษฐานได้แน่ชัดว่ามาจากรูปทรงใด ไม่มีความหมายในปัจจุบัน ในอดีตนิยมทอกันในกลุ่มช่างทอบ้านคูบัว เช่น กลุ่มทอผ้าจกคุณยายซ้อณ กำลิ่งหาญ และกลุ่มศูนย์สืบทอดศิลป์ผ้าจกราชบุรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี แต่ปัจจุบันมีการนำลวดลายนี้ไปใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มช่างทออื่น ๆ โดยนิยมทอประกอบส่วนตีนผ้าชิ้น โดยวรรณา โศคบรรดาลสุข และคณะ (2559: 175) กล่าวสรุปไว้ว่า ลายดอกเซียมีลักษณะรูปทรงเหมือนขนมเปียกปูน ด้านนอกจะมีเส้นขีดสั้นและขีดยาวสลับกันไป ชาวบ้านเรียกดอกเซีย ส่วนด้านในเป็นลายกูด (คล้ายยอดของใบผักกูด)

1.2 ลายกาบ เป็นลวดลายที่เรียกสืบต่อกันมา สันนิษฐานว่าลวดลายมีลักษณะ คล้ายกับกาบของลำไม้ไผ่ ในอดีตนิยมทอกันในกลุ่มช่างทอตำบลดอนแร่ ตำบลห้วยไผ่ ตำบลรางบัว ในปัจจุบันเป็นลายที่มีผู้นิยมทอกันมาก และถือว่าเป็นลวดลายมาตรฐานของผ้าจกราชบุรี โดยวรรณา โศคบรรดาลสุข และคณะ (2559: 173) กล่าวสรุปไว้ว่า ลายกาบมีลักษณะเหมือนขนมเปียกปูน ด้านในมีลักษณะคล้ายกับกาบของลำไม้ไผ่และมีนาก 4 ตัวนอนอยู่ในรัง

1.3 ลายหน้าหมอน เป็นลวดลายที่เรียกสืบต่อกันมา สันนิษฐานว่าลวดลายมีลักษณะรูปทรงคล้ายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนมักปรากฏอยู่ในลายของหน้าหมอนจก โดยวรรณา โศคบรรดาลสุข และคณะ (2559: 176) กล่าวสรุปไว้ว่า ลายหน้าหมอน มีลักษณะรูปทรงเหมือนขนมเปียกปูนด้านในเป็นลายกูด

1.4 ลายโค้งแก้ง เป็นลวดลายที่เรียกสืบต่อกันมา นิยมใช้ทอเป็นลายตีนผ้าซิ่น และผ้าซิ่นตา โดยวรรณา โศคบรรดาสุข และคณะ (2559: 172) กล่าวสรุปไว้ว่า ลายโค้งแก้ง มีลักษณะเป็นเส้นทำมุมสามเหลี่ยมต่อ ๆ กัน มีลายกุดอยู่ในเส้นสามเหลี่ยม เหตุที่เรียกว่าโค้งแก้ง เพราะว่ามีลักษณะเก้ ๆ กัง ๆ

1.5 ลายกาบดอกแก้ว เป็นลวดลายในตระกูลลายกาบ เป็นลวดลายที่ถูกกำหนดชื่อขึ้นมาใหม่ โดยนักวิชาการกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม นิยมใช้ทอเป็นลายตีนผ้าซิ่น และผ้าซิ่นตา โดยวรรณา โศคบรรดาสุข และคณะ (2559: 175) กล่าวสรุปไว้ว่า ลายกาบดอกแก้วมีรูปทรงลักษณะเหมือนขนมเปียกปูน ด้านในมีนิก 2 ตัว และมีดอกแก้วส่วนด้านนอกเป็นลายกาบ

1.6 ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย เป็นลวดลายที่เรียกสืบต่อกันมา เป็นลวดลายที่ผสมผสานกันระหว่างลายโค้งแก้งกับลายดอกเซีย นิยมใช้ทอเป็นลายตีนผ้าซิ่นจก บางแห่งอาจทอเป็นลวดลายผ้าเพื่อการใช้สอย เช่น ผ้าคล้องคอ โดยวรรณา โศคบรรดาสุข และคณะ (2559: 173) กล่าวสรุปไว้ว่า ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย มีลักษณะเป็นเส้นทำมุมสามเหลี่ยมต่อ ๆ กัน โดยมีลายกุดอยู่ในเส้นสามเหลี่ยม และซ้อนอยู่กับลายเซีย

1.7 ลายกาบซ้อนหัก เป็นลวดลายที่เรียกสืบต่อกันมา เป็นลวดลายที่ผสมผสานกันระหว่างลายกาบกับลายหัก โดยวรรณา โศคบรรดาสุข และคณะ (2559: 174) กล่าวสรุปไว้ว่า ลายกาบซ้อนหักเป็นลายกาบผสมกับลายหัก รูปทรงเหมือนขนมเปียกปูน ด้านนอกเป็นลายหัก ที่เรียกว่าลายหักเพราะมีลักษณะหัก ๆ งอ ๆ ด้านในเป็นลายกาบ และมีนิก 4 ตัวอยู่ในรัง

1.8 ลายหักนกคู่ เป็นลวดลายที่เรียกสืบต่อกันมา โดยวรรณา โศคบรรดาสุข และคณะ (2559: 176) กล่าวสรุปไว้ว่า ลายหักนกคู่ เป็นลวดลายผสมมีลายหักกับลายกุดผสมกัน มีรูปทรงเหมือนขนมเปียกปูน ด้านในเป็นลายกุด มีนิกคู่อยู่ตรงกลาง ด้านนอกเป็นลายหัก

1.9 ลายแคทราย เกิดขึ้นจากแนวคิดของ ดร.อุดม สมพร ในช่วงปี พ.ศ. 2538 ได้ทำการออกแบบลายผ้าจกซิ่นใหม่เป็นลายที่ 9 ของผ้าจกไทยยวนราชบุรี ในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดศูนย์สืบทอดศิลป์ผ้าจกราชบุรี โดยนำลักษณะของดอกแคทราย ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำถิ่นบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี มาแกะแบบลายผ้าทอจก จนกลายเป็นลายแคทราย ที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของคูบัวทุกวันนี้

จากกลุ่มลวดลายหลักทั้ง 9 ลายข้างต้น ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มลวดลายเดี่ยวและกลุ่มลวดลายผสม ซึ่งกลุ่มลวดลายเดี่ยว ได้แก่ ลายดอกเซีย ลายกาบ ลายหน้าหมอน ลายโค้งแก้ง และลายกาบดอกแก้ว ส่วนกลุ่มลวดลายผสม เกิดขึ้นจากการนำลวดลายเดี่ยวมาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดเป็นลวดลายหลักซิ่นใหม่อีกลวดลายหนึ่ง นับได้ว่าการผสมลวดลายเดี่ยวสำหรับการจกนั้น เป็นภูมิปัญญาของช่างฝีมือชาวไทยยวนที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย ลายกาบซ้อนหัก ลายหักนกคู่ และลายแคทราย

2. ลายประกอบ เป็นลายที่มีขนาดเล็กกว่าลายหลัก นิยมใช้สำหรับการจกประกอบลายหลัก ลายประกอบมักนิยมจัดตำแหน่งไว้ทั้งสองข้างของลายหลักแบ่งเป็นข้างละเท่า ๆ กัน ทั้งนี้ผู้ที่ต่อแต่ละคนจะทอลวดลายประกอบที่รูปแบบตามความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอแต่ละบุคคล เช่น ลายขอประแจ ลายขอ ลายดอกข้าวตอก ลายมะลิเลื้อย ลายกุศ ลายขอเหลียว ลายนกเข้าโง่ง ลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า ลายนาค ลายม้า ลายชะเปา เป็นต้น ซึ่งบุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 828-838) ได้ศึกษาลายประกอบของผ้าชิ้นจกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน สรุปได้จำนวนทั้งสิ้น 21 ลาย ประกอบด้วย 1. ลายขอกุญแจ หรือลายขอประแจ 2. ลายดอกข้าวตอก หรือลายดอกแก้ว 3. ลายขอ 4. ลายปลาตะเพียน 5. ลายชะเปา หรือชะเปา 6. ลายนกกินน้ำร่วมเต้า หรือ นกกินน้ำร่วมต้น 7. ลายมะลิเลื้อย 8. ลายขอเหลียว หรือขอสร้อย 9. ลายนก 10. ลายนาค 11. ลายช้าง 12. ลายม้า 13. ลายต้นไม้ค่อม หรือไม้ค่อม 14. ลายผีเสื้อ 15. ลายแมงเงาหรือแมงป่อง 16. ลายอกปูหรืออกแมงมุม 17. ลายดอกจันทร์ 18. ลายดอกพิกุล หรือดอกแก้ว 19. ลายดอกเข็มหลวง หรือดอกแพงพวย 20. ลายกุศ หรือยอดกุศ และ 21. ลายหนามเตย หรือฟันปลา และงานวิจัยของจรูญดา จันทร์แจ่ม (2557: 108-115) สรุปลวดลายประกอบไว้เพียง 10 ลาย ได้แก่ 1. ลายนกเข้าโง่ง 2. ลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า 3. ลายม้า 4. ลายดอกข้าวตอก 5. ลายกุศ 6. ลายขอประแจ 7. ลายขอ 8. ลายขอเหลียว 9. ลายมะลิเลื้อย 10. ลายชะเปา ส่วนงานวิจัยของ วลัยลักษณ์ อริยสังจเวคินทร์ (2552: 113-114) สรุปผลการศึกษาลวดลายประกอบสำหรับใช้จกประกอบลายหลักไว้จำนวน 12 ลาย ได้แก่ 1. ลายข้าวตอก 2. ลายขอประแจ 3. ลายขอ 4. ลายกุศ 5. ลายชะเปา 6. ลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า 7. ลายมะลิเลื้อย 8. ลายขอเหลียว 9. ลายนกเข้าโง่ง 10. ลายนาค 11. ลายม้า และ 12. ลายนก จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ด้านลวดลายการจกของผ้าชิ้นไทยยวน (ชนัยพร ฤทธิ์ธนะอุตมพร, 2561; ทองอยู่ กำลังหาญ, 2561; ปราณี บัวทวน, 2561; อนงค์ รัชชาวงศ์, 2561 และ อุดม สมพร, 2561) กล่าวสรุปได้ว่า ลวดลายประกอบที่สามารถอนุมานได้ว่าเป็นลวดลายโบราณที่มีการสืบทอดวิธีการจกต่อกันมาและยังเป็นที่นิยมใช้จกประกอบลวดลายหลักในปัจจุบัน ได้แก่ 1. ลายขอประแจ 2. ลายข้าวตอก 3. ลายขอ 4. ลายนกกินน้ำร่วมเต้า หรือนกกินน้ำร่วมต้น 5. ลายกุศ 6. ลายมะลิเลื้อย 7. ลายขอเหลียว หรือขอสร้อย 8. ลายชะเปา หรือชะเปา 9. ลายนาค ส่วนลวดลายอื่น ๆ ข้างต้น เป็นลวดลายที่ช่างฝีมือทอผ้า คิดค้นขึ้นภายหลัง ละมีการแพร่ขยายไปยังช่างทอผ้าอื่น ๆ ในภายหลัง ซึ่งการทอผ้าจกในอดีต ในผ้าจกผืนเดียวกันนิยมทอเพียงไม่กี่ลาย ส่วนการทอผ้าจกในปัจจุบันเป็นการทอตามความต้องการของตลาดหรือกลุ่มแม่ค้า พ่อค้าขายผ้าพื้นเมือง ซึ่งจะมีการผูกลวดลายขึ้นมาตามความคิดสร้างสรรค์ และการประยุกต์สร้างสรรค์ของช่างทอ ดังนั้นลวดลายในส่วนนี้จึงนำเสนอลวดลายประกอบเพียงบางส่วนที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาในเอกสาร หนังสือและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับคำสัมภาษณ์ที่ได้จากการลงพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางของการจกลวดลาย เพราะแม่ลายประกอบเหล่านี้ สามารถที่จะนำไปผูกลายในผ้าจกผืนอื่น ๆ ได้ต่อไป สามารถสรุปลักษณะลวดลายได้ดังนี้

2.1 ลายขอประแจ เป็นชื่อที่เรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ ซึ่งงานวิจัยของ บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 828) ได้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ลายขอกุญแจ ลวดลายมีลักษณะคล้าย รูปร่างของตะขอหรือประแจเงิน นิยมใช้ทอจกเพื่อประกอบกับลายหลัก เพื่อความหลากหลายของ ลวดลายบนผืนผ้าบริเวณตีนซิ่น หน้าหมอนจก ย่อม และผ้าปรกหัวนาค เป็นต้น

2.2 ลายข้าวตอก หรือลายดอกข้าวตอก หรือลายดอกแก้ว เป็นลวดลาย ที่มีชื่อเรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 95) และ จริญญา จันทร์แจ่ม (2557: 110) กล่าวสรุปไว้ว่า ลวดลายมีรูปลักษณะคล้ายกับรูปทรงข้าวตอกที่ใช้ทำกระยาสารท แต่บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 828) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า มีรูปลักษณะคล้ายกับขนมเปียกปูนเล็ก ๆ และที่มีการเรียกอีกชื่อว่าลายดอกแก้วนั้น เกิดจากสีเส้นด้ายที่นิยมใช้จกเป็นสีขาว ใช้จกประดับแทรกไว้กับ กลุ่มลวดลายหลัก หรือลวดลายประกอบอื่น ๆ สอดคล้องกับคำบอกเล่าของ อนงค์ รุ่งจีวงษ์ (2561: สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า ลวดลายดอกข้าวตอกนั้นชาวไทยยวนถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของการให้ความเคารพ ตามความเชื่อล้านนาโบราณ

2.3 ลายขอ เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 96), บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 829) และ จริญญา จันทร์แจ่ม (2557: 112) กล่าวสรุปไว้ว่า ลักษณะของลวดลายคล้ายกับลายขอประแจเงิน นิยมใช้ทอประกอบลายหลักเพื่อให้เกิดความสวยงาม และเติมลายหน้าผ้าให้เต็ม มักพบในผ้าซิ่นจก ย่อม หน้าหมอนจกโบราณ และ ผ้าปรกหัวนาค

2.4 ลายนกคู่กินน้ำห่มเต้า หรือ นกกินน้ำห่มตัน เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียก สืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 96), บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 829) และ จริญญา จันทร์แจ่ม (2557: 112) กล่าวสรุปไว้ว่า รูปลักษณะของลวดลายคล้ายกับอาการของ นกสองตัวกำลังกินน้ำจากน้ำเต้าใบเดียวกัน นิยมทอเป็นลวดลายประกอบร่วมกับลวดลายหลัก เพื่อให้เกิดความหลากหลายในผืนผ้าซิ่น พบมากในตีนผ้าซิ่น หน้าหมอน ผ้าปรกหัวนาค

2.5 ลายกุตุ เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 96), บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 829) และ จริญญา จันทร์แจ่ม (2557: 112) กล่าวสรุปไว้ว่า รูปลักษณะของลวดลายเรียกชื่อตามลักษณะของต้นผักกุตุ โดยใช้ลักษณะของยอดอ่อน ต้นที่มีวน นิยมใช้ทอประกอบลายหลักและลวดลายอื่น ๆ พบมากในตีนผ้าซิ่นตาห่ม ผ้าซิ่นตาดอก และผ้าซิ่นจกลายพิเศษแบบตลอดทั้งผืน ผ้าปรกหัวนาค และผ้าหน้าหมอน

2.6 ลายมะลิเลื้อย เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 96), บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 829) และ จริญญา จันทร์แจ่ม (2557: 112) กล่าวสรุปไว้ว่า รูปลักษณะของลวดลายเรียกชื่อตามลักษณะการเลื้อยของกิ่งก้านต้นมะลิ ใช้ทอร่วมกับลายหลัก เป็นลวดลายที่นิยมจกกันมาก พบมากในตีนผ้าซิ่นจก ย่อม ผ้าปรกหัวนาค

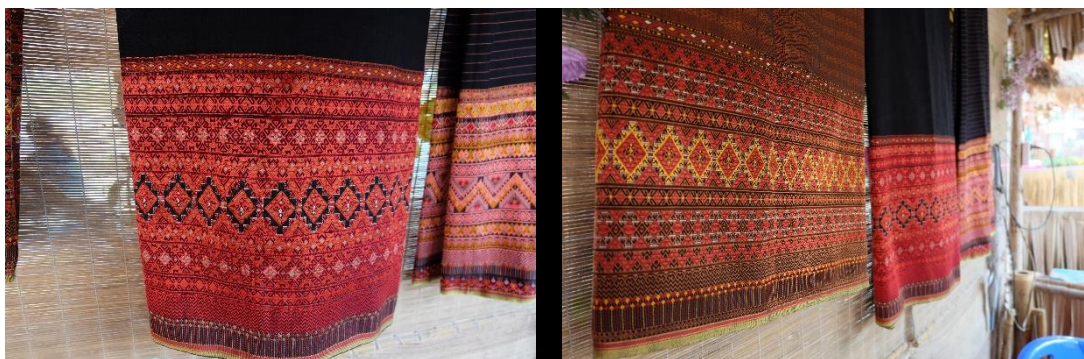
2.7 ลายขอเหลี่ยม หรือขอสร้อย เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 98), บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 832) และ จริญญา จันทร์แจ่ม (2557: 113) กล่าวสรุปไว้ว่า รูปลักษณะของลวดลายมีลักษณะเหมือนตะขอของสร้อยคอโบราณ และประแจจีน ช่างทอชาวไทยยวนราชบุรี นิยมจกกันมาก พบในผ้าชิ้นตาหมู่ ผ้าหน้าหมอนจก และบริเวณคอผ้าชิ้นยกมุก

2.8 ลายสะเปา หรือชะเปา เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 97), บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 830) และ จริญญา จันทร์แจ่ม (2557: 114) กล่าวสรุปไว้ว่า ช่างทอชาวไทยยวนราชบุรี นิยมจกเป็นส่วนล่างของผ้าชิ้นทุกผืน

2.9 ลายนาค เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 97) และ บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 830) กล่าวสรุปไว้ว่า รูปลักษณะของลวดลายเรียกชื่อตามลักษณะของพญานาค เป็นลวดลายที่เรียกและนิยมทำกันตั้งแต่สมัยโบราณ จะพบการจกมากในผ้าหน้าหมอนจก

2.10 ลายนก เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่ง มนตรี ชมชื่น (2548: 100) และ บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 832) กล่าวสรุปไว้ว่า รูปลักษณะของลวดลายมีลักษณะเหมือนนก พบมากในช่างทอผ้าไทยยวนจังหวัดราชบุรี นิยมทอประกอบลวดลายหลักในผ้าชิ้นจก ผ้าหน้าหมอนจก ผ้าปรกหัวนาค ผ้าขาม้า และย่าม

ดังนั้นผ้าชิ้นจกในหนึ่งผืนจะประกอบไปด้วยลวดลายเล็ก ๆ มากมาย และการเรียกชื่อลวดลายในแต่ละท้องถิ่น แต่ละหมู่บ้านอาจจะไม่เหมือนกัน บางลวดลายที่เป็นแบบสมัยใหม่อาจจะไม่มีชื่อเรียก เพราะช่างทอผ้ารุ่นใหม่อาจมีการประยุกต์ลวดลายให้มีความร่วมสมัย และไม่ได้จดจำชื่อเรียกลวดลายจากรุ่นพ่อแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายโบราณที่มีขั้นตอนยาก ๆ ก็ขาดการสืบทอดเพราะต้องใช้กำลังร่างกายอย่างมากในการสร้างสรรค์ ลวดลายโบราณไทยยวนแท้ ๆ จึงมีผู้สืบทอดเพียงไม่กี่รายเท่านั้น

ภาพที่ 5 ลวดลายการจกในผ้าชิ้นหนึ่งผืน

ที่มา: ผู้วิจัย

จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ลวดลายการจกของผืนผ้าทอไทยยวนนั้นสามารถจำแนกกลุ่มลวดลายออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มลวดลายหลักและกลุ่มลวดลายประกอบ โดยกลุ่มลวดลายหลักจะเป็นลายขนาดใหญ่ ใช้การจกอยู่ตรงกลางของส่วนตีนซิ่น มีรูปทรงที่เป็นโครงสร้างหลักใหญ่ ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งมีการผสมผสานลวดลายเดี่ยวให้เกิดเป็นลวดลายหลักขึ้นมาอีกลายหนึ่ง ทำสืบเนื่องต่อกันมา ส่วนลายประกอบจะมีขนาดเล็กกว่าลายหลัก ใช้สำหรับจกประกอบกับลวดลายหลักเพื่อให้ลวดลายหลักมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น ลายประกอบมีจำนวนมาก และสามารถเพิ่มเติมได้ตามยุคสมัย และสมัยนิยมตามความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอแต่ละคน

2.4 ประเภทผ้าซิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนและสิ่งทอชนิดอื่น

จากการสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญา ผู้รู้ และการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของจรัสพิมพ์ วังเย็น (2554: 10), บุญชัย ทองเจริญบัวงาม (2556: 838-887), วรรณโชติบรรดาลสุข และคณะ (2559: 3-21), ทองอยู่ กำลังหาญ (2561: สัมภาษณ์), อนงค์ รั้งจวงค์ (2561: สัมภาษณ์) และ อุดม สมพร (2561: สัมภาษณ์) สามารถแบ่งชนิดของผ้าทอของผ้าซิ่นและสิ่งทออื่นที่เกี่ยวข้องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ได้ดังนี้

1. ผ้าซิ่น แบ่งได้เป็นผ้าซิ่นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และผ้าซิ่นที่ใช้ในงานพิธีหรือประเพณีต่าง ๆ

1.1 ซิ่นซิว ส่วนใหญ่มักนิยมนุ่งในชีวิตประจำวัน ซิ่นซิวโบราณจะมีหัวซิ่นเป็นผ้าทอสีขาวและแดงเย็บติดกัน กลางตัวซิ่นจะเป็นสีเขียวเหลืองดำ เกิดขึ้นจากการทอด้วยเส้นด้ายพุ่งสีเขียวสลับดำ เชิงซิ่นจะเป็นผ้าทอพื้นสีดำ โดยจะมีแถบผ้าสีแดงทอตามขวางคั่นอยู่ระหว่างเชิงซิ่นกับตัวซิ่น และตรงส่วนบนและล่างของเชิงซิ่น ซึ่งจะมีการจกลวดลายตามการสร้างสรรค์ของช่างทอ ส่วนล่างสุดของตีนซิ่นจะเป็นเล็บเหลือง ที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของผ้าซิ่นจกไทยยวนจังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันมีการดัดแปลงเพิ่มเติมสีเส้นตามการคิดสร้างสรรค์ของช่างทอ รวมทั้งตรงหัวซิ่นไม่มีการเย็บด้วยผ้าทอสีขาวแล้วแต่เป็นการทอผ้าฝืนติดไปกับตัวซิ่นเลย

1.2 ซิ่นแล่ เป็นผ้าซิ่นที่ผู้เฒ่าผู้แก่นิยมนุ่งใส่อยู่กับบ้าน ผ้าซิ่นแล่โบราณมีลักษณะเป็นผ้าพื้นสีดำ เชิงซิ่นจะมีแถบสีแดงคาดความกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร บริเวณตัวซิ่นจะมีแถบสีแดง สองแถบกว้างประมาณ 3 เซนติเมตร ไม่มีการจกลวดลายบนแถบ ส่วนหัวซิ่นเป็นผ้าทอสีขาวและแดงเย็บติดกัน ส่วนล่างสุดของตีนซิ่นจะเป็นเล็บเหลือง ผ้าซิ่นแล่ปัจจุบันมีการสร้างสรรค์โดยการจกลวดลายบนแถบผ้าสีแดง เพื่อเพิ่มความสวยงาม และผ้าบางผืนหัวซิ่นไม่มีการเย็บด้วยผ้าทอสีขาวแล้วแต่เป็นการทอผ้าฝืนติดไปกับตัวซิ่นเลย

1.3 ชินตา เป็นผ้าชิ่นที่มีศิลปะการทอรองจากชิ่นจก มีหลายรูปแบบ ได้แก่

1. ชินตาผ้าพื้น เป็นการทอแถบสีต่าง ๆ พันรอบตัว เช่น สีดำ สีเหลือง และสีเขียว ส่วนตีนชิ่นจะมีแถบเหลือง และ แถบผ้าเป็นสีดำ
2. ชินตาหมู่ธรรมดา ส่วนตัวชิ่นมีการจกลายประกอบเป็นหมู่ ๆ พันรอบตัวชิ่นเว้นระยะเป็นช่วง ๆ ส่วนมากจะใช้ลายหักขอเหลียว มะลิเลื้อย ดอกจัน ในการทำลายจกเป็นชิ่นที่มีศิลปะการทอสูงรองมาจากชิ่นตีนจก ปัจจุบันจะทอชินตาหมู่ที่มีลายประกอบไม่มากและเป็นลายที่ทอง่าย ๆ
3. ชินตาหมู่พิเศษ เป็นชิ่นที่มีการจกลดลายใหญ่และจกลดลายเล็กประกอบเป็นหมู่ ๆ แล้วเว้นระยะด้วยผ้าทอพื้นเป็นช่วง การจกลายในผ้าหนึ่งผืน จะทำเป็นหมู่ ๆ ประมาณ 3-4 หมู่ลดลายหลักที่นิยมจกลาย คือ ลายดอกเซีย และมีลดลายประกอบ เช่น ลายดอกแก้ว ลายขอเหลียว
4. ชินตาจกเต็มตัว เป็นชิ่นที่มีการจกลดลายใหญ่และจกลดลายเล็กประกอบเป็นหมู่ ๆ เช่นเดียวกันแต่ทอติดกันทั้งผืนผ้า มีความประณีต สวยงามและราคาสูง

1.4 ชิ่นจกเฉพาะตีนชิ่น และชิ่นจกทั้งตัว เป็นผ้าชิ่นที่นิยมใส่ในงานพิธีหรืองานประเพณีต่าง ๆ โดยผ้าชิ่นจกเฉพาะตีนชิ่น จะนำหัวชิ่น ตัวชิ่น และตีนชิ่นมาเย็บต่อกัน ในอดีต การต่อผ้าทอทั้งสามส่วนจะใช้มือในการเย็บ โดยการต่อหัวชิ่นเข้ากับตัวชิ่นจะเป็นการเย็บลายหัวแมงดา ส่วนตัวชิ่นกับตีนชิ่นเป็นการเย็บต่อกันธรรมดา ปัจจุบันเพื่อความสะดวกและรวดเร็วของช่างทอผ้าจะเป็นรูปแบบของการทอติดกันไปโดยตลอดถึงตัวชิ่น แล้วนำมาเย็บกับตีนชิ่นด้วยจักรเย็บผ้า ส่วนผ้าชิ่นจกทั้งตัวเป็นการทอจกทั้งผืนผ้าแล้วจึงจะนำมาเย็บต่อกับตีนชิ่น บางแห่งใช้ช่างทอสองคน คนหนึ่งทอตีนชิ่น อีกคนทอและจกตัวชิ่น แล้วจึงนำมาเย็บต่อกัน แต่บางแห่งจะใช้ช่างทอเพียงคนเดียว ทอติดต่อกันไปตลอดทั้งผืน ซึ่งจะใช้เวลาในการทอนาน แต่มีความสวยงามประณีต

2. ผ้าปรกหัวนาค เป็นผ้าทอที่จกด้วยลวดลายหลักต่าง ๆ และประกอบด้วยลวดลายประกอบ จะทอและจกโดยส่วนมากผู้เป็นแม่จะทอเก็บไว้หรือทอไว้สำหรับให้ลูกชายได้ใช้ในพิธีอุปสมบท บางครั้งเร็ววันผู้เป็นพี่สาวจะเป็นผู้ทอ เพื่อใช้สำหรับคลุมศีรษะนาคที่เข้าพิธีบวช ขณะแห่หน้าคจากบ้านไปวัด หรือขณะแห่หน้าคเวียนรอบพระอุโบสถ ก่อนที่จะเข้าอุปสมบท ในพระอุโบสถ มีลักษณะเป็นผ้าทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีความกว้างประมาณ 35-50 เซนติเมตร ตรงกลางผืนผ้าจะเว้นว่างไว้โดยให้มีพื้นสีขาว ขนาดประมาณ กว้าง 6 นิ้ว ยาว 6 นิ้ว ริมผ้าทั้งสองด้านปล่อยชายครุยบางผืนนิยมห้อยลูกปัดแก้วหลากสี เพื่อเพิ่มความพริ้วไหว และสวยงามมากขึ้น มีการทอและจกเต็มทั้งผืน ลวดลายที่นิยมได้แก่ ลายดอกเซีย

3. หมอนลายจก เป็นการทอและจกผ้าที่นำมาเย็บต่อด้านข้างของหมอน ประกอบหน้าหมอนทั้งสองด้าน โดยหมอนจะมีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลักษณะคล้ายก้อนอิฐ บางครั้งจึงอาจถูกเรียกว่า หมอนหน้าอิฐ หมอนจะเย็บด้วยด้ายผ้าสีขาวตรงกลางและต่อริมด้วยสีแดง ส่วนหน้าหมอนที่มีการจกมักนิยมจกด้วยลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายกาบ ลายหักนกคู่ ลายนกคู่กินน้ำส้มเต้า และลายไก่แก้งซ่อนเซีย เป็นต้น ปัจจุบันไม่มีการทอและจกลายหมอนหน้าจกในชุมชนแล้ว แต่ที่ยังพบบเห็นได้เนื่องจากบางบ้านเก็บรักษาเอาไว้

4. ย่อม หรือถ่วงยอม ในสมัยโบราณชาวไทยยวนนิยมทอย่อมและจกสำหรับถวายพระหรือผู้ใหญ่ที่นับถือ รวมทั้งใช้ในชีวิตประจำวันสำหรับใส่ข้าวของเครื่องใช้ หมวกพลุ หรือบุหรีเวลาไปไร่นาหรือไปงานบุญ งานประเพณี สำหรับย้อมที่มีการจกประกอบนั้นค่อนข้างหาได้ยากและมีราคาแพง จึงได้มีการทอแบบย้อมทำด้วยผ้าทอสีแดง ไม่มีการจก แต่ใช้วิธีการทำแบบโบราณดั้งเดิมด้วยการเย็บมือและมีการตกแต่งลวดลายด้วยการทอ ราคาย่อมเยากว่า

2.5 การสืบทอดการทอผ้าจกชาติพันธุ์ไทยยวน

ชาวไทยยวนในอดีตทุกครัวเรือนจะมีการทอผ้าเพื่อใช้สอยในครอบครัวและมีการถ่ายทอดและสั่งสมกรรมวิธีการทอผ้าให้แก่สมาชิก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผ้าชิ้นจกดำรงอยู่ได้ ผ้าชิ้นจกได้ผ่านระยะชบเซาเข้าสู่ระยะของการฟื้นฟูอีกครั้ง พร้อม ๆ กับความพยายามของชาวไทยยวนรุ่นใหม่ที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดผ้าชิ้นจกให้ดำรงอยู่ต่อไป หนึ่งในความพยายามทั้งหมดก็คือการคิดค้นวิธีการฝึกหัดและสอนทอผ้าชิ้นจกกันมากขึ้นและกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ผ้าจกแก่คนรุ่นใหม่ วิธีการถ่ายทอดการทอผ้าชิ้นจกที่พบในชุมชนไทยยวน มีดังต่อไปนี้

1. การสอนทอผ้าชิ้นจกแบบดั้งเดิม ในอดีตการสอนทอผ้าชิ้นจกผู้เป็นแม่จะสอนลูกสาวทอผ้าด้วยการชี้ให้ดูลายต่าง ๆ ในผืนผ้าชิ้นจกเก่าที่เก็บไว้เป็นต้นแบบ ให้แก่ผู้ฝึกหัดได้เรียนรู้ลายแต่ละลายเป็นการเฉพาะตัว โดยการใช้ชนม่น เขี่ยเส้นด้ายที่ผูกมัดเป็นลายต่าง ๆ ให้แก่ผู้ฝึกหัดทอดูว่าลายนี้ให้เส้นจกข้ามเส้นยืนกี่เส้น ลายนั้นใช้เส้นจกทับเส้นยืนกี่เส้น โดยผู้ฝึกหัดต้องตั้งใจจดจำไว้ การฝึกหัดทอผ้าชิ้นจกแบบนี้ ผู้ฝึกต้องมีความพยายามและความตั้งใจในการทออย่างมาก เมื่อฝึกหัดทอบ่อย ๆ จนจำลายต่อลาย ผืนต่อผืนได้ จะเกิดทักษะและความชำนาญจนทอผ้าชิ้นจกได้ วิธีการนี้ในอดีตได้รับการสืบทอดอย่างกว้างขวาง

2. การสอนทอผ้าจกแบบดูลายต้นแบบ เป็นวิธีสอนที่พัฒนาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2520 เป็นวิธีที่ช่วยให้จำลายได้ง่ายขึ้นและสามารถสอนทีละหลายคน วิธีสอนแบบดูลายต้นแบบคิดค้นขึ้นโดยนายสมบุญ คำยอด ชาวไทยยวนผู้สอนทอผ้าจกบ้านห้วย ตำบลดอนแร่ โดยการคัดลอกลายจากผืนผ้าที่เป็นต้นแบบลงในระบบตารางกราฟ คือกำหนดให้พื้นที่ของจุดตัดระหว่างเส้นแนวตั้งกับเส้นแนวนอนเป็นตัวแทนของจุดตัดเส้นยืนกับเส้นเสริม เส้นด้ายยืนแทนด้วยช่องว่างระหว่างเส้นแนวตั้งและด้ายจกแทนด้วยเส้นแนวนอน วิธีการสอนแบบนี้จะให้ความสะดวกในการฝึกทอโดยมีต้องจดจำลายไว้ในสมอง เวลาสอนก็แนะนำวิธีการดูลายจากกราฟให้แก่ผู้เรียน ปัจจุบันการฝึกหัดทอผ้าชิ้นจกแบบนี้เป็นวิธีที่ใช้สอนอย่างแพร่หลายในกลุ่มต่าง ๆ

3. การสอนทอผ้าชิ้นจกระบบ Hand-Hi-Tech เป็นการสอนที่คิดค้นขึ้นโดย ดร.อุดมสมพร ในปี พ.ศ. 2536 เป็นผู้ตั้งศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกขึ้นในปีพ.ศ. 2538 การสอนระบบ Hand-Hi-Tech ทำโดยการรวบรวมข้อมูลผ้าชิ้นจกของราชบุรีแล้วพัฒนาข้อมูล แล้วให้อาจารย์

วิทยาลัยเทคนิคราชบุรีสร้างโปรแกรม Hand-Hi-Tech สำหรับสอดลายการจก การสอนระบบนี้จะใช้คอมพิวเตอร์สร้างลายที่จะสอด ผู้ฝึกหัดจะจกตามแต่ละสอดที่ คอมพิวเตอร์แสดง เมื่อกดสอดที่ 1 แล้วก็กด Enter สอดที่ 2 ก็จะแสดงบนจอ ผู้ฝึกหัดก็จะทอไปจนครบลายแทนการดูจากตารางกราฟระบบ Hand-Hi-Tech เป็นการพัฒนาระบบการสอนแบบตารางกราฟบนกระดานแม่เหล็ก และแสดงข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์

การสืบทอดการทอผ้าขึ้นต้นจกในปัจจุบันได้ขยายเข้าไปสู่นักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ของตำบลคูบัว ด้วยการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์สืบสานการทอผ้าจากบ้านคูบัว ตามโครงการนี้ทางหน่วยงานราชการได้มอบ กี่ทอผ้าพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯให้โรงเรียนในระดับประถมศึกษาในตำบลคูบัว 12 แห่ง เช่น โรงเรียนวัดคูบัว โรงเรียนวัดแคทราย โรงเรียนวัดหนามพุดอ จัดหลักสูตรการทอผ้าจากเป็นวิชาพื้นฐานในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ ผลจากโครงการนี้ทำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าระดับหนึ่ง แม้จะไม่มีใครยึดเป็นอาชีพหลักแต่ก็ได้ปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักวัฒนธรรมพื้นบ้านของตน สร้างความภูมิใจ และการดำรงการทอผ้าจกให้คงอยู่ต่อไป

2.6 คุณค่าของผ้าจากชาติพันธุ์ไทยยวน

ผ้าจกเป็นสื่อสัญลักษณ์ของคนในชุมชนที่แสดงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และความแตกต่างทางวัฒนธรรม และยังเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผลการศึกษาจากการลงพื้นที่ ผลการสัมภาษณ์ และการทบทวนเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาคุณค่าของผ้าจก ในฐานะที่เป็นทรัพยากรวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน สามารถสรุปได้ว่า ชาวไทยยวนตระหนักถึงคุณค่าผ้าจกในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ การแสดงออกซึ่งคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ของผ้าจกไทยยวนพบเห็นผ่านสื่อในหลายรูปแบบ ดร.อุดม สมพร ได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2549 ชุมชนบ้านคูบัว ได้กำหนดคำขวัญประจำตำบล เพื่อใช้ประกอบการประเมินรางวัลหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OVC) ปี พ.ศ. 2549 ของกรมการพัฒนาชุมชน และรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ปี พ.ศ. 2550 ประเภทชุมชนดีเด่นด้านการท่องเที่ยว ในคำขวัญที่ว่า “คูบัว ผ้าจกเนื้อดี วิถีล้านนาโบราณสถานล้ำค่า ทวารวดีมีอยู่ ประชากรร่วมรู้ เป็นอยู่ร่วมกัน” นอกจากนี้ยังพบเห็นได้จากการนำไปใช้เป็นรูปภาพประกอบในป้ายต่าง ๆ ในชุมชน ปัจจุบันแสดงผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในภาควิถีชุมชนคูบัว วัดโฆลงสุวรรณคีรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีซึ่งเป็นตลาดประชารัฐภายใต้โครงการ OTOP นวัตกรรมวิถีของหน่วยงานภาครัฐ เป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยว ชุมชนวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และส่วนราชการในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ใหม่ของจังหวัดราชบุรี และเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยว ได้มาเลือกซื้อผ้าจากคุบัว และการแสดง ศิลปะพื้นบ้านของชาวไทยยวน นอกจากนี้ยังมี ตำบลไทยยวน วัดนาหนอง ตำบลดอนแร่ ที่ได้ นำ ผ้าจากสกุลช่างดอนแร่มาจำหน่าย และมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทยยวน

นอกจากนี้ ยังสามารถพบเห็นได้จากการแต่งกาย ในวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้นนิยมนุ่งผ้าซิ่น จกเฉพาะในโอกาสวันสำคัญ ๆ อาทิ งานแต่งงานและงานบุญประเพณี ผู้ทอผ้าจึงนิยมทอลวดลาย อย่างสวยงาม ซับซ้อน เพื่ออวดฝีมือให้ผู้อื่นได้ชื่นชมการที่หญิงสาวสามารถทอผ้าจากซึ่งยุ่งยาก ซับซ้อน กว่า การทอผ้าเทคนิคพื้นฐานอื่นได้ย่อมได้รับการยอมรับก้าวผ่านสภาวะของเด็กหญิงเข้าสู่สภาวะของ หญิงสาวที่สมบูรณ์ มีคุณสมบัติของกุลสตรีพร้อมที่จะเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี ในปัจจุบันจะพบเห็น การแต่งกายแบบชาวไทยยวนในโอกาสสำคัญหรือในโอกาสที่ต้องเป็นตัวแทนของชุมชนในโอกาสต่าง ๆ การนำมาใช้งานในชีวิตประจำวัน ใช้ประกอบในประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ชาวไทยยวน นิยมนุ่งผ้าซิ่นจกแบบโบราณ หรือเครื่องแต่งกายที่ตัดเย็บจากผ้าจก เพราะต้องการแสดงเอกลักษณ์ ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งมีการรณรงค์ให้ ชาวไทยยวนที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าในตลาดประชารัฐที่ชุมชนไทยยวนจัดตั้งขึ้นนั้น ให้แต่งกายด้วยชุด แบบไทยยวน ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การแสดงคุณค่าเชิงสัญลักษณ์

ที่มา: วัดโขลงสุวรรณคีรี เมืองโบราณบ้านคูบัว (2561, ออนไลน์)

ในอดีตบทบาทของผ้าทอจกของกลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นในรูปแบบของการนำไปใช้ใน งานในชีวิตประจำวัน ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ตามวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับผ้าทอจกอย่าง สม่าเสมอ ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ก็ส่งผลให้บทบาทของผ้าทอจกมีการ เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งการเป็นของเด่นของชุมชน เป็นผลิตภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของชุมชน เป็นต้น ทั้งมีการส่งเสริมด้วยการโฆษณาประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานทั้งภายใน ชุมชนและภายนอกชุมชนที่มีความเกี่ยวข้อง จึงทำให้ผ้าทอจกมีบทบาทมากขึ้นจากเดิมที่มีไว้เพื่อใช้ใน

ชีวิตประจำวัน มาเป็นผ้าที่แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สื่อให้คนภายนอกรับรู้ความเป็นชาติพันธุ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดต่อกันมา ทั้งยังสามารถเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มเป็นอย่างมาก

2. คุณค่าเชิงวิชาการ จากการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ชุมชนไทยยวนในจังหวัดราชบุรี โดยเฉพาะชุมชนตำบลคูบัว ชุมชน ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิ ปัญญาการทอผ้าจากและวิถีชีวิตทางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงต้องการที่จะศึกษาการทอผ้าจาก โดยคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขาม้า จึงได้ริเริ่มให้มีการจัดตั้งสถานที่สอนการทอผ้าจากให้กับชาวบ้านและเยาวชนที่มีความสนใจการทอผ้าจากทั้งในและนอกพื้นที่ ในพ.ศ. 2530 จึงได้จัดตั้งศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกราชบุรี ขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับการสอนการทอผ้าให้กับชาวไทยยวนในชุมชน รวมทั้งเป็นสถานที่เรียนวิชาการทอผ้าจากให้กับนักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยสารพัดช่างราชบุรี วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี และนักศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยาศน์ของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดราชบุรี (ปัจจุบัน คือ สำนักงาน กศน.จังหวัดราชบุรี) และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการทอผ้าจากให้กับนักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ดร.อุดม สมพร ได้ร่างหลักสูตรการสอนศิลปะการทอผ้าจาก โดยเปิดสอนเป็นหลักสูตรวิชาชีพพระยาศน์ให้กับนักเรียน และบุคคลทั่วไปที่มาเรียนกับวิทยาลัยสารพัดช่างราชบุรี โดยใช้ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกราชบุรี เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนจนถึงปี พ.ศ. 2537 ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ดร.อุดม สมพร ได้ร่วมกับวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี เปิดหลักสูตรสอนการทอผ้าจาก ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาศิลปหัตถกรรม กลุ่มวิชางานทอผ้าจาก โดยใช้ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกราชบุรี เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนเช่นกัน ต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านราชบุรี หน่วยที่ 1 วัดคูบัว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำการเรียนการสอนและฝึกหัดการทอผ้าจากให้กับเด็กและกลุ่มแม่บ้านในชุมชน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของครูสอนทอผ้าจากให้กับโรงเรียนชุมชนวัดคูบัว และช่างฝีมือทอผ้าจากที่มีความเชี่ยวชาญบุคคลหนึ่งของชุมชน ความว่า

“ป้าสอนลูกสาวให้จักผ้า เพราะว่าเรามีความเต็มใจและอยากที่จะฝึกหัดทอผ้า ส่วนวิธีการสอนคนในชุมชนที่มีความสนใจ บางครั้งก็จะมี การเชิญวิทยากรซึ่งเป็นคนในชุมชน มาสาธิตการทอ หากใครว่างก็จะเวียนกันมาสอน บ้านไหนที่มีก้อยอยู่แล้ว และถ้าสามารถทอได้จะได้เป็นอาชีพเสริมที่เพิ่มรายได้ จึงทำให้มีคนสนใจมาเรียนและฝึกหัดทอผ้าเสมอ” (อนงค์ รุ่งจักรวงศ์, 2561: สัมภาษณ์)

ปัจจุบันโรงเรียนในพื้นที่ตำบลคูบัวที่มีการเรียนการสอนวิชาการทอผ้าจก ได้แก่ โรงเรียนชุมชนวัดคูบัว โรงเรียนวัดแคทราย และโรงเรียนมัธยมวัดแคทราย เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง กำหนดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และมาตรา 27 วรรคสอง กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” (กระทรวงศึกษาธิการ: ออนไลน์)

นอกจากนี้ ในปัจจุบันโดยความร่วมมือของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอไทยยวน เพื่อให้เป็นสินค้าที่มีศักยภาพสูงขึ้น ตามนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล และกระทรวงมหาดไทย จึงได้จัดทำโครงการเพิ่มศักยภาพผู้ผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยก้าวไกลสู่ Smart OTOP เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการ OTOP กลุ่มผ้าทอในจังหวัดราชบุรีให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าของตนเองได้ ด้วยการยกระดับรูปลักษณ์ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ ให้มีความร่วมสมัย แต่ยังคงไว้ด้วยอัตลักษณ์ชุมชน โดยเนื้อหาการอบรม ประกอบด้วย 1.การพัฒนาผลิตภัณฑ์ Fashion Life Style จากแนวคิดนวัตกรรมภูมิปัญญาไทย 2.การสร้างแบรนด์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อการโฆษณา ผลิตภัณฑ์ Fashion Life Style นอกจากนี้ยังมีกิจกรรม Workshop เก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอราชบุรีของแต่ละกลุ่ม เพื่อต่อยอดในเรื่องรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ซึ่งทั้งหมดได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี ซึ่งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมในครั้งนี้นับเป็นอีกก้าวของการขับเคลื่อนเพื่อช่วยให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมสมัยยิ่งขึ้น เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยยวน สามารถเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดราชบุรีและประเทศต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนให้ความสำคัญและเล็งเห็นคุณค่าของผ้าทอจกโดยมีการฟื้นฟู บรรจุเป็นการเรียนการสอน และต้องการสืบทอดภูมิปัญญา ผ้าชิ้นจกให้คงอยู่กับชุมชนสืบต่อไป นอกจากนี้คนในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าจก ยังเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน โดยการเป็นวิทยากรท้องถิ่น เป็นครูชุมชน ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจและรายได้จากการเป็นวิทยากรท้องถิ่น ได้อีกด้วย ซึ่งการสืบทอดด้วยการบรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ จะเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยให้คนรุ่นต่อไป ได้ทราบถึงเรื่องราวความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาที่ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การเรียนการสอนดังกล่าวยังเน้น

การฝึกหัด ฝึกปฏิบัติ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะติดตัว สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถต่อยอดนำไปประกอบเป็นอาชีพได้

3. คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ จากการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่า ในมุมมองของชาวไทยยวน นั้นผ้าทอจก สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ บางครัวเรือนมีรายได้จากการเป็น ลูกก็ โดยจะมารับเส้นด้ายจากสหกรณ์ หรือกลุ่มไปทอ สามารถทอผ้าได้ก็ขึ้นขึ้นอยู่กับความชำนาญและความขยันของผู้ทอ เมื่อทอเสร็จนำไปส่งคิดค่าแรง ก็จะมีรายได้เป็นค่าแรงในการทอ คิดเป็นค่าแรงทอต่อเดือนที่ได้ประมาณ 6,000 - 7,500 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเร็วของผู้ทอว่าจะทอได้มากน้อยเท่าใด หรือลวดลายการจก จะเป็นตัวกำหนดราคา ค่าแรงในการทอ และราคาขายผ้าทอ ส่วนต่อมาเป็นรายได้ที่เกิดจากการมีนักท่องเที่ยวมาชม การสาธิตการทอผ้าเป็นหมู่คณะ หรือเฉพาะบุคคล การผลิตผ้าขึ้นจกในอดีตนั้นเป็นการผลิตเพื่อใช้ในชุมชนเป็นอันดับแรก ผู้ใช้จึงเป็นสตรีในชุมชน ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตและโอกาสอันหลากหลายของชุมชนที่เปิดโอกาสให้ในงานพิธีกรรมสำคัญ ๆ ประจำปี จะเป็นช่วงที่ผ้าขึ้นจกได้ถูกนำออกมาใช้นอกจากเป็นการนุ่งห่มโดยตรงแล้ว ในการสวมใส่ผ้าขึ้นจกยังเป็นโอกาสที่จะได้แสดงสถานภาพและความสามารถของตนอีกด้วย ในปัจจุบันผู้สวมใส่ผ้าขึ้นจกได้ขยายออกไปนอกชุมชนอย่างกว้างขวาง นับแต่ชุมชนต่างถิ่นจนถึงชาวต่างประเทศ ผ้าขึ้นจกเริ่มเข้าสู่ระบบการค้าราว พ.ศ. 2517 ที่ผ้าจกคูบัวได้เป็นที่รู้จักกันในหมู่นักภายนอกในราวพ.ศ. 2505 เริ่มมีคนจากภายนอกมาซื้อผ้าจกเก่าที่เก็บไว้ด้วยจำนวนเงินที่สูง ต่อมาเมื่อได้รับการส่งเสริม ชาวไทยยวนเริ่มทอและนำผ้าขึ้นจกเก่าที่เก็บไว้ออกแสดงตามงานต่าง ๆ เช่น งานกาชาดจังหวัดราชบุรี งานศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร เมื่อมีคนสนใจเข้าชมและหาซื้อก็เป็นการกระตุ้นให้ชาวไทยยวนทอผ้าขึ้นจกออกขาย และมีการตั้งศูนย์ทอผ้าขึ้นจกอย่างเป็นทางการ ปัจจุบันการใช้ผ้ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน เช่น การซื้อผ้าขึ้นจกไปตัดเป็นกระโปรงและผ้าถุงสำเร็จ หรือนำไปประดับตกแต่งเสื้อผ้า เป็นต้น

ผ้าขึ้นจก ผ้าจก ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน รายได้จากการทอผ้าหรือราคาขายผ้าจก เป็นกลไกที่ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพทอผ้าจกแบบชาวไทยยวนให้อยู่ต่อไป หรือมีการสืบทอดต่อกัน ซึ่งชาวไทยยวนในชุมชนสามารถตัดสินใจเลือกได้ด้วยตนเองว่าจะยึดอาชีพการทอผ้าจกเป็นอาชีพหลัก หรือจะทอเป็นอาชีพเสริมหลังจากว่างเว้นจากงานประจำ ปัจจุบันจะพบเห็นว่าการยึดเป็นอาชีพหลักกันเป็นส่วนมากเพราะผ้าขึ้นจกมีมูลค่า และราคาสูงหากมีลวดลายแบบโบราณ และมีความประณีตสูง โดยพบเห็นทั้งการขายแบบออนไลน์ในสื่อออนไลน์แทบทุกประเภท และการออกร้านทั้งในตลาดประชารัฐที่จัดตั้งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ตำบลไทยยวน วัดนาหนอง ตำบลดอนแร่ และภาควิถีชุมชนคูบัว ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นตลาดวัฒนธรรมไทยยวน ที่มีทั้งอาหาร รวมทั้งผ้าขึ้นดินจกสวย ๆ อันเป็นสินค้าขึ้นชื่อของตำบลคูบัว มาจำหน่ายราคาพิเศษ รวมทั้งชมการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน เป็นต้น นอกจากนี้วิถีชีวิต

การทอผ้าของชาวไทยยวน เมื่อถูกส่งเสริมร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น และเมื่อผู้มาเที่ยวชมได้เห็นผ้าชิ้นจกที่เป็นอัตลักษณ์ที่มีความสวยงามและความประณีต ย่อมซื้อหาในราคาที่เหมาะสมตามความพอใจนั้น ยิ่งสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วิถีชีวิตของชาวไทยยวนผูกพันมั่นคงมากกับผ้าชิ้นจก ผ้าทอจกมานับตั้งแต่อดีต โดยมีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นการใช้งาน การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ทั้งนี้เมื่อสภาพสังคมและยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไปนั้นบทบาทของผ้าทอจก ผ้าทอภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากเดิมที่เคยสวมใส่และใช้งานตามความเคยชิน ปัจจุบันได้เล็งเห็นความสำคัญและรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจและมีความเป็นเอกลักษณ์ สะท้อนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับการพัฒนา สนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ ในสืบทอดฟื้นฟู และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จึงทำให้คนในชุมชนรู้จักการจัดการและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ และเป็นแบบแผนมากยิ่งขึ้น มีการรวมกลุ่มการทอผ้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้มุมมองของชาวไทยยวนที่มีต่อภูมิปัญญาผ้าทอจก ผ้าชิ้นจกนั้นมีการให้ความสำคัญในคุณค่าด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามบทบาทและหน้าที่ เช่น ช่างทอและผู้จำหน่าย จะให้ความสำคัญกับคุณค่าทางเศรษฐกิจ และนำคุณค่าทางความสวยงามมาพัฒนาในรูปแบบ ลวดลาย การทอให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ส่วนผู้สอน ครูท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ก็จะให้คุณค่าเชิงวิชาการ เห็นความสำคัญของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าจก ผ้าชิ้นจกอย่างเป็นกระบวนการและวิธีการทอที่ถูกต้องตามแบบแผนของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น ทั้งนี้ในภาพรวมชาวไทยยวนจะให้ความสำคัญในแง่ของการใช้สอยมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้สอยตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบัน ผ้าจก ผ้าชิ้นจกภูมิปัญญาของชาวไทยยวน ถูกแทนให้เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนอีกด้วย

3. สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.1. สภาพการณ์ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของแม่บ้านชาวไทยยวนที่มีความสนใจในการทอผ้าจก ร่วมกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนบางส่วน

1. ศูนย์ส่งเสริมอาชีพการทอผ้าจกบ้านใต้ หมู่ 4 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พัฒนามาจากกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2542 โดย การนำของคุณอร่าม พิบูลแถว ที่ได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและร่วมกัน

ระดมความคิด เพื่อหาทางออกและช่วยแก้ไขปัญหาภาวะการว่างงานของสมาชิกในชุมชนจากวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ทำให้ครอบครัวขาดรายได้ และความต้องการอาชีพเสริมของกลุ่มแม่บ้านหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ที่จะช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน จนเกิดการจัดตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้ ในระยะก่อตั้งมีสมาชิกที่เป็นช่างฝีมือทอผ้าจากทั้งสิ้น 20 คน และได้รับการสนับสนุนที่ทอผ้า จำนวน 10 หลัง จากองค์การบริหารส่วนตำบลคูบัว รวมทั้งเงินยืมจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) ในพื้นที่ เป็นจำนวนหนึ่งสำหรับใช้เป็นทุนในการจัดหาเส้นด้ายเพื่อใช้ในการทอผ้า และเงินสนับสนุนจากสำนักงานการศึกษาเอกชนโรงเรียน โดยใช้ศาลาอเนกประสงค์ของชุมชนเป็นที่ตั้งกลุ่มทั้งเพื่อการทอผ้าและการสอนการทอให้กับแม่บ้านที่สนใจ (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556 และวรรณมา โขชน์บันดาลสุข และคณะ, 2558: 17-32)

“การรวมกลุ่มเกิดขึ้นจากผู้นำและแกนนำกลุ่มในขณะนั้นมีความเห็นว่าหากชุมชนรวมกลุ่มกันก็จะช่วยทำให้การขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการร่วมแก้ปัญหาของชุมชนจะมีอำนาจในการต่อรอง และขอรับความช่วยเหลือมากยิ่งขึ้น ที่จะทำให้กลุ่มและชุมชนเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น” (ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพการทอผ้าจากบ้านไต้ หมู่ 4, 2561: สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2550: 1-8) กล่าวสรุปว่า กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้เกิดจากการรวมกลุ่มที่ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนพอสมควร สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของรัฐที่มุ่งให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้ นับว่า เครือข่ายของกลุ่มเป็นเครือข่ายที่สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในทุกระดับ เช่น ระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และระดับกลุ่มกับกลุ่ม ความสัมพันธ์ของกลุ่มทอผ้ากับลูกค้า เป็นความสัมพันธ์ที่ดี ลูกค้าเข้ามาซื้อผ้าเป็นประจำ เพราะลูกค้ามีความมั่นใจในฝีมือและบอกต่อ รวมทั้งมีการเข้ามาสั่งซื้อ สั่งทำ เพื่อใช้และนำไปจำหน่ายต่ออย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นเครือข่ายระหว่างบุคคลกับกลุ่ม เครือข่ายระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม เช่น กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้มีการประสานร่วมมือกับกลุ่มทอผ้าตำบลอื่น ๆ เช่น กลุ่มทอผ้าวัดนาหนอง ตำบลดอนแร่ กลุ่มทอผ้าวัดรางบัว ตำบลจอมบึง และกลุ่มทอผ้าวัดคูบัว ตำบลคูบัว เป็นต้น ความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มนั้นเป็นความร่วมมือในเรื่องของการกำหนดราคาผ้า การหิบบิบบิมตัวอย่างผ้าเพื่อจัดแสดงหรือออกงานแสดงสินค้า การจำหน่ายผ้าเพื่อนำไป จำหน่ายต่อระหว่างกลุ่ม การแลกเปลี่ยนกันหาประสบการณ์จากการทอผ้าจากจากแหล่งอื่น ๆ เช่น จังหวัดอุทัยธานี นครราชสีมา เพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในกลุ่มของตน และทางกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้ได้ต้อนรับกลุ่มทอผ้าจากที่อื่นในการมาแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ส่วนการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า กลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงาน อย่างเป็นระบบ ทั้งการจัดการในเรื่องการผลิต การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การตลาด และการเงิน ของกลุ่ม มีการปรับปรุงแผนการทำงานให้มีความเหมาะสม โดยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในด้าน ต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อพัฒนาและสร้างผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มด้านการเงินกลุ่มได้รับผลกำไรจาก การดำเนินงานทุกเดือน และมีการจัดการด้านการเงิน การจัดสรรผลกำไรอย่างเป็นสัดส่วนตาม ระเบียบกติกาที่วางไว้ สมาชิกกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและมีความสามารถ ในการผลิต โดยกลุ่มมีช่องทางผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อของลูกค้าและมีการขยายตลาดของกลุ่มมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และเครือข่าย อื่นมากขึ้น ปัจจุบันกลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจาก หมูที่ 4 บ้านใต้ใต้เปิดสอนทอผ้าจาก และเผยแพร่ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าจากไทยยวน ตำบลคูบัว ให้กับผู้ที่สนใจ นักเรียน นักศึกษา และ นักท่องเที่ยวทั่วไป

2. สหกรณ์การเกษตรไทย-ยวน ราชบุรี จำกัด หมู่ที่ 6 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัด ราชบุรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 โดยการริเริ่มของ ดร.อุดม สมพร เป็นผู้รวบรวม ชาวบ้านตำบลคูบัว ให้รวมกลุ่มผลิตผ้าขึ้นจก ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านตำบลคูบัวจะผลิตผ้าขึ้นจกแบบ แยกกันผลิตแยกกันขาย มีการจำหน่ายผ้าทอมือ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า มีการรับของมาจาก ชาวบ้านในตำบลคูบัว ตำบลดอนแร่ และตำบลรางบัว ที่ต้องสมัครเป็นสมาชิกของสหกรณ์ก่อน จึงจะสามารถทอผ้ามาขายให้กับสหกรณ์ได้ ซึ่งสมาชิกยังจะได้รับส่วนลดจากการซื้อขาย ไหม และ ฝ้าย เพื่อนำไปใช้ในการทอผ้าได้ถูกกว่าที่อื่น และในการรับผ้าทอจากชาวบ้านที่นำมาขาย ทางสหกรณ์จะมีตรวจสอบคุณภาพของผ้า โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในเรื่องการทอผ้าเป็นอย่างดี เพื่อตีราคาผ้าทอของชาวบ้านที่นำมาขาย ซึ่งราคาของผ้าจะขึ้นอยู่กับความยากง่ายของลาย ความหนา และความต้องการของผู้ซื้อ ซึ่งผ้าที่ขึ้นชื่อ และสามารถทำชื่อเสียงให้กับจังหวัด คือผ้าจก ทั้งผืน ที่ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับห้าดาวปี พ.ศ. 2552 ประเภทผ้า เครื่องแต่งกาย ผ้าขึ้นตีนจก จากโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยปี พ.ศ. 2552 (OTOP Product Champion)

3. กลุ่มทอผ้าจากคุณยายซ้อณ กำลึงหาญ หมู่ 12 บ้านห้วยนา ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีในปัจจุบันไม่ได้มีการรวมกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกมีเพียง นางทองอยู่ กำลึงหาญ ผู้เป็น บุตรสาว ปัจจุบัน อายุ 88 ปี ได้จัดทำแต่เพียงผู้เดียวและมีปัญหาในการผลิตทอผ้าไม่ทัน และ ทำไม่ไหวเนื่องจากอายุมาก และเป็นหนึ่งในผู้ที่ได้รับการเชิดชูเกียรติ เป็นครูศิลป์ของแผ่นดิน ประเภท เครื่องทอ (ผ้าขึ้นจก ไทยยวน-คูบัว จังหวัดราชบุรี) คุณยายทองอยู่ คลุกคลีในงานศิลปหัตถกรรม ผ้าขึ้นมายาวนานถึง 68 ปี เป็นบุคคลที่คร่ำหวอดในวงการศิลปหัตถกรรมที่มีเทคนิคเชิงช่างขั้นสูง ตกทอดมาจากภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น คุณยายทองอยู่ เล่าว่า เมื่ออายุ 14 ปี

ก็เริ่มเรียนรู้การทอผ้าจากคุณแม่ (คุณยายซ้อน กำลังหาญ) เพื่อให้สวมใส่ในชีวิตประจำวัน กระทั่งเกิดแรงบันดาลใจที่เป็นความทรงจำอันล้ำค่าในวัยเด็กได้มีโอกาสเฝ้าฯรับเสด็จ ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ตามคุณแม่ไปงานทอดกฐิน คุณแม่ได้ทอผ้าคลุมหัวนาค ถวายในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งแม่ได้มุ่งชื่นชมที่ทอเองกับมือเพื่อไปเฝ้าฯรับเสด็จ ครั้นเมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นจึงทรงถามคุณแม่คุณยายว่า “ผ้าอะไรหรือจะที่นุ่ง ลายแปลกดีนะ ผ้าอย่างนี้ทำได้อีกหรือเปล่า” ทั้งคุณแม่และคุณยายดีใจสุด ๆ จากการทอผ้าเล็ก ๆ ก็เริ่มมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาเยี่ยม สั่งทำ ส่วนตัวเองตั้งแต่นั้นมาก็เริ่มเรียนรู้วิธีการทอผ้าจาก โดยแม่เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ รวมทั้งเทคนิคจกขนเม่น คุณยายยังคงสืบสานงานทอผ้าขึ้นตีนจก โดยยึดถือวิธีทำแบบโบราณดั้งเดิมที่มีมากกว่าร้อยปีไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งการใช้พิมพ์ไม้ ลวดลายและสีสันทัน รวมถึงการจกขนเม่นที่ปัจจุบันหาช่างจกยากแล้ว สืบสานและอนุรักษ์วิธีแบบดั้งเดิมโบราณให้คงอยู่ต่อไป ตลอดจนเผยแพร่เทคนิคแบบจกขนเม่น เปิดบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้สืบสานและอนุรักษ์ ซึ่งลวดลายแม่แบบที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าจกคูบัวมี 8 ลายคือ ลายดอกเขี้ยวซ้อนเขี้ยว ลายเขี้ยวซ้อนหัก ลายหักซ้อนหัก ลายหน้าหมอน ลายโค้งแก้งลายเกี่ยว ลายซ้อนกาบ และลายหักดำ สำหรับการได้รับเกียรติยกย่องเชิดชูเป็นครูศิลป์ของแผ่นดิน คุณยายบอกว่า ก็รู้สึกดีใจ อย่างน้อย ๆ สิ่งที่เราทำมาตั้งแต่เด็ก ๆ แม้จะเป็นวิถีและวิธีการดั้งเดิมโบราณ แต่ก็สามารถทำให้คนอื่น ๆ ชอบได้ มันคือความภูมิใจของเรา ส่วนความรู้ในการทอผ้าขึ้นตีนจกถือเป็นสมบัติที่ล้ำค่าที่สุดที่ได้รับไว้จากบรรพบุรุษ ยายจึงพยายามดำรงรักษามรดกภูมิปัญญานี้ไว้ไม่ให้สูญหาย トラบเท่าที่ยังมีลมหายใจ (หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 2562: ออนไลน์) นอกจากนี้กลุ่มยังได้รับใบรับรองมาตรฐานผ้าไหมไทย ตรานกยูงพระราชทาน ประจำปีงบประมาณ 2560 ซึ่งเครื่องหมายตรานกยูงพระราชทาน เกิดขึ้นสืบเนื่องจากปัญหาการนำเข้าเส้นไหมและเส้นใยสังเคราะห์อื่นจากต่างประเทศมาผลิตผ้าไหม และใช้สัญลักษณ์คำว่าไหมไทยเพื่อการค้า ทำให้ผู้ซื้อเกิดความไม่มั่นใจในคุณภาพผ้าไหมไทย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 ทรงห่วงใยและตระหนักถึงปัญหานี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องหมาย นกยูงไทย ให้เป็นเครื่องหมายรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย 4 ชนิด ได้แก่ ตรานกยูงพระราชทานสีทอง สีเงิน สีน้ำเงิน และสีเขี้ยว เพื่อให้มีการใช้เครื่องหมายรับรองอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ ช่วยแก้ปัญหาด้านมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย และยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคด้วย โดยเครื่องหมายรับรองตรานกยูงพระราชทานที่จะให้ผู้ผลิตนั้น จะเน้นคุณสมบัติของวัตถุดิบและกรรมวิธีการผลิตเป็นหลัก สำหรับเครื่องหมายรับรองผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย “ตรานกยูงพระราชทาน” 4 ชนิด ประกอบด้วย นกยูงสีทอง (Royal Thai Silk) นกยูงสีเงิน (Classic Thai Silk) นกยูงสีน้ำเงิน (Thai Silk) และนกยูงสีเขี้ยว (Thai Silk Blend) สำหรับนกยูงสีทองนั้น เป็นผ้าไหมซึ่งผลิตจากวัตถุดิบ เส้นไหม กระบวนการผลิตแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมของไทยอย่างแท้จริงและใช้เส้นไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้านเป็นทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน เส้นไหมจะต้องสาวเส้นด้วยมือผ่านพวงสาวลงภาชนะ การทอด้วยก็ทอมือแบบพื้นบ้าน

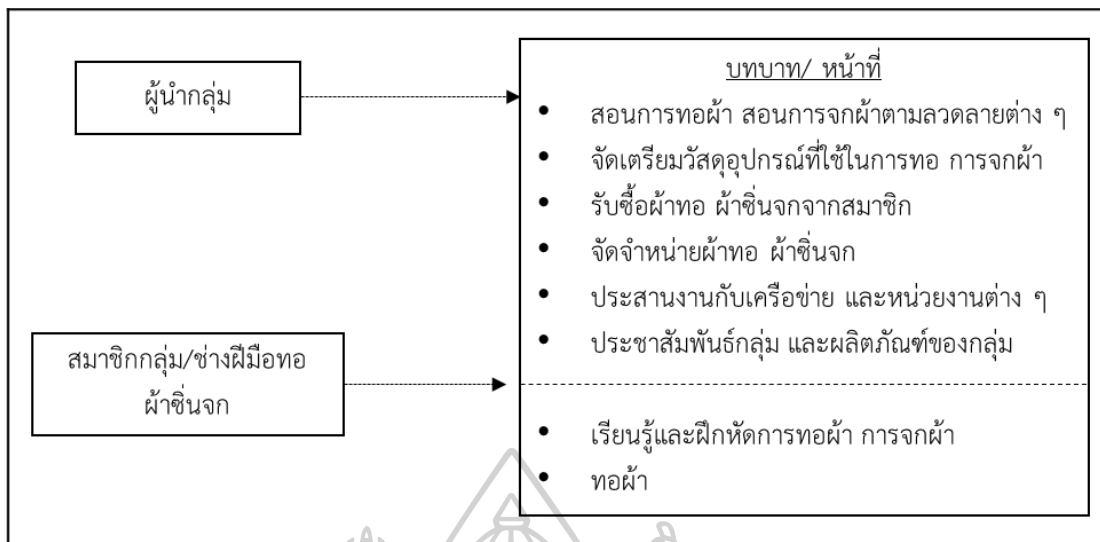

ชนิดพุ่งกระสวยด้วยมือ ย้อมด้วยสีธรรมชาติ หรือสีเคมีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และต้องผลิตในประเทศไทยเท่านั้น ส่วนนกยูงสีเงินเป็นผ้าไหมซึ่งผลิตขึ้นแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับการประยุกต์ใช้เครื่องมือและกระบวนการผลิตในบางขั้นตอน ใช้เส้นไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้านหรือที่ได้รับการปรับปรุงจากพันธุ์ไทยเป็นเส้นพุ่งหรือเส้นยืน เส้นไหมต้องผ่านการสาวด้วยมือ หรืออุปกรณ์ที่ใช้มอเตอร์ขับเคลื่อนขนาดไม่เกิน 5 แรงม้า การทอต้องทอด้วยก่ทอมือชนิดพุ่งกระสวยด้วยมือหรือก่กระตุก และต้องทำการผลิตในประเทศไทยเช่นกัน ขณะนี้นกยูงสีน้ำเงินเป็นผ้าไหมซึ่งผลิตด้วยภูมิปัญญาของไทยโดยการประยุกต์เทคโนโลยีการผลิตให้เข้ากับสมัยนิยมและทางธุรกิจ ใช้เส้นไหมแท้เป็นเส้นพุ่งและเส้นยืน ย้อมสีด้วยสีธรรมชาติ หรือสีเคมีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทอด้วยก่แบบใดก็ได้ และต้องผลิตในประเทศไทยเช่นเดียวกัน และสุดท้าย นกยูงสีเขียวเป็นผ้าไหมซึ่งผ่านกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ผสมผสานกับภูมิปัญญาไทย เช่น ลวดลาย สี สัน ใช้เส้นใยไหมแท้กับเส้นใยอื่นที่มาจากวัสดุธรรมชาติ หรือเส้นใยสังเคราะห์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน หรือตามความต้องการของผู้บริโภค โดยนกยูงสีเขียวนี้มีเส้นไหมแท้เป็นองค์ประกอบหลัก มีเส้นใยอื่นเป็นส่วนประกอบรอง สัดส่วนการใช้เส้นใยชนิดอื่นประกอบต้องระบุให้ชัดเจน ทอด้วยก่ชนิดใดก็ได้ ย้อมสีด้วยสีธรรมชาติ หรือสีเคมีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และต้องผลิตในประเทศไทย (หนังสือพิมพ์คมชัดลึก, 2560: ออนไลน์)

4. ศูนย์หัตถกรรมทอผ้าพื้นบ้านราชบุรี วัฒนาหนอง ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านดอนแร่ โดยจัดตั้งศูนย์ขึ้นภายในบริเวณวัดนาหนอง เพื่อเป็นศูนย์กลางและสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยจะมีการแบ่งงานให้สมาชิกในกลุ่มในการทอผ้า และเมื่อทอเสร็จแล้วจะนำมาขายให้กับทางกลุ่ม เพื่อนำไปจำหน่ายหรือจัดส่งตามคำสั่งซื้อของลูกค้า โดยผ้าทอบางผืนอาจจะใช้เวลาจนถึง 6 เดือน และต้องใช้ผู้ทอถึง 3 คน เนื่องจากลวดลายโบราณ บางลายมีความซับซ้อนต้องใช้เวลาในการทอค่อนข้างนาน เริ่มสร้างศูนย์หัตถกรรมทอผ้าพื้นบ้านเมื่อปี พ.ศ. 2536 โดยงบประมาณโครงการสร้างสรรค์เมืองราชบุรี โดยมี ม.ร.ว.กำลูนเทพ เทวกุล เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี และทางวัดนาหนองได้ให้พื้นที่ภายในวัดสร้างอาคารศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านขึ้น ชาวบ้านในตำบลดอนแร่อ่อนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา หลังจากเสร็จสิ้นฤดูทำนาแล้ว ทำให้เกิดการว่างงาน จึงมีอาชีพเสริมขึ้นมา คือ การทอผ้า ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาชื่อว่า "กลุ่มหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมือง ต.ดอนแร่" โดยทางกลุ่มนี้ส่วนมากจะเป็นการทอผ้าขึ้น มากกว่าการทอผ้าติดจก เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ สมาชิกทุกคนต้องมีหุ้นในกลุ่มอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ไม่เกิน 100 หุ้น หุ้นละ 100 บาท โดยกลุ่มบริหารงานโดยคณะกรรมการกลุ่มที่มาจากจากการเลือกของสมาชิก มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง วาระ 1 ปี และจะมีการปันผลกำไรให้สมาชิกทุก ๆ 3 เดือน จำนวนสมาชิก 137 คน

5. วิสาหกิจชุมชนชนชั้นพรผ้าจาก หมู่ 4 ตำบลดอนตะโก อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จัดตั้งกลุ่มมาประมาณ 3 ปี เหตุผลที่รวมกลุ่มเพราะอยากช่วยชาวบ้านให้มีอาชีพมีรายได้ อาชีพของสมาชิกส่วนมากจะทำนา มีรายได้น้อย เมื่อว่างจากการทำนา จึงส่งเสริมให้มาทอผ้า องค์กรประกอบความรู้ของชาวบ้านมีการกระจายแบบสมาชิกจะมีความรู้ตั้งแต่สมัยเก่า สมัยพ่อแม่ รุ่นต่อรุ่น แต่ละคนจะชำนาญแต่ละลายต่างกัน มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจ กลุ่มมีสมาชิก 22 คน ความสัมพันธ์เหมือนพี่น้อง มีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ มหาวิทยาลัยบูรพา และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8

6. กลุ่มทอผ้าจากวัดรางบัว หมู่ 1 บ้านรางดอกอ่าว ตำบลรางบัว อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี คุณจันทร์เพ็ญ อร่ามศิริรุจิเวทย์ (2561: สัมภาษณ์) กล่าวว่า กลุ่มทอผ้าจากวัดรางบัว เป็นกลุ่มใหม่ที่เพิ่งจัดตั้งขึ้น โดยใช้พื้นที่วัดรางบัวจัดตั้งศูนย์ เคยมีการจัดตั้งกลุ่มมาแล้ว 1 ครั้ง แต่เนื่องจากปัญหาการบริหารจัดการกลุ่ม ทำให้กลุ่มปิดตัวลง ต่อมาได้งบประมาณจากโครงการพระราชรัฐ จึงได้จัดตั้งศูนย์ขึ้นมาใหม่ ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน 45 คน รูปแบบความสัมพันธ์เป็นเหมือนพี่น้อง นอกจากนี้ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ศูนย์หม่อนไหม กาญจนบุรี เข้ามามีสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการทำบรรจุภัณฑ์ การนำไปออกร้านจำหน่าย สินค้าในงาน OTOP และการจัดอบรมให้ความรู้เพิ่มเติม ผ้าจากที่กลุ่มทอจะใช้สีที่เป็นเอกลักษณ์ คือ เขียว ดำ แดง และช่างทอบางคนมีการเพิ่มสีสันทึบกับผ้าชิ้น แต่ยังคงเอกลักษณ์เดิม มีการถ่ายทอดไปยังโรงเรียน โดยบรรจุเข้าไปในการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ลวดลายดั้งเดิมที่กลุ่มทอจะเป็นลายหลักไทยยวนตามแบบของอาจารย์อุดม สมพร ถ้าเปลี่ยนแปลงจะทอยาก ช่างทอต้องมีการจำลายใหม่ และการให้สีใหม่ ซึ่งจะทำให้ไม่สวย ไม่คงเอกลักษณ์ ลายเปลี่ยนไม่ได้ แต่สีสามารถปรับเปลี่ยนได้ ต้นทุนไม่สูง แต่ใช้ระยะเวลาในการทอนาน

ภาพที่ 7 บทบาทผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

ที่มา: ผู้วิจัย

3.2 การจัดการการตลาดผลิตภัณฑ์

จากผลการศึกษาพบว่า การรวมตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจกในปัจจุบันไม่ได้มุ่งเน้นหวังแต่เพียงผลกำไรเพียงด้านเดียว เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักอยู่แล้ว แต่ใช้เวลาว่างในการทอผ้าซิ่นรูปแบบธรรมดาและการจกผ้าลวดลายโบราณ เพื่อหารายได้เสริม แต่ก็พบว่าช่างทอหลายคนประกอบเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่างทอที่มีฝีมือสามารถทอและจกแบบลวดลายโบราณได้ ซึ่งมีราคาขายที่สูง ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งที่นอกเหนือจากการทอเพื่อรายได้เสริมนั้น สมาชิกกลุ่มมองว่า การทอผ้าซิ่นจกนั้นเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำสืบต่อกันมานานแล้ว จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มวิสาหกิจทุกกลุ่ม พบประเด็นช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าซิ่นจก ทั้งการจำหน่ายสู่ผู้บริโภคโดยตรง และการจำหน่ายผ่านผู้ค้าปลีก ในรูปแบบต่าง ๆ กล่าวคือ มีการจำหน่ายสินค้าให้กับลูกค้าชาจร และลูกค้าประจำโดยการจัดวางสินค้า ณ ที่ทำการกลุ่ม เพื่อดึงดูดลูกค้าและเป็นจุดสนใจนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมกลุ่ม หรือมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีผู้ค้าปลีก หรือผู้ค้าคนกลางมาเลือกซื้อและสั่งผลิตตามความต้องการของลูกค้าภายนอกชุมชน โดยทำการจัดส่งสินค้าทางไปรษณีย์ หรือผู้ให้บริการส่งภาคเอกชน หรือนำไปส่งเองตามที่ได้มีการตกลงกันไว้ นอกจากนี้ผู้ค้าปลีก หรือผู้ค้าคนกลาง ยังมีการรับไปจำหน่ายตามแหล่งท่องเที่ยวระดับจังหวัดต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาคและภูมิภาคอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของการจำหน่ายตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และตามเมืองหลักในภูมิภาคต่าง ๆ ที่หน่วยงานราชการ หรือภาคเอกชนเป็นผู้จัด ซึ่งกรณีที่เป็นหน่วยงานราชการ

เป็นผู้จัดนั้น หน่วยงานราชการจะเป็นผู้คัดเลือกกลุ่มที่จะนำสินค้าไปจำหน่าย โดยจะเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ มีการรวมตัวอย่างจริงจัง และสินค้ามีคุณภาพดี ซึ่งในกรณีนี้ บางกลุ่มที่ไม่ได้รับการคัดเลือกจะนำผลิตภัณฑ์ไปฝากขายโดยเฉพาะกับกลุ่มที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี

“เหตุผลของการเข้าร่วมกลุ่ม ก็เพื่อเป็นการพัฒนางานฝีมือ และคนในชุมชนส่วนมากไม่ค่อยสนใจ พอมีการเปิดตัวก็เริ่มมีคนมาสนใจเรื่อย ๆ และอยากมีการอนุรักษ์ มีหน้าร้านที่กาตคุบัว โดยการนำผลงานของสมาชิกมาขายรวมกัน” (สมพิศ นาคเกษมนิล, 2561: สัมภาษณ์)

“ต้นทุนของการทอผ้าแปรตามลวดลายการจก มีหน้าร้านจัดจำหน่ายที่กาตคุบัว นอกจากนี้ยังมีลูกค้าสั่งตามออเดอร์ ปัญหาส่วนใหญ่คือ ผ้าทอไม่พอขาย บางช่วงมียอดสั่งเข้ามามาก ยิ่งถ้าเป็นลวดลายโบราณจะต้องใช้ระยะเวลาทำนาน ส่วนตัวมีความชำนาญด้านการจกดอก หากเป็นลวดลายโบราณ ประชากรกลุ่มจะเป็นผู้จกด้วยตนเอง เนื่องจากมีฝีมือและความชำนาญมาก” (สายชล เอี่ยมสะอาด, 2561: สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับงานวิจัยของ มโนรส ทองรส (2550: 83-84) และ กิตติ ตราทอง (2555: 57) กล่าวสรุปได้ว่า ผู้ผลิตผ้าทอมือนั้นจะกระจายสินค้าได้ 5 ช่องทางคือ ช่องทางที่หนึ่งเป็นช่องทางที่สามารถจำหน่ายได้มากที่สุด คือกลุ่มจะนำผ้าไปจำหน่ายเองโดยการออกร้านตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดและกรุงเทพมหานครทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนเป็นผู้จัดให้ รองลงมาคือช่องทางที่สองจะมีพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดใกล้เคียงมารับผ้าจากทางกลุ่มเอง ณ ที่ทำการกลุ่ม ช่องทางที่สาม คือ ทางกลุ่มจะนำผ้าไปฝากขายที่ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชนซึ่งทางจังหวัด ได้มีการสนับสนุนให้ทุกกลุ่มได้มีโอกาสนำสินค้าของตนมาแสดงให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดได้เลือกชมและเลือกซื้อสินค้า OTOP ณ ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชน ช่องทางที่สี่คือ ทางกลุ่มจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ให้ตัดเย็บเพื่อเป็นเครื่องแบบของหน่วยงานราชการต่าง ๆ และช่องทางสุดท้าย คือการที่นักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคได้ไปเยี่ยมชมกลุ่มและได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจากที่ทำการกลุ่ม

3.3 สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

3.3.1 ที่มาของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าจากชาติพันธุ์ไทยยวน

ผ้าจกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็นสื่อสัญลักษณ์ทางสังคมที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ นอกจากนี้กระบวนการทอผ้าเป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ที่พัฒนาจนเป็นมรดกทาง

วัฒนธรรมด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นทุนทางสังคมเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน นันธวัช นูนารถ (2560: 24) กล่าวว่า หน่วยงาน สถาบันการศึกษาภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ควรประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาแก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป รวมทั้งการจัดหลักสูตร หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย นิทรรศการ และกิจกรรมเพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดีและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย โดยมีประชาชนชาวบ้าน ศิลปิน ช่างฝีมือ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ มีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตร และเป็นวิทยากร รวมทั้งให้มีการจัดทำหนังสือ เอกสาร สื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อประกอบการเรียนการสอนหรือเอกสารเผยแพร่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 25) เสนอว่า ชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาของประชาชนชาวบ้าน ศิลปิน ช่างฝีมือ ฯลฯ ในท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนด้านวัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ หนังสือ เอกสาร สื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ รวมทั้งส่งเสริมการสำรวจภูมิปัญญาในท้องถิ่น และจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้รับรู้ถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน การพัฒนาคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ได้รับการสนับสนุนและให้ความสำคัญจากหน่วยงานทุกภาคส่วน โดยกำหนดเป็นนโยบายการศึกษาในระดับชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาอยู่หลายมาตรา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 35-50) ที่บ่งชี้ว่าภูมิปัญญาเป็นรากฐานและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาคนและการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยสามารถกำหนดนโยบายและแนวทางการนำภูมิปัญญาเข้าสู่ระบบการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งทุกภาคส่วนควรตระหนักและให้ความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนันธวัช นูนารถ (2560: 25-26) เสนอว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะของการสะสม เรียนรู้ สืบสาน สืบทอด และต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน มีความสัมพันธ์กันและสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นการพัฒนาประเทศจะไม่คำนึงถึงความรู้ ทักษะ วิถีชีวิตของชุมชนเป็นไม่ได้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การศึกษาตลอดชีวิตจะส่งผลให้คนใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข ช่วยสร้างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งช่วยให้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบที่เกิดจากสังคมภายนอก ตลอดทั้งช่วยส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของประชาชนให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ซึ่งชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยภูมิปัญญา นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ

เพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน อันแสดงถึงความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างความมั่นคงให้กับสังคมและประเทศชาติได้ต่อไป

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละคนมีความสามารถ ในกระบวนการทอผ้าตั้งแต่การปั่นฝ้าย การทอผ้า การสับตัดขึ้นที่ทอผ้า การทอลวดลายต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม การจกลวดลายโบราณ ที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้ ที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากการฝึกอบรมและฝึกเรียนรู้เองได้แก่ การฝึกการจกผ้า โดยการแกะลายจากผ้าลงในกระดาษกราฟแล้วฝึกทอจกตามลวดลายที่แกะมา นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของทุกกลุ่มยังมีความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนากลุ่ม มีความอดทน มีการปรับตัว มีองค์ความรู้ ด้านกระบวนการทอผ้า เทคนิคการทอลวดลายต่าง ๆ ทั้งลวดลายโบราณดั้งเดิมเดิมและมีทักษะสามารถสร้างลวดลายใหม่ได้โดยการผสมผสาน จัดวางแบบลวดลายโบราณ ลวดลายหลัก และลวดลายประกอบในรูปแบบต่าง ๆ กัน ไม่นิยมสร้างลวดลายขึ้นใหม่ เนื่องจากปัจจุบันลวดลายแบบโบราณ เป็นที่นิยมทั้งการซื้อไปเพื่อสะสมและการใช้สอยในเทศกาลหรือพิธีการสำคัญ ๆ นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังมีความสามัคคีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์ และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่ประธานกลุ่มมีอายุไม่มาก ยังสามารถรับการถ่ายทอดและสามารถถ่ายทอดต่อไปได้ แต่ขณะนี้บางกลุ่มยังขาดทักษะด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์ และยังขาดความรู้ทักษะด้านการนำเสนอผลิตภัณฑ์ และการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่ชุมชนภายนอกและนักท่องเที่ยว เนื่องจากบางกลุ่มมีแต่ผู้สูงอายุที่เป็นช่างทอ รวมทั้งการได้รับความนิยมนำมาเป็นผืนผ้าทอ หรือเป็นผ้าชิ้นสำหรับนุ่ง ซึ่งมีราคาสูงอยู่แล้ว จึงไม่นิยมนำผ้าชิ้นจกไปตัดเย็บในรูปแบบอื่น ๆ นอกจากนี้ ลวดลายผ้าบางแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายโบราณของบางกลุ่ม มีคนทอเป็นเพียงคนเดียวหากไม่ได้มีการถ่ายทอด การเรียนรู้และการสอน อาจทำให้สูญหายไป หรือลักษณะลวดลายผิดเพี้ยนไปจากแบบโบราณดั้งเดิม ซึ่งมีมูลค่าสูง คุณภาพของผ้าทอและการจกมีความแตกต่างกันบ้างขึ้นอยู่กับความประณีต รวมทั้งเทคนิคของการให้สีสันทนของช่างทอแต่ละคน นอกจากนี้ในส่วนของบรรจุภัณฑ์และตราสินค้านั้น ทุกกลุ่มยังไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมและมีลักษณะเฉพาะตัว หรือเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม จะใช้เพียงแค่ถุงพลาสติกทั่วไป หรือถุงกระดาษในการใส่ผลิตภัณฑ์เมื่อลูกค้าเข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์เท่านั้น ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับมูลค่าของผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีราคาสูงนับตั้งแต่หลักพันบาทไปจนถึงหลักหมื่นบาท

“ช่องทางจำหน่ายผ้าทอของกลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว โดยส่วนมากจะเป็นลูกค้าเก่าแก่ที่เคยมาซื้อผ้าทอ ณ ที่ทำการกลุ่ม และติดใจมาซื้อต่อ รวมทั้งการบอกแบบปากต่อปาก ในปัจจุบันเริ่มมีการสั่งจากโซเชียลมีเดีย และอินเทอร์เน็ต สำหรับงานออกร้านงานใหญ่ ๆ

ยังไม่เคยไปเพราะขาดบรรจุกฎเกณฑ์และ ยังไม่มีการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอในรูปแบบต่าง ๆ มีเพียงผ้าทอจากตามลวดลายโบราณ และลวดลายพื้นฐาน” (จันทร์เพ็ญ อร่ามศิริรุจิเวทย์, สัมภาษณ์)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องจรรโลงสังคมให้ดำรงอยู่และก้าวหน้าต่ออย่างมีคุณภาพ ก่อให้เกิดเอกลักษณ์เสริมสร้างความเชื่อมั่น และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของกลุ่มและเป็นต้นทุนของการสร้างชิ้นใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ และซ้ำทวนจากชิ้นงานเดิม จนกลายเป็นรากเหง้าแห่งวิถีชีวิต อัจฉรา สโรบล (2561: 118-138) บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดออกมาในรูปขององค์ความรู้การทอผ้าพื้นบ้านที่มีกระบวนการผลิตตามวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของชุมชนที่สร้างสรรค์และสะสมขึ้นมา แสดงออกถึงจิตวิญญาณความเป็นชุมชน สังคม และธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน ตามกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอด สร้างสรรค์ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามชุมชนได้พยายามรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ไม่ให้เกิดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก อาจมีการพัฒนาชิ้นใหม่โดยการนำวัฒนธรรมจากภายนอก หรือดัดแปลงจากที่มีอยู่ในชุมชน หรือการนำลวดลายจากชุมชนอื่นมาผสมผสานกับลวดลายเดิม หรือการนำผ้าลวดลายดั้งเดิมมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับประโยชน์การใช้งานกว้างขวางขึ้น

ที่มาของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากชาติพันธุ์ไทยวนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายทั้ง 6 กลุ่ม สรุปได้ว่า เป็นความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าชิ้นจกแบบโบราณดั้งเดิม เป็นความรู้ที่มีการต่อยอดจากความรู้ดั้งเดิมของชุมชน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติ เป็นความรู้ที่ทรงคุณค่าแก่การสืบทอด ทำให้คนในชุมชนนำความรู้มาถ่ายทอดให้กับลูกหลาน และได้รวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อปรับปรุงความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีการฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเน้นรูปแบบดั้งเดิมตามเอกลักษณ์ของชุมชน ตามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นยังคงอยู่ และสืบทอดต่อให้กับคนรุ่นหลังได้อย่างยาวนาน

“ตนเองเรียนรู้การทอและการจกมาจากแม่ ชำนาญการทำผ้าทุกลวดลายลายที่ยากที่สุด คือ ลายหน้าหมอน ปัจจุบันตนเองเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ โดยส่วนมากถ่ายทอดความรู้ให้ลูกหลาน ในลักษณะการสอนแบบแม่สอนลูก แล้วเวลาสอนต้องใจเย็น” (ทองอยู่ กำลังหาญ, สัมภาษณ์)

ความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ของกลุ่มที่รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จากภายนอก ตามนโยบายของรัฐที่ต้องการให้ชุมชนเกิดการพัฒนาตนเอง มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจฐานรากให้กับคนในชุมชน

ตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่กำหนดจากภาครัฐ โดยมีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมการศึกษาดูงาน การรวมกลุ่ม การส่งวิทยากรเข้ามาสอนความรู้การทอผ้าในพื้นที่ มุ่งเน้นการต่อยอดความรู้ในด้าน ทัศนกรรมการทอผ้าที่มีมาแต่ดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยชาวบ้านส่วนใหญ่มีพื้นฐานในการทอผ้าอยู่เป็นทุนเดิม นำมาประยุกต์กับความรู้ที่ได้รับการส่งเสริม ทำให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้ด้านกระบวนการกลุ่ม การทำงานร่วมกับหน่วยงานในการนำความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนมาต่อยอดพัฒนาเป็นความรู้ เฉพาะกลุ่มในปัจจุบัน ภายใต้แนวคิดการเป็นชุมชนแห่งการพึ่งตนเอง นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการจัดไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น และนำความรู้ดังกล่าวกลับมาปรึกษาหารือกับสมาชิก ในกลุ่มและเครือข่าย รวมไปถึงผู้นำได้มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การลองผิดลองถูก เป็นต้น สอดคล้องกับกัญญพัทธ์ กล่อมธงเจริญ (2560: 85-86) เสนอว่า ความรู้ที่สำคัญสำหรับการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ ความรู้ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาจาก บรรพบุรุษและนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยซึ่งการปรับปรุงนั้นอยู่ภายใต้การฝึกฝนและ การปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเน้นรูปแบบดั้งเดิมให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้มีการพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับลักษณะการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้ นั้น ไปยังบุคคลอื่นได้มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่มีการถ่ายทอดได้อย่างง่าย เป็นภูมิปัญญาที่ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นและ มีกระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน เพียงแต่ต้องใช้ทักษะ ความชำนาญ ความอดทนและการเห็นคุณค่า ของภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างแท้จริง

ลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ 1) การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมในอดีต ได้แก่ การบอกเล่าต่อกันมา การฝึกปฏิบัติจากการสังเกต และการปฏิบัติจากการฝึกฝนของบรรพบุรุษ โดยเป้าหมายหลักในการถ่ายทอดคือทายาทหรือคน ในครอบครัว และ 2) การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้มีการพัฒนามาแล้วในปัจจุบัน ได้แก่ การปฏิบัติจากการฝึกฝนของกลุ่มแม่บ้าน มีการถ่ายทอดความรู้ภายในกลุ่ม และการไปเป็นวิทยากร รับเชิญไปสาธิตวิธีการผลิตในอำเภอใกล้เคียง การสอนให้แก่ลูกหลานผ่านงานฝีมือ การเป็นวิทยากร สอนให้แก่นักเรียนจากโรงเรียนในชุมชน ซึ่งเป้าหมายในการถ่ายทอดมีหลากหลายมากขึ้น ได้แก่ ทายาทหรือคนในครอบครัว แม่บ้านในชุมชน บุคคลทั่วไปที่สนใจ และเด็กนักเรียน จักรवाल จันทรหาล้า และชลิต ชัยครรชิต (2555: 25-37) เสนอว่า ลักษณะและรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทำโดยการบอก เล่า การทำให้อวด การฝึกปฏิบัติและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเผยแพร่ ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขยายวงกว้างขึ้น เกิดการสร้างและขยายเครือข่ายความรู้และการผลิต ส่วนหนึ่งเกิดจากการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ทั้งด้านงบประมาณ การสนับสนุน ส่งเสริมให้กลุ่มได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการสื่อสารมาใช้ช่วย

ให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบผลสำเร็จ และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดำรงไว้และสืบทอดไปยังคนรุ่นหลังต่อไป ส่วนธัญญ์ศรี คงวัตใหม่ (2556: 212-219) เสนอว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความรู้มาจากบรรพบุรุษหรือผู้มีความรู้ในท้องถิ่น ผ่านประสบการณ์ และนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนพัฒนาเกิดเป็นความรู้ใหม่ มีการจัดเก็บภูมิปัญญาไว้เฉพาะในตัวบุคคล การเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญามีในวงจำกัดคือครอบครัว และกลุ่มอาชีพที่ใกล้ชิดกัน การนำภูมิปัญญาไปใช้ เป็นไปเพื่อการดำรงชีพและเป็นรายได้ของครอบครัว

ลักษณะที่สำคัญของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากชาติพันธุ์ไทยยวนคือ 1. เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ 2. เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่มีการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง 3. เป็นความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ 4. เป็นความรู้ที่มีการพัฒนาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่ม และ 5. เป็นความรู้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เฉพาะกลุ่มและมีความโดดเด่น แสดงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับสมเกียรติ สุขุมพันธ์ และคณะ (2560: 172) เสนอว่า องค์ประกอบความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย ความเป็นมา เอกลักษณ์ ขั้นตอนการผลิต เคล็ดลับที่สำคัญ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่องค์ความรู้ และการพัฒนาอาชีพ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาที่มาของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนมีประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาที่โดดเด่น และแสดงถึงเอกลักษณ์ของภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี มีขั้นตอนและกระบวนการผลิต และเทคนิควิธีการอย่างมีระบบ มีความประณีต และคงลักษณะลวดลายโบราณที่สะท้อนชาติพันธุ์ มีระบบการจัดเก็บความรู้ทั้งในรูปบุคคลและในเอกสาร รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ ด้วยการบอกเล่าสืบต่อกันมา มีการสอน และสาธิตให้ดู นอกจากนี้ในด้านการพัฒนาอาชีพ มีการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน เพื่อการผลิต จำหน่าย และการหาช่องทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ปาริชาติ คุณปลื้ม (2560: 273-295) ให้ข้อเสนอแนะว่า วิธีการที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้บุคคลเกิดความรู้ที่ฝังลึก ควรเริ่มด้วยการสอนให้เรียนรู้จนซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล และกระตุ้นให้เกิดความชอบในเรื่องที่เรียนรู้ แล้วจึงนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาต่อยอดโดยการทดลองผลิตสินค้าใหม่ที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อ เมื่อมีความชอบเป็นพื้นฐานจะนำไปสู่การอดทนที่จะเรียนรู้ การถ่ายทอดจะถูกสอนโดยสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากต้องการให้เป็นมรดกทำให้เกิดการเรียนรู้โดยอัตโนมัติ เพราะการเรียนรู้จะนำไปสู่การสร้างอาชีพในอนาคต และบางองค์ความรู้ก็มีการลองผิดลองถูกจนได้เป็นความรู้ที่นำไปใช้ได้ดี กลุ่มที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบชัดแจ้งคือบุคคลในครอบครัว เหมือนเป็นการถ่ายทอดมรดกทางด้านปัญญา ดังนั้น ควรมีการสำรวจความรู้ในแต่ละตระกูล เพื่อค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกถ่ายทอดมา แล้วคัดเลือกองค์ความรู้ที่มีคุณค่า นำมาอนุรักษ์ และเผยแพร่ในรูปแบบเอกสารเพื่อส่งต่อ

ให้คนรุ่นถัดไป สอดคล้องกับทัศนีย์ บัวระภา (2559: 222-229) สรุปว่า การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ใช่ทุกคนอยากจะเรียนรู้หรือเรียนรู้ได้ ต้องอาศัยความชอบและต้องการเรียนรู้จริง ๆ ดังนั้น ถ้าต้องการให้องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่ ต้องกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่ชอบและมีความต้องการในการเรียนรู้

สรุปได้ว่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากชาติพันธุ์ไทยยวน เกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนกลายเป็นความรู้ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งผู้รับการถ่ายทอด อาศัยการสังเกต การทดลองทำจนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ในระยะต่อมาได้มีการนำความรู้ มาพัฒนาต่อยอด รวมไปถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว เป็นผลิตเพื่อจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3.3.2 กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากชาติพันธุ์

ไทยยวน

จากผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเชิงสรุปประเด็น และ การสัมภาษณ์ สันทนา กลุ่มย่อย พบว่า ตามหลักคิดวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากชาติพันธุ์ ไทยยวน เน้นคติวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่มุ่งอธิบายตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และความรู้ส่วนใหญ่อยู่ในตัวบุคคลที่มีความชำนาญ เช่น ปราชญ์ชุมชน หรือผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งศึกษาในประเด็นด้านการระบุนิยามความรู้วิสาหกิจชุมชนโดยการเลือกและการตัดสินใจผลิต ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน โดยกำหนดว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการความรู้ อะไรบ้าง ในรูปแบบใดและอยู่ที่ใคร เพื่อให้สามารถกำหนดขอบเขตของการจัดการความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีคุณค่าสูงสุด สามารถนำเสนอแนวโน้มการจัดการความรู้ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจาก ดังนี้

1. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)

การสร้างความรู้ในการผลิต พบว่า ความรู้ที่จำเป็นมีอยู่แล้วคือวิธีการทอและการจก สมาชิกกลุ่ม ทอผ้าจากไทยยวนมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าทอจากทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี หากไม่รู้วิธีการจก ก็จะใช้การหาความรู้หรือตัดแปลงความรู้ดั้งเดิมโดยการแกะแบบสวดลายของเดิม แล้วทำตามแบบนั้น นอกจากนี้ยังมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าจก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน เช่น การเรียนรู้ถึงวิธีการทอผ้า และการจกให้มีความละเอียด ประณีต และสวยงาม จะขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่สัมพันธ์กัน เริ่มตั้งแต่

คุณภาพเส้นฝ้าย เส้นไหมที่ได้จากขั้นตอนการเตรียมเส้นฝ้าย เส้นไหม ไปจนถึงขั้นตอนการทอผ้า และการจกที่ต้องอาศัยทักษะของช่างทอผ้าแต่ละคน ถึงแม้กระบวนการและขั้นตอนการทอผ้า และการจกจะเหมือนกันแต่ฝีมือของช่างทอผ้าแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน เช่น การออกแรงกระทบพืมให้เส้นพุ่งทอขัดกับเส้นยืน นอกจากนี้กลุ่มมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้กำหนดไว้ว่า กระบวนการของการทอผ้า และการจกผ้าจะต้องมีกระบวนการและความรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง เช่น ความรู้และวิธีต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตเส้นฝ้าย เส้นไหม การคัดเลือกเส้นฝ้าย เส้นไหมที่ใช้ในการทอที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีคุณสมบัติพิเศษต่าง ๆ ที่เป็นที่ต้องการของตลาด ตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอยของผู้บริโภคที่ทำให้ผ้าทอจกมีความทนทาน ทนสุมัย สวยงาม และคุ้มค่าต่อราคา เป็นต้น

วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน จึงมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหลากหลายช่องทางเพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ทั้งการแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกกลุ่ม นอกจากนี้ วิธีการครูพักลักจำ ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีวิธีหนึ่งที่มีมาแต่เดิมและยังจะมีอยู่ต่อไปใน วิธีนี้เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เงียบ ๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง นอกจากนี้กลุ่มยังมีช่องทางการสร้างและแสวงหาความรู้ใหม่จากภายนอกชุมชน มาผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับผู้ผลิต และการส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เพิ่มมากขึ้นโดยการเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องการเพิ่มทักษะกลุ่มอาชีพให้มีความรู้ และความชำนาญในการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาด และแหล่งเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

“ผ้าทอของทางกลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัวส่วนมากมีการพัฒนาโดยการเพิ่มสี สีน สีที่เป็นเอกลักษณ์คือ เขียว ดำ แดง แต่ปัจจุบันมีการเพิ่มสี สีน แต่ยังคงเอกลักษณ์เดิม ลวดลายเดิมเป็นลายไทยยวน ของอาจารย์อุดม สมพร ลายหลัก 9 ลาย ถ้าเปลี่ยนลายจะยาก ต้องมีการจำลายใหม่และการให้สีใหม่ ซึ่งจะทำให้ไม่สวยไม่คงเอกลักษณ์ ลายเปลี่ยนไม่ได้แต่สีสามารถปรับเปลี่ยนได้”
(จันทร์เพ็ญ อร่ามศิริวิเวทย์, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 8 กิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 ที่มา: ดลตววรรณ มณีจันทร์ (2562, ออนไลน์)

ภาพที่ 9 การต้อนรับคณะนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมาศึกษาดูงาน
 ที่มา: ดลตววรรณ มณีจันทร์ (2562, ออนไลน์)

2. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) การเรียนรู้จากการกระทำจริงได้พัฒนาต่อจนเป็นการส่งต่อคนรุ่นหลังด้วยการสาธิตวิธีการ การสั่งสอน การบอกเล่า และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจะนิยมวิธีสาธิตวิธีการและสอนเป็นวาจา การถ่ายทอดการทอผ้าและการจกผ้าในอดีตจะเป็นวิธีตามธรรมชาติแบบค่อยเป็นค่อยไป จากการศึกษาสังเกตเห็นแม่ทอผ้าและการจกผ้าทุกวันในชีวิต เวลาแม่จะบอกสอนวิธีการทอผ้าจก ก็จะอธิบายทุกขั้นตอน พร้อมกับทำให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วจึงให้ลูกสาวลงมือฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนสามารถทอผ้าจกได้ ลักษณะการสอนจะเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการทอผ้าจก การเรียนรู้และฝึกทอผ้าและการจกผ้ายังทำให้เกิดการซึมซับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนที่เกี่ยวกับการทอผ้าไปโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากในระหว่างสอนการทอผ้า แม่ก็จะบอกสอนความรู้ ความเชื่อ ความสำคัญ และคุณค่าของทอผ้าจกไทยวนให้ลูกสาว

เข้าใจ ปัจจุบันวิธีการถ่ายทอดการทอผ้าของชุมชนยังคงเหมือนในอดีต แต่ผู้รับการถ่ายทอดจะไม่มีเฉพาะบุคคลในครอบครัวเท่านั้น แต่จะมีการถ่ายทอดให้แก่คนอื่น ๆ ที่สนใจ

นอกจากนี้ยังพบรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนในลักษณะของเครือข่ายชุมชน มีความรู้ภูมิปัญญาในเรื่องการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งถือว่าแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน ผนวกกับโอกาสที่ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภูมิปัญญาชาติพันธุ์ต่าง ๆ และความต้องการปัจจุบันของผู้บริโภคที่นิยมการสวมใส่ผ้าไทยผ้าทอในโอกาสต่าง ๆ จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจากไทยยวนทั้งภายในจังหวัดราชบุรี และเครือข่ายในจังหวัดมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการทอผ้าตามวิชาการและองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการพบปะกันในการประชุมอบรมที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้น นอกจากนี้ รูปแบบวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจากไทยยวนเป็นแบบสังคมชนบทโดยทั่วไป จึงมีการไปมาหาสู่และพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการทอผ้าของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจากไทยยวน นอกจากนี้ยังพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มโดยการศึกษาดูงานในแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอผ้าที่ประสบความสำเร็จ หรือการออกร้านจัดแสดงสินค้า หรือนิทรรศการ เป็นต้น เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ

นอกจากนี้ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจากไทยยวนจะนำความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตเส้นไหม เส้นฝ้าย ที่ได้รับจากการอบรม ประชุม สัมมนา มาถ่ายทอดแก่สมาชิกอยู่เป็นประจำโดยการจัดประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจากไทยยวนซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มทอผ้าที่ส่วนราชการจัดขึ้น เช่นเดียวกับมาริสสา อินทรเกิด และคณะ (2561: 141-154) สรุปว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษมีหลายวิธี การถ่ายทอดความรู้ผ่านการสาธิต และการบอกเล่า รวมทั้งการลงมือปฏิบัติของคนภายในครัวเรือน บ้านที่มีลูกสาวแม่จะเป็นผู้สอนลูกให้ทอผ้าตามลวดลายโบราณที่มีการสืบทอดกันมา หรือเป็นลวดลายที่คิดขึ้นมาเองด้วยลายประยุกต์สมัยใหม่ของคนในครัวเรือนนั้นและนำมาบอกต่อกัน หรือนำความรู้และลายที่ได้คิดค้นขึ้นมาบอกเล่าถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในชุมชน หรือภายในศูนย์การเรียนรู้ จะเน้นไปที่การสาธิตและการจดจำลวดลาย ทั้งนี้การจดจำลวดลายแต่ละลายทั้งลายโบราณและลายประยุกต์นั้นเป็นทุนมนุษย์ของแต่ละบุคคลซึ่งอาจสูญหายได้ ดังนั้น นอกจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษด้วยการบอกเล่าและลงมือปฏิบัติจริงแล้ว การเก็บความรู้อีกหนึ่งวิธีคือการเก็บลวดลายผ่านกระดาษกราฟ ซึ่งจัดทำเป็นเล่มเก็บรายละเอียดทั้งสีและลวดลายลงในตารางกระดาษกราฟอย่างละเอียด รวมทั้งการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าผ่านการเรียนการสอนในโรงเรียนในชุมชน เป็นการอนุรักษ์และสืบสานการทอผ้าและการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังในลักษณะของปราชญ์ชาวบ้านด้วยความร่วมมือของโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

“มีการถ่ายทอดไปยังโรงเรียนโดยจัดเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน เป็นวิชาเรียน ตั้งแต่ ชั้นป.4 จนถึงระดับชั้น ม.3” (จันทร์เพ็ญ อร่ามศิริรุจิเวทย์, สัมภาษณ์)

“เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้ามาตั้งแต่เรียนระดับชั้น ป.4 เพราะที่โรงเรียนมีการเพิ่มรายวิชาทอผ้าจาก ให้นักเรียน จึงได้มีโอกาสเรียนรู้การทอผ้าจากที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งมีคุณค่าและมูลค่า สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว” (มีรันตี ศรีพุ่ม, สัมภาษณ์)

สามารถสรุปรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้า 2 วิธี คือ

- 1) การสาธิตโดยผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดจะสาธิตหรือลงมือทอผ้าให้ดูก่อน เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้รับการถ่ายทอดสังเกตสังเกตจนเกิดความเข้าใจและจดจำขั้นตอนต่าง ๆ ของการทอผ้า ระหว่างการสาธิตก็จะอธิบายขั้นตอนและเทคนิควิธีการทอผ้าไปพร้อมการทำให้ดู จากนั้นจึงให้ผู้เรียนหรือผู้รับการถ่ายทอดลงมือฝึกปฏิบัติการทอผ้าด้วยตนเองทุกขั้นตอน วิธีนี้ผู้เรียนต้องจดจำขั้นตอนและการบวนการทอผ้า แต่ระหว่างการฝึกทอผ้า ผู้สอนคอยบอกและแนะนำอย่างใกล้ชิด และ 2) วิธีปฏิบัติจริง ผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติการทอผ้าและผู้สอนจะคอยบอกและแนะนำแก้ไขเมื่อผู้เรียนเกิดปัญหาในระหว่างฝึกปฏิบัติ การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงถือว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้การทอผ้า แต่ก่อนจะลงมือปฏิบัติจริงผู้เรียนจะผ่านการสังเกตกระบวนการทอผ้าทุกขั้นตอนมาแล้ว ในทางปฏิบัติเพื่อถ่ายทอดวิธีการทอผ้าของกลุ่มทอผ้า พบว่า จะมีการผสมผสานกันทั้งสองวิธี เทคนิคสำคัญของวิธีการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าและการจักผ้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้ผลดีที่สุดส่วนใหญ่จะเป็นการสอนแบบตัวต่อตัวหรือสอนเป็นรายคน ซึ่งเป็นวิธีสอนแบบดั้งเดิม

“ความรู้ของสมาชิกจะมีความรู้ตั้งแต่สมัยเก่า สมัยพ่อแม่รุ่นต่อรุ่น แต่ละคนจะชำนาญแต่ละลายต่างกัน มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนที่สนใจ และสมาชิกในตำบลคุบัว ส่วนตนเองนั้นชำนาญด้านการขาย ไม่ชำนาญด้านการทอการจัก สมาชิกในกลุ่มมีหลายคนที่มีความโดดเด่นด้านการจัก และการพิมพ์ลาย” (ชนัยพร ฤทธิธนูอดมพร, สัมภาษณ์)

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทอผ้า และการจักผ้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากไทยยวนในระดับบุคคลเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากแม่สู่ลูกญาติพี่น้อง จากเพื่อนบ้านใกล้เคียง ลักษณะการถ่ายทอดมีในรูปแบบตัวต่อตัวในระดับชุมชน และการถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน ผู้นำกลุ่มการฝึกอบรม มีการทัศนศึกษาดูงาน มีการสาธิตให้คำแนะนำ วิธีการทอผ้าให้แก่ผู้ที่สนใจ ส่วนการถ่ายทอดความรู้ระดับกลุ่มอาชีพเป็นการพัฒนาศักยภาพให้กับกลุ่มอาชีพทอผ้าในชุมชน ฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีการ

ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับกลุ่มอาชีพในชุมชนได้ สอดคล้องกับระวีวรรณ กิจโรจน์สกุล (2557) สรุปว่า การอนุรักษ์และพัฒนาการผลิตผ้าทอเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ควรประกอบด้วยการฝึกอบรม เพิ่มพูนทักษะ พัฒนาเทคโนโลยีและการจัดการสมัยใหม่

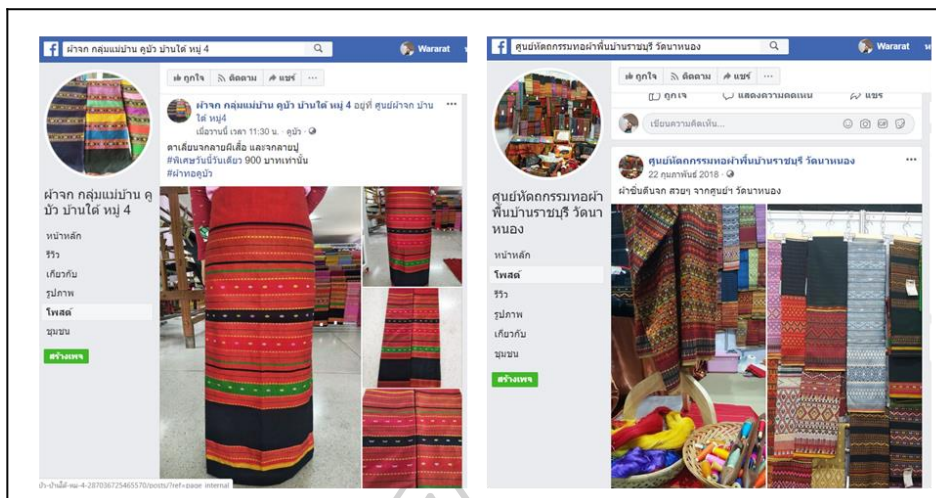
3. การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ (Knowledge Utilization) วิธีการทอและลวดลายของการจักเป็นความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้มาจากการกำหนดความรู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ที่ช่างทอผ้าได้ลงมือปฏิบัติมาอย่างยาวนานจนเกิดทักษะความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ เช่น การอบรมโดยมีวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้และเทคนิคใหม่ ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งความรู้ที่สมาชิกกลุ่มทอผ้าได้ประยุกต์จากความรู้เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกชาติพันธุ์ไทยยวนยังมีการนำความรู้ไปใช้ โดยพัฒนากลุ่มให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สถานที่ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ เช่น การฝึกปฏิบัติการทอผ้า การศึกษาภาคสนามประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดทำรายงานกระบวนการทอผ้า เป็นต้น ในส่วนของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากนั้น จะมีการขายผ่านหน้าร้านของกลุ่มวิสาหกิจ หรือศูนย์การเรียนรู้ และผู้นำกลุ่มยังมีการเปิดขายผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางจำหน่ายให้ทั่วถึงมากขึ้นสำหรับคนที่อยู่ในต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ ส่วนหน่วยงานราชการในท้องถิ่นร่วมมือกันผลักดันเพื่อให้เป็นสินค้าสร้างชื่อของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นสนับสนุนให้มีการออกงานแสดงสินค้าในที่ต่าง ๆ หรือระดับนโยบายของจังหวัดที่ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ใส่ผ้าไทย ผ้าพื้นเมือง หนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมในระดับนโยบายในการสร้างโอกาสและช่องทางการขายสินค้าให้มากขึ้น รวมทั้งมีแนวทางในการส่งเสริมให้ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ควบคู่ไปกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การคงอยู่ของผ้าทอจกยังคงไม่หายไปจากวิถีชุมชน หรือแม้กระทั่งจัดการชุมชนให้การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเข้าร่วมโครงการนวัตกรรม เป็นอีกหนึ่งช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ดี ในการสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับกัญญาพัสวี กล่อมธงเจริญ (2560: 88-90) เสนอว่า กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นขั้นตอนหลักที่สำคัญ ได้แก่ 1. การบ่งชี้ความรู้ มุ่งศึกษาการกำหนดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์จากการคิดและตัดสินใจ การใช้วัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และการกำหนดจากความต้องการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมไปถึงการผลักดันของผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ทั้งนี้การกำหนดความรู้เพื่อการผลิตภัณฑ์ต้องผ่านการร่วมคิดและการตัดสินใจของกลุ่มเป็นสำคัญ 2. การสร้างและแสวงหาความรู้ การแสวงหาความรู้ภายในจาก

การเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเกิดจากดูจากต้นแบบที่ลูกค้านำมาให้ดูเป็นตัวอย่าง และช่วยกันถอดแบบเพื่อผลิตตามความต้องการของลูกค้า การสอบถามผู้รู้ในชุมชน และการดูตัวอย่างของผลิตภัณฑ์กลุ่มอื่น ๆ แล้วนำมาทดลองเรียนรู้ และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีแนวทางการแสวงหาความรู้ โดยพึ่งตนเองเป็นหลัก และสำหรับการแสวงหาความรู้จากภายนอกองค์กร เป็นการศึกษาดูงาน และการอบรม สัมมนา ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบยังไม่มีจัดการความรู้ให้เป็นระบบที่ชัดเจนเนื่องจากความรู้ส่วนใหญ่ได้มาจากภูมิปัญญาของชุมชนที่ได้มาจากการสืบทอด ยังไม่มีการวางโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต 4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ยังขาดความชัดเจนเนื่องจากความรู้ส่วนใหญ่เป็นความรู้แบบไม่ชัดเจน ได้รับการประมวลและเก็บไว้ในความจำของบุคคลมากกว่า ส่วนกนกพร ฉิมพลี (2555: 313-318) การกำหนดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องผ่านการคิดและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม จากนั้นจึงนำไปสู่การแสวงหาและยึดกุมความรู้ที่มาจากภายในกลุ่มและภายนอกเพื่อให้เกิดความรู้เฉพาะของกลุ่ม และนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกมีความรู้และทักษะในการผลิตมากขึ้น และเป็นที่มาของการจัดเก็บความรู้ในตัวละคร และการถ่ายทอดความรู้ แบบทางการและไม่เป็นทางการ โดยกระบวนการจัดการความรู้ดังกล่าวมีลักษณะเป็นวงจรที่เมื่อถ่ายทอดความรู้แล้ว สามารถย้อนกลับไปกำหนดความรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 10 กิจกรรมอบรมการอนุรักษ์และสงวนรักษาผ้าจากโบราณ
ที่มา: หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวนสระบุรี (2562, ออนไลน์)

ภาพที่ 11 การตลาดออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์
 ที่มา: ผ้าจากกลุ่มแม่บ้านคูบัว บ้านไผ่ หมู่ 4 และศูนย์หัตถกรรมทอผ้าพื้นบ้านราชบุรี รัตนานอง
 (2562, ออนไลน์)

3.3.3 เครื่องมือในการจัดการความรู้

1. การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และนำความรู้มาใช้ประโยชน์ ทุกคนคิดและปฏิบัติร่วมกันแบบหุ้นส่วน มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ ส่งเสริมความรู้ และสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในโรงเรียนหรือในสถาบันการศึกษา แต่การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในวิถีชีวิตประจำวัน แหล่งกิจกรรมชุมชนสามารถเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้ การประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วหรือสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ ผู้ถ่ายทอดความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้ อาจเป็นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชน พระ ผู้สอนศาสนา กรรมการหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน หรือบุคคลทั่วไป ทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ได้จากความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย มีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลที่เกิดขึ้นนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน (สนอง โลหิตวิเศษ, 2559: 31-40)

สำหรับการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ นั้น ดังที่ สุขาดา น้ำใจดี (2552: 85-87) เสนอว่า โครงสร้างชุมชนแบบเครือข่าย (Network) จะส่งผลให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในชุมชนและข้ามชุมชนเกิดการเชื่อมโยงด้วยการเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความสมัครใจ ก่อให้เกิดพลังและปัญญา สามารถนำชุมชนไปสู่ความสำเร็จได้ การส่งเสริมสนับสนุนให้มีวัฒนธรรมการเรียนรู้ในชุมชน โดยการมุ่งเน้นให้คนในชุมชนมีพฤติกรรมใฝ่เรียนใฝ่รู้

สนใจในการเพิ่มเติมความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ให้ตนเองตลอดเวลา รวมถึงการใช้ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเรียนรู้จากบทเรียนที่ผ่านมา ในด้านเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม จิตใจและสุขภาพของคนในชุมชน ใช้การสื่อสารแบบแนวราบ โดยให้คนในชุมชนมีโอกาสรับรู้ข่าวสาร ข้อมูล ตามความสนใจของตนเอง การสร้างบรรยากาศภายในชุมชนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และส่งเสริม การเรียนรู้ มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้นำคอยอำนวยความสะดวกให้คนในชุมชนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์และเหตุการณ์จริง มีการติดตามการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องยอมรับและแบ่งปันความรู้ ซึ่งกันและกัน เกิดการยอมรับต่อผลงาน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนแห่งการ เรียนรู้ การสนับสนุนจากรัฐบาลหรือหน่วยงานต่าง ๆ การสนับสนุนคนในชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้เพิ่มเติม การจัดอบรม หรือการพาไปศึกษาดูงานเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าทอจากชาติพันธุ์ไทยยวนแสดงให้เห็นถึง ศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจ พบว่า ประชาชนชุมชน และผู้นำกลุ่มวิสาหกิจ เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างสรรค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี เช่น ความรู้ด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่นผ้าทอจากที่มีความสวยงาม แฝงไว้ด้วยคติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับการศึกษาตามระบบ แต่ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้น สะท้อนถึงความรู้ความสามารถ ความเชื่อและความเข้าใจในวิถีชีวิตผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการมีส่วนร่วมในจารีต ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วยมุมมองของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่ม ชาติพันธุ์ไทยยวน จึงสะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน มุ่งองค์ความรู้มากมายที่วนเวียนอยู่ภายในชุมชน และเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้อย่างแท้จริง จีระวัฒน์ พิระสันต์ (2553: 238) เสนอว่า เหตุจูงใจในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ การมี องค์ความรู้จากการบ่มเพาะภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์และมีผู้นำทาง วัฒนธรรมตลอดจนการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ และมีความต้องการการมีรายได้ มีอาชีพ มีความรู้และความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ของตนเองเป็นสำคัญ

2. การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า (Storytelling) การทอผ้าจากไทยยวน เป็นสิ่ง บอกเล่าความเป็นมาของชาติพันธุ์นั้นได้เป็นอย่างดี ผู้สูงอายุหรือประชาชนชาวบ้านใช้วิธีการที่นิยมทั่วไป ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่ การเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึก ปฏิบัติ การให้ทดลองทำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้ในระหว่างกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งได้มีการนำ กิจกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่หลากหลาย ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เช่น ความเป็นอยู่ อาชีพเสริมที่สามารถเพิ่มรายได้ ส่งผลให้ชุมชน เกิดการเรียนรู้ ใครมีสิ่งดี ๆ ก็นำมาบอกเล่า ถ่ายทอด บนพื้นฐานความเชื่อว่า ยิ่งพูดคุยกันมากเท่าไร ก็จะได้รับความรู้มากขึ้น ชุมชนมีการสืบทอด ส่งสมต่อ ยอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการบอกเล่าตำนาน เรื่องเล่าจากปากสู่ปาก จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนนำไปสู่เคล็ดลับ ตำรา สูตรลับเทคนิคต่าง ๆ ที่สืบทอดทำต่อ ๆ กันมา เป็นการจัดการความรู้แบบธรรมชาติ ไม่ซับซ้อน

แต่ยังอยู่ในวงจำกัดและเครือญาติ ซึ่งนรินทร์ สังข์รักษา (2561: 1-18) เสนอว่า Storytelling เป็นเทคนิคในการดึงความรู้ที่ฝังลึกที่มีอยู่ในตัวตัวตน (Tacit Knowledge) ที่ยากแก่การอธิบาย ถ่ายทอดให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ด้วยการเล่าเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ความสำเร็จในการทำงานของตนให้สมาชิกกลุ่มฟัง ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จของผู้อื่น และ ปุรชัย ศิริมหาสาคร และพัชรา กวางทอง (2552: 93) เสนอว่า การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า เป็นเทคนิคในการดึงเอาประสบการณ์การเรียนรู้การทำงานที่มีความภาคภูมิใจมาเล่าให้บุคคลอื่นฟัง ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์การทำงานของตนเอง เป็นการแบ่งปันการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีความสมบูรณ์ เพิ่มมูลค่าของสินค้า การพัฒนาผ้าทอจกให้มีความทันสมัย ร่วมสมัย และดูแลรักษาง่าย ซึ่งจะสามารถตอบโจทย์ผู้บริโภคคนรุ่นใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้ขยายช่องทางการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านทางออนไลน์มากยิ่งขึ้น โดยใช้การบอกเล่าเรื่องราวความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้น เพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เนื่องจากผู้บริโภคไม่ได้สัมผัสจับต้องสินค้าโดยตรง ดังนั้นการบรรยายถึงสรรพคุณและคุณสมบัติที่โดดเด่น ทำให้ผู้บริโภคมองเห็นคุณค่าของสินค้าชิ้นนั้นได้

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ประกอบด้วย 1) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) 2) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) 3) การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ (Knowledge Utilization) 4) การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) และ 5) การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า (Storytelling)

ตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นถิ่นไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการค้นคว้า วิเคราะห์เอกสาร ตำรา หนังสือวารสาร ข้อมูลสารสนเทศและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์เนื้อหาผ่านการตีความของผู้วิจัย โดยให้ความหมาย มโนทัศน์ และจัดกลุ่มมโนทัศน์เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูล สร้างเป็นข้อเสนอและข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่นำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานรากเกิดจากปรากฏการณ์จริงของชุมชน เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง สามารถนำเสนอข้อมูลดังนี้

ส่วนที่ 1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

จากผลการศึกษาร่วมกับการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การยกร่างรูปแบบ ผู้วิจัยได้ร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยมีองค์ประกอบ และเงื่อนไข ดังนี้

1. องค์ประกอบในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การนำกระบวนการทางภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าชิ้นจกที่เกิดจากการเรียนรู้ การสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นทุนทางสังคมเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรากเหง้าที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมหรือพัฒนาภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นให้ดำรงอยู่และเกิดความภาคภูมิใจในผลผลิตของบรรพบุรุษ ผ้าจกชาติพันธุ์ไทยยวน มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็นสื่อสัญลักษณ์ทางสังคมที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ นอกจากนี้กระบวนการทอผ้าเป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ที่พัฒนาจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นทุนทางสังคม ในอดีตทุกครัวเรือนไทยยวนจะมีการทอผ้าเพื่อใช้สอยในครอบครัวและมีการถ่ายทอดและสั่งสมวิธีการทอผ้าให้แก่สมาชิก เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผ้าจกดำรงอยู่ได้ ผ้าชิ้นจกได้ผ่านระยะซบเขาเข้าสู่ระยะของการฟื้นฟู พร้อมกับความพยายามของชาวไทยยวนรุ่นใหม่ที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดผ้าชิ้นจกให้ดำรงอยู่ต่อไป คือ การคิดค้นวิธีการทอผ้าชิ้นจก ผักหัดและสอนทอผ้าชิ้นจกมากขึ้น และกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ผ้าจกแก่คนรุ่นใหม่

“การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการนำเรื่องของการทอผ้าจกมาเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนนั้น เพราะเป็นภูมิปัญญาที่ยังคงมีอยู่ในชุมชน รวมทั้งมีมูลค่าที่สามารถส่งเสริมให้เป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดเป็นรายได้ให้กับครอบครัว และชุมชนได้ จากกระแสความนิยมผ้าจก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจกแบบลวดลายโบราณที่มีคุณค่า ทำให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ของตนเอง จึงทำให้มีการสืบทอดต่อกันมา ซึ่งผมได้กล่าวไปหลายครั้งเมื่อมีคนมาสัมภาษณ์ว่า ชุมชนไทยยวนบ้านคูบัว ได้ยึดแนวคิดเศรษฐกิจนำศิลปะไปใช้ในการพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าจก เพื่อให้สามารถดำรง สืบทอดต่อกันมาได้จนถึงปัจจุบัน และมีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป” (อุดม สมพร, 2561: สัมภาษณ์)

วิธีการถ่ายทอดการทอผ้าชิ้นจกที่พบในชุมชนไทยยวน คือ การสืบทอดการทอผ้าชิ้นจก ปัจจุบันได้ขยายเข้าไปสู่นักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ของตำบลคูบัว ด้วยการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์สืบสานการทอผ้าจกบ้านคูบัว ตามโครงการนี้ทางหน่วยงานราชการได้มอบกี่ทอผ้าพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ ให้โรงเรียนในระดับประถมศึกษาในตำบลคูบัว จำนวน 12 แห่ง เช่น โรงเรียนวัดคูบัว โรงเรียนวัดแคทราย โรงเรียนวัดหนามพุดอ จัดหลักสูตรการทอผ้าจกเป็นวิชาพื้นฐานในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ รวมถึงการเป็นแหล่งศึกษาดูงานของนักเรียน หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจากอำเภออื่น และจังหวัดต่าง ๆ ที่จัดการดูงานเป็นหมู่คณะและเข้ามาเยี่ยมชมกลุ่มทอผ้า สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ครูสอนทอผ้าจกให้กับโรงเรียนชุมชนวัดคูบัว ความว่า

“ส่วนใหญ่การสอนทอผ้าและการจกผ้าจะทำการสอนให้กับคนที่มีความสนใจ และได้ชักชวนคนที่มีความชำนาญ มาสอน มาสาธิตให้กับคณะที่มาศึกษาดูงาน หากใครว่างก็จะเวียนกันมาสอน นอกจากนี้ยังได้รับเชิญจากครูให้เข้าไปสอนนักเรียนอยู่เสมอ” (อนงค์ รุ่งจักรังค์, 2561: สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยยวนเพื่อให้เป็นสินค้าที่มีศักยภาพสูงขึ้น ตามนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล และกระทรวงมหาดไทย จึงได้จัดทำโครงการเพิ่มศักยภาพผู้ผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยก้าวไกลสู่ Smart OTOP เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการ OTOP กลุ่มผ้าจกในจังหวัดราชบุรีให้เข้มแข็ง และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าของตนเองได้ ทั้งการยกระดับรูปลักษณ์ตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย แต่คงไว้ด้วยอัตลักษณ์ชุมชน โดยมีการถ่ายทอดความรู้ เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากแนวคิดนวัตกรรมภูมิปัญญาไทย การสร้างแบรนด์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อการโฆษณา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอราชบุรีของแต่ละกลุ่ม เพื่อต่อยอดพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี จากกิจกรรมดังกล่าวนี้ เป็นอีกก้าวของการขับเคลื่อนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้มีความร่วมสมัยยิ่งขึ้น สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยยวน สามารถเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดราชบุรีและประเทศ

ชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของผ้าทอจก โดยมีการฟื้นฟู บรรจุ เป็นการเรียนการสอน และต้องการสืบทอดภูมิปัญญา ผ้าชิ้นจกให้คงอยู่กับชุมชนสืบต่อไป และคนในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าจก ยังเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน โดยการเป็นวิทยากรท้องถิ่น เป็นครูชุมชน ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจและรายได้จากการเป็นวิทยากรท้องถิ่นได้อีกด้วย ซึ่งการสืบทอดด้วยการบรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ จะเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยให้คนรุ่นต่อไป ได้ทราบถึงเรื่องราวความเป็นมาของชาติพันธุ์ภูมิปัญญาที่ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า สะท้อนอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งการเรียนการสอนดังกล่าว เน้นการฝึกหัด ฝึกปฏิบัติทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะ นำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถต่อยอดนำไปประกอบเป็นอาชีพได้ และหน่วยงาน สถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ควรประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาแก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป รวมทั้งการจัดหลักสูตร หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย การจัดแสดงนิทรรศการ และกิจกรรมเพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดีและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา โดยให้ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างฝีมือ เป็นแหล่งเรียนรู้ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และเข้าร่วมเป็นวิทยากร หรือการจัดให้มีการทำหนังสือ เอกสาร สื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อประกอบการเรียนการสอนหรือเป็นเอกสารเผยแพร่ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 25) และนันทวัช นนารถ (2560: 25-26) เสนอว่า ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปิน ช่างฝีมือ ในท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนวัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ หนังสือ เอกสาร และสื่อที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้รับรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชน เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ตามลักษณะเฉพาะคือ สะสม เรียนรู้ สืบสาน สืบทอด และต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ดังนั้นในการพัฒนาประเทศจะต้องคำนึงถึงความรู้ ทักษะ วิถีชีวิตของชุมชน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การศึกษาตลอดชีวิตจะส่งผลให้คนใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข ช่วยสร้างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งช่วยให้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบที่เกิดจากสังคมภายนอก ตลอดจนช่วยส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของประชาชนให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว และชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยภูมิปัญญา

ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนา และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การจัดการกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ มาบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนที่แสดงถึงความยั่งยืนในการพัฒนา

คุณภาพการศึกษาและสร้างความมั่นคงให้กับสังคมและประเทศชาติ การนำวิธีการจัดการความรู้มาใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความเกี่ยวข้องกับความรู้ องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นซึ่งอาจอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการพัฒนาคลังความรู้ในการรวบรวม และจัดเก็บเพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ดังกล่าว เพื่อพัฒนาตนเอง การพัฒนาการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่ดึงดูดใจของชุมชน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ภูมิสังคม สุมาลี สังข์ศรี (2550: 99-100) เสนอว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เกิดจากความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 ประเภท คือ ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์ จากการเรียนรู้ที่ยาวนานและสั่งสม ทดลองใช้ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่ถ่ายทอดออกมาจากตัวบุคคล โดยผ่านกระบวนการศึกษาและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการศึกษาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันทีซึ่งต้องอาศัยกระบวนการจัดการความรู้เข้าไปดำเนินการ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างแบบมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรมีกระบวนการในการขับเคลื่อน ได้แก่ 1. การสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2. การสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละคนมีความสามารถในกระบวนการทอผ้า ตั้งแต่การปั่นฝ้าย กวักด้าย สืบด้ายขึ้นกี่ทอผ้า การทอลวดลายภูมิปัญญาดั้งเดิม การจกลวดลายโบราณ ที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้ ที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากการฝึกอบรมและฝึกเรียนรู้เอง ได้แก่ การฝึกการจกผ้าโดยการแกะลายจากผ้าลงในกระดาษกราฟแล้วฝึกทอจกตามลวดลายที่แกะมา นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของทุกกลุ่มยังมีความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนากลุ่ม มีความอดทน มีการปรับตัว มีองค์ความรู้ ด้านกระบวนการทอผ้า เทคนิคการทอลวดลายต่าง ๆ ทั้งลวดลายโบราณดั้งเดิมและมีทักษะสามารถสร้างลวดลายใหม่ได้โดยการผสมผสาน จัดวางแบบลวดลายโบราณ ลวดลายหลัก และลวดลายประกอบในรูปแบบต่างกัน ไม่นิยมสร้างลวดลายขึ้นใหม่ เนื่องจากปัจจุบันลวดลายแบบโบราณ เป็นที่นิยมทั้งการซื้อไปเพื่อสะสมและการใช้สอยในเทศกาลหรือพิธีการสำคัญ นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังมีความสามัคคีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่ประธานกลุ่มมีอายุไม่มากยังสามารถรับการถ่ายทอดและสามารถถ่ายทอดต่อไปได้

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด และปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ จากการศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน พบว่า ที่มาของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย สามารถสรุปได้ดังนี้

ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าชิ้นจกแบบโบราณดั้งเดิม เป็นความรู้ที่มีการสืบทอด จากความรู้ดั้งเดิมของชุมชน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติ เป็นความรู้ที่มีคุณค่าและสมควรมีการสืบทอด ทำให้คนในชุมชนนำความรู้มาถ่ายทอดให้กับลูกหลาน และได้รวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อปรับปรุงความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งการฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเน้นรูปแบบดั้งเดิมตามเอกลักษณ์ของชุมชน ตามอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ เพื่อให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นยังคงอยู่ และสืบทอดต่อไปให้กับคนรุ่นหลังได้อย่างยาวนาน

ความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ของกลุ่มที่รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จากภายนอก ตามนโยบายของรัฐที่ต้องการให้ชุมชนเกิดการพัฒนาตนเอง มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจฐานรากให้กับคนในชุมชน ตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่กำหนดจากภาครัฐ ทั้งการศึกษาดูงาน การรวมกลุ่ม การส่งวิทยากรเข้ามาสอนความรู้ การทอผ้าในพื้นที่ มุ่งเน้นการต่อยอดความรู้ในด้านหัตถกรรมทอผ้าที่มีมาแต่ดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยชาวบ้านส่วนใหญ่มีพื้นฐานในการทอผ้าอยู่เป็นทุนเดิม นำมาประยุกต์กับความรู้ที่ได้รับการส่งเสริม ทำให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้ด้านกระบวนการกลุ่ม การทำงานร่วมกับหน่วยงานในการนำความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนมาต่อยอดพัฒนาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่มในปัจจุบัน ภายใต้แนวคิดการเป็นชุมชนแห่งการพึ่งตนเอง นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการจัดไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น และนำความรู้ดังกล่าวกลับมาปรึกษาหารือกับสมาชิกในกลุ่มและเครือข่าย รวมไปถึงผู้นำได้มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การลองผิดลองถูก

นอกจากนี้ลักษณะที่สำคัญของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกชาติพันธุ์ไทยยวน คือ เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่มีการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นความรู้ที่มีการพัฒนามาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่ม และเป็นความรู้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเองเฉพาะกลุ่มและมีความโดดเด่น แสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี สามารถสรุปลักษณะการจัดการความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจก ได้ดังนี้

การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) การสร้างความรู้ในการผลิตนั้น ความรู้ที่จำเป็นมีอยู่แล้ว คือวิธีการทอและการจก สมาชิกกลุ่มทอผ้าจากไทยยวนมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าทอจกทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี หากไม่รู้วิธีการจกก็จะใช้การหาความรู้หรือตัดแปลงความรู้ดั้งเดิมโดยการแกะแบบลวดลายของเดิม แล้วทำตามแบบนั้น สำหรับวิธีการครุพักลักจ่า เป็นกระบวนการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่มีมาแต่เดิมและยังจะมีอยู่ต่อไป วิธีนี้เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำตามแบบอย่าง แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง

“ผ้าทอของทางกลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัวส่วนมากมีการพัฒนาโดยการเพิ่มสี สีสัน สีที่เป็นเอกลักษณ์คือ เขียว ดำ แดง แต่ปัจจุบันมีการเพิ่มสี สัน แต่ยังคงเอกลักษณ์เดิม ลวดลายเดิมเป็นลายไทยยวน ของอาจารย์อุดม สมพร ลายหลัก 9 ลาย ถ้าเปลี่ยนลายจะยาก ต้องมีการจำลองใหม่และการให้สีใหม่ ซึ่งจะทำให้ไม่สวยไม่คงเอกลักษณ์ ลายเปลี่ยนไม่ได้แต่สีสามารถปรับเปลี่ยนได้” (จันทร์เพ็ญ อร่ามศิริรุจิเวทย์, 2561: สัมภาษณ์)

ประธานกลุ่มและสมาชิกมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจ ทบทวนความรู้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าจก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน การเรียนรู้ถึงเทคนิคในการทอผ้า และการจกให้มีความละเอียด ประณีต และสวยงาม จะขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่สัมพันธ์กัน เริ่มตั้งแต่คุณภาพเส้นฝ้าย เส้นไหมที่ได้จากขั้นตอนการเตรียมเส้นฝ้าย เส้นไหม ไปจนถึงขั้นตอนการทอผ้า และการจกที่ต้องอาศัยทักษะของช่างฝีมือแต่ละคน ถึงแม้กระบวนการและขั้นตอนการทอผ้า และการจกเหมือนกัน แต่ฝีมือของช่างทอแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน

“ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มมีการช่วยเหลือกัน มีการสอนกัน และพูดคุยกัน อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเจอกันที่กลุ่มหรือตามงานต่าง ๆ ตนเองยังทอไม่ชำนาญ ต้องมีพี่ ๆ จากที่กลุ่มช่วยสอน หากมีความชำนาญมากกว่านี้จึงสามารถสอนได้ ประสบการณ์ยังน้อย จึงต้องคอยให้รุ่นพี่ชี้แนะ” (จินตนา เสมรวณิช, 2561: สัมภาษณ์)

“ตนเองเข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่เริ่มตั้งศูนย์ทอผ้าใหม่ ๆ เข้าร่วมกลุ่มเพราะไม่มีงานทำ ต้องการมีอาชีพติดตัว ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มดี รักกันเหมือนพี่น้อง มีอะไรก็สามารถปรึกษากันได้หมด และปรึกษากันได้ตลอดเวลา และทุกสถานที่” (วานิตย์ โชติช่วง, 2561: สัมภาษณ์)

กลุ่มมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากความรู้เดิมจากกระบวนการของการทอผ้า และการจกผ้าต้องมีการบวนการและความรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง เช่น ความรู้และเทคนิคในกระบวนการผลิตเส้นฝ้าย เส้นไหม การคัดเลือกเส้นฝ้าย เส้นไหมที่ใช้ในการทอที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีคุณสมบัติพิเศษที่เป็นที่ต้องการของตลาด ตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอยของผู้บริโภคที่ทำให้ผ้าทอจกมีความทนทาน ทนสุมัย สวยงาม และคุ้มค่าต่อราคา วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกชาติพันธุ์ไทยยวน จึงมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหลากหลายช่องทางเพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ทั้งการแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกกลุ่ม ซึ่งกลุ่มมีช่องทางการสร้างและแสวงหาความรู้ใหม่จากภายนอกชุมชนมาผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับการผลิต และส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เพิ่มขึ้นโดยเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเพิ่มทักษะกลุ่มอาชีพ ให้มีความรู้ และความชำนาญในการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาด และแหล่งเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

“ตนเอง และสมาชิกในกลุ่มจะเข้าร่วมการอบรมที่จัดโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ และยังมีหน่วยงานอื่นที่เข้ามาให้การสนับสนุน เช่น อุตสาหกรรมจังหวัด เกษตรจังหวัด ศูนย์หม่อนไหมกาญจนบุรี มาสอนเรื่องการทำบรรจุภัณฑ์ การตลาด รวมทั้งส่งเสริมการจัดจำหน่ายในงาน OTOP ตามสถานที่ต่าง ๆ” (จันทร์เพ็ญ อร่ามศิริรุจิเวทย์, 2561: สัมภาษณ์)

การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer)

การถ่ายทอดการทอผ้าจกในอดีตเป็นวิธีการแบบค่อยเป็นค่อยไปโดยธรรมชาติ ลูกสาวสังเกตเห็นแม่ทอผ้าจกทุกวันในวิถีชีวิต เวลาแม่ทอผ้า ก็จะบอกจะสอนวิธีการทอผ้าและจกผ้า อธิบายทุกขั้นตอนพร้อมกับทำให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วจึงให้ลูกสาวลงมือฝึกปฏิบัติสม่ำเสมอจนสามารถทอผ้าจกได้ ลักษณะการสอนจะเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้และฝึกทอผ้าจก ทำให้เกิดการซึมซับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ที่เกี่ยวกับการทอผ้าได้โดยไม่รู้ตัว เนื่องจากระหว่างสอนทอผ้าจกแม่ก็จะบอกจะสอนความรู้ ความเชื่อ ความสำคัญ และคุณค่าของทอผ้าจกไทยยวนแฝงเข้าไปด้วย

“ตนเองเรียนรู้การทอและการจกมาจากแม่ ชำนาญการทำผ้าทุกลวดลายลายที่ยากที่สุด คือ ลายหน้าหมอน ปัจจุบันตนเองเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ส่วนมากถ่ายทอดความรู้ให้ลูกหลาน ในลักษณะการสอนแบบแม่สอนลูก แต่เวลาสอนต้องใจเย็น” (ทองอยู่ กำลังหาญ, 2561: สัมภาษณ์)

“ได้รับความรู้การทอผ้ามาจากป้า ส่วนการจกลวดลายนั้นเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการฝึกจกตามแบบ” (ระเบียบ สุขใจ, 2561: สัมภาษณ์)

ปัจจุบันวิธีการถ่ายทอดการทอผ้าของชุมชนยังคงเหมือนในอดีต แต่ผู้รับการถ่ายทอด จะไม่เป็นเฉพาะบุคคลในครอบครัวเท่านั้น มีการถ่ายทอดให้แก่บุคคลคนอื่นที่สนใจ นอกจากนี้ยังพบ รูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนในลักษณะของเครือข่ายชุมชน เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่มีความรู้ภูมิปัญญาในเรื่องการทอผ้าจากทั้งในตำบล อำเภอ จังหวัด และ ต่างจังหวัด ผนวกกับโอกาสที่ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาชาติพันธุ์ และความต้องการปัจจุบันของผู้บริโภคที่นิยมการสวมใส่ผ้าไทย ผ้าทอในโอกาสต่าง ๆ จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนทอผ้าจากไทยยวนทั้งภายในจังหวัดราชบุรี และเครือข่าย ในจังหวัดต่าง ๆ มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการทอผ้าตามวิชาการและองค์ความรู้ ที่เปลี่ยนแปลงไปสม่ำเสมอ ทั้งการพบปะกันในการประชุมอบรมที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้น และ รูปแบบวิถีชีวิตของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจากไทยยวนเป็นแบบสังคมชนบทโดยทั่วไป จึงมีการ ไปมาหาสู่และพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ

นอกจากนี้ยังพบรูปแบบของการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มโดยการศึกษาดูงาน ในแหล่งความรู้ เช่น กลุ่มทอผ้าที่ประสบความสำเร็จ หรือการออกร้านจัดแสดงและจำหน่ายสินค้า หรือจัดนิทรรศการ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ประธานกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนทอผ้าจากไทยยวนจะนำความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตเส้นไหม เส้นฝ้าย ที่ได้รับการอบรม ประชุม สัมมนา มาถ่ายทอดแก่สมาชิกอยู่เป็นประจำ โดยการประชุมกลุ่ม ประจำเดือน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ และการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยน ความรู้ระหว่างกลุ่มทอผ้าที่ส่วนราชการจัดขึ้น

การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ (Knowledge Utilization) วิธีการทอ และลวดลายของการจักเป็นความรู้ที่ประยุกต์ใช้มาจากการกำหนดความรู้ และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ที่ช่างทอลงมือปฏิบัติมายาวนานจนเกิดทักษะ และความรู้ที่ได้รับจากแหล่ง ความรู้ต่าง ๆ การฝึกอบรมโดยมีวิทยากรถ่ายทอดความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ ความรู้ที่ได้รับจาก การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งความรู้ที่ประยุกต์ความรู้เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่

การต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ด้านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการจำหน่ายโดยตรงหน้าร้านตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ณ ที่ทำการกลุ่ม ร้านค้าประจำที่กาดคูบัว ตำบลไทยยวนวัดนาหนอง การขายในงานแสดงสินค้า และการขายผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นการ เพิ่มช่องทางจำหน่ายให้ทั่วถึงมากขึ้นสำหรับคนที่อยู่ในต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ ส่วนหน่วยงาน ราชการในท้องถิ่นร่วมมือกันผลักดันเพื่อให้เป็นสินค้าสร้างชื่อของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นสนับสนุนให้มีการออกงานแสดงสินค้าในที่ต่าง ๆ หรือระดับนโยบายของจังหวัดที่ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการ

รัฐวิสาหกิจ ใยผ้าไทย ผ้าพื้นเมือง หนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมในระดับนโยบายในการสร้างโอกาสและช่องทางการขายสินค้าให้มากขึ้น รวมทั้งมีแนวทางส่งเสริมให้ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ควบคู่ไปกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การคงอยู่ของผ้าทอจกยังคงไม่หายไปจากวิถีชุมชน หรือแม้กระทั่งจัดการชุมชนให้การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเข้าร่วมโครงการนวัตวิถี เป็นอีกหนึ่งช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ดีในการสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนทั่วไป

“กาดวิถีชุมชนคูบัว เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชนแห่งใหม่ เป็นตลาดที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นตำบลคูบัว ตั้งอยู่ภายในวัดโฆลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี สินค้าที่ได้รับความนิยมที่สุดและเป็นสินค้าประจำชุมชน ได้แก่ ผ้าชิ้นจกคูบัว ที่เป็นของขึ้นชื่อของตำบลคูบัว ตลาดเปิดทุกวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ ที่มาของการเปิดตลาดอาตมาเห็นว่าชุมชนคูบัวมีผลิตภัณฑ์มีชื่อเสียงในชุมชน จึงเกิดแนวคิดที่ให้ชาวบ้านในชุมชนนำผลิตภัณฑ์ที่มีในครัวเรือนมาวางจำหน่ายในวัด และได้รับการตอบรับดีเกินคาด จึงทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ที่ชุมชนสามารถนำผลิตภัณฑ์มาขายสร้างรายได้ ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพส่งผลให้ลดอัตราการว่างงานของคนในชุมชนด้วย” (พระครูใบฎีกา สุพจน์ เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี, 2562: สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับคำกล่าวของตัวแทนชุมชนตำบลคูบัว หมู่ที่ 3 ที่ได้รับคัดเลือกให้มาจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกในกาดวิถีชุมชนคูบัว

“แต่เดิมป่ามีอาชีพทอผ้าอยู่ที่บ้าน ท่านเจ้าอาวาสได้ประกาศเปิดรับสมัครหาตัวแทนมาจำหน่ายสินค้าในกาดวิถีชุมชนคูบัว จึงสนใจเข้ามาสมัครและได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ซึ่งจากการเข้าร่วมทำให้มีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จึงเริ่มแบ่งเวลาทุกวันจันทร์-วันพฤหัสบดี เพื่อทอผ้าอยู่ที่บ้าน ส่วนวันศุกร์-วันอาทิตย์ ก็จะนำผ้าที่ทอมาจำหน่าย เพื่อเป็นการหารายได้เสริมและแบ่งเบาภาระทางบ้าน” (องุ่น สุขสันต์, 2562, สัมภาษณ์)

การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ประชาชนชุมชน และผู้นำกลุ่มวิสาหกิจ เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างสรรค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าทอจกที่มีความสวยงาม แฝงไว้ด้วยคติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ว่าจะไม่ได้รับการศึกษาตามระบบ แต่ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นสะท้อนถึงความรู้ความสามารถ ความเชื่อและความเข้าใจในวิถีชีวิตผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการมีส่วนร่วมในจารีต

ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วยมุมมองทางชาติพันธุ์ นอกจากนี้วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากพันธุ์ไทยยวน เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าไทยยวน เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ การฝึกปฏิบัติการทอผ้า การศึกษาภาคสนามประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัย และการจัดทำรายงานกระบวนการทอผ้า

นอกจากนี้ยังพบว่า ชุมชนมีสถานที่ที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านชาติพันธุ์ไทยยวน และการทอผ้าจากให้กับชุมชน คือ จิปาถะภัณฑ์สถานบ้านคูบัว เกิดขึ้นจากความร่วมมือของวัดโฆลงสุวรรณคีรี มูลนิธิพัฒนาประชากรตำบลคูบัว และศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกราชบุรี ชมรมชาวไทยยวน ราชบุรี ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีจุดเริ่มต้นจาก ดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการจิปาถะภัณฑ์สถานบ้านคูบัว และประธานสหกรณ์ไทยยวนราชบุรี ซึ่งเป็นไทยยวนคูบัวบ้านไร่ต้นมะม่วงมาแต่กำเนิด มีแนวคิดที่ต้องการจะสืบทอดวัฒนธรรมไทยยวน เพื่อให้ส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลาน จึงได้รวบรวมสิ่งของ และข้าวของเครื่องใช้ มาจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์

ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน จึงสะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน มีองค์ความรู้มากมายที่วนเวียนอยู่ภายในชุมชน และเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนมีเหตุจูงใจในการสืบทอด คือการมีองค์ความรู้จากการบ่มเพาะภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ และมีผู้นำทางวัฒนธรรมตลอดจนการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ และความต้องการรายได้ มีอาชีพ ความรู้และความต้องการอนุรักษ์ผ้าทอและการจก ลวดลายโบราณรวมทั้งวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ของตนเองเป็นสำคัญ

“ช่างทอส่วนใหญ่ที่มีความชำนาญในการทอและการจกผ้าแล้ว ส่วนใหญ่จะสามารถถ่ายทอดวิธีการทอและการจกผ้าได้ ทั้งการถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัวเพื่อนบ้าน และเพื่อน ๆ ในกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิก นอกจากนี้คนที่มีความชำนาญและประสบการณ์จะได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรท้องถิ่นในการสาธิตการทอและการจกผ้าให้กับนักเรียนในโรงเรียน หรือแสดง สาธิตให้กับคณะที่มาศึกษาดูงาน” (อุดม สมพร, 2561: สัมภาษณ์)

การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า (Storytelling) การทอผ้าจากไทยยวน เป็นสิ่งที่บอกเล่าความเป็นมาของชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านใช้วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านเรื่องเล่า ได้แก่ ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ร่วมกับการสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติการให้ทดลองทำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้ในระหว่างกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ทำให้คนในชุมชน

มีส่วนร่วมในการรับรู้ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ ให้มีความสมบูรณ์ เพิ่มมูลค่าของสินค้า การพัฒนาผ้าทอจกให้มีความทันสมัย ร่วมสมัย และดูแลรักษาง่าย ซึ่งจะสามารถตอบโจทย์ผู้บริโภคคนรุ่นใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้ขยายช่องทางการตลาด และประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านทางออนไลน์มากยิ่งขึ้น โดยใช้การบอกเล่าเรื่องราว (Storytelling) ความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เนื่องจากผู้บริโภคไม่ได้สัมผัสจับต้องสินค้าโดยตรง ดังนั้น การบรรยายถึงสรรพคุณและคุณสมบัติที่โดดเด่นทำให้ผู้บริโภคมองเห็นคุณค่าของสินค้าชิ้นนั้นได้

“การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว ก็เพื่อเป็นที่รวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ด้านชาติพันธุ์ไทยยวน และการทอผ้าจกให้กับชุมชน บอกเล่าเรื่องราวผ่านการจัดแสดงในห้องต่าง ๆ และเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าจกให้กับคนในชุมชน รวมทั้งบุคคลทั่วไปที่มาเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน” (อุดม สมพร, 2561: สัมภาษณ์)

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้ในการขับเคลื่อนการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อนำเสนอ ความเป็นมา เอกลักษณ์ ขั้นตอนการผลิต เคล็ดลับขององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่องค์ความรู้ และการพัฒนาอาชีพ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนมีประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาที่โดดเด่น และแสดงถึงเอกลักษณ์ของภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี มีขั้นตอนและกระบวนการผลิต และวิธีการอย่างมีระบบ มีความประณีต และคงลักษณะลวดลายโบราณที่สะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ มีระบบการจัดเก็บความรู้ทั้งในรูปบุคคลและในเอกสาร รวมทั้งมีการเผยแพร่ความรู้ ด้วยการบอกเล่าสืบต่อกันมา การสอน และการสาธิตให้ดู นอกจากนี้ในด้านการพัฒนาอาชีพ มีการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ในการผลิต การจำหน่าย และการหาช่องทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการหาช่องทางการจัดจำหน่าย ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนกลายเป็นความรู้ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งผู้รับการถ่ายทอดอาศัยการสังเกต การทดลองทำจนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ในระยะต่อมาได้มีการนำความรู้มาพัฒนาต่อยอด รวมไปถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ภูมิสังคมวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ของคนในท้องถิ่น มีวิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life) ร่วมกันในชุมชนชาติพันธุ์ (Ethnic Village) รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งชาติพันธุ์ไทยยวน มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ และมีผ้าซิ่นจกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงความเป็นตัวตนอย่างชัดเจนบ่งบอกถึงเรื่องราวทางวัฒนธรรม ไทยยวนได้เป็นอย่างดี ถือว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน บรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี สืบเชื้อสายมาจากเมืองโยนกเชียงแสน มีวิถีชีวิตและประเพณีพื้นบ้านที่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงลักษณะเฉพาะของความเป็นชาติพันธุ์ไทยยวนทั้งจากวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงค่านิยมและแนวคิดแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

“กลุ่มชนไทยยวนในราชบุรีที่สืบเชื้อสายมาจากเมืองโยนกเชียงแสน ในปัจจุบันนับได้ว่าเป็นรุ่นที่ 5 ที่มาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีแห่งนี้ บางส่วนได้มีการขยายถิ่นฐานไปยังจังหวัดนครปฐมและจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำกิน และ การทำเกษตร และมีการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วยการแต่งงาน” (อุดม สมพร, 2561: สัมภาษณ์)

การอนุรักษ์สืบสานภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อ การเสริมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ พื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยยวนควบคู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อรวบรวม ข้อมูลผ้าจกโบราณที่ถูกเก็บรักษาไว้ในแต่ละครัวเรือน และส่งเสริมให้ชาวไทยยวนเกิดความภาคภูมิใจ ในผ้าจกที่เป็นภูมิปัญญาชาติพันธุ์ และยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมกับ ช่วงเวลา เอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทยยวนที่เห็นเด่นชัด ได้แก่ การทอผ้าจก จนได้เป็นผลงานศิลปะ ผ้าซิ่นจก ด้วยลวดลายที่แฝงด้วยปรัชญาในการดำรงชีวิต ความเชื่อประเพณี ลวดลายจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นผลงานศิลปะที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และยังเป็นภูมิปัญญาที่แสดงความเป็น ตัวตนอย่างชัดเจนของชุมชน ทั้งการบ่งบอกถึงเรื่องราวทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวนได้เป็นอย่างดี

“การทอผ้าจกของชาวไทยยวนในจังหวัดราชบุรี มีจุดเริ่มต้นมาจากการ ย้ายถิ่นฐานของชาวโยนกเชียงแสน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2437 ต่อมาภูมิปัญญาการทอผ้าจกของ ชาวไทยยวนเริ่มชบเซาและลดน้อยลงจนเกือบสูญหายไป เนื่องจากช่างฝีมือการทอผ้าลดจำนวนลง

ต่อมาราวปี พ.ศ. 2517 ภูมิปัญญาการทอผ้าได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้ง โดยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จึงเป็นแรงกระตุ้นให้หญิงชาวไทยยวนเริ่มตื่นตัวและมีความสนใจการทอผ้าจากเพิ่มขึ้น” (อุดม สมพร, 2561: สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ช่างฝีมือทอผ้าจากบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี ความว่า

“ปี พ.ศ. 2521 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ให้ คุณนายผู้ว่าราชการจังหวัดมารับแม่ (คุณยายซ้อน กำลังหาญ) ฉั่น (นางทองอยู่ กำลังหาญ) นางไร มีแสงสวัสดิ์ และนางสมนึก ศรีเจริญ ไปสอนทอผ้าให้แก่ผู้ฝึกการทอผ้าจากที่พระราชวังไกลกังวล อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ สอนทั้งหมด 17 วัน หลังจากกลับมาทำให้มีคนมาเรียน และมาซื้อผ้าจาก จำนวนมาก” (ทองอยู่ กำลังหาญ, 2561: สัมภาษณ์)

ชุมชนมีสถานที่ที่รวบรวมข้อมูลอันแสดงถึงภูมิสังคมวัฒนธรรมผ่านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านชาติพันธุ์ไทยยวน และการทอผ้าจากให้กับชุมชน คือ จิปาถะภัณฑ์สถาน บ้านคูบัว เกิดขึ้นจากความร่วมมือของวัดโขลงสุวรรณคีรี มูลนิธิพัฒนาประชากรตำบลคูบัว และ ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกราชบุรี ชมรมชาวไทยยวน ราชบุรี ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณะในแง่การสืบทอดวัฒนธรรมไทยยวน มีจุดเริ่มต้นจาก ดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการจิปาถะภัณฑ์สถานบ้านคูบัว และประธานสหกรณ์ไทยยวน ราชบุรี ซึ่งเป็นไทยยวนคูบัวบ้านไร่ต้นมะม่วงมาแต่กำเนิด มีแนวคิดที่อยากจะสืบทอดวัฒนธรรม ไทยยวน เพื่อให้ส่งต่อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน จึงได้รวบรวมสิ่งของ และข้าวของเครื่องใช้ มาจัดแสดงเป็น พิพิธภัณฑ์ วรรณนา ศิลประเสริฐ (2557: 54-62) เสนอว่า การก่อตั้งจิปาถะภัณฑ์สถานบ้านคูบัว เป็นการฟื้นฟูศิลปปะการทอผ้าตีนจกของชาวไทยยวน โดยผู้นำคนสำคัญ คือ ดร.อุดม สมพร ปราชญ์ชาวบ้านของตำบลคูบัวที่ต้องการฟื้นฟูการทอผ้าจากอันเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยยวน ซึ่งหลังจากดำเนินการแล้วก็มีแนวคิดว่าจะต้องมีสถานที่สำหรับอนุรักษ์ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ของชาวไทยยวน ไม่ให้สูญหายและเป็นการแสดงกตัญญูต่อบรรพบุรุษชาวไทยยวนอีกทางหนึ่งด้วย จึงเกิดการก่อตั้งจิปาถะภัณฑ์สถานบ้านคูบัวขึ้นมา ทั้งนี้ คณะผู้จัดตั้งได้ถือหลักการสร้างต่อเติม ทีละเล็กทีละน้อย ตามแบบวิถีชาวบ้าน กว่าที่จะสำเร็จได้ต้องใช้เวลาจนถึง 18 ปี และได้เปิดให้ ประชาชนทั่วไปเข้าชมในปี พ.ศ. 2548 และได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดจิปาถะภัณฑ์สถานบ้านคูบัวอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ซึ่งจิปาถะภัณฑ์สถานบ้านคูบัวนับเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในด้านการดำเนินการเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิสังคมวัฒนธรรมของชุมชน พิจารณา

ได้จากรางวัลที่ได้รับ เช่น รางวัลหมู่บ้าน OTOP Village Champion พ.ศ. 2549 รางวัลอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2550 รางวัลชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องใน วโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 8 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

“ที่ตรงนี้เคยเป็นเมืองเก่าสมัยทวารวดี และเคยเป็นที่อยู่อาศัยของ ชาวไทยยวน ที่อพยพมาจากเชียงแสนมาตั้งรกร้างอยู่ที่ราชบุรี พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้จึงเป็นที่เก็บรวบรวม หลักฐานต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชาวไทยยวนโบราณมาไว้ในที่เดียวกัน ให้คนทั่วไป ได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ และรำลึกถึงสมัยอดีตไปพร้อม ๆ กัน” (อุดม สมพร, 2561: สัมภาษณ์)

ภายในพิพิธภัณฑสถานแบ่งการแสดงออกเป็น 10 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แสดงภูมิปัญญาสมัย ทวารวดี มีวัตถุโบราณ เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ ที่ชาวบ้านขุดพบในที่นาหรือละแวกบ้านของตัวเอง แล้วนำมาบริจาคให้พิพิธภัณฑสถาน และด้านในสุดของห้องจัดทำเป็นห้องทำงานของ ดร.อุดม สมพร พร้อมกับมีหุ่นขี้ผึ้งของอาจารย์นั่งทำงานอยู่ในนั้น ส่วนที่ 2 แสดงเครื่องมือทำมาหากิน เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวันที่ชาวบ้านใช้อยู่ ทั้งอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำนา ไถนา เครื่องดักจับสัตว์ พาหนะต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนที่ 3 เป็นมุมหลักบนอนสอนลูกหลาน จัดแสดงหุ่นขี้ผึ้งตามแบบฉบับวิถีชีวิต ชาวไทยยวน ที่พ่อแม่ลูกหลานจะนอนอยู่ภายในห้องเดียวกัน ซึ่งทำให้สามารถดูแลและอบรมสั่งสอน ลูกหลานได้อย่างใกล้ชิด ส่วนที่ 4 แสดงการระดมความคิดของคนในชุมชน ห้องนี้มีการจัดทำเป็น โต๊ะประชุมมีหุ่นขี้ผึ้งของแกนนำชุมชน บุคคลสำคัญในชุมชนนั่งประชุมกันอยู่รอบโต๊ะ และด้านหลัง ก็มีหุ่นขี้ผึ้งของพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ส่วนที่ 5 แสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยยวน เริ่มตั้งแต่การเกิด แสดงการอยู่ไฟของผู้หญิงในสมัยโบราณ ส่วนใกล้ ๆ กัน เป็นครัวของชาวไทยยวน ในสมัยก่อน มีทั้งก้อนเส้า เต้าไฟ และเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน รวมถึงมีพริกแห้ง หอม กระเทียม แขนงเอาไว้อย่างครบครัน ช่าง ๆ กันจัดแสดงเป็นครัวสมัยใหม่เพื่อเปรียบเทียบ ในครัวสมัยใหม่ก็จะมี ทั้งตู้เย็นและส่วนทำครัวที่คุ้นเคยกันดี ส่วนที่ 6 เครื่องทำมาหากินของไทยยวน แสดงให้เห็นถึง เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา เกี่ยวข้าว และวัฒนธรรมของชาวไทยยวน ที่เกี่ยวกับข้าว ไม่ว่าจะเป็น วัวเทียมเกวียนที่บรรทุกลูกฟางมาเต็มเกวียน กระดิ่งที่ใช้ฝัดข้าว กระบุงหาบข้าว เป็นต้น ส่วนที่ 7 เป็นห้องโถงสำหรับจัดนิทรรศการ ที่เปิดให้แสดงนิทรรศการหมุนเวียน โดยบริเวณนี้สามารถใช้จัด ประชุมกลุ่มย่อยของชาวบ้าน หรือนักเรียน และหน่วยงานราชการ ด้านข้างประดิษฐานพระประธาน ศิลปะเชียงแสน ส่วนที่ 8 ภูมิปัญญาทอผ้าจาก ส่วนนี้จะจัดแสดงภูมิปัญญาในการทอผ้าของ ชาวไทยยวน ทั้งที่ใช้ ลวดลายผ้าจากที่เป็นเอกลักษณ์ และมีการแสดงหุ่นขี้ผึ้งในลักษณะที่กำลังทอ ผ้าจากอยู่ ส่วนที่ 9 ห้องอนุรักษ์ผ้าโบราณ ห้องนี้มีการเก็บรวบรวมผ้าชิ้นจกโบราณของชาวไทยยวน

บางฝืนอายุกว่าร้อยปี นอกจากนี้ก็ยังมีผ้าขึ้นตีนจกที่ทอขึ้นใหม่แต่ใช้ลายโบราณ ก็มีเก็บไว้ให้ชม และ ส่วนที่ 10 ห้องแสดงชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดราชบุรีนั้นมีคนหลายชาติพันธุ์ อพยพเข้ามาอยู่อาศัย ในห้องนี้จึงจัดแสดงทั้งเครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย และเรื่องราวของแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อให้เข้ามาเรียนรู้กัน อาทิ ชาวไทยยวน ไทยทรงดำ ไทยมอญ กะเหรี่ยง ลาวเวียง ไทยพื้นถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ส่วนบริเวณด้านนอกเป็นอาคารอเนกประสงค์ที่ใช้รวมกลุ่มของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อเป็นศูนย์ฝึกและสาธิตการทอผ้าจก โดยเปิดให้ผู้คนทั่วไปได้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน ดังนั้นจึง อาจกล่าวได้ว่า คุณค่าของการก่อตั้งจิตสาธารณะสถานบ้านคูบัว คือ การฟื้นฟูและธำรงรักษา อัตลักษณ์ของชาวไทยยวนในตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี รวมทั้งการเป็นแหล่งรวบรวม องค์ความรู้และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวไทยยวน และการเป็นแหล่งเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น สะท้อนผ่านการจัดแสดงภายในจิตสาธารณะ สถานบ้านคูบัว คือ สิ่งของที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวไทยยวน หุ่นจำลองเหตุการณ์ หรือวิถีชีวิตในอดีตของบรรพบุรุษชาวไทยยวน สิ่งของที่สะท้อนเรื่องราวประวัติศาสตร์ยุคใกล้ของ ท้องถิ่น ศิลปวัตถุและโบราณวัตถุที่ค้นพบในท้องถิ่น และหุ่นจำลองกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัด ราชบุรี เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้ให้แก่คนภายในชุมชนและนอกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ภูมิสังคมวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยยวนยังคงรักษาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้ในทางกลับกัน ด้วยยุคสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เต็มไปด้วยพลวัตแห่งการขับเคลื่อนอย่างรวดเร็ว เช่นทุกวันนี้ วัฒนธรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษอาจสูญหายและถูกทดแทนด้วยวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่ รับจากภายนอกเข้ามา ดังนั้นการขับเคลื่อนการจัดการความรู้บนฐานภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ไทยยวน ควรตั้งอยู่บนฐานของหลักการ 3 ประสาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อขับเคลื่อนให้ เกิดการพัฒนา ประกอบด้วย 1. การสืบหาเรื่องราวความเป็นมา 2. การสืบสาน ฟื้นฟู รักษา ส่งเสริม เผยแพร่ พัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ และ 3. การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม เช่น การแลกเปลี่ยนกับกลุ่มไทยยวนกลุ่มอื่น ๆ เชียงใหม่ น่าน เชียงราย และสระบุรี เป็นต้น เพื่อร่วมกัน สืบสานอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการทอผ้า การเก็บรักษาผ้าจกโบราณ

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง กระบวนการในการสร้างสรรค์ คุณค่า (Value Creation) ที่นำไปสู่มูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์หรือบริการ ช่วยยกระดับความสามารถ ในการแข่งขัน สร้างภูมิคุ้มกันจากการลอกเลียนแบบและการตัดราคา รวมทั้งปรับตำแหน่งของธุรกิจ สู่ตำแหน่งที่สามารถเป็นผู้กำหนดราคาได้ตามความเหมาะสม นำมาซึ่งรายได้และผลกำไรที่เพิ่มขึ้น การสร้างสรรค์คุณค่า และกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มุ่งหวังให้นำความรู้ กระบวนการพัฒนาสินค้าไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบได้จริง การให้ความรู้สร้างความแตกต่างให้กับ

สินค้าภายใต้แนวคิดการสร้างสรรคคุณค่า การต่อยอดจากสินค้าเดิมให้ดีขึ้นให้เป็นสินค้าใหม่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การปรับเปลี่ยนกระบวนการ การเพิ่มผลผลิตเป็นการพัฒนาไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ โดยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานของการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น แตกต่าง สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น

หลักการสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพเศรษฐกิจชุมชนของภาครัฐ คือ การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community product) เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านอันมีรากฐานมาจากวิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีของผู้คนในกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่งที่ได้ใช้ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานในการประดิษฐ์คิดค้นหรือการสรรสร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ต่าง ๆ และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นของสังคมไทยจึงมีคุณค่าทางจิตใจต่อคนในท้องถิ่น เพราะเป็นสิ่งที่ผูกพันคนในท้องถิ่นเข้าด้วยกันและเป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชนท้องถิ่น

รูปแบบการส่งเสริมให้มีการพัฒนาในด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ รัฐบาลได้จัดทำโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ขึ้นในปีพุทธศักราช 2545 โดยเป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์หลักเป็นของตนเองซึ่งต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรท้องถิ่นมาทำการพัฒนาจนกลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและจุดขายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น และการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนจนถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน การประเมินศักยภาพและความพร้อมในด้านการผลิตและการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้น ภาครัฐได้มีการกำหนดเกณฑ์การวัดศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยมีการให้คะแนนตามเกณฑ์ต่าง ๆ หากผลิตภัณฑ์ได้คะแนนรวมมาก จะถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพสูงในการสร้างคุณค่าเพิ่มและคุณค่าเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชนรวมถึงความพร้อมในการสร้างความแตกต่างให้โดดเด่นเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์คล้าย ๆ กันหรือคู่แข่งจากชุมชนอื่น ๆ เมื่อมีการสำรวจศักยภาพและความพร้อมทางการผลิตและการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนในบางแห่ง จะพบได้ว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนยังขาดศักยภาพและความพร้อมทางการผลิตและการตลาดอยู่มาก ปัญหาหลัก ๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชนในด้านการผลิต คือ คุณภาพของการผลิตไม่คงที่ไม่สม่ำเสมอ ไม่สามารถผลิตได้ตามกำหนดส่งมอบ และบางครั้งก็ผลิตมากจนขายไม่หมด ส่วนใหญ่ไม่มีการพัฒนารูปแบบใหม่ ทั้งนี้ เนื่องมาจากขาดการจัดการที่ดี ไม่มีการควบคุมคุณภาพ อีกทั้งความชำนาญของผู้ผลิตแต่ละคนในกลุ่มนั้นไม่เท่ากัน จึงทำให้คุณภาพที่มีความแตกต่างกันไปตามความชำนาญของแต่ละบุคคล มีการลอกเลียนแบบกันโดยเจตนาและไม่ค่อยมีการสร้างสรรค์ผลงานหรือลวดลายใหม่ ๆ สำหรับในด้านการตลาดนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชนขาดนักการตลาดมืออาชีพ ชุมชนแข่งกันผลิตสินค้าตามภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ไม่ร่วมกันวิเคราะห์ก่อนว่าใครคือลูกค้าเป้าหมายที่จะขายผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้

พบได้ว่า ชุมชนใกล้เคียงกันที่มีผลผลิตเหมือนกัน มีภูมิปัญญาคล้ายคลึงกันมักจะผลิตสินค้าออกมาใกล้เคียงกัน ได้ข้อค้นพบว่ากลุ่มผู้ผลิตมีความต้องการฝึกอบรมทางการตลาด เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า เนื่องจากในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยังไม่มีบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าที่สวยงามและไม่มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากคู่แข่งชั้น นอกจากนี้กรมส่งเสริมการเกษตร สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ (2550: 21-23) เสนอว่า ปัญหาโดยส่วนใหญ่ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบปัญหา คือ ขาดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดพัฒนา ขาดทักษะการผลิตและการตลาด ส่วนใหญ่จะเป็นการทำตามกระแสความนิยม ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด สินค้ามีคุณภาพและปริมาณไม่สม่ำเสมอ ไม่มีการควบคุมมาตรฐานต่อเนื่อง ขาดตลาดในการจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน และขาดการหนุนเสริม การส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมักเป็นสูตรสำเร็จ ไม่ได้คำนึงถึงความเหมาะสมและความต้องการของพื้นที่ จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาสำคัญของวิสาหกิจชุมชนคือ การผลิตที่ไม่ตรงตามความต้องการของตลาด อันเนื่องมาจากผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้ในเรื่องดังกล่าว อีกทั้งไม่รู้วิธีการนำทุนภูมิปัญญาและทุนต่าง ๆ ในชุมชนมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเอง ซึ่งนั่นคือการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าโดยใช้เอกลักษณ์ไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของสินค้าไทยยังมีน้อยและมีเฉพาะผู้ผลิตในวงจำกัด ขาดการออกแบบและการมีตราสินค้าที่เป็นของไทย เนื่องจากสินค้าของไทยส่วนใหญ่เป็นลักษณะรับจ้างผลิตโดยใช้ตราสินค้าต่างประเทศหรือผลิตสินค้าที่มีมูลค่าไม่สูงนัก

จากปัญหาดังกล่าวชี้ชัดว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนบางส่วนยังขาดความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนและการสร้างนวัตกรรม นอกจากนี้ จากงานวิจัยหลายส่วน เสนอว่า การสร้างคุณค่าให้แก่ผู้บริโภค ด้วยการเพิ่มคุณค่าจากทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ นวัตกรรม เข้าไปในผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงตามความต้องการของตลาด ยังขาดการออกแบบและการมีตราสินค้า (Brand) ที่เป็นเอกลักษณ์ของวิสาหกิจชุมชนเอง จึงควรมีการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนให้ได้รับความรู้และส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันอันเป็นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ผ้าขึ้นจกไทยยวน เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวน เป็นสินค้า OTOP ที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัด ระดับประเทศ เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน ระบบการผลิตผ้าขึ้นจกในอดีตนั้นเป็นการผลิตเพื่อใช้ในชุมชนเป็นอันดับแรก ผู้ใช้จึงเป็นสตรีในชุมชน ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตและโอกาสอันหลากหลายของชุมชนที่เปิดโอกาสให้ในงานพิธีกรรมสำคัญประจำปี จะเป็นช่วงที่ผ้าขึ้นจกได้ถูกนำออกมาใช้ นอกจากเป็นการนุ่งห่มโดยตรงแล้ว ในการสวมใส่ผ้าขึ้นจกยังเป็นโอกาสที่จะได้แสดงสถานภาพและความสามารถของตนอีกด้วย ในปัจจุบันผู้สวมใส่ผ้าขึ้นจกได้ขยายออกไปนอกชุมชนอย่างกว้างขวางนับแต่ชุมชนต่างถิ่นจนถึงชาวต่างประเทศ

ผ้าขึ้นตีนจกเริ่มเข้าสู่ระบบการค้าราว พ.ศ. 2517 ที่ผ้าจกคูบัวได้เป็นที่รู้จักทั่วไปในราว พ.ศ. 2505 เริ่มมีคนจากภายนอกมาขอซื้อผ้าจกเก่าที่เก็บไว้ด้วยจำนวนเงินที่สูง ความต้องการซื้อจากคนภายนอกเป็นกระแสที่เกิดขึ้นในช่วงหลัง เป็นผลมาจากการโยกย้ายที่ดีที่สุดสูญหายไป แล้วจะทำอย่างไรจึงจะสัมผัสอดีตนั้นได้และสามารถอยู่เป็นส่วนหนึ่งได้ ในอดีตผ้าขึ้นจกก็เป็นเพียงผ้านุ่งไม่มีอะไรโดดเด่น จึงมีความพยายามสร้างตราสินค้าขึ้น เป็นความพยายามในการยกระดับมาตรฐานที่เชื่อถือได้ ลวดลายการจก เป็นลายที่สืบทอดมาจากโบราณสะท้อนความเป็นตัวตนของพื้นที่ถิ่น ผู้ที่สัมผัสอย่างใกล้ชิดไม่ได้แค่เห็นลายทอผ้าว่าสวยเท่านั้น แต่เห็นความหมายที่ซ่อนอยู่หลังลายผ้าทอ เป็นเรื่องราวความเป็นมา แสดงถึงความเก่าแก่ แสดงถึงความประณีตและต้องการให้ผู้ซื้อสินค้าพอใจ ทั้งในสิ่งที่เข้าจับต้องได้ ทั้งลวดลาย เนื้อผ้า และความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในเนื้อผ้านั้น เห็นจิตวิญญาณของผ้า เห็นถึงความงามพร้อมของทั้งสองส่วนจะทำให้คนซื้อรู้สึกได้ว่าของที่อยู่ในมือมีคุณค่าและมูลค่าสูง ต่อมาเมื่อได้รับการส่งเสริม ชาวไทยยวนเริ่มทอและนำผ้าขึ้นตีนจกเก่าที่เก็บไว้ออกแสดงตามงานต่าง ๆ เช่น งานกาชาดจังหวัดราชบุรี งานศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร เมื่อมีคนสนใจเข้าชมและหาซื้อ ก็เป็นการกระตุ้นให้ชาวไทยยวนทอผ้าขึ้นจกออกขาย และมีการตั้งศูนย์ทอผ้าขึ้นตีนจกอย่างเป็นทางการปัจจุบันการใช้ผ้ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน เช่น การซื้อผ้าขึ้นจกไปตัดเป็นกระโปรงและผ้าถุงสำเร็จ หรือนำไปประดับตกแต่งเสื้อผ้า แต่ขาดการพัฒนาต่อยอดเพื่อส่งเสริมให้นำมาใช้กับงานออกแบบด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายขึ้น

“สหกรณ์การเกษตรไท-ยวน ราชบุรี จำกัด (ศูนย์รวมผ้าทอคูบัว) นั้น นอกจากจะจำหน่ายผ้าขึ้นจกจากฝีมือของสมาชิกสหกรณ์แล้ว บางส่วนยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยทำเป็นกระเป๋า และตัดเย็บเป็นเสื้อประจำถิ่น จำหน่ายในร้านค้าของสหกรณ์” (ระเบียบ สุขใจ, 2561: สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านที่เล่าให้ฟังเกี่ยวกับการพัฒนาผ้าจกเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่น ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ว่า

“ศูนย์ส่งเสริมอาชีพการทอผ้าจากบ้านใต้ มีการนำผ้าจกมาต่อยอดเป็นกระเป๋าถือ ย่อม ของชำร่วย โดยมีอาจารย์มหาวิทยาลัยเข้ามาช่วยในการออกแบบและทำต้นแบบให้” (ปราณี บัวทวน, 2561: สัมภาษณ์)

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน เห็นความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกไทยยวนให้เป็นสินค้าที่มีศักยภาพสูงขึ้น ตามนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล และกระทรวงมหาดไทย

จึงมีโครงการเพื่อเพิ่มศักยภาพผู้ผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยอย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการ OTOP กลุ่มผ้าทอจก ในจังหวัดราชบุรี ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าของตนเองได้ ด้วยการยกระดับรูปลักษณ์ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย และแฝงไว้ด้วยอัตลักษณ์ชุมชน มีกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ที่ผลิตผ้าทอจกที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัยเข้าร่วมด้วย ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านราชบุรีวัดนาหนอง ตำบลดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี กลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว ตำบลรางบัว อำเภอจอมบึง และกลุ่มทอผ้าบ้านใต้ ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี เนื่องจากกลุ่มให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพชุมชน และใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เพื่อเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการ ในการสร้างสัญลักษณ์ และขยายโอกาสทางการตลาดมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสุทธิศักดิ์ กลิ่นแก้วณรงค์ (2558: 19-21) เสนอว่า ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ OTOP ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยนั้น ได้รับความสนใจจากผู้บริโภค จึงทำให้ผู้ประกอบการชุมชนหลายรายเข้ามาแข่งขันกันในตลาดมากขึ้น โดยจะมุ่งเน้นไปในทิศทางของการพัฒนา ตัวผลิตภัณฑ์ของแต่ละท้องถิ่นให้มีคุณภาพและสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคในทิศทางที่ดีขึ้น อาจจะมีผู้ประกอบการบางรายที่ยังมองข้ามความสำคัญของการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ จึงส่งผลต่อคุณภาพของตัวผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคได้เท่าที่ควร ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการดังกล่าวนี้เสียโอกาสทางการตลาดไปไม่น้อย ดังนั้นผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP จึงต้องหันมาให้ความสำคัญในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สามารถคุ้มครองป้องกันไม่ให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ เสียหายและเพิ่มคุณค่าทางด้านจิตวิทยาต่อผู้บริโภค โดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสร้างสรรค์ซึ่งจะเป็นสิ่งหนึ่งช่วยส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่ามากยิ่งขึ้น

จากผลการศึกษาศึกษาสามารถสรุปองค์ประกอบในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และการสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 องค์ประกอบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
วิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

องค์ประกอบหลัก	คำอธิบาย
1. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	<p>1. การเรียนรู้จากการสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าชิ้นจกแบบโบราณดั้งเดิม เป็นความรู้ที่มีการต่อยอดจากความรู้ดั้งเดิมของชุมชน ส่วนความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ของกลุ่มที่รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จากภายนอก รวมทั้งมีการจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชนนำไปสู่การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้</p> <p>2. การเรียนรู้จากการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบ และการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตลอดชีวิต สมาชิกในชุมชน มีบทบาทการเป็นวิทยากรท้องถิ่น เป็นครูชุมชน การมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา การพัฒนาเป็นอาชีพ และมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจอย่างต่อเนื่อง</p>
2. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	<p>1. การสร้างและแสวงหาความรู้ โดยการฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง ที่เน้นรูปแบบดั้งเดิมตามเอกลักษณ์ของชุมชน วิธีการครูพักลักจำ มีการแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกกลุ่ม มีการศึกษาหาความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากการไปศึกษาดูงานยังแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ และมีการถ่ายทอดความรู้จากช่างทอรุ่นเก่าสู่ช่างทอรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ</p> <p>2. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ ทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม และเครือข่ายชุมชน</p> <p>3. การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ โดยมีการพัฒนาให้กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัยร่วมกับชุมชนในการจัดการชุมชนให้การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเป็นอาชีพหลัก</p>

ตารางที่ 5 องค์ประกอบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
วิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	คำอธิบาย
	<p>4. การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีองค์ความรู้จากการได้บ่มเพาะภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์และมีผู้นำทางวัฒนธรรมตลอดจนการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ และมีความต้องการการมีรายได้ มีอาชีพ มีความรู้และความต้องการที่จะอนุรักษ์ผ้าทอและการจกวดลายโบราณรวมทั้งวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ของตนเองเป็นสำคัญ</p> <p>5. การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า โดยการบอกเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การให้ทดลองทำ และมีการบอกเล่าเรื่องราว หรือ Story Telling ความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า</p>
<p>3. ภูมิสังคม วัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์</p>	<p>ชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งมีวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับผ้าซิ่นจก คือ เมื่อมีพิธีกรรมต่าง ๆ คนไทยวนต้องใส่ชุดผ้าซิ่นจกเข้าร่วมพิธี</p>
<p>4. การสร้างสรรค์ คุณค่าผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่ม</p>	<p>1. ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ คือ การเป็นแหล่งผลิตผ้าทอจกที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เป็นสินค้า OTOP ตัวผลิตภัณฑ์มีละเอียด ประณีต สวยงาม และมีมูลค่าสูง และมีอัตลักษณ์เฉพาะ มีการใช้สีสันทันทีสดใสนั่น เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับผู้บริโภค แต่สามารถผลิตผ้าได้จำนวนน้อย เพราะทอด้วยมือ ส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม ไม่สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้ในเวลาจำกัด มีการต่อยอดแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นน้อย</p> <p>2. ศักยภาพผู้ประกอบการ คือ มีการผลิตอย่างต่อเนื่อง เป็นผ้าที่ทอด้วยมือ มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะไทยวน สามารถผลิตผ้าที่ทอจากเส้นฝ้ายเส้นไหมธรรมชาติและเส้นใยประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอจกมีน้อย เนื่องจากราคาผ้าฝ้ายมีราคาสูงรวมทั้งมีงบประมาณจากส่วนราชการสนับสนุนสร้างอาคาร กัทอผ้า พัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว เป็นโอกาสในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าได้มากขึ้น มีหน่วยงานราชการในพื้นที่ช่วยประชาสัมพันธ์และนำผ้าไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าทำงาน หรือใส่ช่วงเทศกาล</p>

ตารางที่ 5 องค์ประกอบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
วิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	คำอธิบาย
	3. ศักยภาพตลาด คือ การมีเครือข่ายเพื่อเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้าไปยังแหล่งจำหน่ายอื่น เช่น กลุ่ม OTOP อื่น หรือร้านขายของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์สินค้าด้วยสื่อต่าง ๆ ถ่ายภาพสินค้าลง facebook สร้าง Website ขายสินค้าที่เป็นของกลุ่มโดยตรง และความต้องการของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้บริโภคเพื่อการสะสม และผู้บริโภคเพื่อการใช้สอยทั่วไป

2. เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย

2.1 การพัฒนาผู้ผลิต

จากสถานการณ์ทางการตลาดที่มีการแข่งขันกันสูงและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้มีผลิตภัณฑ์ใหม่ในตลาดจำนวนมาก ส่งผลให้วงจรผลิตภัณฑ์สั้นลง ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะอยู่รอดในตลาด ต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความใหม่ แตกต่าง และเพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องตรงกับลักษณะความต้องการของผู้บริโภคอยู่เสมอ กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าใหม่ การปรับปรุงให้ดีขึ้น ถือว่ามีความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ผู้ผลิตและผู้ประกอบการต้องทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ออกมาอยู่เสมอเพื่อสอดคล้องกับแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภคและการตลาด นอกจากนี้ผู้ประกอบการอาจใช้วิธีการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมที่มีจุดเด่นอยู่แล้ว มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้ามากขึ้น ด้วยการนำวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ที่มีการออกแบบ เพิ่มฟังก์ชันการใช้งาน หรือวัตถุประสงค์การใช้งานที่หลากหลายลงไป จากการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับวิสาหกิจชุมชนให้มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศให้เข้มแข็งและแข่งขันได้ โดยให้ใช้องค์ความรู้พื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาสินค้าที่มีคุณภาพ และมาตรฐาน สร้างสินค้าที่มีเอกลักษณ์ ขยายช่องทางการตลาดบนฐานของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงเป็นแนวทางหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืนสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการปฏิรูปประเทศต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ผ้าขึ้นจกผูกพันกับวิถีของชาวไทยยวนมาช้านาน แต่ในปัจจุบันชาวไทยยวนที่คูบัวน้อยคนที่จะนุ่งผ้าทอในชีวิตประจำวัน และช่างทอผ้าส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยกลางคนและสูงอายุ ส่วนคนวัยหนุ่มสาวไม่ค่อยที่จะให้ความสนใจกับการทอผ้าเท่าใดนัก ซึ่งนอกจากการทอผ้าแล้วความรู้สึกถึงความ เป็นไทยยวนก็อาจน้อยลงไปด้วย ซึ่งคนในชุมชนต่างก็ทราบและตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงได้มีความพยายามที่จะรักษาและสร้างความสนใจให้คนรุ่นใหม่ในเรื่องเหล่านี้ จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์ สืบทอดการทอผ้าและพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมเรื่องราวของชาวไทยยวนขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริม การเรียนรู้และรักษาภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมไทยยวนให้คงอยู่ต่อไป ด้านผู้ประกอบการ ควบคุมเน้นการสร้างมูลค่าและคุณค่าในตัวผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น โดยสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ฝีมือที่เป็น เอกลักษณ์ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ ผ้าพื้นเมืองของไทยในภาคต่าง ๆ กำลังได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนา รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้นำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันกัน อย่างกว้างขวางมาก ดังนั้น จึงมีการผลิตผ้าพื้นเมืองในลักษณะอุตสาหกรรมโรงงานโดยมีบริษัทจ้าง ช่างทอ ทำหน้าที่ทอผ้าด้วยมือตามลวดลายที่กำหนดให้ โดยมีโรงงานหรือบริษัทจัดเตรียมเส้นไหม หรือเส้นด้าย ที่ย้อมสีเสร็จแล้ว มาให้ช่างฝีมือทอเพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพ บางแห่งจะมีคนกลางไป รับซื้อผ้าจากช่างทออิสระ ซึ่งเป็นผู้ปั่นด้าย ย้อมสี และทอตามลวดลายที่ต้องการ โดยมีคนกลาง เป็นผู้กำหนดราคาตามคุณภาพและลวดลายของผ้าที่ตรงตามความต้องการของตลาด ในบางจังหวัด ช่างฝีมือทอผ้าได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อทอผ้าเป็นอาชีพเสริม และจำหน่ายผ่านทางสหกรณ์ที่ตนเอง เข้าร่วมเป็นสมาชิก อย่างไรก็ตามในสภาพที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเป็นการทอเพื่อขายเป็นหลัก ดังนั้นจึงได้มีการปรับปรุงพัฒนาสีสันทัน คุณภาพ และลวดลาย ให้เข้ากับรสนิยมของตลาดและผู้บริโภค อย่างไรก็ตามจากในช่วงเวลาของการฟื้นฟูการทอผ้าจากของชาวไทยยวนที่ผ่านมาพบว่า การทอผ้าจาก เพื่อใช้ในครอบครัวตามแบบอย่างในอดีตกำลังเปลี่ยนไป โดยที่การทอผ้าจากในอดีตเป็นการทอของแม่ ที่จะทอไว้สำหรับการแต่งงานของลูกสาว ในช่วงการรับไหว้หรือเป็นการทอไว้สำหรับการรับขวัญข้าว การทอจะทำในยามว่างจากงานประจำ และมีใจที่มุ่งมั่น เพื่อมอบให้แก่ลูกหลานและใช้ในพิธีที่ตนนับ ถือ ดังนั้นในทุกตารางนิ้วของผืนผ้าจะเป็นลวดลายที่ละเอียด ประณีต แต่ปัจจุบันการสร้างสรรคงาน ทอผ้าจากของช่างฝีมือเปลี่ยนความมุ่งหมายไปจากเดิม กลายเป็นการทอเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม หรือเป็นอาชีพหลัก อีกทั้งความต้องการและรสนิยมของผู้บริโภค ข้อจำกัดของราคาเป็นเงื่อนไข ที่ทำให้การทอผ้าจากของชาวไทยยวนแตกต่างไปจากเอกลักษณ์ดั้งเดิมเช่นในอดีต

ดังนั้นการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้ผลิตให้เกิดการเรียนรู้ ได้รับความรู้และประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางของการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์ รวมทั้ง สมาชิกกลุ่มมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการผลิต และการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ ทำให้เกิดทักษะและความชำนาญในการผลิต เพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และผู้ผลิต จะต้องมีการสร้างเครือข่าย เพื่อเชื่อมโยงสินค้าระหว่างกัน มีการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา

และหาแนวทางแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับผู้ผลิต รวมไปถึง การบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคีในด้านศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้ นอกจากนี้ การศึกษาดูงาน ยังเป็นกิจกรรมของการจัดการความรู้ และช่วยยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากการสร้างการเรียนรู้ของบุคคล ที่เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการบริหารจัดการวิสาหกิจ ชุมชน ซึ่งผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนต้องใช้ความรู้และทักษะในการบริหารจัดการและใส่ใจสมาชิก ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน การบริหารจัดการทุนและผลประโยชน์แก่ สมาชิก นอกจากนี้ควรต้องมีการเสริมสร้างคุณค่าของสินค้าและตราสินค้า (Brand Equity) การส่งเสริม ให้กลุ่มและผู้ประกอบการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา และสื่อสารให้กับผู้บริโภค รับรู้ได้ถึง อัตลักษณ์ของผู้ผลิต มีความสะดวก รับรองคุณภาพของตัวผลิตภัณฑ์ รวมทั้งมีความสวยงาม ยกตัวอย่างเช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบกล่องกระดาษที่มีการออกแบบลวดลาย หรือมี กราฟิกสวยงาม มีความทันสมัย หรือร่วมสมัย ระบุตราสินค้าของกลุ่ม มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ ผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานรับรองต่าง ๆ ที่ทางกลุ่มได้รับ รวมทั้งมีการระบุข้อมูลจำเพาะของผลิตภัณฑ์ และมีข้อเสนอแนะในการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากความจำเป็นอย่างยิ่งในการระบุ ข้อบ่งชี้การใช้งาน นอกจากนี้กลุ่มควรจะต้องมีกระบวนการของการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นตาม มาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ซื้อ และรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงของกลุ่ม และ คุณภาพ และรักษาไว้ซึ่งความประณีตงดงามตามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

2.2 การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก

การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก วิเคราะห์และสังเคราะห์ตามแนวคิดเกี่ยวกับ ส่วนประสมทางการตลาด (4 P's) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและ ด้านการส่งเสริมการตลาด

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ผู้ผลิต (ช่างทอ) ทำการผลิตผ้าขึ้นสีพื้นและผ้าขึ้นจก ที่เป็นลวดลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยม เมื่อการทอผ้าขึ้นจกเปลี่ยนรูปแบบ ไปเป็นการทอเพื่อการค้า ผู้ผลิต (ช่างทอ) จึงผลิตสินค้าให้มีรูปแบบ ผ้าขึ้นจกทั้งสีพื้น ผ้าขึ้นจกเฉพาะ ตีนผ้า ผ้าขึ้นตา แล้วแต่ความต้องการของผู้บริโภคที่จะเลือกซื้อไปใช้ตามความประสงค์ และรูปแบบที่ ต้องการ ลวดลายของผ้าจกไทยยวนเป็นที่รู้จักของตลาดในปัจจุบันเพราะมีลวดลายสวยงาม มีความ ประณีต แสดงเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่สืบทอดต่อกันมา และมีการพัฒนาให้เกิดเป็นรูปแบบใหม่ นอกเหนือจากการขายในรูปแบบผ้าขึ้น มีการพัฒนาตัดเย็บรูปแบบต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ใช้สอย ที่เพิ่มขึ้น เช่น การนำมาประยุกต์ใช้ในการตกแต่ง ประกอบผลิตภัณฑ์อื่น เป็นลวดลายประดับใน กระเป๋า การพัฒนาต่อยอดให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่บนฐานของเอกลักษณ์ ความประณีตสวยงามของ ชาติพันธุ์ กับความทันสมัย ก่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความร่วมสมัย และตอบสนองกับความต้องการ ของผู้บริโภคที่มีความเป็นพลวัต

“กลุ่มเคยนำผ้าจกมาตัดเย็บเป็นชุดสำเร็จรูป แต่ขายไม่ดี เนื่องจากไม่ได้ขนาดตามความต้องการของผู้ซื้อ และราคาสูง และเคยมีโครงการให้ผลิตเป็นกระเป๋า หมอน แต่ผลิตออกมาในรูปแบบเหมือนกันทุกกลุ่ม ผลคือ ขายไม่ได้ ทำให้นิยมทอเป็นผ้าผืนมากกว่า หากจะนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่น จะนำผ้าทอที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือผิดไปจากที่ตกลงกับผู้สั่งไว้มาใช้ ในการต่อยอดเท่านั้น” (ดลตวรรณ มณีจันทร์, 2562: สัมภาษณ์)

ผู้ผลิต (ช่างทอ) ส่วนใหญ่จำหน่ายผ่านสหกรณ์ หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ บางส่วนนำไปจำหน่ายให้กับร้านค้าที่เป็นเจ้าประจำที่สั่งผลิตภัณฑ์กันอยู่เสมอ นอกจากนี้ บางส่วนมีการประกาศขายในสื่อออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน ขนาดของผลิตภัณฑ์เมื่อแยกตามประเภทผ้าชิ้นจกที่เป็นสีพื้นส่วนใหญ่จะมีขนาด 2 - 3 เมตร ส่วนผ้าทอจกกลายส่วนใหญ่จะมีขนาด 2 - 4 เมตรขึ้นไป ผู้ผลิตบางส่วนมีความต้องการ และพยายามแปรรูปผ้าชิ้นจกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป สร้างบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม และพัฒนาคุณภาพของผ้าชิ้นจกให้ดีขึ้น ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะมีการตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เพิ่มอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่เชื่อมั่นของผู้บริโภค มีการแสดงเครื่องหมายลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายแสดงสิทธิบัตรหรือรางวัลต่าง ๆ ไว้ที่บริเวณสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือติดไว้ที่ตัวผลิตภัณฑ์

2. ด้านราคา (Price) ราคาผ้าชิ้นจกมีราคาค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับผ้าทอชนิดอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ้าชิ้นจกทั้งผืนและเป็นลวดลายโบราณที่มีความสวยงามประณีตมาก ยังมีราคาสูงชิ้น ส่วนการกำหนดราคาขายของผ้าจกไม่มีราคามาตรฐานที่แน่นอน ผ้าแต่ละผืนจะมีการกำหนดราคาตามลักษณะของลวดลาย ความยากง่ายของลวดลาย ความประณีตของการทำลาย และความมีชื่อเสียงของกลุ่ม หรือผู้ทอ ตามแต่ความพึงพอใจและการตกลงราคากันระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ ส่วนการรับซื้อโดยกลุ่มจะมีการต่อรองราคากับช่างทอจนเป็นที่น่าพอใจกันทั้งสองฝ่ายบนฐานของต้นทุนที่ช่างทอระบุ

“สหกรณ์การเกษตรไทย-ยวน ราชบุรี จำกัด จะรับซื้อผ้าทอจากสมาชิกของสหกรณ์ โดยสมาชิกเป็นผู้กำหนดราคาผ้าของตนเองไว้ ตามลักษณะของผ้า ลวดลาย และสีสันทัน โดยที่สหกรณ์จะพิจารณาจากความยากง่ายของลวดลายการจก ความสวยงาม ความประณีต ความละเอียดของลาย และเส้นใย เส้นด้ายที่ใช้ในการทอ และผู้จัดการสหกรณ์จะทำการต่อรองราคาจนเป็นที่พอใจกันทั้ง 2 ฝ่าย แล้ว การจำหน่ายทางสหกรณ์จะมีการบวกราคาเพิ่มประมาณร้อยละ 20 เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายภายในศูนย์และการปันผลให้กับสมาชิก ราคาที่สหกรณ์รับซื้อจากสมาชิกตามประเภทของผ้า เช่น ผ้าชิ้นจกเฉพาะเชิงชิ้นราคาซื้อประมาณ 2,000 - 5,000 บาท ส่วนถ้าเป็นผ้าชิ้นจกทั้งผืนราคาซื้อประมาณ 5,000 - 20,000 บาท” (อนงค์ รุ่งจักรังค์, 2561: สัมภาษณ์)

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ผ้าชิ้นจกมีการจำหน่ายสู่ผู้บริโภคโดยตรง และการจำหน่ายผ่านผู้ค้าปลีกในรูปแบบต่าง ๆ กล่าวคือ มีการจำหน่ายสินค้าให้กับลูกค้าชาวกร และลูกค้าประจำโดยการจัดวางสินค้า ณ ที่ทำการกลุ่ม เพื่อดึงดูดลูกค้าและเป็นจุดสนใจนักท่องเที่ยวที่มา เยี่ยมชมกลุ่ม หรือมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีผู้ค้าปลีก หรือผู้ค้าคนกลาง มาเลือกซื้อและสั่งผลิตตามความต้องการของลูกค้าภายนอกชุมชน โดยทำการจัดส่งสินค้าทาง ไปรษณีย์ หรือผู้ให้บริการส่งภาคเอกชน หรือนำไปส่งเองตามที่ได้มีการตกลงกันไว้ นอกจากนี้ ผู้ค้าปลีก หรือผู้ค้าคนกลาง ยังมีการรับไปจำหน่ายตามแหล่งท่องเที่ยวระดับจังหวัด ทั้งในภูมิภาคและ ภูมิภาคอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของการจำหน่ายตามงานแสดงสินค้า ทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และตามเมืองหลักในภูมิภาคต่าง ๆ ที่หน่วยงานราชการ หรือภาคเอกชนเป็นผู้จัด ซึ่งกรณีที่เป็น หน่วยงานราชการเป็นผู้จัดนั้น หน่วยงานราชการจะเป็นผู้คัดเลือกกลุ่มที่จะนำสินค้าไปจำหน่าย โดยจะ เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ มีการรวมตัวอย่างจริงจัง และสินค้ามีคุณภาพดี ซึ่งในกรณีนี้ บางกลุ่มที่ไม่ได้รับ การคัดเลือกจะนำผลิตภัณฑ์ไปฝากขายโดยเฉพาะกับกลุ่มที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี

“ต้นทุนของการทอดผ้าแปรตามลวดลายการจก มีหน้าร้านจัดจำหน่ายที่ กาดคูบัว นอกจากนี้ยังมีลูกค้าสั่งตามออเดอร์ ปัญหาส่วนใหญ่คือ ผ้าทอไม่พอขาย บางช่วงมียอดสั่ง เข้ามามาก ยิ่งถ้าเป็นลวดลายโบราณจะต้องใช้ระยะเวลาทำนาน ส่วนตัวมีความชำนาญด้านการ จกดอก หากเป็นลวดลายโบราณ ประธานกลุ่มจะเป็นผู้จักด้วยตนเอง เนื่องจากมีฝีมือและความ ชำนาญมาก” (สายชล เอี่ยมสะอาด, 2561: สัมภาษณ์)

สรุปได้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจกไทยยวน จะกระจายผลิตภัณฑ์ใน 5 ช่องทาง การจัดจำหน่าย คือ 1. กลุ่มจะนำผ้าไปจำหน่ายเองโดยการออกร้านตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัด ตามจังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ และกรุงเทพมหานครทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เป็นผู้จัดให้ เป็นช่องทางที่สามารถจำหน่ายได้มากที่สุด 2. มีพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดใกล้เคียงมารับ ผ้าจากทางกลุ่มเอง ณ ที่ทำการกลุ่ม 3. กลุ่มจะนำผ้าไปฝากขายที่ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งทางจังหวัด ได้มีการสนับสนุนให้ทุกกลุ่มได้มีโอกาสนำสินค้าของตนมาแสดงให้นักท่องเที่ยวที่มา ท่องเที่ยวในจังหวัดได้เลือกชมและเลือกซื้อสินค้า OTOP ณ ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชน 4. กลุ่มจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ให้ตัดเย็บเพื่อเป็นเครื่องแบบของหน่วยงานราชการ และ 5. นักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคได้ไปเยี่ยมชมกลุ่มและได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจากที่ทำการกลุ่ม

“ช่องทางการจำหน่ายผ้าทอของกลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว โดยส่วนมากจะเป็นลูกค้าเก่าแก่ที่เคยมาซื้อผ้าทอ ณ ที่ทำการกลุ่ม และติดใจมาซื้อต่อ รวมทั้งการบอกแบบปากต่อปาก ในปัจจุบันเริ่มมีการสั่งจากโซเชียลมีเดีย และอินเทอร์เน็ต สำหรับงานออกร้านงานใหญ่ ๆ ยังไม่เคยไปเพราะขาดบรรจุภัณฑ์และ ยังไม่มีการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอในรูปแบบต่าง ๆ มีเพียงผ้าทอจากตามลวดลายโบราณ และลวดลายพื้นฐาน” (จันทร์เพ็ญ อร่ามศิริรุจิเวทย์, 2561: สัมภาษณ์)

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) วิสาหกิจชุมชน มีการส่งเสริมการตลาดด้วยการตลาดออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีการตลาดทางตรง เช่น การใช้ไลน์ส่วนตัวแชท ไปคุยกับลูกค้า และรูปแบบการตลาดเชิงกิจกรรม เช่น ไปออกบูธจัดแสดงสินค้า รวมทั้งในบางกลุ่มวิสาหกิจได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์ไปตามสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ เนื่องจากมีหน่วยงานเข้ามาช่วยในการออกแบบให้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่มมีความต้องการช่องทางการจัดจำหน่ายทางออนไลน์ที่ใช้งานได้ง่าย เข้าถึงกลุ่มลูกค้าโดยตรง เข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่ ๆ มีการให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ รายละเอียดที่ถูกต้องครบถ้วน รวมทั้งถ้ามีการนำเสนอเรื่องราวประวัติความเป็นมา หรือข้อมูลที่แสดงอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นช่องทางที่เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้สะดวกและดีขึ้น และสื่อการตลาดออนไลน์ที่เลือกใช้จะต้องไม่เพิ่มต้นทุนการผลิตให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก กลุ่มวิสาหกิจควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของผู้บริโภค การจัดทำบัญชีรายการผลิตภัณฑ์เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า รวมทั้งพัฒนาระบบการส่งจองสินค้าผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยการเรียนรู้ในการพัฒนาระบบและช่องทางการจัดจำหน่ายจากหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน รวมทั้งถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ที่มาช่วยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิกและเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ ในการจัดการสินค้าและบริการของกลุ่ม ควรกำหนดขั้นตอนการผลิตที่ชัดเจน มีการควบคุมคุณภาพของการผลิต เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐาน ลดจำนวนผ้าทอที่ไม่ได้มาตรฐาน และได้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ตรงตามความต้องการของผู้สั่ง เป็นไปตามราคาตามที่ได้ตกลงกันไว้ และควรมีแนวทางในการพัฒนาสำหรับผ้าทอที่ไม่ได้มาตรฐานที่นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้

2.3 ภาวะผู้นำ

วิสาหกิจชุมชนผ้าทอจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของแม่บ้านชาวไทยยวนที่มีความสนใจในการทอผ้าจก ร่วมกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน โดยมีผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มเป็นแกนหลักในการจัดตั้ง

“การรวมกลุ่มเกิดขึ้นจากผู้นำและแกนนำกลุ่มในขณะนั้นมีความเห็นว่า หากชุมชนรวมกลุ่มกันก็จะช่วยทำให้การขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการ ร่วมแก้ปัญหาของชุมชนจะมีอำนาจในการต่อรอง และขอรับความช่วยเหลือมากยิ่งขึ้น ที่จะทำให้กลุ่ม และชุมชนเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น” (ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพการทอผ้าจากบ้านใต้ หมู่ 4, 2561: สัมภาษณ์)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจากไทยยวนมีผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ ความสามารถ มีความ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน และพร้อมให้การสนับสนุนแก่สมาชิกทุกด้าน และมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี คือ สมาชิกในกลุ่มมีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความซื่อสัตย์โปร่งใส เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน อีกทั้งมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ใช้กระบวนการกลุ่มที่ทุกคนมีส่วนร่วมและเคารพ กฎกติกาที่ช่วยกันตั้งขึ้นมา เป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผ้าทอจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

“กลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว จัดตั้งกลุ่มขึ้นใหม่ประมาณ 1 ปี โดยวัดรางบัว ให้พื้นที่ในการจัดตั้งศูนย์ แต่ก่อนเคยจัดตั้งกลุ่มกันมาแล้วรอบหนึ่ง แต่เนื่องจากเปลี่ยนผู้บริหาร จึงปิดกลุ่มไปนานเป็นสิบปี และได้งบประมาณจากรัฐ จำนวน 200,000 บาท จึงมาจัดตั้งศูนย์ใหม่ ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเป็นเหมือนพี่น้อง มีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทั้งการทำกิจกรรม ของกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้กลุ่มยังให้การสนับสนุนและ ช่วยเหลือสมาชิกในทุกด้านและต่อเนื่อง” (จันทร์เพ็ญ อร่ามศิริรุจิเวทย์, สัมภาษณ์)

สมาชิกกลุ่มและช่างทอผ้าขึ้นจากทุกกลุ่ม เป็นคนในชุมชนเดียวกัน และชุมชน ใกล้เคียง มีความคุ้นเคยกัน เป็นญาติพี่น้องกัน ดังนั้นความสัมพันธ์ภายในกลุ่มจึงมีลักษณะเป็นแบบ พี่น้อง กลุ่มเพื่อน เครือญาติ จึงส่งผลให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในด้านการสอนการทอผ้า การจกผ้า มีการเอื้อเฟื้ออุปกรณ์การทอผ้า การหยิบยืมตัวอย่างผ้าเพื่อจัดแสดงหรือออกงานแสดง สินค้า เป็นต้น โดยมีผู้นำกลุ่ม เป็นผู้ประสานเชื่อมโยงภายในกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม เครือข่าย และ หน่วยงานพัฒนาที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังรับผิดชอบในการสอนการทอผ้าแก่สมาชิก จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าบางส่วนไว้สำหรับให้สมาชิกหยิบยืมหรือขอซื้อ เพื่อนำไปใช้ยามจำเป็นหรือ งานเร่งด่วน รวบรวมและรับซื้อผ้าทอของสมาชิกเพื่อนำไปจำหน่ายในช่องทางการจัดจำหน่ายต่าง ๆ รวมทั้งการเป็นผู้ประสานงานกับเครือข่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ติดต่อเข้ามาเพื่อศึกษาดูงาน หรือ การออกจัดแสดงสินค้า หรือการศึกษาวิจัย และสิ่งสำคัญคือการเป็นแหล่งทุนกู้ยืมให้กับสมาชิก สำหรับเป็นทุนการผลิต

“ตนเองเป็นสมาชิกตั้งแต่เริ่มจัดตั้งศูนย์ทอผ้าใหม่ ๆ เหตุผลเข้ากลุ่มเพราะไม่มีงานทำ ต้องการมีอาชีพติดตัว ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มดี รักกันเหมือนพี่น้อง มีอะไรก็สามารถปรึกษากันได้หมด ไม่เคยมีปัญหา ไม่เคยคิดเลิกเพราะใจรักในการทอผ้า มีงานจากในกลุ่ม เลยไม่กังวลเรื่องการขาย ประธานกลุ่มจะมีการป้อนงานให้เรื่อย ๆ และมีทุนหมุนมาให้ตลอด” (วานิตย์ โชติช่วง, 2561: สัมภาษณ์)

สรุปได้ว่า ปัจจัยภายในกลุ่มที่เอื้อต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่า ได้แก่ บทบาทของผู้นำกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้นำจากการบริหารจัดการกลุ่ม กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม และในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจกไทยยวน เริ่มต้นจากความต้องการและการริเริ่มของผู้นำกลุ่ม จากนั้นคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มจึงจะเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและร่วมทำ สำหรับปัจจัยที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ วิธีคิดและทักษะของผู้นำกลุ่ม จากการที่ผู้นำกลุ่มมีโอกาสได้ไปเรียนรู้ ทดลองจากภายนอกกลุ่ม หรือกลุ่มอื่นที่มาเรียนรู้ดูงานที่กลุ่ม การตัดสินใจของผู้นำที่จะทดลองทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การประชุมอย่างต่อเนื่องภายในกลุ่ม

2.4 ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้

จุดเริ่มของการเรียนรู้การทอผ้าจากตามลวดลายโบราณที่ได้รับสืบทอดต่อมาของกลุ่มชาติพันธุ์ จนเกิดเป็นกลุ่มอาชีพทอผ้าจากที่ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มาจากการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษไปสู่รุ่นลูกหลานโดยเฉพาะจากแม่ไปสู่ลูกสาว และเกิดการพัฒนาต่อด้วยการทำเป็นอาชีพในระดับครัวเรือน ต่อยอดขยายเป็นกลุ่มอาชีพขนาดเล็กในชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตามลำดับ สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่าการจัดการความรู้เรื่องการทอผ้าและการจก คือ รูปแบบการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ เป็นรูปแบบดั้งเดิมหรือรูปแบบหลักที่ใช้ในการเรียนรู้เรื่องการทอผ้าและการจก คือ รูปแบบครอบครัว จากแม่สู่ลูกสาว รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง เป็นเรียนรู้ทักษะ ลองผิดลองถูก และปรับปรุงดัดแปลงส่วนอื่นและรูปแบบเพื่อนสอนเพื่อน คือการสอน การฝึกฝนทักษะระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มอาชีพ ทั้งวิธีการทอผ้าและการจก ทั้งการสอนให้กับสมาชิกในกลุ่มอาชีพที่มีความรู้ความสามารถในการทอผ้าอยู่แล้ว ให้มีทักษะ และความชำนาญเพิ่มสูงขึ้น และอีกแบบหนึ่งเป็นการสอนงานให้กับสมาชิกใหม่ของกลุ่ม ทั้งที่มีประสบการณ์การทอและการจกมาแล้ว หรือเพิ่งเริ่มเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ ไม่มีขั้นตอนที่แน่นอน หรือเป็นแบบแผนตายตัว เพราะเป็นการเรียนรู้ในวิถีชีวิตการทำงานการประกอบอาชีพ ในครอบครัว หรือภายในกลุ่มอาชีพ ส่วนรูปแบบทางการ คือ รูปแบบที่จัดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการฝึกอบรมที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานในลักษณะของโครงการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการ มีหลักสูตร กำหนดการ และมีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติตามตารางการฝึกอบรม และจะมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากกลุ่มอาชีพ หรือบุคคลที่มีความสนใจเดียวกันในแต่ละครั้งเป็นจำนวนมาก และในอีกรูปแบบหนึ่งเป็นรูปแบบที่จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีคณะกรรมการโรงเรียน ครู และวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าและการจกผ้าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้จะมีแบบแผน ขั้นตอนในการดำเนินการ กล่าวคือ มีขั้นตอนของการวางแผน การจัดการเรียนรู้ การปฏิบัติการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด และมีการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งวิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์การทอผ้าและการจกของวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าและการจกผ้า โดยทั่วไปจะใช้วิธีการที่ง่าย ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อน มีลักษณะผสมกันระหว่างการบอก การบรรยาย การอธิบายให้จดจำและเข้าใจ รวมทั้งการนำตัวอย่างชิ้นงานจริงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอนมาให้ดู รวมทั้งการสาธิต ให้ผู้เรียนทดลองฝึกปฏิบัติตาม และอาจมีการมอบหมายให้ไปฝึกปฏิบัติจริงที่บ้าน และหรือที่กลุ่มอาชีพ ส่วนวิธีการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรที่เป็นนักวิชาการ จะมีความเข้มข้นมากกว่าของวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน จะใช้วิธีการบรรยาย และอธิบาย โดยมีการใช้อุปกรณ์ และสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีทัศน์สาธิต สื่อการสอนเคลื่อนไหว เป็นต้น สำหรับปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพการทอผ้าและการจกผ้าภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย การมีแรงจูงใจภายในของสมาชิกกลุ่มอาชีพ คือ มีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าและการจกผ้า มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่ตอบสนองความต้องการในการมีคุณภาพชีวิตของครอบครัวและชุมชน และการพัฒนาสมรรถนะส่วนบุคคล ส่วนปัจจัยที่เกิดจากแรงจูงใจภายนอกที่สำคัญ ๆ ได้แก่ การมีนโยบาย และกลไกแรงจูงใจของภาครัฐในการเร่งรัดพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจฐานราก ความเข้มแข็งหรือฐานะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ของครอบครัวและของชุมชน การมีแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และการเข้าถึงองค์ความรู้และการต่อยอด รวมทั้งการมีแหล่งทุนสนับสนุน และเครือข่ายแหล่งทุน

การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจากไทยยวน พบว่ามีลำดับขั้นตอนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการจัดการความรู้ คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานภายในกลุ่ม และการดำเนินงานร่วมกันในเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด รวมทั้งระหว่างเครือข่ายระดับภูมิภาค และต่างภูมิภาค ในเทคนิคของการประชุมระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การประชุมครั้งแรกไม่ควรเป็นการประชุมที่เป็นทางการมากนัก จากนั้นในการประชุมครั้งต่อไป อาจมีรูปแบบเป็นทางการมากขึ้น โดยในการประชุมแต่ละครั้งควรมีการพูดคุยอย่างมีเนื้อหาสาระและมีรายละเอียดปลีกย่อยในเชิงลึก รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา ในส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องสร้างความเข้าใจกับกลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของรัฐว่าเป็นเพียงผู้สนับสนุนในส่วนที่กลุ่มไม่สามารถดำเนินการได้เอง และต้องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความรู้และเทคโนโลยีซึ่งจะมีส่วนช่วย

ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งต้องระดมความคิดจากสมาชิกในกลุ่มให้ได้ว่าต้องการความรู้ใด มาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของกลุ่ม ที่สำคัญคือต้องกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการเรียนรู้เพิ่มเติม และกระตุ้นให้มีการพบปะพูดคุย รวมกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ จากนั้นเป็นขั้นการถ่ายทอดหรือส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ กระบวนการการถ่ายทอดเทคโนโลยีนี้อาจให้สมาชิกแลกเปลี่ยนกันเองจากแบบอย่าง que ประสบผลสำเร็จ หรือจัดฝึกอบรมโดยวิทยากรภายนอก ซึ่งภาครัฐจะมีบทบาทอย่างมาก ในการแสวงหาวิทยากร องค์ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม โดยจะต้องให้ข้อมูลเบื้องต้นประกอบการตัดสินใจแล้วให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะเลือกใช้วิธีใด

2.5 ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ปัจจุบันช่างทอผ้ายังคงการทอและการจกตามลวดลายโบราณดั้งเดิมอยู่ หากถนัดในลวดลายใดก็จะทอตามความถนัดของตนเอง ซึ่งพบว่า ยังคงเป็นลวดลายดั้งเดิมโบราณ ช่างทอผ้าจกเมื่อทอเสร็จมักจะเก็บไว้เป็นสมบัติของครอบครัว เก็บไว้ให้ลูกหลานได้ดู ซึ่งการทอในลักษณะนี้จะใช้เวลาการทอเป็นเดือน เนื่องจากลวดลายของผ้าจกมีความละเอียดมาก ต้องใช้ความประณีตในการทอของผ้าแต่ละผืน ช่างทอผ้าจกหลาย ๆ คน จึงหันไปทอผ้าจกแบบประยุกต์ กล่าวคือ การทอผ้าชิ้นหนึ่งผืน นั้นจะมีการจกแซมเพียงเล็กน้อย หรือการทอผ้าชิ้นตา ที่มีราคาถูกกว่าผ้าจก เพราะมีลวดลายที่สามารถทำได้ง่ายกว่าผ้าจกมาก ไม่ต้องใช้ความประณีตในการทอมากนัก รวมทั้งเพื่อความรวดเร็วในการทอ และสามารถนำไปจำหน่ายได้เร็วขึ้น แต่ผ้าชิ้นจกประเภทนี้จะมีราคาต่อผืนไม่สูงมากนัก ผู้บริโภคจะนิยมซื้อไปใช้สอยทั่วไป หากเป็นการใช้สอยในงานพิธี หรืองานสำคัญ จะนิยมใช้ผ้าชิ้นจก ลวดลายโบราณและการจกแบบทั้งผืน ซึ่งมีราคาสูง สำหรับการรับซื้อผ้าทอจกจากสมาชิกกลุ่มนั้น ทางผู้นำกลุ่มหรือผู้จัดการกลุ่มจะเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพผ้าทอจกของสมาชิกก่อนที่จะทำการรับซื้อตามราคาของคุณภาพของผ้า หากมีตำหนิราคาจะถูกลดทอนลงไป แต่ในกรณีที่มิมีตำหนิมาก ๆ หรือไม่ตรงตามความต้องการของผู้สั่งซื้อ ก็จะไม่รับซื้อ เนื่องจากจะต้องมีการรักษาคุณภาพ และมาตรฐานของผ้า ส่วนผ้าที่มีตำหนิไม่มากนัก บางส่วนก็จะนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า เป็นต้น สำหรับผ้าที่มีตำหนิมากนั้น ในส่วนนี้ทุกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมองเห็นว่า ควรนำไปสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอจก และช่วยสร้างรายได้ให้กับสมาชิก และทำให้ช่างทอไม่สูญเสียรายได้จากการขายสินค้าไม่ได้

“ส่วนมากช่างทอที่ทอเป็นอาชีพ จะไม่เน้นการทอผ้าตามลวดลายโบราณ เนื่องจากจะใช้ระยะเวลาในการทอนาน เพราะเป็นการทอที่ละเอียด และประณีต ช่างทอสมัยใหม่จึงนิยมทอผ้าแบบประยุกต์ เน้นการทอเพื่อการค้า เป็นการจกแซมเพียงเล็กน้อย แต่ส่วนตัวยังคง

ทอแบบลวดลายโบราณ ทั้งเพื่อเก็บไว้เอง และการทอตามคำสั่งซื้อที่ผู้สั่งต้องการการจากแบบลวดลายโบราณเพื่อนำไปสะสมและใช้ในงานพิธีสำคัญ” (อนงค์ รั้วแก้ว, 2561: สัมภาษณ์)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ส่วนใหญ่มีการประสานร่วมมือกับกลุ่มทอผ้าในตำบลอื่น เป็นความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มในเรื่องของการกำหนดราคาผ้า การหีบย้อม ตัวอย่างผ้าเพื่อจัดแสดงหรือออกงานแสดงสินค้า การจำหน่ายผ้าเพื่อนำไปจำหน่ายต่อระหว่างกลุ่ม การแลกเปลี่ยนกันหาประสบการณ์จากการทอผ้าจากจากแหล่งอื่น ๆ เช่น จังหวัดอุทัยธานี นครราชสีมา เพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในกลุ่มของตน และยังได้ต้อนรับกลุ่มทอผ้าจากที่อื่น ในการมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การส่งเสริมการประกอบอาชีพการทอผ้าขึ้นจนที่จะมุ่งสู่การเพิ่มผลผลิตทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณนั้น ควรต้องส่งเสริมด้านการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับการใช้งาน ความต้องการและรสนิยมของผู้บริโภคและตลาด นอกจากนี้บทบาทการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและพันธมิตรจากส่วนต่าง ๆ ดำเนินการในลักษณะของการบูรณาการทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภาคี และพันธมิตรทุกภาคส่วน โดยการมีส่วนร่วมวางแผนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการประสานความร่วมมือ รวมกลุ่มในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งการส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดอาชีพ การเข้าถึงแหล่งทุน เป็นต้น ซึ่งมีบางกลุ่มที่สมาชิกยังขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการประสานเครือข่าย แต่มีผู้นำกลุ่มที่สามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็ง และมีการแสวงหาความรู้และเครือข่าย รวมทั้งกลับมาถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้กับสมาชิกที่สนใจเพื่อร่วมกันนำพาให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจการได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การสร้างเครือข่ายมีประโยชน์หลายประการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ สมาชิกและกิจกรรมของเครือข่าย กล่าวคือ ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เครื่องมือ ฯลฯ ทำให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้ก้าวหน้า และรวดเร็ว ช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อน ทำให้สามารถเป็นที่แลกเปลี่ยนปรึกษาพูดคุยแนวทางการปฏิบัติที่ดี และปัญหาที่กลุ่มประสบ จะได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การสร้างเครือข่ายจะทำให้มีการติดต่อ และการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือด้วยความสมัครใจ และทำให้เชื่อมโยงคนที่มีรูปแบบแตกต่างกัน มีวิธีการทำงานและภูมิหลังต่างกันเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นนำไปสู่การทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงชุมชนและชุมชนด้วยกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เท่านั้น ยังรวมถึงการเชื่อมโยงหน่วยงานวิชาการเข้ากับชุมชน และเชื่อมโยงเครือข่ายทางวิชาการที่อยู่ในสาขาวิชาการต่างกันเข้ากันด้วยให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือที่ก่อให้เกิดประโยชน์และความสมบูรณ์ของการพัฒนาด้วย

ดังนั้นจึงสรุปเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย การพัฒนาผู้ผลิต การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก ภาวะผู้นำ ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้ และความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

เงื่อนไขหลัก	คำอธิบาย
1. การพัฒนาผู้ผลิต	การพัฒนาผู้ผลิต โดยพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ ได้รับความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางของการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์ สมาชิกกลุ่มมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้เกิดทักษะและความชำนาญในการผลิต เพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการสร้างเครือข่าย เพื่อเชื่อมโยงสินค้าระหว่างกัน รวมทั้งมีการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับผู้ผลิต และมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคีในด้าน ศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้
2. การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก	<p>1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) โดยผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP มีความละเอียด ประณีต สวยงาม มีอัตลักษณ์เฉพาะ และมีมูลค่า</p> <p>2. ด้านราคา (Price) มีราคาค่อนข้างสูง และหากเป็นลวดลายโบราณจะยิ่งมีราคาสูงมาก การกำหนดราคาของผ้าจกไม่มีราคามาตรฐานที่แน่นอน ผ้าแต่ละผืนจะมีการกำหนดราคาตามลักษณะของลวดลาย ความยากง่ายของลวดลาย ความประณีตของการทำลวดลาย ความมีชื่อเสียงของกลุ่มหรือผู้ทอ และความพึงพอใจตามที่ตกลงกันระหว่างช่างทอและผู้ซื้อ</p> <p>3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) โดยกลุ่มจะนำผ้าไปจำหน่ายเอง การออกร้านตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัด ตามจังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ และกรุงเทพมหานครทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนเป็นผู้จัดให้ การมีพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดใกล้เคียงมารับผ้าจากทางกลุ่มเอง ณ ที่ทำการกลุ่ม นอกจากนี้กลุ่มจะนำผ้าไปฝากขายที่ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชนซึ่งทางจังหวัด ได้มีการสนับสนุนให้ทุกกลุ่มได้มีโอกาสนำสินค้าของตนมาแสดงให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดได้เลือกชมและเลือกซื้อสินค้า OTOP ณ ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชน การได้รับการสนับสนุน</p>

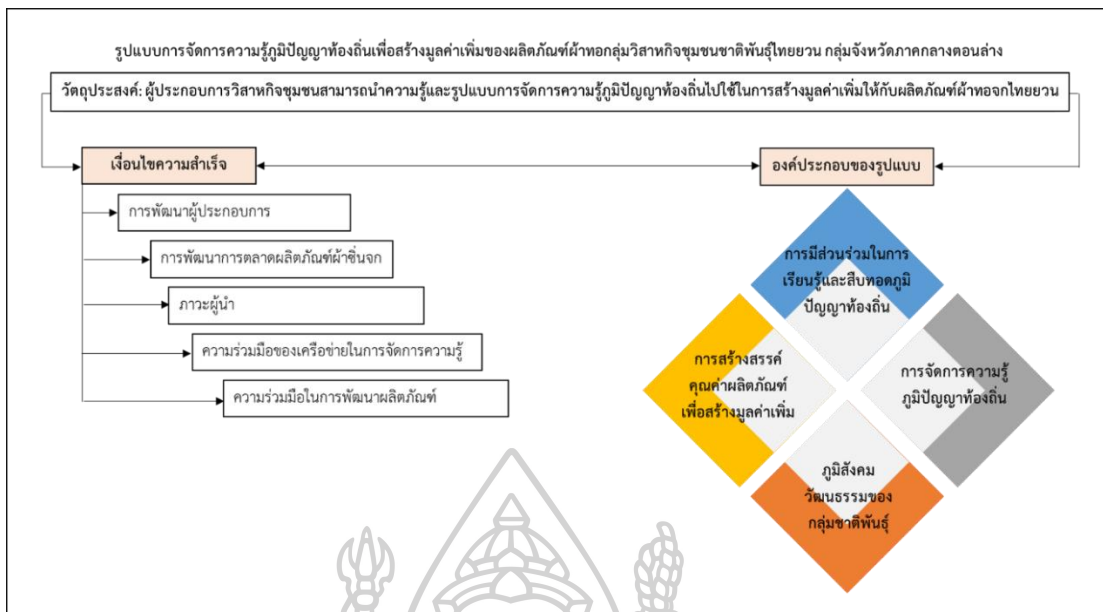
ตารางที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (ต่อ)

เงื่อนไขหลัก	คำอธิบาย
	<p>จากหน่วยงานราชการ ให้ตัดเย็บเพื่อเป็นเครื่องแบบของหน่วยงานราชการ และการที่มีนักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคได้ไปเยี่ยมชมกลุ่มและได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจากที่ทำการกลุ่ม</p> <p>4. ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) โดยมีการตลาดออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับการตลาดทางตรง เป็นการใช้ไลน์ส่วนตัวแชท ไปคุยกับลูกค้า และรูปแบบการตลาดเชิงกิจกรรม คือไปออกร้านจัดแสดงและจำหน่ายสินค้า</p>
3. ภาวะผู้นำ	<p>1. การมีผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถ มีความเป็นปราชญ์ชาวบ้าน และพร้อมให้การสนับสนุนแก่สมาชิก มีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ใช้กระบวนการกลุ่มที่ทุกคนมีส่วนร่วมและเคารพกฎกติกาที่ช่วยกันตั้งขึ้นมา การเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้นำ</p> <p>2. ปัจจัยภายในกลุ่ม ประกอบด้วย บทบาทของผู้นำกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้นำ จากการบริหารจัดการกลุ่ม กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม และในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจกไทยยวน เริ่มต้นจากความต้องการและการริเริ่มของผู้นำกลุ่ม จากนั้นคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มจึงจะเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำต่อไป</p> <p>3. ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย วิธีคิดและทักษะของผู้นำกลุ่ม จากการทำหน้าที่ผู้นำกลุ่มมีโอกาสได้ไปเรียนรู้ ทดลองจากภายนอกกลุ่ม หรือกลุ่มอื่นที่มาเรียนรู้ดูงานที่กลุ่ม การตัดสินใจของผู้นำที่จะทดลองทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การประชุมปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องภายในกลุ่ม</p>
4. ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้	<p>ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้ โดยมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานภายในกลุ่ม และการดำเนินงานร่วมกันในเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด รวมทั้งระหว่างเครือข่ายระดับภูมิภาค และต่างภูมิภาค</p>

ตารางที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (ต่อ)

เงื่อนไขหลัก	คำอธิบาย
	รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องสร้างความเข้าใจกับกลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของรัฐว่าเป็นเพียงผู้สนับสนุนในส่วนที่กลุ่มไม่สามารถดำเนินการได้เอง มีการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความรู้และเทคโนโลยีซึ่งจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกกลุ่ม การเสริมสร้างและกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการเรียนรู้เพิ่มเติม และกระตุ้นให้มีการพบปะพูดคุยรวมกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการถ่ายทอดหรือส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ
5. ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์	ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการบูรณาการทั้งภายในกลุ่มวิสาหกิจ และภายนอกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภาคี และพันธมิตรทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือ รวมกลุ่มในระดับที่สูงขึ้น มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยพัฒนาการทอผ้าให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน อีกทั้งสนับสนุนจัดหาแหล่งทำเลที่ดีเพื่อจัดตั้งร้านค้าของกลุ่ม และสนับสนุนจัดงานแสดงสินค้าผ้าไทยอย่างต่อเนื่องทุกปี

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีองค์ประกอบและเงื่อนไขตามกระบวนการจัดการความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ คือ การสร้างจากความรู้เดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และแสวงหาความรู้ใหม่จากภายนอกกลุ่ม เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ และนำความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม ในชุมชน และนำมาประยุกต์ใช้ความรู้กับกลุ่มและชุมชน และนำไปเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ได้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มและชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนาของที่ระลึกและของฝากบนฐานอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เหมาะกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

ภาพที่ 12 ร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบและรับรองรูปแบบโดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มาใช้ในการยกร่างรูปแบบฯ และนำไปใช้ในการสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของโครงสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็น สามารถนำเสนอผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ข้อ	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
		Mean	S.D.	การแปลผล
1.	องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น			
	1.1 การเรียนรู้จากการสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น	5.00	0.00	มากที่สุด
	1.2 การเรียนรู้จากการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น	5.00	0.00	มากที่สุด
2.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			
	2.1 การสร้างและแสวงหาความรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	2.2 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	2.3 การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.4 การทำให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	2.5 การบอกเล่าเรื่องราว (Story Telling) ความพิเศษ และความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า	4.80	0.45	มากที่สุด
3.	องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์			
	3.1 การมีวิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life) วัฒนธรรมชุมชน ที่ผูกโยงกับผ้าชิ้นจก สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.2 การมีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และมีความต่อเนื่องของการสืบทอด	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (ต่อ)

ข้อ	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
		Mean	S.D.	การแปลผล
4.	องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม			
	4.1 การเป็นแหล่งผลิตผ้าทอกที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ และเป็นสินค้า OTOP ระดับจังหวัด	5.00	0.00	มากที่สุด
	4.2 การสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่แสดงอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์	5.00	0.00	มากที่สุด
	4.3 การปรับเปลี่ยนกระบวนการเพื่อเพิ่มผลผลิต	4.60	0.55	มากที่สุด
	4.4 การมีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการทอของช่างทอและจกที่ละเอียด ประณีต	4.80	0.45	มากที่สุด
	4.5 การพัฒนาช่างทอให้มีทักษะและความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาตลาด และต่อยอดรูปแบบผลิตภัณฑ์	4.40	0.55	มาก
เงื่อนไขความสำเร็จ				
5.	การพัฒนาผู้ผลิต			
	5.1 การเรียนรู้ร่วมกัน การถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ในการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.2 การสร้างเครือข่ายการผลิต การจำหน่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.3 การร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไข ปัญหาแบบบูรณาการร่วมกันทั้งภายในกลุ่มและหน่วยงานสนับสนุน	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.4 การบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคี ในด้านการพัฒนาศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
6.	การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก			
	6.1 การผลิตผ้าขึ้นจกมีคุณภาพ รูปแบบ ลวดลายตรงตามความต้องการของผู้บริโภค	4.60	0.55	มากที่สุด
	6.2 การมีเครื่องหมายรับรองคุณภาพตัวผลิตภัณฑ์	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (ต่อ)

ข้อ	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
		Mean	S.D.	การแปลผล
	6.3 การกำหนดราคาตามลักษณะของลวดลาย ความยากง่ายของลวดลาย ความประณีตของการทำลวดลาย และความมีชื่อเสียงของกลุ่ม หรือผู้ทอ	5.00	0.00	มากที่สุด
	6.4 การจัดจำหน่ายหลายช่องทาง ทั้งการจำหน่ายเอง โดยตรง การออกร้านตามงานแสดงสินค้า การมีพ่อค้าคนกลางรับไปจำหน่ายให้ การนำไปฝากขายที่ศูนย์ OTOP ระดับจังหวัด	4.60	0.55	มากที่สุด
	6.5 การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ให้ตัดเย็บเพื่อเป็นเครื่องแบบของหน่วยงานราชการ	5.00	0.00	มากที่สุด
	6.6 การส่งเสริมการตลาดออนไลน์ผ่าน Facebook สื่อสังคมออนไลน์ การตลาดทางตรง และการตลาดเชิงกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
7.	ภาวะผู้นำ			
	7.1 การมีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับ	5.00	0.00	มากที่สุด
	7.2 การบริหารจัดการทุนและผลประโยชน์แก่สมาชิก	5.00	0.00	มากที่สุด
	7.3 การมีทักษะในการบริหารจัดการและจูงใจให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	5.00	0.00	มากที่สุด
	7.4 การเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้นำ	5.00	0.00	มากที่สุด
	7.5 การมีค่านิยมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา	5.00	0.00	มากที่สุด
	7.6 การตัดสินใจของผู้นำที่จะทดลองทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่	4.80	0.45	มากที่สุด
	7.7 การประชุมปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องภายในกลุ่ม	5.00	0.00	มากที่สุด
8.	ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้			
	8.1 การสนับสนุนการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน	4.60	0.55	มากที่สุด
	8.2 การเสริมสร้างความรู้และเทคโนโลยีซึ่งจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต	4.60	0.55	มากที่สุด

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (ต่อ)

ข้อ	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
		Mean	S.D.	การแปลผล
	8.3 การเสริมสร้าง และกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการเรียนรู้เพิ่มเติม	4.60	0.55	มากที่สุด
	8.4 การกระตุ้นให้มีการพบปะพูดคุยรวมกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ	4.60	0.55	มากที่สุด
	8.5 การสนับสนุนการถ่ายทอดหรือส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ	4.60	0.55	มากที่สุด
9.	ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์			
	9.1 การช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา ในการพัฒนาการทอผ้าจกให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน	5.00	0.00	มากที่สุด
	9.2 การสนับสนุนจัดหาแหล่งทำเลเพื่อจัดตั้งร้านค้าของกลุ่ม	5.00	0.00	มากที่สุด
	9.3 การสนับสนุนการจัดงานแสดงสินค้าผ้าทออย่างต่อเนื่องทุกปี	5.00	0.00	มากที่สุด
	9.4 การสนับสนุนด้านช่องทางการประชาสัมพันธ์กลุ่มและผลิตภัณฑ์	5.00	0.00	มากที่สุด
	9.5 การสนับสนุนด้านแหล่งทุน	5.00	0.00	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 พบว่า โครงสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ทั้ง 4 องค์ประกอบ และ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) น้อยกว่า 1.00 ในทุกองค์ประกอบและเงื่อนไข สามารถแปลผลได้ว่า โครงสร้างรูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้ปรับคำอธิบายของแต่ละองค์ประกอบให้มีความชัดเจนมากขึ้น แสดงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเก็บข้อมูลในชุมชนให้ชัดเจน และผู้วิจัยได้นำผลการประเมินเพื่อรับรองโครงสร้างรูปแบบ และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาตรวจสอบ ปรับปรุงและแก้ไขโครงสร้าง

ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้ในขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างต่อไป

ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 การเลือกพื้นที่เป้าหมายการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ในจังหวัดราชบุรี โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน คือ วิสาหกิจชุมชนชนนัยพรผ้าจาก หมู่ 4 ตำบลดอนตะโก อำเภอเมืองราชบุรี เนื่องจากเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีความพร้อมด้านบุคลากร มีความเต็มใจให้ความร่วมมือ และมีความสามารถในการแปรรูปผ้าจากเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่น

ส่วนที่ 2 การดำเนินการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และได้แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ดังนั้นเพื่อยืนยันถึงการใช้อย่างได้จริงของรูปแบบ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายการทดลอง และทดลองออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกัน โดยใช้คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น ซึ่งการจัดทำคู่มือฯ ผู้วิจัยนำองค์ประกอบ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มาสร้างร่างคู่มือ ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล เป้าหมายของคู่มือ วัตถุประสงค์ ทฤษฎี และแนวคิดพื้นฐาน หลักการ การดำเนินการพัฒนาตามองค์ประกอบ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ บทบาทของผู้พัฒนา ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยมีการดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ชั้นเตรียมดำเนินการ

ก่อนที่จะพัฒนากิจกรรม ผู้วิจัยได้มีการประชุมร่วมกับประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม เพื่อนำเสนอรูปแบบ และกิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจ แรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ช่างทอสนใจและมองเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมในกิจกรรม จากการประชุมสรุปได้ว่า ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเห็นชอบและมีความยินดีที่จะเข้าร่วม ในการดำเนินการตามรูปแบบ และกิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากที่ทางผู้วิจัยเสนอ เนื่องจากจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนากลุ่มและการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะช่วยให้กลุ่ม มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่จะนำไปเข้าร่วมออกจำหน่ายสินค้าในงานต่าง ๆ ร่วมกับการจำหน่ายเพียงเฉพาะผ้าชิ้นจกเท่านั้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“หน่วยงานภาครัฐที่มาชวนให้ไปออกร้านจำหน่ายสินค้า เคยแนะนำให้ กลุ่มทำสินค้าชิ้นเล็กชิ้นน้อยจากเศษผ้าจก หรือผ้าจกที่ไม่ได้มาตรฐาน แล้วนำไปขายในงานต่าง ๆ ด้วย จะได้มีสินค้าที่ราคาไม่แพงจนเกินไป เข้าถึงลูกค้าได้หลายกลุ่ม เพราะผ้าทอจกมีราคาสูง เข้าถึง กลุ่มลูกค้าเฉพาะกลุ่ม และกลุ่มมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้ามาช่วยส่งเสริมการพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากผ้าจก แต่เป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีต้นทุนการผลิตสูง และต้องนำไปจำหน่ายในราคาสูง ไม่แตกต่างนักกับราคาจำหน่ายผ้าผืน จึงทำให้การตอบรับของผู้เข้าชมงานไม่มากนัก” (ประธานกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนชนชนยพรผ้าจก, 2562: สัมภาษณ์)

2.2 ชั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

2.2.1 การทบทวนความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจก ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรม มีฐานความรู้ก่อนที่จะดำเนินการฝึกคิดและ ฝึกปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนล่าง ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

พบว่า สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมในกิจกรรมให้ความสำคัญและเล็งเห็นคุณค่าของผ้าทอจก สมาชิกกลุ่ม แต่ละคนมีความสามารถในการกระบวนการทอผ้าตั้งแต่การปั่นฝ้าย การกวักด้าย การสืบด้ายขึ้นกี่ทอผ้า การทอลวดลายต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม การจกลวดลายโบราณที่ได้สืบทอดต่อกันมา นอกจากนี้

ยังมีองค์ความรู้ ที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากการฝึกอบรมและฝึกเรียนรู้เองได้แก่ การฝึกการจกผ้าโดยการแกะลายจากผ้าลงในกระดาษกราฟแล้วฝึกทอจกตามลวดลายที่แกะมา นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังมีความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนากลุ่ม มีความอดทน มีการปรับตัว มีองค์ความรู้ ด้านกระบวนการทอผ้า เทคนิคการทอลวดลายต่าง ๆ ทั้งลวดลายโบราณดั้งเดิมและมีทักษะสามารถสร้างลวดลายใหม่ได้ โดยการผสมผสานจัดวางแบบลวดลายโบราณ ลวดลายหลัก และลวดลายประกอบในรูปแบบต่างกัน นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังมีความสามัคคีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจ และประธานกลุ่ม ได้รับเลือกให้เข้าร่วมการอบรมการเป็นครูชุมชน ซึ่งจัดขึ้นโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา ผ้าซิ่นจกให้คงอยู่กับชุมชนสืบต่อไป รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มมีการเรียนรู้จากการสืบค้นและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นของกระบวนการทอผ้า นอกจากนี้ยังมีการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถใช้เป็นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

ภาพที่ 13 การประชุมเชิงปฏิบัติการการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบ
ที่มา: ผู้วิจัย

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมในกิจกรรมส่วนใหญ่มีพื้นฐานในการทอผ้าอยู่เป็นทุนเดิม นำมาประยุกต์กับความรู้อันได้รับการส่งเสริม ทำให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้ด้านกระบวนการกลุ่ม การทำงานร่วมกับหน่วยงานในการนำความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนมาต่อยอดพัฒนาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่มในปัจจุบัน ภายใต้แนวคิดการเป็นชุมชนแห่งการพึ่งตนเอง นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการจัดไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น และนำความรู้ดังกล่าวกลับมาปรึกษาหารือกับสมาชิกในกลุ่มและเครือข่าย รวมไปถึงผู้นำได้มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การลองผิดลองถูก เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มยังเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้า เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ เช่น การฝึกปฏิบัติการทำผ้า การศึกษาภาคสนามประกอบ การเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดทำรายงานกระบวนการทอผ้าสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มมีปราชญ์ชุมชนและช่างฝีมือที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้กับเด็กและเยาวชน ทั้งในรูปแบบการเป็นวิทยากรท้องถิ่น ครัวชุมชน ที่เน้นการฝึกหัดปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะติดตัว รวมทั้งการประยุกต์ใช้ความรู้คือการเป็นแหล่งเรียนรู้ การเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมกลุ่มที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม ที่สามารถใช้เป็นฐานของการสร้างการเรียนรู้ และความรู้ จากความเป็นมาของภูมิปัญญา เอกลักษณ์ของภูมิปัญญา ขั้นตอนการผลิตเคล็ดลับที่สำคัญ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่องค์ความรู้ และการพัฒนาอาชีพ เพื่อการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมในกิจกรรมมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และมีทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งมีวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับผ้าชิ้นจกคือเมื่อมีพิธีกรรมต่าง ๆ คนไทยยวนต้องใส่ชุดผ้าชิ้นจกเข้าร่วมพิธี ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ที่สามารถเป็นฐานของการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมในกิจกรรมเคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มความโดดเด่นสอดคล้องตามความต้องการของผู้บริโภค ตามที่ได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยี และการถ่ายโอนความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการได้รับการพัฒนาทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งเสริม และมีแนวความคิดในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเพิ่มผลผลิตทั้งผ้าฝืน และผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่สามารถใช้เป็นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน รวมทั้งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้

จากผลการทบทวนความรู้ในกิจกรรมสามารถสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มมีความพร้อมและมีศักยภาพในการถ่ายโอนความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอจกของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน และข้อตกลงของกลุ่ม ไม่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ไม่สามารถจำหน่ายตามราคากลางของกลุ่มได้ ให้เป็นผลิตภัณฑ์มีประโยชน์หลายด้าน สวยงาม หรือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางจิตใจ

2.2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และฝึกปฏิบัติระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำบันไดการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอจก ผลการระดมความคิดเห็นนำเสนอได้ ดังนี้

บันไดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการระดมความคิดเห็นเพื่อการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ โดยให้ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะ ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอจก พบว่า ผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มคือ ผ้าจกที่จำหน่ายเป็นผ้าผืน ทั้งลวดลายโบราณและลวดลายประยุกต์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอแต่ละคน รวมทั้ง เทคนิคการให้สีของลวดลาย ราคาจำหน่ายขึ้นอยู่กับลวดลาย และความประณีตของการทอและการจก ดังคำกล่าวว่

“ผ้าที่ทอขายส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นผ้าผืน สำหรับขนาดความยาวของผ้า ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ใช้ทอ ลวดลายที่ทอมีทั้งลวดลายโบราณและลวดลายประยุกต์ คุณภาพของผ้า ทอมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความประณีตของช่างทอ และเทคนิคการให้สีของช่างทอแต่ละคน” (รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนนัยพรผ้าจกฝ่ายผลิต, 2562)

ปัจจุบันมีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นเพียงเล็กน้อย เช่น ปลอกหมอน ย่าม กระเป๋าถือสตรี ซึ่งได้รับการถ่ายทอดการพัฒนาในรูปแบบจากการส่งเสริมของหน่วยงานด้านการพัฒนา และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ ดังคำกล่าวว่

“มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ปลอกหมอน ย่าม กระเป๋าถือสตรี การนำมาตกแต่งเสื้อสำเร็จรูป โดยในการออกแบบจะใช้ความคิดสร้างสรรค์ของสมาชิกกลุ่ม หรือ ดูตัวอย่างมาจากผลิตภัณฑ์ที่พบเห็นทั่วไป นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมจากสถาบันการศึกษา หลายแห่ง” (บรรจง แก้วสว่าง, 2562)

สำหรับการพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า เป็นรูปแบบของถุงพลาสติก และถุงกระดาษ ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาที่เกี่ยวข้อง บางรูปแบบไม่เหมาะสมกับ ตัวผลิตภัณฑ์ จึงทำให้ไม่ได้ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ตามศักยภาพของบรรจุภัณฑ์ ดังคำกล่าวว่

“ส่วนของบรรจุภัณฑ์และตราสินค้านั้นทางกลุ่มยังไม่มีกรบรรจุหีบห่อ ที่เหมาะสมและมีลักษณะเฉพาะตัวเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม จะใช้เพียงแค่ถุงพลาสติก และถุงกระดาษ ทั่วไปในการใส่สินค้าเมื่อลูกค้าเข้ามาซื้อสินค้า” (รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนนัยพรผ้าจก, 2562)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ในแต่ละครั้ง เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ควรต้องมีการจัดเตรียมวัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ มีการคำนวณต้นทุน การถอดแบบ และการกำหนดรายละเอียดของเทคโนโลยีที่ใช้ รวมถึงทักษะพื้นฐานในการผลิต จนถึงขั้นตอนของการออกแบบต้นแบบ การจัดทำต้นแบบประกอบชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“การพัฒนาผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปพร้อมจัดจำหน่ายกลุ่มจะมีการประชุมเพื่อจัดเตรียมวัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ ที่ใช้ การคำนวณต้นทุน การถอดแบบวัสดุที่ต้องใช้ รายละเอียดของเทคโนโลยีที่ใช้ รวมถึงทักษะพื้นฐานในการผลิต จนถึงขั้นตอนของการออกแบบต้นแบบ การจัดทำต้นแบบประกอบชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์” (ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนนัยพรผ้าจก, 2562)

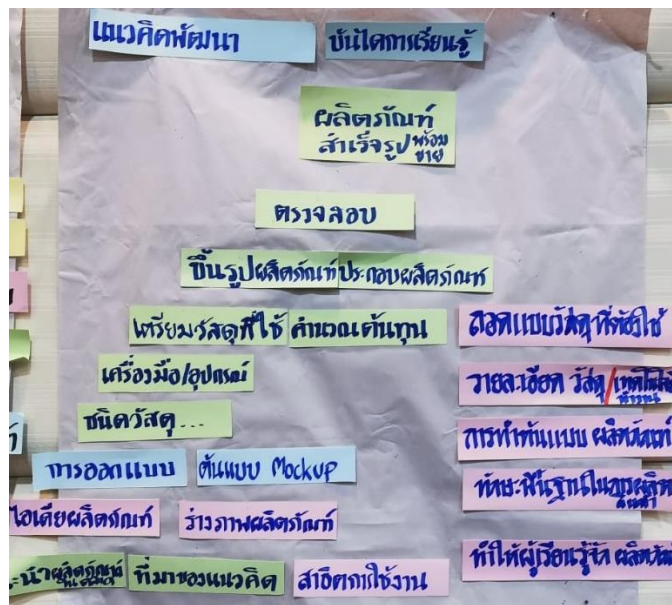
ทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของช่างทอ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาต่อยอดตัวผลิตภัณฑ์ หรือการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ดังคำกล่าวที่ว่า

“ทักษะการผลิตของสมาชิกกลุ่มมีความสำคัญอย่างมาก เพราะตัวผลิตภัณฑ์ใหม่ สมาชิกกลุ่มยังไม่มี ความชำนาญหรือเข้าใจในวิธี ขั้นตอนการผลิตมากนัก อาจจะต้องเป็นวิธีการทำที่อาศัยทักษะเด่นของสมาชิกแต่ละคนมาผสมผสาน ทั้งการส่งเสริมและการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะทำให้ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมือนแบบ และมีคุณภาพที่สามารถนำไปสู่การตลาดต่อไปได้” (รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนนัยพรผ้าจกฝ่ายผลิต, 2562)

นอกจากนั้นยังต้องมีการนำเสนอเรื่องราว แนวคิดความเป็นมาของตัวผลิตภัณฑ์ เพื่อช่วยสร้างความน่าสนใจ และเป็นการบอกเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการแนะนำวิธีการใช้งาน เพื่อให้ครบถ้วนทั้งหน้าที่และประโยชน์ใช้สอย ดังคำกล่าวที่ว่า

“เมื่อเราออกแบบและจัดทำตัวต้นแบบเรียบร้อยแล้วนั้น ควรมีการนำเสนอที่มาของแนวความคิดในการทำตัวผลิตภัณฑ์ แนะนำตัวของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งสาธิตการใช้งาน เพื่อให้ผู้ซื้อรู้จักในตัวผลิตภัณฑ์มากขึ้น รู้ถึงหน้าที่และประโยชน์ใช้สอยของตัวผลิตภัณฑ์” (สมพิศ นาคแก้วนิล, 2562)

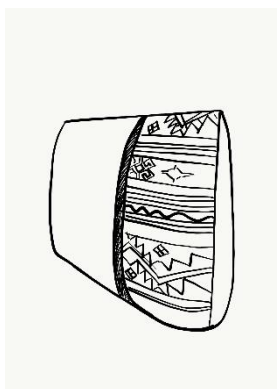
ภาพที่ 14 บันไดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอจาก
ที่มา: ผู้วิจัย

จากการระดมความคิดและการสนทนากลุ่มย่อย (Discussion) ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ หมวกของที่ระลึก คือ พวงกุญแจ หมวกของใช้ คือ กระเป๋าผ้า และกระเป๋าใส่เหรียญ ตามที่ประธานกลุ่มฯ ได้แสดงความคิดเห็นในการประชุมว่า

“กลุ่มมีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์พวกของที่ระลึก กระเป๋าผ้า หรือกระเป๋าใส่เหรียญอันเล็ก ๆ ที่มีต้นทุนไม่สูงและสามารถนำไปกำหนดราคาขายที่ไม่สูงจนเกินไป จึงเป็นโอกาสที่ดีที่งานวิจัยนี้จะเข้ามาช่วยพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับกลุ่ม” (ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชัยพรผ้าจก, 2562)

ดังนั้นผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรม มีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงานการออกแบบและพัฒนาตัวต้นแบบของผลิตภัณฑ์ และร่วมกันวิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสรุปผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการประเมินผลของกิจกรรมที่ช่วยสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น แสดงดังภาพที่ 14

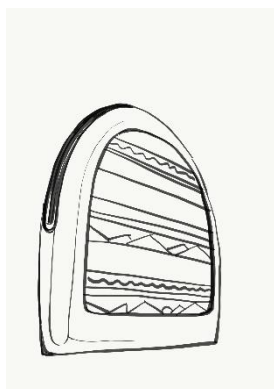
กระเป๋าคู่ผ้า

กระเป๋าคู่ผ้า

กระเป๋าคู่ใส่เหรียญ

กระเป๋าคู่ใส่เหรียญ

พวงกุญแจ

พวงกุญแจ

ภาพที่ 15 แบบร่างด้วยมือ และแบบ 2 มิติของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น
ที่มา : โดยผู้วิจัย

เมื่อกลุ่มเห็นชอบกับแบบร่างด้วยมือและแบบ 2 มิติของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้นแล้ว จึงนำไปสู่ขั้นตอนของการจัดทำสรุปความคิดการออกแบบ (Design Brief) ของผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 รูปแบบ ต่อจากนั้นกลุ่มได้นำไปผลิตเป็นต้นแบบของผลิตภัณฑ์ของทั้ง 3 รูปแบบ เพื่อนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ ไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น สามารถนำเสนอผลการประเมินแสดงดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น

รายการประเมิน	กระเป๋าค่า			กระเป๋าสีเหรียญ			พวงกุญแจ		
	Mean	S.D.	การ แปลผล	Mean	S.D.	การ แปลผล	Mean	S.D.	การ แปลผล
1. ด้านประโยชน์ ใช้สอย	4.63	0.50	มากที่สุด	4.69	0.48	มากที่สุด	4.75	0.44	มากที่สุด
1.1 ผลิตภัณฑ์มีความ สะดวกในการใช้ งาน และพกพา	4.60	0.55	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 การออกแบบมี ความสัมพันธ์กับ การใช้สอยหลัก ของผลิตภัณฑ์	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 ผลิตภัณฑ์มี ความสัมพันธ์กับ ขนาดสัดส่วนผู้ใช้	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
1.4 ตัวผลิตภัณฑ์ สะดวกต่อการทำ ความสะอาด และซ่อมแซม	4.40	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มากที่สุด
2. ด้านความงาม	4.81	0.40	มากที่สุด	4.88	0.34	มากที่สุด	4.85	0.37	มากที่สุด
2.1 รูปทรงมีความ สวยงามและ แข็งแรง	4.40	0.55	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 ผลิตภัณฑ์มีสีสัน สวยงาม มี เอกลักษณ์ และ แสดงอัตลักษณ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 อุปกรณ์ตกแต่ง กลมกลืน เหมาะสม และ สวยงาม	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น
(ต่อ)

รายการประเมิน	กระเป๋าค่า			กระเป๋าสีเหลือง			พวงกุญแจ		
	Mean	S.D.	การ แปลผล	Mean	S.D.	การ แปลผล	Mean	S.D.	การ แปลผล
2.4 ผลิตภัณฑ์มีความ เหมาะสมที่จะ เป็นของฝากหรือ ของที่ระลึก	4.60	0.55	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด

จากตารางที่ 8 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าค่า กระเป๋าสีเหลือง และพวงกุญแจ ที่ร่วมกันออกแบบขึ้นด้านประโยชน์ใช้สอย และด้านความงาม ในระดับมากที่สุดของผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 รูปแบบ โดยผลิตภัณฑ์กระเป๋าค่าด้านประโยชน์ใช้สอยจัดอยู่ใน ระดับมากที่สุด (Mean = 4.63, S.D. = 0.50) และด้านความงามในระดับมากที่สุด (Mean = 4.81, S.D. = 0.40) ผลิตภัณฑ์กระเป๋าสีเหลืองด้านประโยชน์ใช้สอยจัดอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.69, S.D. = 0.48) และด้านความงามในระดับมากที่สุด (Mean = 4.88, S.D. = 0.34) และผลิตภัณฑ์ พวงกุญแจด้านประโยชน์ใช้สอยจัดอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.75, S.D. = 0.44) และด้าน ความงามในระดับมากที่สุด (Mean = 4.85, S.D. = 0.37)

จากนั้นนำผลการประเมินไปนำเสนอในที่ประชุมกลุ่ม เพื่อรับทราบผลการพิจารณา ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ดังกล่าว ที่จะนำไปสู่ขั้นตอนของการคำนวณต้นทุนและการกำหนดราคาขาย เพื่อทดลองตลาดของผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ดังนี้

สมาชิกกลุ่มมีมติร่วมกันในการใช้ผ้าชิ้นชีวมมาใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผ้าชิ้นชีวมมีลักษณะเป็นผ้าทอที่มีสีขาวและแดงเย็บติดกัน กลางตัวชิ้นจะเป็นสีเขียวเหลือบดำ เกิดขึ้นจากการทอด้วยเส้นด้ายพุ่งสีเขียวสลับดำ เชิงชิ้นจะเป็นผ้าทอพื้นสีดำ โดยจะมีแถบผ้าสีแดง ทอตามขวางคั่นอยู่ระหว่างเชิงชิ้นกับตัวชิ้น และตรงส่วนบนและล่างของเชิงชิ้น ซึ่งจะมีการจก ลวดลายตามการสร้างสรรค์ของช่างทอ ซึ่งสามารถแยกส่วนต่าง ๆ ไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ หลากหลายลวดลาย โดยเป็นผ้าชิ้นชีวมขนาดความกว้าง 87 เซนติเมตร และความยาว 112 เซนติเมตร ราคาต้นทุนประมาณ 1,500 บาท หากเป็นผ้าผืนที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน และตามข้อตกลง ของกลุ่ม จะสามารถนำไปจำหน่ายได้ในราคาประมาณ 2,000 บาท รายละเอียดการคำนวณราคา ต้นทุนผ้าชิ้นชีวม แสดงดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงการคำนวณต้นทุนผ้าชิ้นชีว

ต้นทุนวัตถุดิบ					(หน่วย: บาทต่อผืน)	
เส้นไหม	เส้นฝ้าย	อุปกรณ์อื่น	ค่าแรงงานทางตรง	ค่าใช้จ่ายในการผลิต	รวมต้นทุน	ราคาขาย
600	400	100	300	100	1,500	2,000

หมายเหตุ: ผ้าชิ้นชีวขนาด ความกว้าง 87 เซนติเมตร และความยาว 112 เซนติเมตร

จากต้นทุนดังกล่าวนำมาสู่การคำนวณต้นทุนของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น ทั้ง 3 รูปแบบ โดยเป็นกระเป๋าผ้า ขนาด 25 x 16 เซนติเมตร กระเป๋าใส่เหรียญ ขนาด 9.5 x 9.5 เซนติเมตร และพวงกุญแจ ขนาด 6 x 10.5 เซนติเมตร รายละเอียดคำนวณราคาต้นทุนของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น แสดงดังตารางที่ 10 และนำไปสู่การกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้นทั้ง 3 รูปแบบ แสดงดังตารางที่ 11 ที่จะใช้ในการทดลองตลาดและการประเมินผลสำเร็จของกิจกรรมต่อไป

ตารางที่ 10 แสดงการคำนวณต้นทุนของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น

							(หน่วย: บาท)	
รูปแบบผลิตภัณฑ์	ขนาด (กว้าง x ยาว) (หน่วย: เซนติเมตร)	จำนวนงานที่ผลิตได้ (อันต่อผืน)	ต้นทุนผ้า (บาทต่อชิ้น)	อุปกรณ์ ตกแต่ง	ค่าแรงงานทางตรง	ค่าใช้จ่ายการผลิต	รวมต้นทุน	
กระเป๋าผ้า	25 x 16	14	107	15	21	10	153	
กระเป๋าใส่เหรียญ	9.5 x 9.5	50	30	10	10	10	60	
พวงกุญแจ	6 x 10.5	80	19	10	10	10	49	

ตารางที่ 11 แสดงการคำนวณต้นทุน และราคาขายของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น

รูปแบบผลิตภัณฑ์	ขนาด (กว้าง x ยาว)	(หน่วย: บาทต่อชิ้น)		
		รวมต้นทุน	ราคาขาย	กำไรขั้นต้น
กระเป๋าผ้า	25 x 16 เซนติเมตร	153	189	36
กระเป๋าใส่เหรียญ	9.5 x 9.5 เซนติเมตร	60	100	40
พวงกุญแจ	6 x 10.5 เซนติเมตร	49	89	40

2.3 ขั้นตอนประเมินผลสำเร็จของกิจกรรม

เป็นการประเมินผลในด้านความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าจกไทยยวน ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนล่าง ทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านงานแสดงสินค้า และผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต ผลการดำเนินการ สรุปได้ว่า กลุ่มได้มีการนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น ไปจัดแสดง ในการเข้าร่วมออกร้านจำหน่ายสินค้าในงาน OTOP City 2019 ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 15 - 23 ธันวาคม 2562 ณ อิมแพค เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จัดโดย กรมการพัฒนา ชุมชน กระทรวงมหาดไทย นอกจากนี้ยังได้นำไปนำเสนอที่หน้าร้านจำหน่ายภายในภาควิถีชุมชนคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี และตำบลลาดไ้-ยวน วัฒนาหนอง ตำบล ดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น จำนวน 400 คน สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ค่าร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	98	24.50
1.2 หญิง	302	75.50
2. ช่วงอายุ		
2.1 อายุต่ำกว่า/หรือเท่ากับ 20 ปี	14	3.50
2.2 อายุระหว่าง 21 - 30 ปี	68	17.00
2.3 อายุระหว่าง 31 - 40 ปี	109	27.25
2.4 อายุระหว่าง 41 - 50 ปี	54	13.50
2.5 อายุระหว่าง 51 - 60 ปี	115	28.75
2.6 อายุ 61 ปีขึ้นไป	40	10.00
3. การประกอบอาชีพ		
3.1 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	65	16.25
3.2 พนักงานบริษัท	48	12.00
3.3 ธุรกิจส่วนตัว	91	22.75

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

(n=400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ค่าร้อยละ
3.4 เกษตรกร	50	12.50
3.5 นักเรียน/นักศึกษา	22	5.50
3.6 แม่บ้าน/พ่อบ้าน	124	31.00

จากตารางที่ 12 พบว่า ตัวอย่างผู้บริโภครวมทั้งหมด 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 302 คน และเป็นเพศชาย จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 75.50 และ 24.50 ตามลำดับ โดยมีช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี มากที่สุด จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 28.75 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 27.25 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 อยู่ในช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 และอยู่ในช่วงอายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี น้อยที่สุด จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.50 สำหรับการประกอบอาชีพ พบว่าส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านหรือพ่อบ้าน จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 รองลงมาประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.75 เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 เกษตรกร จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 นอกจากนี้เป็นพนักงานบริษัท จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 และเป็นนักเรียนหรือนักศึกษาน้อยที่สุด จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50

ตารางที่ 13 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้น

(n=400)

รูปแบบผลิตภัณฑ์	ความพึงพอใจ						Mean	S.D.	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด				
กระเป๋าคาด	273	120	7	0	0	4.67	0.51	มากที่สุด	
	(68.25)	(30.00)	(1.75)	(0.00)	(0.00)				
กระเป๋าใส่เหรียญ	261	132	7	0	0	4.64	0.52	มากที่สุด	
	(65.25)	(33.00)	(1.75)	(0.00)	(0.00)				
พวงกุญแจ	266	122	12	0	0	4.64	0.54	มากที่สุด	
	(66.50)	(30.50)	(3.00)	(0.00)	(0.00)				

จากตารางที่ 13 พบว่า ตัวอย่างผู้บริโภคทั้งหมดมีระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้นทั้ง 3 รูปแบบในระดับมากที่สุด โดยกระเป๋าผ้า มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากที่สุด (Mean = 4.67, S.D.=0.51) รองลงมาเป็นกระเป๋าใส่เหรียญ และพวงกุญแจ มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจเท่ากัน (Mean = 4.64, S.D. = 0.52 และ Mean = 4.64, S.D. = 0.54 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้นทั้ง 3 รูปแบบ สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้น

รายการประเมิน	กระเป๋าผ้า			กระเป๋าใส่เหรียญ			พวงกุญแจ		
	Mean	S.D.	การแปลผล	Mean	S.D.	การแปลผล	Mean	S.D.	การแปลผล
1. ผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีและเอกลักษณ์ แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์	4.52	0.76	มากที่สุด	4.50	0.77	มากที่สุด	4.54	0.74	มากที่สุด
2. ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่มีความแปลกใหม่จากผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันในตลาด	3.97	0.97	มาก	3.85	0.91	มาก	3.81	0.98	มาก
3. วัสดุที่ใช้ประกอบตัวผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม	4.21	0.80	มาก	4.03	0.80	มาก	4.06	0.81	มาก
4. ผลิตภัณฑ์มีขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน	4.47	0.63	มาก	4.49	0.61	มาก	4.46	0.66	มาก
5. การกำหนดราคาขายมีความเหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์	4.70	0.46	มากที่สุด	4.71	0.46	มากที่สุด	4.71	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 14 ตัวอย่างผู้บริโภคมีความคิดเห็นต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าผ้าในระดับมากที่สุดในการกำหนดราคาขายมีความเหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ (Mean = 4.70, S.D. = 0.46) รองลงมาเป็นประเด็นผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีและเอกลักษณ์ แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (Mean = 4.52, S.D. = 0.76) สำหรับระดับความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน (Mean = 4.47, S.D. = 0.63) วัสดุที่ใช้ประกอบตัวผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม (Mean = 4.21, S.D. = 0.80) และประเด็นผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่มีความแปลกใหม่จากผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันในตลาด (Mean = 3.97, S.D. = 0.97)

ความคิดเห็นต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าใส่เหรียญในระดับมากที่สุดในการกำหนดราคาขายมีความเหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ (Mean = 4.71, S.D. = 0.46) รองลงมาเป็นประเด็นผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีและเอกลักษณ์ แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (Mean = 4.50, S.D. = 0.77) สำหรับระดับความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน (Mean = 4.49, S.D. = 0.61) วัสดุที่ใช้ประกอบตัวผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม (Mean = 4.03, S.D. = 0.80) และประเด็นผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่มีความแปลกใหม่จากผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันในตลาด (Mean = 3.85, S.D. = 0.91)

ความคิดเห็นต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ประเภทพวงกุญแจในระดับมากที่สุดในการกำหนดราคาขายมีความเหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ (Mean = 4.71, S.D. = 0.46) รองลงมาเป็นประเด็นผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีและเอกลักษณ์ แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (Mean = 4.50, S.D. = 0.77) สำหรับระดับความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน (Mean = 4.49, S.D. = 0.61) วัสดุที่ใช้ประกอบตัวผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม (Mean = 4.03, S.D. = 0.80) และประเด็นผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่มีความแปลกใหม่จากผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันในตลาด (Mean = 3.85, S.D. = 0.91)

ตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

เพื่อเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงรูปแบบ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดการประชุมเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน ผู้เข้าร่วมการประชุม ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และ

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนั้ยพรผ้าจก รวมทั้งสิ้น 20 คน สามารถนำเสนอผลการดำเนินการใน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อวิพากษ์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน และส่วนที่ 2 เป็นการเสนอแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ส่วนที่ 1 ข้อวิพากษ์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คงอัตลักษณ์และสนองประโยชน์ความต้องการของผู้บริโภค เป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีกระบวนการผลิตตามวิถีของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของชุมชนที่สร้างสรรค์และสะสม แสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นชุมชน สังคม และธรรมชาติภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน ตามกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอด สร้างสรรค์ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น

“สมาชิกแต่ละคนมีความสามารถในการกระบวนการทอผ้าตั้งแต่การปั่นฝ้าย การทอผ้า การสืบทอดขั้นที่ทอผ้า การทอหลอดลายที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม การจกหลอดลายโบราณที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังมีความรู้ ที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากการฝึกอบรมและเรียนรู้เอง โดยการแกะลายจากผ้าลงในกระดาษกราฟแล้วฝึกทอจกตามหลอดลายที่แกะมา เรียกว่า โฉนดซึ่งช่างทอแต่ละคนจะมีโฉนดเป็นของตนเอง สืบทอดมาตั้งแต่ช่างทอเริ่มฝึกหัดการจก” (ประธานกลุ่มวิสาหกิจขนั้ยพรผ้าจก, 2563)

กระบวนการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน เช่น การถ่ายทอดสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง

“การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หากได้เยาวชนและคนรุ่นใหม่มาร่วมสืบสาน จะสามารถต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบอื่นได้อีกมาก ไม่เพียงแต่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อเสริมสร้างรายได้เท่านั้น” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2563)

ควรมีการปลูกจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในชุมชนที่จะสามารถใช้เป็นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

“กระบวนการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการสำคัญที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะสามารถนำไปเป็นพื้นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่แตกต่างจากคู่แข่งในตลาดโดยยังคงอัตลักษณ์ภูมิปัญญา” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2563)

การถ่ายทอดทักษะภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์สู่สมาชิกกลุ่ม หรือเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ภายในและความรู้ที่ได้จากการศึกษา อบรม สัมมนาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุน เช่น การเป็นวิทยากรท้องถิ่น หรือการเป็นครูชุมชน รวมทั้งการสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน รวมทั้งการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ดังข้อเสนอแนะที่ว่า

“การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่เมือง โดยการนำเอาองค์ความรู้มาเผยแพร่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนด้านผ้า ลิงทอ แพชั่น หรือศิลปะ และการออกแบบ โดยชุมชนสามารถทำความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อการทำงานร่วมกัน เช่นการกำหนดโจทย์เพื่อการศึกษาและวิจัยพัฒนาต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์” (นักวิชาการด้านการออกแบบแฟชั่นผ้าและเครื่องแต่งกาย, 2563)

หน่วยงานราชการในท้องถิ่นให้การสนับสนุนส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งรูปแบบของการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างรายได้ และการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน

“สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี ให้ความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าจากไทยยวน เพื่อพัฒนาให้เป็นสินค้าที่มีศักยภาพสูงขึ้น มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรม Workshop เก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอราชบุรีของแต่ละกลุ่ม เพื่อต่อยอดในเรื่องรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ นับเป็นอีกก้าวของ

การขับเคลื่อน เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมสมัยยิ่งขึ้น เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยยวน” (ผู้แทนพัฒนาการอำเภอเมืองราชบุรี, 2563)

“ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8 ให้การสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนรู้ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้จัดทำหลักสูตรพัฒนาครูผู้สอน สืบสาน รักษา และต่อยอด เพื่อให้ผู้ประกอบการได้รับการพัฒนาให้เป็นครูผู้สอน ครูกระบวนการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์” (เจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8)

การนำไปปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้าใจ และแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ช่างทอสนใจและมองเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการกำหนดแนวทางขั้นตอนที่ชัดเจน จะช่วยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนนำไปปฏิบัติตามได้ง่าย และให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ ดังข้อเสนอแนะที่ว่า

“องค์ประกอบมีความครบถ้วน หากมีการเพิ่มเติมขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม จะต้องมีส่วนชัดเจน เพื่อให้ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ง่าย” (ผู้แทนเกษตรจังหวัดราชบุรี, 2563)

สรุปว่า การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยใช้การสืบค้นและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการพื้นฐานในการขับเคลื่อนของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คงอัตลักษณ์และสนองประโยชน์ความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่ประธานกลุ่มมีอายุไม่มาก ยังสามารถรับการถ่ายทอดและสามารถถ่ายทอดต่อไปได้

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คงอัตลักษณ์และสนองประโยชน์ความต้องการของผู้บริโภค เช่นเดียวกับองค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยกระบวนการเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล ให้กลายมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด และ ปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“มีกระบวนการจัดการความรู้ดี สามารถถ่ายทอดขยายเครือข่ายชุมชนได้ หากเพิ่มเติมการแสวงหาความรู้ การทำคู่มือรวบรวมการผลิตทั้งหมด หรือใช้เทคโนโลยีปัจจุบัน ช่วยบันทึกภาพเคลื่อนไหวอย่างละเอียด โดยใช้ความร่วมมือของหน่วยงานหรือผู้สืบทอดรุ่นใหม่ จะเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการเพิ่มการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2563)

ลักษณะที่สำคัญของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน คือ เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่มีการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นความรู้ที่มีการพัฒนาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่ม และเป็นความรู้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เฉพาะกลุ่มและมีความโดดเด่น แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี

“แต่ละองค์ประกอบมีความครอบคลุมตามข้อมูลที่น่าเสนอ สะท้อนถึงสภาพวิถีชีวิตจริงของชุมชนได้ชัดเจน ทั้งนี้หากเพิ่มเติมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละองค์ประกอบย่อย จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าไปสร้างสรรค์วิธีการใหม่ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ วิถีคิดและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับชุมชนได้มากยิ่งขึ้น” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2563)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ความเข้าใจว่าองค์ความรู้ใดบ้างที่ชุมชนเห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ และสมควรให้ดำเนินการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ แต่ยังขาดแหล่งรวบรวมองค์ความรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งยังไม่มีช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เหมาะสม หรือมีรูปแบบที่ชัดเจน จึงเป็นจุดอ่อนของการจัดการความรู้แบบบูรณาการ รวมทั้งการสูญหายขององค์ความรู้ที่สำคัญไปตามกาลเวลา

“จากที่ได้ฟังความคิดเห็นของช่างทอ พบว่า ช่างทอแต่ละคนจะมีโฉนดส่วนตัว สำหรับบันทึกการทำลวดลาย และไม่สามารถใช้การจดจำลวดลายได้เช่นบรรพบุรุษ นับว่าเป็นความเสี่ยงที่จะทำให้ภูมิปัญญาการทำลวดลายจากโบราณสูญหายได้ หากโฉนดเกิดสูญหายและเสื่อมสภาพ ดังนั้นการมีระบบการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะเป็นพื้นฐานในการต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ” (ผู้แทนเกษตรกรจังหวัดราชบุรี, 2563)

“การจัดการความรู้ควรมีการจัดทำคลังความรู้สำหรับการจัดเก็บรวบรวม ภูมิปัญญาเฉพาะกลุ่ม เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ทั้งหมดไม่ให้สูญหาย และเพื่อถ่ายทอด (KM) ให้กับผู้ที่สนใจ” (นักวิชาการด้านการออกแบบแฟชั่นผ้าและเครื่องแต่งกาย, 2563)

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนในลักษณะของเครือข่ายชุมชน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการทอผ้าตามวิทยาการและองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป อยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการพบปะกันในการประชุมอบรมที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้น

“ส่งเสริมการศึกษาดูงาน การรวมกลุ่ม การส่งวิทยากรเข้ามาสอนความรู้ การทอผ้าในพื้นที่ มุ่งเน้นการต่อยอดความรู้ในด้านหัตถกรรมทอผ้าที่มีมาแต่ดั้งเดิมของท้องถิ่น เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี ส่งเสริมให้เกิดการจัดการความรู้ เพื่อให้ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการผ้าจกนำไปพัฒนา กลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งการทำงานร่วมกับหน่วยงานในการ นำความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนมาต่อยอดพัฒนาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่ม” (ผู้แทนพัฒนาการอำเภอ เมืองราชบุรี, 2563)

สรุปว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ได้แก่ ความเป็นมาของภูมิปัญญา เอกลักษณ์ของภูมิปัญญา กระบวนการผลิต เคล็ดลับที่สำคัญ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่องค์ความรู้ และการพัฒนาอาชีพ โดยนำความรู้ มาพัฒนาต่อยอด รวมไปถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนจากการผลิต เพื่อใช้ในครอบครัว เป็นผลิตเพื่อจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีคุณภาพชีวิตและ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์รูปแบบ ของผลิตภัณฑ์และวิธีการใช้ นอกจากนี้ยังสะท้อนค่านิยมในการอนุรักษ์และการสืบทอด ภูมิปัญญา ท้องถิ่นผ่านอัตลักษณ์ งานเทศกาล วัฒนธรรมและประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และยังมีผ้าซิ่นจก เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงความเป็นตัวตนอย่างชัดเจนของชุมชน สามารถบ่งบอกถึงเรื่องราวทาง วัฒนธรรมของชาวไทยยวนได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ถึงจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม

ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงลักษณะเฉพาะของความเป็นชาติพันธุ์ไทยยวนทั้งจากวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงค่านิยมและแนวคิดแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ดังคำกล่าวที่ว่า

“การจัดการความรู้บนฐานภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ที่ตั้งอยู่บนหลักการ 3 ประสาน บ้าน วัด โรงเรียน จะเป็นองค์ประกอบที่เกื้อหนุนให้เกิดการอนุรักษ์ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2563)

การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ของตนเองให้มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงออกถึง อัตลักษณ์เฉพาะ เพื่อเป็นฐานและเชื่อมโยงกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยการนำเรื่องราว ความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างเป็นการบอกเล่าเรื่องราว ผ่านผลิตภัณฑ์ รวมทั้งใส่ใจ และมุ่งมั่นที่จะนำเครื่องมือที่เรียกว่าภูมิสังคมวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์คุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ ผลิตภัณฑ์

“สืบเนื่องจากสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิดภูมิปัญญา ตลอดจนผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ กับกลุ่มไทยยวนกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้เกิดการบูรณาการ องค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ และได้ทราบความเปลี่ยนแปลงนั้นว่ามีผลกระทบต่อกลุ่ม หรือพัฒนา ไปได้ในทางไหน อย่างไร” (นักวิชาการด้านการออกแบบแฟชั่นผ้าและเครื่องแต่งกาย, 2563)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ส่งเสริมวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับ ผ้าซิ่นจก เพื่อสะท้อนถึงค่านิยมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ที่สามารถเป็นฐานของ การสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

“สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี ให้การสนับสนุนการแต่งกายของ เจ้าหน้าที่ในสำนักงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในกิจกรรมระดับจังหวัดด้วยเสื้อผ้าทอไทยยวน นอกจากนี้ ยังพบเห็นได้ในภาควิถีชุมชนคูบัว ที่มีการรณรงค์ให้ผู้ค้าแต่งกายด้วยผ้าซิ่นจก” (ผู้แทนพัฒนาการ อำเภอเมืองราชบุรี, 2563)

“การสวมใส่ผ้าซิ่นจกในกิจกรรม งานวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งการใส่ ไปวัด เหมือนเป็นการแต่งกายเพื่ออวดฝีมือของช่างทอ ทำให้ตนเองรู้สึกภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง และความประณีตของเอกลักษณ์” (ผู้แทนประธานกลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว, 2563)

สรุปว่า การขับเคลื่อนการจัดการความรู้บนฐานภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ควรตั้งอยู่บนฐานของหลักการ 3 ประสาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน ในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา การสืบหาเรื่องราวความเป็นมา การสืบสาน พิธีกรรม รักษา ส่งเสริม เผยแพร่ พัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ และการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานของการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่น แตกต่าง และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น

“เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีอัตลักษณ์เฉพาะ ในลักษณะของผลิตภัณฑ์เชิงอนุรักษ์สอดคล้องกับองค์ประกอบที่ 1-3 สิ่งสำคัญคือ ผู้วิจัยควรนำเสนออัตลักษณ์จุดเด่น เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น เพราะจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ใช้กระบวนการจัดการความรู้กับชุมชน ให้ชุมชนตระหนักถึงจุดเด่นของชุมชนอันจะสร้างความภูมิใจ และมองทิศทางในการพัฒนาชุมชนไปในทางเดียวกัน” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2563)

การพัฒนาผ้าทอจากไหมมีความทันสมัย ร่วมสมัย และดูแลรักษาง่าย ซึ่งจะสามารถตอบโจทย์ผู้บริโภคคนรุ่นใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้ขยายช่องทางการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านทางออนไลน์มากยิ่งขึ้น โดยใช้การบอกเล่าเรื่องราว หรือ Storytelling ความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เนื่องจากผู้บริโภคไม่ได้สัมผัสจับต้องสินค้าโดยตรง ดังนั้นการบรรยายถึงสรรพคุณและคุณสมบัติที่โดดเด่นทำให้ผู้บริโภคมองเห็นคุณค่าของสินค้าชิ้นนั้นได้

“ผ้าจากไทยวนมีราคาค่อนข้างสูง ทำอย่างไรที่จะให้คนทุกระดับสามารถเข้าถึงได้ และสามารถจำหน่ายได้มากยิ่งขึ้น อาจมีช่องทางส่งเสริมไปยังตลาดต่างประเทศ การทำ Story ของผลิตภัณฑ์ การนำมาประยุกต์อัตลักษณ์ความเป็นไทยวนมาสู่งานออกแบบ ที่ร่วมสมัยที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคทุกระดับ เป็นช่องทางการเพิ่มมูลค่าของภูมิปัญญาได้อีกทางหนึ่ง” (นักวิชาการด้านการออกแบบแฟชั่นผ้าและเครื่องแต่งกาย, 2563)

แนวทางหนึ่งของการเพิ่มกำลังการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณที่ตลาดต้องการ คือ การประสานงานเครือข่ายการผลิต การบูรณาการทั้งภายในกลุ่มวิสาหกิจ และภายนอกกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน ภาครัฐ และพันธมิตรทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือ และรวมกลุ่มในระดับที่สูงขึ้น มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยพัฒนาการทอดผ้าจกให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน อีกทั้งสนับสนุน การจัดหาแหล่งทำเลที่ดีเพื่อจัดตั้งร้านค้าของกลุ่ม และสนับสนุนจัดงานแสดงสินค้าผ้าไทย อย่างต่อเนื่องทุกปี

“การเพิ่มกำลังการผลิต ถ้าอาศัยความร่วมมือของเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจ ทอดผ้าจกในกลุ่มไทยยวนอาจเป็นช่องทางหนึ่งในการเพิ่มกำลังการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการ ของตลาด รวมถึงการต่อยอดของช่างแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทั้งการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง และการสนับสนุน ของนักออกแบบ ร่วมพัฒนาไปจนถึงวิธีการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ได้ด้วยตนเอง” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2563)

การเรียนรู้และปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงเรียนรู้การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ สมัยใหม่ อาทิ เว็บไซต์ และ สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการและ ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนท่ามกลางการแข่งขันของผู้ประกอบการเอกชนต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้ง ควรใช้เครื่องมือดังกล่าวเพื่อการประชาสัมพันธ์ ไม่ใช่เพื่อเน้นขายผลิตภัณฑ์บนช่องทางออนไลน์ เนื่องจากการสร้างเนื้อหาและสร้างกระบวนการรับรู้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย ให้เดินทางเข้ามาหาเอง และนำไปสู่การพัฒนาช่องทางการสร้างรายได้อื่น ๆ

“ต้องเข้าใจว่าโดยพื้นฐานผลิตภัณฑ์ของชุมชนเป็นลักษณะผลิตภัณฑ์ เชิงอนุรักษ์ ซึ่งบางครั้งการเปลี่ยนผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่อาจจะทำให้ชุมชนยังขาดความเข้าใจ ซึ่งถ้า เน้นกลุ่มลูกค้าเฉพาะที่มีความสนใจในคุณค่าผลิตภัณฑ์ จะส่งผลให้สร้างมูลค่าได้ดีกว่า ทั้งนี้ปัจจุบัน กลยุทธ์ตลาดสำหรับตลาดเฉพาะกลุ่ม กำลังเป็นที่สนใจมาก” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ชุมชน, 2563)

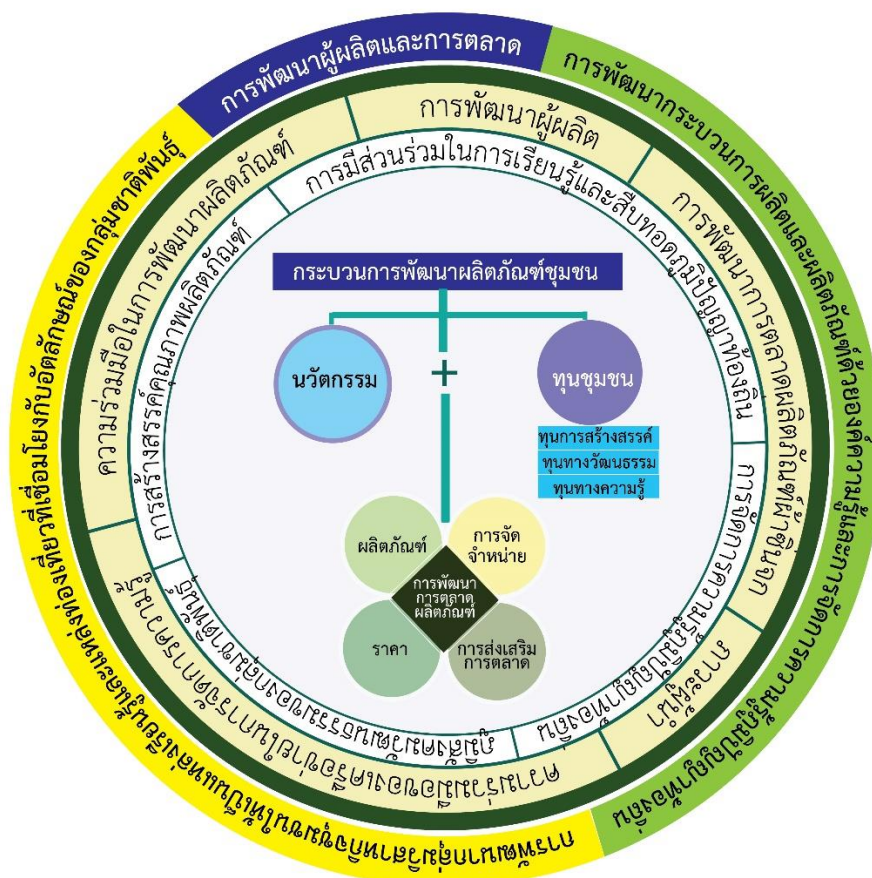
การพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนให้ได้รับความรู้และส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันอันเป็นการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

“การมีกระบวนการ แนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าจาก ด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ จะช่วยให้ชุมชนยั่งยืนและมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ต่อยอด ผลิตภัณฑ์ต่อไปได้ด้วยตนเอง” (นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2563)

“เป้าหมายหลักในการออกแบบ คือการมีส่วนร่วมและการบูรณาการ ทุกภาคส่วน เพื่อนำมาสู่การออกแบบ และสามารถย้อนกลับไปยังแหล่งที่มาได้ เป็นเรื่องราวของ ผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรลุเป้าประสงค์ได้ดียิ่งขึ้น” (นักวิชาการด้านการออกแบบ แฟชั่นผ้าและเครื่องแต่งกาย, 2563)

สรุปว่า การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนพื้นฐานของคุณภาพและ มาตรฐานจะช่วยทำให้ผู้บริโภคยอมรับในตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งการที่ช่างทอมีความเชี่ยวชาญและชำนาญ ในการทอและการจกที่ละเอียด ประณีต และมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาลวดลาย และต่อยอด รูปแบบผลิตภัณฑ์ มีความจำเป็นมาก เนื่องจากต้องใช้ทักษะจึงจะทำให้การทอมีคุณภาพ และใช้ในการ พัฒนาลวดลายและออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับตลาด

จากข้อวิพากษ์จึงสรุปภาพรวมได้ว่า องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่คงอัตลักษณ์และสนองประโยชน์ความต้องการ ของผู้บริโภค รวมทั้งการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาด้วยปราชญ์ท้องถิ่น และบนบรรพบุรุษจะช่วย สร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี สำหรับองค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่ม ชชาติพันธุ์ ช่วยให้เกิดการสร้างลวดลายรูปแบบของผลิตภัณฑ์และวิธีการใช้ นอกจากนี้ยังสะท้อน ค่านิยมในการอนุรักษ์และการสืบทอดผ่านงานเทศกาลและประเพณี องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์ คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม บนพื้นฐานของคุณภาพและมาตรฐานจะช่วยทำให้ผู้บริโภค ยอมรับในตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งการที่ช่างทอมีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการทอและการจกที่ละเอียด ประณีต และมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาลวดลาย และต่อยอดรูปแบบผลิตภัณฑ์ มีความ จำเป็นมาก เนื่องจากต้องใช้ทักษะจึงจะทำให้การทอมีคุณภาพ และใช้ในการพัฒนาลวดลายและ ออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับตลาด สำหรับเงื่อนไขความสำเร็จ ทั้ง 5 เงื่อนไข จะเป็นการช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และการตลาดในยุคใหม่ผ่านสื่อ ออนไลน์จะช่วยขยายตลาดและเพิ่มกลุ่มลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 16 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ส่วนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนำเสนอแนวทางการปฏิบัติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน จำแนกตามองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางปฏิบัติในการนำกระบวนการทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

1.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีกระบวนการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน เช่น การถ่ายทอด สืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง ตลอดจนต้องมีการปลูกจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในชุมชน

1.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการถ่ายทอดทักษะภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์สู่สมาชิกกลุ่ม หรือเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ภายในและความรู้ที่ได้จากการศึกษา อบรม สัมมนาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุน เช่น การเป็นวิทยากรท้องถิ่น หรือการเป็นครูชุมชน เป็นต้น

1.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทั้งในรูปแบบเดิม และรูปแบบใหม่ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้แก่สมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

1.4 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการศึกษา ค้นคว้า และฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการพัฒนาเทคนิคและฝีมือให้แก่สมาชิกกลุ่ม และมีการใช้องค์ความรู้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม

1.5 สมาชิกกลุ่มควรมีความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเข้ามามีส่วนร่วม รับการฝึกทักษะ การอบรม เพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ และการนำสิ่งที่ตนเองรู้และสะสมมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่ม หรือเครือข่ายชุมชน

1.6 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

2. องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางปฏิบัติในการนำกระบวนการทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล ให้กลายมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน ที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด และ ปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการพัฒนากระบวนการและแสวงหาความรู้ โดยการฝึกฝน และการปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งรูปแบบดั้งเดิมตามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกกลุ่ม รวมทั้งการศึกษาหาความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การไปศึกษาดูงานยังแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ และมีการถ่ายทอดความรู้จากช่างทอรุ่นเก่าสู่ช่างทอรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ

2.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ แบบไม่เป็นทางการ และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มและหรือเครือข่ายชุมชน

2.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ เช่น การพัฒนาให้กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัย รวมทั้งจัดการชุมชนให้การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเป็นอาชีพหลัก

2.4 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ควรร่วมกันพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยนำองค์ความรู้จากการได้บ่มเพาะภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์ และมีผู้นำทางวัฒนธรรม ตลอดจนการได้รับการส่งเสริมจาก หน่วยงานของรัฐ และมีความต้องการการมีรายได้ มีอาชีพ มีความรู้และความต้องการที่จะอนุรักษ์ ผ้าทอและการจกทอลายโบราณรวมทั้งวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ของตนเอง มาเป็นแรงหนุนให้เกิด ชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการสร้างเรื่องเล่า โดยการบอกเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การให้ทดลองทำ และมีการบอกเล่าเรื่องราว ความพิเศษและ ความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า

3. องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ แนวทางการปฏิบัติในการนำ ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มาพัฒนาสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของตนเองให้มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์เฉพาะ เพื่อเป็นฐานและเชื่อมโยงกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยการนำเรื่องราวความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างเป็นการบอกเล่าเรื่องราว ผ่านผลิตภัณฑ์ รวมทั้งใส่ใจ และมุ่งมั่นที่จะนำเครื่องมือที่เรียกว่าภูมิสังคมวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์คุณค่าและสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

3.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ควรส่งเสริมมีวัฒนธรรม ที่ผูกโยงกับผ้าชินจกเพื่อสะท้อนถึงค่านิยมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ที่สามารถเป็นฐาน ของการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

4. องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม แนวทางการปฏิบัติ ในการสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม มีรายละเอียดดังนี้

4.1 การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรศึกษาความต้องการ กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้และต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ และต้นทุนในการผลิต

4.2 สมาชิกชุมชนควรมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดการร่วมมือกัน อย่างยั่งยืน สนับสนุนการประชุมกลุ่มเพื่อลงมติตามมติจัดสรรผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและ มีอัตลักษณ์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานท้องถิ่น หรือกลุ่มชุมชนโดยรอบเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

4.3 ผู้ประกอบการภายในชุมชน หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้น ควรเรียนรู้และปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงเรียนรู้การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ อาทิ เว็บไซต์ และ สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชน ท่ามกลางการแข่งขันของผู้ประกอบการเอกชนต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งควรใช้เครื่องมือดังกล่าวเพื่อ การประชาสัมพันธ์ ไม่ใช่เพื่อเน้นขายผลิตภัณฑ์บนช่องทางออนไลน์ เนื่องจากการสร้างเนื้อหาและ สร้างกระบวนการรับรู้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้เดินทางเข้ามาหาเอง และนำไปสู่ การพัฒนาช่องทางการสร้างรายได้อื่น ๆ

4.4 การสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์นั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรเชื่อมโยงให้เข้ากับอัตลักษณ์ ของพื้นที่ ที่มีเรื่องราวและคุณค่าเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางใจ สำหรับผู้ที่รับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้น ๆ

4.5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรมีการบูรณาการทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม ภาครัฐเครือข่าย และพันธมิตรทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือ รวมกลุ่มในระดับที่สูงขึ้น มีหน่วยงานภาครัฐ เข้ามาช่วยพัฒนาการทอผ้าจากให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน อีกทั้งสนับสนุนจัดหาแหล่งทำเลที่ดีเพื่อ จัดตั้งร้านค้าของกลุ่ม และสนับสนุนจัดงานแสดงสินค้าผ้าไทยอย่างต่อเนื่องทุกปี

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังกล่าว สามารถกำหนดเป็นกลยุทธ์เพื่อการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน ประกอบด้วย 1.กลยุทธ์การพัฒนาผู้ผลิต และการตลาด 2. กลยุทธ์การพัฒนากระบวนการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากด้วย องค์ความรู้ 3. กลยุทธ์การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวที่ เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความเชื่อมโยงมาจากรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง คือ การสร้างและ แสวงหาความรู้ทั้งจากความรู้เดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแสวงหาความรู้ใหม่จากภายนอกกลุ่ม เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ และนำความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันภายในกลุ่ม และนำความรู้ มาประยุกต์ใช้ รวมถึงนำไปเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ได้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกบนฐานอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เหมาะกับ กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย รวมทั้งเพิ่มมุมมองของวิถีการใช้ความเป็นปกติใหม่ (New Normal) มาเป็น กรอบกลยุทธ์เพื่อการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้กับ วิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

ตารางที่ 15 สรุปแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์
ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
<p>องค์ประกอบที่ 1</p> <p>การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น</p>	<p>1.1 ควรมีกระบวนการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน การถ่ายทอด สืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง และการปลูกจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในชุมชน</p> <p>1.2 ควรมีการถ่ายทอดทักษะภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์สู่สมาชิกกลุ่ม หรือเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ภายในและความรู้ที่ได้จากการศึกษา อบรม สัมมนาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่ให้การสนับสนุน</p> <p>1.3 ควรมีการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทั้งในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้แก่สมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง</p> <p>1.4 ควรมีการศึกษา ค้นคว้า และฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ การพัฒนาเทคนิคและฝีมือให้แก่สมาชิกกลุ่ม และมีการใช้องค์ความรู้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม</p> <p>1.5 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน</p> <p>1.6 ควรให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมรับการฝึกทักษะ การอบรม เพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการนำสิ่งที่ตนเองรู้และสะสมมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่ม หรือเครือข่ายชุมชน</p>

ตารางที่ 15 สรุปแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์
ไทยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	<p>2.1 ควรมีการพัฒนากระบวนการและแสวงหาความรู้ โดยการฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งรูปแบบดั้งเดิมตามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกกลุ่ม รวมทั้งการศึกษาหาความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การไปศึกษาดูงานยังแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ และมีการถ่ายทอดความรู้จากช่างทอรุ่นเก่าสู่ช่างทอรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ</p> <p>2.2 ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ แบบไม่เป็นทางการ และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มและหรือเครือข่ายชุมชน</p> <p>2.3 ควรมีการประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ การพัฒนาให้กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัย รวมทั้งจัดการชุมชนให้การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเป็นอาชีพหลัก</p> <p>2.4 ควรมีการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยนำองค์ความรู้จากการได้พบปะหาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์ และมีผู้นำทางวัฒนธรรม ตลอดจนการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ และมีความต้องการการมีรายได้ มีอาชีพ มีความรู้และความต้องการที่จะอนุรักษ์ผ้าทอและการจกหลอดลายโบราณ รวมทั้งวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ของตนเอง มาเป็นแรงหนุนให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>2.5 ควรมีการสร้างเรื่องเล่า โดยการบอกเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การให้ทดลองทำ และมีการบอกเล่าเรื่องราว ความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า</p>

ตารางที่ 15 สรุปแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์
ไทยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ต่อ)

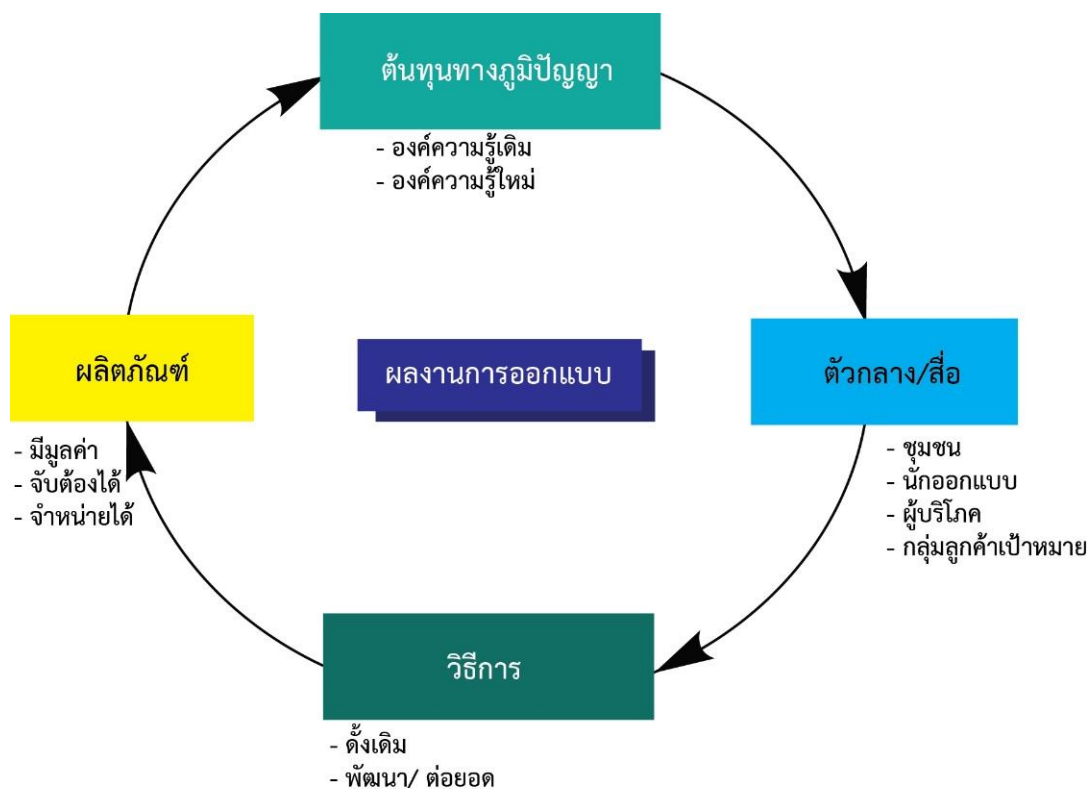
องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์	<p>3.1 ควรสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของตนเองให้มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์เฉพาะ เพื่อเป็นฐานและเชื่อมโยงกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยการนำเรื่องราวความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างเป็นการบอกเล่าเรื่องราว ผ่านผลิตภัณฑ์ รวมทั้งใส่ใจและมุ่งมั่นที่จะนำเครื่องมือที่เรียกว่าภูมิสังคมวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์คุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์</p> <p>3.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ควรส่งเสริมมีวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับผ้าชิ้นจกเพื่อสะท้อนถึงค่านิยมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ที่สามารถเป็นฐานของการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่</p>
องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่า ผลิตภัณฑ์เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่ม	<p>4.1 การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรศึกษาจากความต้องการกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้และต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ และต้นทุนในการผลิต</p> <p>4.2 ควรส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดการร่วมมือกันอย่างยั่งยืน สนับสนุนการประชุมกลุ่มเพื่อลงนามมติจัดสรรผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและมีอัตลักษณ์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานท้องถิ่น หรือกลุ่มชุมชนโดยรอบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์</p> <p>4.3 ผู้ประกอบการภายในชุมชน หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้น ควรเรียนรู้และปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงเรียนรู้การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ อาทิ เว็บไซต์ และ สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนท่ามกลางการแข่งขันของผู้ประกอบการเอกชนต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งควรใช้เครื่องมือดังกล่าวเพื่อการประชาสัมพันธ์ ไม่ใช่เพื่อบันทึกขายผลิตภัณฑ์บนช่องทางออนไลน์ เนื่องจากการสร้างเนื้อหาและสร้างกระบวนการรับรู้ ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้เดินทางเข้ามาหาเอง และนำไปสู่การพัฒนาช่องทางการสร้างรายได้อื่น ๆ</p>

ตารางที่ 15 สรุปแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์
ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางการพัฒนา
	<p>4.4 การสร้างคุณค่าในกับผลิตภัณฑ์นั้นควรเชื่อมโยงให้เข้ากับอัตลักษณ์ของพื้นที่ ที่มีเรื่องราวและคุณค่าเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางใจสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์นั้น ๆ</p> <p>4.5 การบูรณาการทั้งภายในกลุ่มวิสาหกิจ และภายนอกกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน ภาครี และพันธมิตรทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือรวมกลุ่มในระดับที่สูงขึ้น มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยพัฒนาการทอผ้าจากให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน อีกทั้งสนับสนุนจัดหาแหล่งทำเลที่ดีเพื่อจัดตั้งร้านค้าของกลุ่ม และสนับสนุนจัดงานแสดงสินค้าผ้าไทยอย่างต่อเนื่องทุกปี</p>

ดังนั้นจากแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการมีส่วนร่วมและการบูรณาการทุกภาคส่วน ทั้งต้นทุนทางภูมิปัญญา ตัวกลางหรือสื่อ วิธีการ เพื่อนำมาสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความร่วมสมัย และสามารถย้อนกลับไปยังแหล่งที่มาได้ เป็นเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ก็จะช่วยให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และบรรลุเป้าประสงค์ได้ดียิ่งขึ้น สรุปเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 16

ภาพที่ 17 แนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ที่นำเสนอในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของทางเลือกที่ผู้วิจัย ต้องการนำเสนอเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยวน ดังนั้นในการนำรูปแบบดังกล่าวไปปรับใช้ จำเป็นต้องพิจารณาเงื่อนไขและองค์ประกอบการนำไปใช้คือ สภาพบริบทความเป็นอัตลักษณ์ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ดังนั้น รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยวน ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้กับกลุ่มทอผ้าชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีการจัดการวิสาหกิจชุมชน และต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม และเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่ต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาของกล่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2. พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 3. ทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และ 4. ประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สรุปขั้นตอนการวิจัย ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยยวน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบและรับรองรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทดลอง และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยการสนทนา กลุ่มย่อย ใช้การทบทวนหลังการปฏิบัติ ร่วมกับนักวิชาการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานด้านการพัฒนา ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มทดลอง ร่วมกันวิพากษ์ ปรับปรุง แก้ไข และสรุปรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

1. สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

ส่วนที่ 1 ภูมิหลังความเป็นมา องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ชาติพันธุ์ไทยยวนมีวิถีชีวิตและประเพณีพื้นบ้านที่ประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงลักษณะเฉพาะของความเป็นชาติพันธุ์จากวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงค่านิยมและแนวคิดแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ไทยยวน ที่ยังดำรงไว้และสืบทอดต่อเนื่องเป็นวัฒนธรรมที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชน อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี เป็นมรดกตกทอดทางศิลปหัตถกรรมของชายไทยยวน ได้แก่ การทอผ้าจก ลักษณะเด่น คือการใช้สีดำ สีแดง และสีเขียว เป็นสีหลักในการทอขึ้น มีการทอเพื่อเป็นรายได้หลักและเป็นรายได้เสริมจากอาชีพประจำ ปัจจุบันกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีชาติพันธุ์ไทยยวนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าจก มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีที่ยังคงดำรงอัตลักษณ์ทางการทอผ้าจก และยังคงมีการสืบทอดฝีมือการทอผ้าจก ถือเป็นตัวแทนในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างได้เป็นอย่างดี คือ ชาติพันธุ์ไทยยวนในจังหวัดราชบุรี ในตำบลคูบัว ตำบลดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี และตำบลรางบัว ตำบลชุกใหญ่ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ 2 ภูมิปัญญาในการทอผ้าจก

ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าจะนิยมสั่งซื้อเส้นด้ายใยสังเคราะห์ผสมฝ้าย เส้นใยสำเร็จรูปหรือเส้นใยประดิษฐ์ เช่น โพลีเอสเตอร์ และเรยอน หรือโเทเร เส้นใยสังเคราะห์ที่มีคุณสมบัติแตกต่างจากฝ้ายธรรมชาติ คือ มีความเหนียว ทนทาน มีความคงตัว และดูดความชื้นได้น้อยกว่าฝ้าย รวมทั้งเส้นไหมธรรมชาติ และไหมเทียม เป็นเส้นใยสังเคราะห์ในกลุ่มอะคริลิกที่นำมาใช้ทอผ้าเนื่องจากมีลักษณะเหนียว ทนทาน และราคาถูกกว่าไหมแท้ มาใช้ทอผ้าเพราะมีความคงทนถาวร และมีสีสันทนสวยงาม เครื่องมือหลักในการทอผ้าจกแบบพื้นบ้าน คือ กี่หรือทูกแบบโบราณและกี่กระตุก โครงสร้างของผ้าชิ้นจกไทยยวน ประกอบด้วย 3 ส่วน โดยแต่ละส่วนจะเป็นผ้าคนละชิ้นกัน นำมาเย็บประกอบกัน ผ้าชิ้นทุกประเภทจะต้องมีหัวชิ้น เป็นส่วนที่อยู่บนสุดของผ้าชิ้น แบบโบราณจะใช้ผ้าฝ้ายสีขาว เย็บติดกับผ้าฝ้ายสีแดง ส่วนที่เป็นแถบผ้าสีขาวอยู่ด้านบนของหัวชิ้น และแถบผ้าสีแดงจะเย็บติดกับตัวชิ้น โดยผ้าแต่ละผืนจะต้องเป็นผ้าคนละผืนกัน เพื่อสะดวกต่อการนุ่งไม่ให้เลื้อนหลุดง่ายและสะดวกต่อการเปลี่ยนหากเกิดการชำรุด ในปัจจุบันช่างทอผ้าชิ้นจกจะทอส่วนหัวชิ้นติดกับตัวชิ้นเป็นผ้า

ผืนเดียวกัน โดยส่วนบนเป็นสีเทาถัดมาเป็นสีแดง แล้วทอต่อเป็นตัวขึ้นเพื่อประหยัดเวลา แต่หากมีลูกค้าต้องการให้เย็บหัวขึ้นแบบเดิม ช่างทอจะคิดราคาที่สูงกว่าผ้าขึ้นที่ทอหัวกับตัวติดกัน ซึ่งลวดลายของผ้าขึ้นจกจะประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ลายหลัก และลายประกอบ แต่ลวดลายจะมีความหมายของลวดลายแตกต่างกันไป

ภูมิปัญญาการทำลวดลาย การจก เป็นเทคนิคการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายต่าง ๆ โดยเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษสอดขึ้นลง วิธีการคือ ใช้ขนเม่น ไม้ หรือนิ้ว สอดเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นลวดลายเป็นช่วง ๆ สามารถทำสลับสีลวดลายได้หลากสี ผู้ทอจะทอจากด้านหลังของลาย ส่วนลวดลายที่สวยงามจะปรากฏอยู่ด้านล่าง สำหรับไทยยวนบ้านดอนแรมจะมีการทอผ้าแบบพิเศษ คือการทอขึ้นด้วยการจกตลอดทั้งผืนซึ่งการทอด้วยการจกตลอดทั้งผืนนี้จะใช้เวลานานกว่าการทอที่มีการจกเฉพาะตีนขึ้นเท่านั้น ลวดลายผ้าจกไทยยวน แบ่งออกเป็นกลุ่มลายหลัก และกลุ่มลวดลายประกอบ และแบ่งตามแหล่งกำเนิดของลวดลายที่บ้านทอที่สืบทอดต่อกันมา ออกเป็น 3 ตระกูล คือ 1. ผ้าจกตระกูลคูบัว 2. ผ้าจกตระกูลดอนแรม และ 3. ผ้าจกตระกูลหนองโพและบางกะโค กลุ่มลวดลายหลักจะเป็นลายขนาดใหญ่ ใช้การจกอยู่ตรงกลางของส่วนตีนขึ้น มีรูปทรงที่เป็นโครงสร้างหลักใหญ่ ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งมีการผสมผสานลวดลายเดี่ยวให้เกิดเป็นลวดลายหลักขึ้นมาอีกลายหนึ่ง ทำสืบเนื่องต่อกันมา ส่วนลายประกอบจะมีขนาดเล็กกว่าลายหลัก ใช้สำหรับจกประกอบกับลวดลายหลักเพื่อให้ลวดลายหลักมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น ลายประกอบมีจำนวนมาก และสามารถเพิ่มเติมได้ตามยุคสมัย และสมัยนิยมตามความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอ

การสืบทอดการทอผ้าจกชาติพันธุ์ไทยยวน วิธีการถ่ายทอดที่พบในชุมชนไทยยวน ได้แก่ การสอนทอผ้าขึ้นจกแบบดั้งเดิม แบบดูลายต้นแบบ และแบบระบบ Hand-Hi-Tech ปัจจุบันการสืบทอดการทอผ้าขึ้นตีนจกได้บรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ของตำบลคูบัว ตำบลรางบัว ด้วยการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์สืบสานการทอผ้าจกบ้านคูบัว ตามโครงการนี้ทางหน่วยงานราชการได้มอบกีทอผ้าพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ ให้โรงเรียนในระดับประถมศึกษาในตำบลคูบัว เพื่อจัดหลักสูตรการทอผ้าจกเป็นวิชาพื้นฐานในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ ผลจากโครงการนี้ทำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าระดับหนึ่ง แม้จะไม่มีใครยึดเป็นอาชีพหลักแต่ก็ได้ปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักวัฒนธรรมพื้นบ้านของตน สร้างความภูมิใจ และการดำรงการทอผ้าจกให้คงอยู่ต่อไป

คุณค่าของผ้าจกกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน การแสดงคุณค่าของผ้าจก ประกอบด้วย

1. คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ มีการแสดงออกผ่านสื่อในหลายรูปแบบเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชน การนำไปใช้เป็นรูปภาพประกอบในสื่อประชาสัมพันธ์ การแต่งกายแบบชาวไทยยวนในโอกาสสำคัญหรือในโอกาสที่ต้องเป็นตัวแทนของชุมชน การนำมาใช้งานในชีวิตประจำวัน ใช้ประกอบในประเพณีและพิธีกรรมในชุมชน

2. คุณค่าเชิงวิชาการ การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการทอผ้าจกให้กับนักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ รวมทั้งมีหลักสูตรการสอนศิลปการทอผ้าจก เป็นหลักสูตรวิชาชีพพระยาสันต่อมา มีการเปิดหลักสูตรสอนการทอผ้าจก ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาศิลปหัตถกรรมกลุ่มวิชางานทอผ้าจก ของวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี และมีการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านราชบุรี หน่วยที่ 1 วัดคูบัว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำการเรียนการสอนและฝึกหัดการทอผ้าจกให้กับเด็กและกลุ่มแม่บ้านในชุมชน นอกจากนี้คนในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าจก ยังเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน โดยการเป็นวิทยากรท้องถิ่นเป็นครูชุมชน ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจและรายได้จากการเป็นวิทยากรท้องถิ่น

3. คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ ผ้าจกสร้างรายได้ให้กับชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน รายได้จากการทอผ้าหรือราคาขายผ้าจก เป็นกลไกที่ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพทอผ้าจกแบบชาวไทยยวนให้อยู่ต่อไป หรือมีการสืบทอดต่อกัน ซึ่งชาวไทยยวนในชุมชนสามารถตัดสินใจเลือกได้ด้วยตนเองว่าจะยึดอาชีพการทอผ้าจกเป็นอาชีพหลัก หรือจะทอเป็นอาชีพเสริมหลังจากว่างเว้นจากงานประจำ

วิถีชีวิตของชาวไทยยวนผูกพันกับผ้าชิ้นจก โดยมีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นการใช้งาน ภูมิปัญญาการทอผ้า ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณี ทั้งนี้เมื่อสภาพสังคมและยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไปนั้นบทบาทของผ้าจกไทยยวน ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามไปด้วย จากเดิมที่เคยสวมใส่และใช้งานตามความเคยชิน ปัจจุบันได้เล็งเห็นความสำคัญและรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจและเป็นเอกลักษณ์ สะท้อนอัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันก็ได้รับการพัฒนา สนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ ในสืบทอด พื้นฟู และการพัฒนาด้านต่าง ๆ จึงทำให้คนในชุมชนรู้จักการจัดการและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ และเป็นแบบแผนมากยิ่งขึ้น มีการรวมกลุ่มการทอผ้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้มุมมองของชาวไทยยวนที่มีต่อภูมิปัญญาผ้าทอจก ผ้าชิ้นจกนั้น มีการให้ความสำคัญในคุณค่าด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามบทบาทและหน้าที่ เช่น ช่างทอและผู้จำหน่ายจะให้ความสำคัญกับคุณค่าทางเศรษฐกิจ และนำคุณค่าทางความสวยงามมาพัฒนารูปแบบ ลวดลายการทอให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ส่วนผู้สอน ครูท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ก็จะทำให้คุณค่าเชิงวิชาการเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าจก ผ้าชิ้นจกอย่างเป็นทางการและวิธีการทอที่ถูกต้องตามแบบแผนของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น ทั้งนี้ในภาพรวมชาวไทยยวนจะให้ความสำคัญในแง่ของการใช้สอยมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้สอยตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบัน ผ้าจก ผ้าชิ้นจกภูมิปัญญาของชาวไทยยวน ถูกแทนให้เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนอีกด้วย

ส่วนที่ 3 สภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนผ้าทอชาติพันธุ์ไทยยวน เกิดขึ้นจากการรวมตัวของแม่บ้านชาวไทยยวนที่มีความสนใจในการทอผ้าจก ร่วมกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนบางส่วน การรวมตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจกในปัจจุบันไม่ได้ มุ่งเน้นหวังแต่เพียงผลกำไรเพียงด้านเดียว เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักอยู่แล้ว แต่ใช้เวลาว่างในการทอผ้าขึ้นรูปแบบธรรมดาและการจกผ้าลวดลายโบราณเพื่อหารายได้เสริม แต่ก็พบว่า มีช่างทอหลายคนประกอบเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่างทอที่มีฝีมือสามารถทอและจกแบบลวดลายโบราณได้ ซึ่งมีราคาขายที่สูง นอกจากนี้ การทอผ้าขึ้นจกนั้นเป็นการสืบทอดภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำสืบต่อกันมานานแล้ว

ที่มาของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าจกชาติพันธุ์ไทยยวน สรุปเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ 1. เป็นความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าขึ้นจกแบบโบราณดั้งเดิม เป็นความรู้ที่มีการต่อยอดจากความรู้ดั้งเดิมของชุมชน เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติ เป็นความรู้ที่ทรงคุณค่าแก่การสืบทอด ทำให้คนในชุมชนนำความรู้มาถ่ายทอดให้กับลูกหลาน และได้รวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อปรับปรุงความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีการฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเน้นรูปแบบดั้งเดิมตามเอกลักษณ์ของชุมชน ตามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นยังคงอยู่ และสืบทอดต่อไปกับคนรุ่นหลังได้อย่างยาวนาน และ 2. ความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ของกลุ่มที่รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จากภายนอก ตามนโยบายของรัฐที่ต้องการให้ชุมชนเกิดการพัฒนาดตนเอง มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจฐานรากให้กับคนในชุมชน ตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่กำหนดจากภาครัฐ โดยมีหน่วยงานสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการจัดไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น และนำความรู้ดังกล่าวกลับมาปรึกษาหารือกับสมาชิกในกลุ่มและเครือข่าย รวมไปถึงผู้นำได้มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การลองผิดลองถูก ในระยะต่อมาได้มีการนำความรู้ มาพัฒนาต่อยอด รวมไปถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว เป็นผลิตเพื่อจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกชาติพันธุ์ไทยยวน

1. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) สมาชิกกลุ่มทอผ้าจกไทยยวนมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าทอจกทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี หากไม่รู้วิธีการจกก็จะใช้การหาความรู้หรือตัดแปลงความรู้ดั้งเดิมโดยการแกะแบบลวดลายของเดิม แล้วทำตามแบบนั้น นอกจากนี้ยังมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสำรวจและทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าจก มีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหลากหลายช่องทางเพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ทั้งการแสวงหาความรู้จากภายใน

และภายนอกกลุ่ม มาผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับผู้ผลิต และการส่งเสริมช่องทางทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เพิ่มมากขึ้น โดยการเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องการเพิ่มทักษะกลุ่มอาชีพให้มีความรู้ และความชำนาญในการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาด และแหล่งเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) ด้วยการ สาดิทธิวิธี การบอกเล่า (Oral tradition) และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Literacy tradition) การถ่ายทอดการทอผ้าและการจกผ้าในอดีตจะเป็นวิธีตามธรรมชาติแบบค่อยเป็นค่อยไป เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการทอผ้าจก การเรียนรู้และฝึกทอผ้าและการจกผ้ายังทำให้เกิด การซึมซับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนที่เกี่ยวกับการทอผ้าไปโดยไม่รู้ตัว ปัจจุบัน วิธีการถ่ายทอดการทอผ้าของชุมชนยังคงเหมือนในอดีต แต่ผู้รับการถ่ายทอดจะไม่ใช่เฉพาะบุคคล ในครอบครัวเท่านั้น แต่จะมีการถ่ายทอดให้แก่คนอื่น ๆ ที่สนใจ นอกจากนี้ยังพบรูปแบบของ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนในลักษณะของเครือข่ายชุมชน ผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการทอผ้าตามวิทยากรและองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลง ไปอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการพบปะกันในการประชุมอบรมที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้น ทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มโดยการศึกษา ศึกษาดูงานในแหล่งความรู้ มีการนำความรู้และเทคนิคใหม่ที่ได้รับจากการอบรม ประชุม สัมมนา มาถ่ายทอดแก่สมาชิกอยู่เป็นประจำ

3. การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ (Knowledge Utilization) วิธีการทอ และลวดลายของการจกเป็นความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้มาจากการกำหนด ความรู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพ บุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ที่ช่างทอผ้าได้ลงมือปฏิบัติมาอย่างยาวนานจนเกิดทักษะความรู้ที่ได้รับ จากแหล่งความรู้ มีการนำความรู้ไปใช้โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัย เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

4. การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ประชาชนชุมชน และผู้นำกลุ่ม วิสาหกิจ เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างสรรค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี เช่น ความรู้ด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าทอจกที่มีความสวยงาม แฝงไว้ด้วยคติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของ กลุ่มชาติพันธุ์ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับการศึกษาตามระบบ แต่ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้น สะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ ความเชื่อและความเข้าใจในวิถีชีวิตผ่านกระบวนการขัดเกลาทงสังคัมและการมีส่วนร่วม ในจารีตประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วยมุมมองของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน จึงสะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน มีองค์ความรู้มากมายที่วนเวียนอยู่ภายในชุมชน และเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้อย่างแท้จริง

5. การจัดการความรู้ผ่านเรื่องเล่า (Storytelling) การทอดผ้าจากไทยยวน เป็นสิ่งบอกเล่าความเป็นมาของชาติพันธุ์นั้นได้เป็นอย่างดี ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านใช้วิธีการเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การให้ทดลองทำ เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญา ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ได้รับข้อมูลที่ เป็นประโยชน์

ตอนที่ 2 การสร้างและการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ส่วนที่ 1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ผลการศึกษารูปแบบได้ว่า รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีองค์ประกอบและเงื่อนไข ดังนี้

องค์ประกอบในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การนำกระบวนการทางภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอดผ้าซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากการสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น จนพัฒนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นทุนทางสังคมเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน พบว่า การสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอดผ้าซึ่งแบบโบราณดั้งเดิม เป็นความรู้ที่มีการต่อยอดจากความรู้ดั้งเดิม ของชุมชนส่วนความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ของกลุ่มที่รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จากภายนอก รวมทั้งมีการจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน การสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำโดยการบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบและการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตลอดชีวิต สมาชิกในชุมชนมีบทบาทการเป็นวิทยากรท้องถิ่น เป็นครูชุมชน การมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา การพัฒนาเป็นอาชีพ และมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ให้กลายมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด และ ปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ ประกอบด้วย

2.1 การพัฒนากระบวนการและแสวงหาความรู้ โดยมีการฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง ที่เน้นรูปแบบดั้งเดิมตามเอกลักษณ์ของชุมชน วิธีการครูพักลักจำ มีการแสวงหาความรู้จากภายใน และภายนอกกลุ่ม มีการศึกษาหาความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การไปศึกษาดูงาน ยังแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ และมีการถ่ายทอดความรู้จากช่างทอรุ่นเก่าสู่ช่างทอรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ

2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ ทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มและหรือเครือข่ายชุมชน

2.3 การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ โดย มีการพัฒนา ให้กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัย ร่วมกับชุมชนในการจัดการชุมชนให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเป็นอาชีพหลัก

2.4 การพัฒนาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยมีองค์ความรู้จากการได้บ่มเพาะภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์และมีผู้นำทางวัฒนธรรมตลอดจนการได้รับการส่งเสริม จากหน่วยงานของรัฐ และมีความต้องการการมีรายได้ มีอาชีพ มีความรู้และความต้องการที่จะ อนุรักษ์ผ้าทอและการจกวดลายโบราณรวมทั้งวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ของตนเองเป็นสำคัญ

2.5 การสร้างเรื่องเล่า โดยการบอกเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การให้ทดลองทำ และมีการบอกเล่าเรื่องราว ความพิเศษและความเป็นมาของ ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า

องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กระบวนการที่นำไปสู่ ความเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life) ร่วมกันในชุมชนของชาติพันธุ์ (Ethnic Village) รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่าง สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และยังมีผ้าชิ้นจกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่แสดงความเป็นตัวตนอย่างชัดเจนของชุมชน สามารถบ่งบอกถึงเรื่องราวทางวัฒนธรรมของ ชาวไทยยวนได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการสืบทอด มาจนถึงปัจจุบัน พบว่า โดยชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการ สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งมีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับผ้าชิ้นจกคือเมื่อมีพิธีกรรมต่าง ๆ คนไทยยวนต้องใส่ชุดผ้าชิ้นจกเข้าร่วมพิธี

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง กระบวนการ ในการสร้างสรรค์คุณค่า (Value Creation) อันจะนำไปสู่มูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์หรือบริการ ช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจให้สูงขึ้น สร้างภูมิคุ้มกันจากการลอกเลียนแบบ และการตัดราคา รวมทั้งปรับตำแหน่งของธุรกิจสู่ตำแหน่งที่สามารถเป็นผู้กำหนดราคาได้ตามความ

เหมาะสม นำมาซึ่งรายได้และผลกำไรที่เพิ่มขึ้นการสร้างสรรค์คุณค่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มุ่งหวังให้นำความรู้กระบวนการพัฒนาสินค้าไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบได้จริง การให้ความรู้สร้างความแตกต่างให้กับสินค้าภายใต้แนวคิดการสร้างสรรค์คุณค่า การต่อยอดจากสินค้าเดิมให้ดีขึ้นให้เป็นสินค้าใหม่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การปรับเปลี่ยนกระบวนการ การเพิ่มผลผลิต เป็นการพัฒนาไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ โดยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานของการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น แตกต่าง สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย

4.1 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ คือ การเป็นแหล่งผลิตผ้าทอจากที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เป็นสินค้า OTOP การมีผลิตภัณฑ์ที่มีความละเอียด ประณีต สวยงาม และมีมูลค่าสูง และมีอัตลักษณ์เฉพาะ มีการใช้สีสันทันสมัยขึ้น เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับผู้บริโภค แต่สามารถผลิตผ้าได้จำนวนน้อย เพราะทอด้วยมือ ส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม ไม่สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้ในเวลาจำกัด มีการต่อยอดแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นน้อย

4.2 ศักยภาพผู้ประกอบการ คือ กลุ่มมีการจัดซื้อวัตถุดิบเส้นด้ายมาเพียงพอต่อการผลิต และมีการผลิตอย่างต่อเนื่อง เป็นผ้าที่ทอด้วยมือ มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยยวน ผลิตผ้าที่ทอจากเส้นฝ้าย เส้นไหมธรรมชาติและเส้นใยประดิษฐ์ ซึ่งเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอจากมีน้อย เนื่องจากราคาผ้าฝ้ายมีราคาสูง มีงบประมาณจากส่วนราชการสนับสนุนสร้างอาคาร ก็ทอผ้า พัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว จึงมีโอกาสนในการประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ผ้าให้กับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น มีบุคลากรของหน่วยงานราชการในเขตพื้นที่ช่วยประชาสัมพันธ์นำผ้าไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าทำงาน หรือใส่ช่วงเทศกาลต่าง ๆ

4.3 ศักยภาพตลาด คือ การมีเครือข่ายเพื่อเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้าไปยังแหล่งจำหน่ายอื่น เช่น กลุ่ม OTOP อื่น หรือร้านขายของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์สินค้าด้วยสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

1. **การพัฒนาผู้ผลิต** โดยการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ ได้รับความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางของการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์ สมาชิกกลุ่มมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดทักษะและความชำนาญในการผลิต เพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการสร้าง

เครือข่าย เพื่อเชื่อมโยงสินค้าระหว่างกัน รวมทั้งมีการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไข ปัญหาแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับผู้ผลิต และมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคีในด้านศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้

2. การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าชิ้นจก ด้านผลิตภัณฑ์ โดยผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP มีความละเอียด ประณีต สวยงาม มีอัตลักษณ์เฉพาะ และมีมูลค่า ด้านราคา มีราคาค่อนข้างสูง และหากเป็นลวดลายโบราณจะยังมีราคาสูงมาก การกำหนดราคาของผ้าจกไม่มีราคามาตรฐานที่แน่นอน ผ้าแต่ละผืนจะมีการกำหนดราคาตามลักษณะของลวดลาย ความยากง่ายของลวดลาย ความประณีตของการทำลวดลาย และความมีชื่อเสียงของกลุ่ม หรือผู้ทอ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยกลุ่มจะนำผ้าไปจำหน่ายเอง การออกร้านตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัด ตามจังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ และกรุงเทพมหานครทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนเป็นผู้จัดให้ การมีพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดใกล้เคียงมารับผ้าจากทางกลุ่มเอง ณ ที่ทำการกลุ่ม นอกจากนี้กลุ่มจะนำผ้าไปฝากขายที่ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชนซึ่งทางจังหวัด ได้มีการสนับสนุนให้ทุกกลุ่มได้มีโอกาสนำสินค้าของตนมาแสดงให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดได้เลือกชมและเลือกซื้อสินค้า OTOP ณ ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ให้ตัดเย็บเพื่อเป็นเครื่องแบบของหน่วยงานราชการ และการที่นักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคได้ไปเยี่ยมชมกลุ่มและได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจากที่ทำการกลุ่ม และด้านการส่งเสริมการตลาด โดยมีการตลาดออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

3. ภาวะผู้นำ คือ การมีผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถ มีความเป็นปราชญ์ชาวบ้าน และพร้อมให้การสนับสนุนแก่สมาชิก มีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ใช้กระบวนการกลุ่มที่ทุกคนมีส่วนร่วมและเคารพกฎกติกาที่ช่วยกันตั้งขึ้นมา การเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้นำ สำหรับปัจจัยภายในกลุ่ม ได้แก่ บทบาทของผู้นำกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้นำ จากการบริหารจัดการกลุ่ม กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม และในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจกไทยยวน เริ่มต้นจากความต้องการและการริเริ่มของผู้นำกลุ่ม จากนั้นคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มจึงจะเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำต่อไป และปัจจัยที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ วิธีคิดและทักษะของผู้นำกลุ่ม จากการทำผู้นำกลุ่มมีโอกาสได้ไปเรียนรู้ ทดลองจากภายนอกกลุ่มหรือกลุ่มอื่นที่มาเรียนรู้ดูงานที่กลุ่ม การตัดสินใจของผู้นำที่จะทดลองทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การประชุมปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องภายในกลุ่ม

4. ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้ โดยมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานภายในกลุ่ม และการดำเนินงานร่วมกันในเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด รวมทั้งระหว่างเครือข่ายระดับภูมิภาค และต่างภูมิภาค รวมทั้งเจ้าหน้าที่

ของรัฐต้องสร้างความเข้าใจกับกลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของรัฐว่าเป็นเพียงผู้สนับสนุนในส่วนที่กลุ่มไม่สามารถดำเนินการได้เอง มีการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความรู้และเทคโนโลยีซึ่งจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกกลุ่ม การเสริมสร้าง และกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการเรียนรู้เพิ่มเติม และกระตุ้นให้มีการพบปะพูดคุยรวมกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการถ่ายทอดหรือส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ

5. ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการบูรณาการทั้งภายในกลุ่มวิสาหกิจ และภายนอกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภาคี และพันธมิตรทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือ รวมกลุ่มในระดับที่สูงขึ้น มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยพัฒนาการทอดผ้าจกให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน อีกทั้งสนับสนุนจัดหาแหล่งทำเลที่ดีเพื่อจัดตั้งร้านค้าของกลุ่ม และสนับสนุนจัดงานแสดงสินค้าผ้าไทยอย่างต่อเนื่องทุกปี

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบและรับรองรูปแบบโดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

โครงร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ทั้ง 4 องค์กรประกอบ และ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสม โดยองค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คงอัตลักษณ์และสนองประโยชน์ ความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาด้วยปราชญ์ท้องถิ่น และบรรพบุรุษจะช่วยสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี สำหรับองค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ช่วยให้เกิดการสร้างลวดลายรูปแบบของผลิตภัณฑ์และวิธีการใช้ นอกจากนี้ยังสะท้อนค่านิยมในการอนุรักษ์และการสืบทอดผ่านงานเทศกาลและประเพณี องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม บนพื้นฐานของคุณภาพและมาตรฐานจะช่วยทำให้ผู้บริโภคยอมรับในตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งการที่ช่างทอมีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการทอและการจกที่ละเอียด ประณีต และมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาลวดลาย และต่อยอดรูปแบบผลิตภัณฑ์ มีความจำเป็นมาก เนื่องจากต้องใช้ทักษะจึงจะทำให้การทอมีคุณภาพ และใช้ในการพัฒนาลวดลายและออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับตลาด สำหรับเงื่อนไขความสำเร็จ ทั้ง 5 เงื่อนไข จะเป็นการช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และการตลาดในยุคใหม่ผ่านสื่อออนไลน์จะช่วยขยายตลาดและเพิ่มกลุ่มลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ในจังหวัดราชบุรี เพื่อการทดลองใช้รูปแบบ คือ วิสาหกิจชุมชนชนชั้นพรผ้าจก หมู่ 4 ตำบลอนตะโก อำเภอเมืองราชบุรี

ขั้นเตรียมดำเนินการ ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเห็นชอบและมีความยินดีที่จะเข้าร่วมในการดำเนินการตามรูปแบบ และกิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากที่ทางผู้วิจัยเสนอ เนื่องจากจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพและการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะช่วยให้กลุ่มมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่จะนำไปเข้าร่วมออกจำหน่ายสินค้าในงานต่าง ๆ ร่วมกับการจำหน่ายเพียงเฉพาะผ้าชิ้นจกเท่านั้น

ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

1. การทบทวนความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรม มีฐานความรู้ก่อนที่จะดำเนินการฝึกคิดและฝึกปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ซึ่งสมาชิกกลุ่มมีความพร้อมและมีศักยภาพในการถ่ายโอนความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอจกของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานและข้อตกลงของกลุ่ม ไม่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ไม่สามารถจำหน่ายตามราคากลางของกลุ่มได้ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์หลายด้าน สวยงาม หรือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางจิตใจ

2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และฝึกปฏิบัติระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำบันไดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอจก โดยให้ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอจก พบว่า ผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มคือ ผ้าจกที่จำหน่ายเป็นผ้าผืน ทั้งลวดลายโบราณและลวดลายประยุกต์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอแต่ละคน รวมทั้งเทคนิคการให้สีของลวดลาย ราคาจำหน่ายขึ้นอยู่กับลวดลาย และความประณีตของการทอและการจก ปัจจุบันมีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นเพียงเล็กน้อย ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ยังพบได้เนื่องจากเป็นถุงพลาสติก และถุงกระดาษทั่วไป ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ในแต่ละครั้ง เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ควรต้องมีการจัดเตรียมวัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ มีการคำนวณต้นทุน การถอดแบบ และการกำหนดรายละเอียดของเทคโนโลยีที่ใช้ รวมถึงทักษะพื้นฐานในการผลิต จนถึงขั้นตอนของการออกแบบต้นแบบ การจัดทำ

ต้นแบบประกอบชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ นอกจากนั้นยังต้องมีการนำเสนอเรื่องราว แนวคิดความเป็นมาของตัวผลิตภัณฑ์ เพื่อช่วยสร้างความน่าสนใจ และเป็นการบอกเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการแนะนำวิธีการใช้งาน เพื่อให้ครบถ้วนทั้งหน้าที่และประโยชน์ใช้สอย จากการระดมความคิด และการสนทนากลุ่มย่อย ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ หมวกของที่ระลึก คือ พวงกุญแจ หมวกของใช้ คือ กระเป๋าผ้า และกระเป๋าใส่เหรียญ เมื่อกลุ่มเห็นชอบกับแบบร่างด้วยมือและแบบ 2 มิติของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้นแล้ว จึงนำไปสู่ขั้นตอนของการจัดทำสรุปความคิดการออกแบบของผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 รูปแบบ ต่อจากนั้นกลุ่มได้นำไปผลิตเป็นต้นแบบของผลิตภัณฑ์ของทั้ง 3 รูปแบบ เพื่อนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ ไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ กระเป๋าผ้า กระเป๋าใส่เหรียญ และพวงกุญแจ ที่ร่วมกันออกแบบขึ้นด้านประโยชน์ใช้สอย และด้านความงามในระดับมากที่สุดของผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 รูปแบบ

จากนั้นนำผลการประเมินไปนำเสนอในที่ประชุมกลุ่ม เพื่อรับทราบผลการพิจารณาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ดังกล่าว ที่จะนำไปสู่ขั้นตอนของการคำนวณราคาต้นทุนและการกำหนดราคาขายเพื่อทดลองตลาดของผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ดังนี้ สมาชิกกลุ่มมีมติร่วมกันในการใช้ผ้าชิ้นชีวม้าใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เนื่องจากผ้าชิ้นชีวม้ามีลักษณะเป็นผ้าทอที่มีสีขาวและแดงเย็บติดกันกลางตัวชิ้นจะเป็นสีเขียวเหลืองดำ เกิดขึ้นจากการทอด้วยเส้นด้ายพุ่งสีเขียวสลัดดำ เชิงชิ้นจะเป็นผ้าทอพื้นสีดำ โดยจะมีแถบผ้าสีแดงทอตามขวางคั่นอยู่ระหว่างเชิงชิ้นกับตัวชิ้น และตรงส่วนบนและล่างของเชิงชิ้น ซึ่งจะมีการจกหลุดตามการสร้างสรรค์ของช่างทอ ซึ่งสามารถแยกส่วนต่าง ๆ ไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายลวดลาย การคำนวณราคาต้นทุนของผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้น และนำไปสู่การกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้นทั้ง 3 รูปแบบ ที่จะใช้ในการทดลองตลาดและการประเมินผลสำเร็จของกิจกรรมต่อไป

ขั้นการประเมินผลสำเร็จของกิจกรรม เป็นการประเมินผลในด้านความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าจากไทยยวนที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวนกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านงานแสดงสินค้า และผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต ผลการดำเนินการ สรุปได้ว่า กลุ่มได้มีการนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกันออกแบบขึ้นไปจัดแสดงในการเข้าร่วมออกร้านจำหน่ายสินค้าในงาน OTOP City 2019 ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 15 - 23 ธันวาคม 2562 ณ อิมแพค เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จัดโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย นอกจากนี้ยังได้นำไปนำเสนอที่หน้าร้านจำหน่ายภายในภาควิถีชุมชนคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี และท่าตลาดไท-ยวน วัดนาหนอง ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภค

ต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น จำนวน 400 คน และตัวอย่างผู้บริโภคทั้งหมดมีระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้นทั้ง 3 รูปแบบในระดับมากที่สุด ผู้บริโภคมีความคิดเห็นต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ทุกประเภทในระดับมากที่สุดในประเด็นการกำหนดราคาขายมีความเหมาะสมกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ รองลงมาเป็นประเด็นผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีและเอกลักษณ์ แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ สำหรับระดับความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน วัสดุที่ใช้ประกอบตัวผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม และประเด็นผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่มีความแปลกใหม่จากผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันในตลาด

ตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

ส่วนที่ 1 ข้อวิพากษ์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน

1. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง โดยการใช้การสืบค้นและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการพื้นฐานในการขับเคลื่อนของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คงอัตลักษณ์และสนองประโยชน์ความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่ประธานกลุ่มมีอายุไม่มาก ยังสามารถรับการถ่ายทอดและสามารถถ่ายทอดต่อไปได้

2. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ได้แก่ ความเป็นมาของภูมิปัญญา เอกลักษณ์ของภูมิปัญญา กระบวนการผลิต เคล็ดลับที่สำคัญ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่องค์ความรู้ และการพัฒนาอาชีพ โดยนำความรู้ มาพัฒนาต่อยอด รวมไปถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว เป็นผลิตเพื่อจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3. การขับเคลื่อนการจัดการความรู้บนฐานภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ควรตั้งอยู่บนฐานของหลักการ 3 ประสาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน ในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา การสืบหาเรื่องราวความเป็นมา การสืบสาน พื้นฟู รักษา ส่งเสริม เผยแพร่ พัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ และการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

4. การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม บนพื้นฐานของคุณภาพและมาตรฐาน จะช่วยให้ผู้บริโภคยอมรับในตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งการที่ช่างทอมีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการทอ และการจกที่ละเอียด ประณีต และมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาลวดลาย และต่อยอดรูปแบบผลิตภัณฑ์ มีความจำเป็นมาก เนื่องจากต้องใช้ทักษะจึงจะทำให้การทอมีคุณภาพ และใช้ในการพัฒนา ลวดลายและออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับตลาด

ส่วนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. กระบวนการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน การถ่ายทอด สืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง และการปลูกจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในชุมชน ทั้งความรู้ภายในและความรู้ที่ได้จากการศึกษา อบรม สัมมนาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุน เพื่อการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทั้งใน รูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ให้แก่สมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอมีการพัฒนาเทคนิคและฝีมือ ให้แก่สมาชิกกลุ่ม และมีการใช้องค์ความรู้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายใน ชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

3. การสร้างเรื่องเล่า โดยการบอกเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การให้ทดลองทำ และมีการบอกเล่าเรื่องราว ความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า การสร้างคุณค่าในกับผลิตภัณฑ์นั้นควรเชื่อมโยงให้เข้ากับ อัตลักษณ์ของพื้นที่ ที่มีเรื่องราวและคุณค่าเกี่ยวโยงกับวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ก่อให้เกิด คุณค่าทางใจสำหรับผู้รับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์

4. การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของตนเองให้มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงออกถึง อัตลักษณ์เฉพาะ เพื่อเป็นฐานและเชื่อมโยงกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยการนำเรื่องราวความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างเป็นการบอกเล่าเรื่องราว ผ่านผลิตภัณฑ์ รวมทั้งใส่ใจ และมุ่งมั่นที่จะนำ เครื่องมือที่เรียกว่าภูมิสังคมวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์คุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

5. การเรียนรู้และปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงเรียนรู้การใช้เครื่องมือเทคโนโลยี สารสนเทศสมัยใหม่ สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการและประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนท่ามกลางการแข่งขันของผู้ประกอบการเอกชนต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งควรใช้เครื่องมือ ดังกล่าวเพื่อการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากการสร้างเนื้อหาและสร้างกระบวนการรับรู้ที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย และนำไปสู่การพัฒนาช่องทางสร้างรายได้อื่น ๆ

2. อภิปรายผล

จากผลการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ทำให้ได้รูปแบบและแนวทางในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละองค์ประกอบ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบมีความสอดคล้องกับแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนำกระบวนการทางภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าขึ้นจกที่เกิดจากการเรียนรู้จากการสืบค้นและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น จนพัฒนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นทุนทางสังคมเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยให้ความสำคัญและเห็นถึงคุณค่าของผ้าทอจก ประกอบด้วย การสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าขึ้นจกแบบโบราณดั้งเดิม เป็นความรู้ที่มีการต่อยอดจากความรู้ดั้งเดิมของชุมชน ส่วนความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ของกลุ่มที่รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จากภายนอก รวมทั้งมีการจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน การสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำโดยการบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบและการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตลอดชีวิต สมาชิกในชุมชนมีบทบาทการเป็นวิทยากรท้องถิ่น เป็นครูชุมชน การมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา การพัฒนาเป็นอาชีพ และมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับข้อค้นพบของ นันธวัช นุนารถ (2560: 25-26) เสนอว่า ชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีแหล่งการเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปิน ช่างฝีมือ ฯลฯ รวมทั้งให้การสนับสนุนด้านวัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ หนังสือ เอกสาร และสื่อที่ใช้ประกอบกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ รวมทั้งส่งเสริมการสำรวจภูมิปัญญาในท้องถิ่น และจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้รับรู้ถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ตามลักษณะเฉพาะคือ การสะสม เรียนรู้ สืบสาน สืบทอด และต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การศึกษาตลอดชีวิตจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของประชาชน

ให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ซึ่งชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยภูมิปัญญา และสอดคล้องกับสัมพันธ์ เศรษฐกิจ และคณะ (2550) เสนอว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีทั้งการถ่ายทอดโดยวิธีบอกเล่าความรู้ การเรียนรู้จากบทเรียนหรือประสบการณ์ โดยการศึกษาดูงาน การสรุปบทเรียนในกลุ่มสนทนาอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงโดยการปฏิบัติ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม ผสมผสาน ความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ และยังมีการจัดการความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหายกระดับ การพัฒนาและประยุกต์ใช้ความรู้ เริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัญหา การทบทวนความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา การสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและผู้นำ ตลอดจนการสรุปปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข ที่จะนำสู่ความเข้มแข็งทางปัญญาของชุมชนท้องถิ่น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนให้ความสำคัญและเล็งเห็นคุณค่าของผ้าทอจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจากแต่ละคนมีความสามารถในการกระบวนการทอผ้าตั้งแต่การปั่นฝ้าย การทอผ้า การสืบทอดขึ้นก็ทอผ้า การทอหลายลายต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม การจกหลายลายโบราณที่ได้สืบทอดต่อกันมา นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้ ที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากการฝึกอบรมและฝึกเรียนรู้เองได้แก่ การฝึกการจกผ้าโดยการแกะลายจากผ้าลงในกระดาษกราฟแล้วฝึกทอจกตามลายที่แกะมา นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังมีความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชน มีความอดทน มีการปรับตัว มีองค์ความรู้ ด้านกระบวนการทอผ้า เทคนิคการทอหลายลายต่าง ๆ ทั้งหลายโบราณดั้งเดิมและมีทักษะสามารถสร้างหลายใหม่ได้โดยการผสมผสานจัดวางแบบหลายลายโบราณหลายหลัก และหลายประกอบในรูปแบบต่างกัน นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังมีความสามัคคีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจ และประธานกลุ่ม ได้รับเลือกให้เข้าร่วมการอบรมการเป็นครูชุมชน ซึ่งจัดขึ้นโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา ผ้าขึ้นจกให้คงอยู่กับชุมชนสืบต่อไป รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน ที่สามารถใช้เป็นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคลให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจนที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด และ ปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ ประกอบด้วย

2.1 การพัฒนากระบวนการและแสวงหาความรู้ โดยมีการฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง ที่เน้นรูปแบบดั้งเดิมตามเอกลักษณ์ของชุมชน วิธีการครูพักลักจำ มีการแสวงหาความรู้จากภายใน และภายนอกกลุ่ม มีการศึกษาหาความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การไปศึกษาดูงานยังแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ และมีการถ่ายทอดความรู้จากช่างทอรุ่นเก่าสู่ช่างทอรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ สอดคล้องกับ

ข้อค้นพบของ กมลวรรณ วรรณธำ (2553) พุทธทางสังคมได้ก่อให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ ก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการทดลองปฏิบัติ และการถ่ายทอดบทเรียนจากการดำเนินงาน จนเกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เดิมและความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชน นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ที่ก่อให้เกิดการพึ่งพากันเองภายในชุมชน

2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ ทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม และหรือเครือข่ายชุมชน สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศศิพร ต่ายคำ และนรินทร์ สังข์รักษา (2558: 606-632) การเรียนรู้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกิดจากการแลกเปลี่ยนการพูดคุย การนำเสนอความคิดเห็นของสมาชิก มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล การสร้างนวัตกรรมของชุมชน ช่วยถ่ายทอดประสบการณ์ในการทำงานจนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต นอกจากนี้การรวบรวมองค์ความรู้ในการผลิต จากเอกสารผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ พัฒนาให้เป็นระบบเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้จนสามารถนำความรู้มาพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันให้กับวิสาหกิจชุมชน

2.3 การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ โดย มีการพัฒนาให้กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัย ร่วมกับชุมชนในการจัดการชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเป็นอาชีพหลัก โดยกลุ่มมีปราชญ์ชุมชน และช่างฝีมือที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้กับเด็กและเยาวชน ทั้งในรูปแบบการเป็นวิทยากรท้องถิ่น ครูชุมชน ที่เน้นการฝึกหัดปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะติดตัว รวมทั้งการประยุกต์ใช้ความรู้คือการเป็นแหล่งเรียนรู้ การเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมกลุ่มที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม ที่สามารถใช้เป็นฐานของการสร้างการเรียนรู้ และความรู้ จากความเป็นมาของภูมิปัญญา เอกลักษณ์ของภูมิปัญญา ขั้นตอนการผลิต เคล็ดลับที่สำคัญ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่องค์ความรู้ และการพัฒนาอาชีพ เพื่อการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศศิพร ต่ายคำ และนรินทร์ สังข์รักษา (2558: 606-632) การพัฒนากลุ่มให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้า เพื่อให้เด็กเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ เช่น การฝึกปฏิบัติการทอผ้า การศึกษาภาคสนามประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดทำรายงาน เป็นต้น

2.4 การพัฒนาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยมีองค์ความรู้จากการได้บ่มเพาะภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์และมีผู้นำทางวัฒนธรรมตลอดจนการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ และมีความต้องการการมีรายได้ มีอาชีพ มีความรู้และความต้องการที่จะอนุรักษ์ผ้าทอและการจกหวดลายโบราณรวมทั้งวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ของตนเองเป็นสำคัญ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ธันยพร วนิชฤทธา (2550) รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชนมีส่วนประกอบที่สำคัญ

คือ ความรู้ คน และกระบวนการ ความรู้คือความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการ โดยมี คนเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการหรือกิจกรรมต่าง ๆ และกระบวนการจึงเป็นวิธีเชื่อมประสาน คน ความรู้ และกระบวนการเข้าไว้ด้วยกัน

2.5 การสร้างเรื่องเล่า โดยการบอกเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การให้ทดลองทำ และมีการบอกเล่าเรื่องราวความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า สอดคล้องกับข้อค้นพบของ จุริวรรธ จันทลา และคณะ (2554) ลวดลายของผ้าทอที่ปรากฏบนผืนผ้าสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความผูกพันตลอดจนความเป็นมาของวัฒนธรรม หรือเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิต และลวดลายต่าง ๆ ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือมีบางลวดลายได้คิดค้นมาใหม่ และมีการปรับประยุกต์เพื่อให้เข้ากับสมัย และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติพันธุ์จะต้องคำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสันท่าง ๆ ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงควรมีการศึกษาในเรื่องรายละเอียดของลวดลายแต่ละลายว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร สื่อความหมายว่าอย่างไร และใช้ในโอกาสใด ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของการนำลวดลายที่ใช้ในโอกาสต่างกัน เช่น งานมงคล และงานอวมงคล มาอยู่ในผลิตภัณฑ์ขึ้นเดียวกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญ อีกประการหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และจัดเก็บองค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อไม่ให้องค์ความรู้เหล่านั้นสูญหายไปจากท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเอง หากท้องถิ่นหรือชุมชนใดสามารถมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชนของตนเองได้จะช่วยให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับข้อค้นพบของวนิดา ศิริวรสกุล และวัชรินทร์ อินทพรหม (2559: 45) ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ก้าวสู่มาตรฐานและมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

กระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกันในชุมชนของชาติพันธุ์รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และยังมีผ้าซิ่นจกเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงความเป็นตัวตนอย่างชัดเจนของชุมชนสามารถบ่งบอกถึงเรื่องราวทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวนได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า โดยชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุน

ทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งมีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับผ้าขึ้นจกคือเมื่อมีพิธีกรรมต่าง ๆ คนไทยยวนต้องใส่ชุดผ้าขึ้นจกเข้าร่วมพิธี สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระบบของวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อระบบคุณค่า ศีลธรรมของส่วนรวมและจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์ มีการแสดงออกในความคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรม ความอุดมสมบูรณ์ และความยั่งยืนของสังคมและธรรมชาติบนพื้นฐานของการเคารพต่อส่วนรวมและเพื่อนมนุษย์ และระบบภูมิปัญญา เป็นระบบที่ครอบคลุมวิถีคิดของสังคมไทย เป็นการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งปรากฏในรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กรทางสังคมท้องถิ่น เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน มีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และมีทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งมีวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับผ้าขึ้นจกคือเมื่อมีพิธีกรรมต่าง ๆ คนไทยยวนต้องใส่ชุดผ้าขึ้นจกเข้าร่วมพิธี ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ที่สามารถเป็นฐานของการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

กระบวนการในการสร้างสรรค์คุณค่าที่นำไปสู่มูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์หรือบริการ ช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจให้สูงขึ้น สร้างภูมิคุ้มกันจากการลอกเลียนแบบ และการตัดราคา รวมทั้งปรับตำแหน่งของธุรกิจสู่ตำแหน่งที่สามารถเป็นผู้กำหนดราคาได้ตามความเหมาะสม นำมาซึ่งรายได้และผลกำไรที่เพิ่มขึ้น การสร้างสรรค์คุณค่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบมุ่งหวังให้นำความรู้กระบวนการพัฒนาสินค้าไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบได้จริง การให้ความรู้สร้างความแตกต่างให้กับสินค้าภายใต้แนวคิดการสร้างสรรคคุณค่า การต่อยอดจากสินค้าเดิมให้ดีขึ้นให้เป็นสินค้าใหม่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การปรับเปลี่ยนกระบวนการ การเพิ่มผลผลิต เป็นการพัฒนาไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ โดยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานของการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น แตกต่าง สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของอารีย์ วิบูลพงศ์และคณะ (2552) การพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือขนาดเล็กที่ช่วยทุ่นแรงเพิ่มผลิตแรงงานและประสิทธิภาพการผลิต จะช่วยให้กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น ทั้งควรมี

การพัฒนาและเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีต่อยอดภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อช่วยให้กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ที่มีกระบวนการซับซ้อนขึ้น และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของเสรี เพิ่มชาติ และคณะ (2555) รูปแบบการสร้างสรรค์คุณค่าผ้าจกราชบุรีคือ ต้องมีการร่วมมือกันทุกฝ่าย เป็นชุมชนคนอนุรักษ์ เน้นการเรียนรู้สู่คนรุ่นใหม่ ส่งเสริมให้มีการใช้ผ้าจกและจัดกิจกรรมแพร่หลายอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนที่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าจกเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ความโดดเด่น สอดคล้องตามความต้องการของผู้บริโภค ตามที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการถ่ายโอนความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการได้รับการพัฒนาทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งเสริม และมีแนวความคิดในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเพิ่มผลผลิตทั้งผ้าผืน และผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่สามารถใช้เป็นฐานของการสร้างสรรค์ต่อยอดผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน รวมทั้งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้

เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ประกอบด้วย

1. การพัฒนาผู้ผลิต โดยการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ ได้รับความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางของการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์ สมาชิกกลุ่มมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดทักษะและความชำนาญในการผลิต เพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการสร้างเครือข่าย เพื่อเชื่อมโยงสินค้าระหว่างกัน รวมทั้งมีการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไข ปัญหาแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับผู้ผลิต และมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคีในด้านศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้ ซึ่งกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน คือ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด การพัฒนากลยุทธ์การตลาด การวิเคราะห์ทางธุรกิจ นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การทดสอบตลาด และการดำเนินธุรกิจ โดยใช้ทักษะและความรู้ในลักษณะร่วมมือกันของชุมชนในการให้ผลผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้และกำไร ที่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนที่ยั่งยืน สอดคล้องกับข้อค้นพบของเคลาส์ และคณะ (Klaus et al., (2004) การจัดการความรู้ส่งผลในทางบวกต่อการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กร อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ พัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสอดคล้องกับข้อค้นพบของประมาณ เทพสงเคราะห์ และคณะ (2556) ชุมชนมีกระบวนการจัดการความรู้ผ่านการใช้เวทีประชุม

คณะกรรมการกลุ่ม และการประชุมสมาชิกของกลุ่มประจำเดือน และมีคณะทำงานที่มีคุณลักษณะที่เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมีการปันผลกำไรเพื่อนำเงินมาพัฒนาชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) โดยผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP มีความละเอียด ประณีต สวยงาม มีอัตลักษณ์เฉพาะ และมีมูลค่า ด้านราคา (Price) มีราคาค่อนข้างสูง และหากเป็นลวดลายโบราณจะยิ่งมีราคาสูงมาก การกำหนดราคาของผ้าจกไม่มีราคามาตรฐานที่แน่นอน ผ้าแต่ละผืนจะมีการกำหนดราคาตามลักษณะของลวดลาย ความยากง่ายของลวดลาย ความประณีตของการทำลวดลาย และความมีชื่อเสียงของกลุ่ม หรือผู้ทอ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) โดยกลุ่มจะนำผ้าไปจำหน่ายเอง การออกร้านตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัด ตามจังหวัดในภูมิภาคต่าง ๆ และกรุงเทพมหานครทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนเป็นผู้จัดให้ การมีพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดใกล้เคียงมารับผ้าจากทางกลุ่มเอง ณ ที่ทำการกลุ่ม นอกจากนี้กลุ่มจะนำผ้าไปฝากขายที่ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชนซึ่งทางจังหวัด ได้มีการสนับสนุนให้ทุกกลุ่มได้มีโอกาสนำสินค้าของตนเองมาแสดงให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดได้เลือกชมและเลือกซื้อสินค้า OTOP ณ ศูนย์แสดงสินค้าเศรษฐกิจชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ให้ตัดเย็บเพื่อเป็นเครื่องแบบของหน่วยงานราชการ และการที่มีนักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคได้ไปเยี่ยมชมกลุ่มและได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจากที่ทำการกลุ่ม และด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) โดยมีการตลาดออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับการตลาดทางตรง และรูปแบบการตลาดเชิงกิจกรรม สอดคล้องกับข้อค้นพบของ อุสา สุทธิสาคร (2554) ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ที่วางอยู่บนรากฐานของการคิดแบบผู้ประกอบการผสม ผสานกับแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดแบบผู้ประกอบการ ได้แก่ การมีนวัตกรรม กล้าตัดสินใจ กล้าเสี่ยง มีความมุ่งมั่น ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนได้อย่างประสบความสำเร็จ

3. ภาวะผู้นำ คือ การมีผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถ มีความเป็นปราชญ์ชาวบ้าน และพร้อมให้การสนับสนุนแก่สมาชิก มีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ใช้กระบวนการกลุ่มที่ทุกคนมีส่วนร่วมและเคารพกฎกติกาที่ช่วยกันตั้งขึ้นมา การเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้นำ สำหรับปัจจัยภายในกลุ่ม ได้แก่ บทบาทของผู้นำกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้นำ จากการบริหารจัดการกลุ่ม กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม และในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอจกไทยวน เริ่มต้นจากความต้องการและการริเริ่มของผู้นำกลุ่ม จากนั้นคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มจึงจะเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำต่อไป และปัจจัยที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ วิธีคิดและทักษะของผู้นำกลุ่ม จากการที่ผู้นำกลุ่มมีโอกาสได้ไปเรียนรู้ ทดลองจากภายนอกกลุ่ม หรือกลุ่มอื่นที่มาเรียนรู้ดูงานที่กลุ่ม การตัดสินใจของผู้นำที่จะทดลองทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การประชุมปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องภายในกลุ่ม สอดคล้องกับข้อค้นพบของ อุสา สุทธิสาคร (2554)

ผู้นำชุมชนมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ และใช้ความรู้ฝังลึกที่มีอยู่ผสมผสานกัน เป็นจุดเริ่มต้นนำไปสู่การทำวิสาหกิจชุมชน และมีกระบวนการเรียนรู้กลุ่มของคนในชุมชน โดยการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจและไตร่ตรองร่วมกันในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และสอดคล้องกับข้อค้นพบของ นริชา มหาพรหม (2553) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ของชุมชนคือ ผู้นำชุมชน คณะทำงานที่เสียสละ ที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนให้ทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ระบบเครือข่าย และระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ภายในชุมชนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ในชุมชน จากการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการพัฒนาชุมชนร่วมกัน นอกจากนี้ผู้นำเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ มีกิจกรรมการเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ทั้ง แสวงหาองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาขยายผลในพื้นที่ การมีคณะทำงานที่มีคุณลักษณะที่เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (ประมาณ เทพสงเคราะห์ และคณะ, 2556) การสร้างความร่วมมือกันของชุมชนในกิจกรรมที่มีคุณค่า ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมกลุ่มชุมชนผ่านกระบวนการสร้างคุณค่า ด้วยวิธีการร่วมกันผลิตและการร่วมกันสร้างภายในชุมชน คือ การมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของแกนนำและคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ (มานิตย์ สิงห์ทองชัย, 2557)

4. ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้ โดยมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานภายในกลุ่ม และการดำเนินงานร่วมกันในเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด รวมทั้งระหว่างเครือข่ายระดับภูมิภาค และต่างภูมิภาค รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องสร้างความเข้าใจกับกลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของรัฐว่าเป็นเพียงผู้สนับสนุนในส่วนที่กลุ่มไม่สามารถดำเนินการได้เอง มีการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความรู้และเทคโนโลยีซึ่งจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกกลุ่ม การเสริมสร้าง และกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการเรียนรู้เพิ่มเติม และกระตุ้นให้มีการพบปะพูดคุยรวมกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการถ่ายทอดหรือส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ สอดคล้องกับข้อค้นพบของและณัฐภัทร สุทธรมีเสถียร (2552) การพัฒนากลุ่มและชุมชนให้ดำเนินงานวิสาหกิจให้มีความยั่งยืนและเข้มแข็งได้นั้น ต้องได้รับการหนุนเสริมจากหน่วยงานทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ทั้งมีติด้านสังคมเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ทินกฤต นุตวงษ์ (2554: 26-27) ทูทางสังคมมีบทบาทและหน้าที่สำคัญที่จะก่อประโยชน์ต่อชุมชนในฐานะเป็นตัวเชื่อมให้กลุ่มสมาชิกเน้นการมองเข้ามาภายในโดยจะสนับสนุนครอบครัว กลุ่มเพื่อน และกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีลักษณะความเป็นพี่น้องทางชาติพันธุ์ และมีอัตลักษณ์ทางสังคมซึ่งใกล้ชิดและรู้จักกันแล้ว มาร่วมมือกันสร้างสายสัมพันธ์ให้เข้มแข็ง และบทบาทการประสานสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มภายในและภายนอกเน้นการมองออกไปภายนอก ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างทางสังคม มาร่วมมือกันเพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชน

5. ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการบูรณาการทั้งภายในกลุ่มวิสาหกิจ และภายนอกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภาคี และพันธมิตรทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือ รวมกลุ่มในระดับที่สูงขึ้น มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยพัฒนาการทอผ้าจกให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน อีกทั้งสนับสนุนจัดหาแหล่งทำเลที่ดีเพื่อจัดตั้งร้านค้าของกลุ่ม และสนับสนุนจัดงานแสดงสินค้าผ้าไทยอย่างต่อเนื่องทุกปี สอดคล้องกับข้อค้นพบของนวกานต์ แห่งทอง (2554) การจัดการชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาตอบสนองความต้องการของชุมชนนั้น มีการนำศักยภาพของชุมชนหรือทุนทางสังคมมาใช้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ผู้นำจากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี นายองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล ที่มาร่วมกันในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน เป็นองค์การกลางในการขับเคลื่อนกิจกรรม ทำให้การจัดการชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จด้วยจากรากฐานของความสามัคคีร่วมใจกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ชูติมันต์ สะสอง และคณะ (2559) ที่กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนภาวะผู้ประกอบการเพื่อสร้างการเติบโตของธุรกิจ OTOP กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย (1) ทุนทางสังคมที่มีการบูรณาการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจ และวัฒนธรรม ประเพณี ความรู้ ประสบการณ์ (2) การมีส่วนร่วมโดยร่วมคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่และเสาะแสวงหาพันธมิตร (3) ภาวะผู้ประกอบการ โดยเน้นความสามารถในการทำงานเชิงรุก (4) นวัตกรรม ด้วยการประยุกต์ใช้นวัตกรรมผสมผสานกับผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น และ (5) การเติบโตของธุรกิจที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยมุ่งเน้นปัจจัยด้านการเงินและผลการดำเนินงาน

ดังนั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการเรียนรู้ ผ่านการปลูกฝังความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพของทุนภูมิสังคมในชุมชนเป็นหลัก การจัดการตนเองได้ตามบริบทของพื้นที่ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่จะช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ (วชิราภรณ์ สุรชนะสกุล และคณะ, 2560: 93) โดยการเรียนรู้ท้องถิ่นและภูมิสังคมผ่านกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อยกระดับความรู้ในการจัดการท้องถิ่น องค์ประกอบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน สรุปได้คือ 1. การมีเป้าหมายร่วมกัน 2. การมีส่วนร่วมของชุมชน 3. เครือข่ายความร่วมมือ 4. การเรียนรู้ของชุมชน 5. ทุนภูมิสังคม 6. สมรรถนะชุมชน และ 7. การบริหารจัดการชุมชน ที่จะช่วยผลักดันให้เกิด

เป้าหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายความร่วมมือ การเรียนรู้ของชุมชน ทุนภูมิสังคม และศักยภาพของชุมชนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์เพื่อการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน ประกอบด้วย 1. กลยุทธ์การพัฒนาผู้ผลิตและการตลาด 2. กลยุทธ์การพัฒนากระบวนการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากด้วยองค์ความรู้ 3. กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความเชื่อมโยงมาจากกระบวนการของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง คือ การสร้างและแสวงหาความรู้ คือ การสร้างจากความรู้เดิม จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และแสวงหาความรู้ใหม่จากภายนอกกลุ่ม เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ และนำความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภายในกลุ่ม ในชุมชน และนำมาประยุกต์ใช้ความรู้กับกลุ่มและชุมชน และนำไปเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ได้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มและชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนาของที่ระลึกและของฝากบนฐานอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เหมาะกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย สอดคล้องกับ พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (2557) การนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชนและประชาชนนั้น ต้องเป็นความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจสร้างผลิตภัณฑ์ ให้ร่วมกัน คิดร่วมกันทำอย่างจริงจัง โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ดั้งเดิม ดังนั้นเรื่องราวอันเป็นประวัติศาสตร์ขององค์ประกอบในผลิตภัณฑ์และแหล่งทุนทางวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นความรู้ทางวิชาการเพื่อความเข้าใจแล้วยังมีความสำคัญในการสร้างความซาบซึ้งให้ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีคุณค่าอย่างยั่งยืนตลอดไป นอกจากนี้ควรนำไปสู่การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการการซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการสร้างเรื่องเล่า เพื่อสร้างคุณค่าให้กับของที่ระลึกและของฝากท้องถิ่น ผ่านกระบวนการของทุนทางสังคมที่กลุ่มชาติพันธุ์คงรักษาอยู่ ประกอบด้วย ทุนแห่งการสร้างสรรค์ คือ การสร้างสิ่งใหม่ ด้วยความเป็นต้นแบบก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างผลิตภาพ รวมไปถึงความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งเกิดจากการลองผิดลองถูกและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากภายนอก ทุนทางความรู้ คือ การใช้ประโยชน์จากความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความคิดใหม่ ๆ ของผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทั้งรุ่นเก่าและเยาวชนรุ่นใหม่ รวมทั้งจากการสนับสนุนจากหน่วยงานเครือข่าย ภาคี และพันธมิตรจากทุกภาคส่วน รวมไปถึงการจัดสภาพแวดล้อม เงื่อนไข การจูงใจ ที่เหมาะสมก่อให้เกิดผลลัพธ์ร่วมกัน และทุนทางวัฒนธรรม คือ การพัฒนาทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน มาจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ได้ร่วมกันสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา

โดยมีความมุ่งหมายเพื่อรักษาองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายให้คงอยู่ ในขณะเดียวกัน ก็ส่งเสริมให้ชุมชนนำองค์ความรู้จากมรดกทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพหรือ ศักยภาพตามความเหมาะสมต่อเอกลักษณ์ของชุมชน ดังมีรายละเอียด การพัฒนาโดยใช้ทุนทาง วัฒนธรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์กลุ่มชาติพันธุ์ โดยส่งเสริม ชุมชนในการรักษามาตรฐานและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ผ้าทอจกอันเป็นมรดกภูมิปัญญาให้ท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดฝีมือช่างพื้นถิ่นให้คงอยู่ การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยการนำมาประยุกต์ใช้ ในรูปแบบใหม่ เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจาก การสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชนด้วยการสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากทุนทาง วัฒนธรรม ไปใช้ในการสร้างสรรค์ พัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพหรือศักยภาพตามความเหมาะสมต่อ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการสร้างต้นแบบและต่อยอด ผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชน สามารถพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มรายได้แล้ว ยังเป็นการเผยแพร่ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศ เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ในประเทศไทยให้ดำรงอยู่ยั่งยืนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง สามารถนำมา จัดทำข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ได้ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้ความรู้ในรูปแบบ ต่าง ๆ ทั้งในส่วนของตัวบุคคล หรือระบบกลุ่มเป็นเครือข่ายและการให้ความรู้ ควรใช้วิธีการที่หลากหลาย หรือวิธีการบ่มเพาะให้สมาชิกหรือกรรมการกลุ่มได้เรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป และ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรชักชวนให้มีสมาชิกรุ่นใหม่เข้ามาร่วมเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

1.2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดการ ความรู้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคลให้กลายมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน ที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด และ ปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้

1.3 การประยุกต์ใช้ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ควรมีการนำเสนอตนเอง บนฐานภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเป็นฐานของการสร้างอัตลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ และการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่

1.4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ควรมีการพัฒนาและเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน และควรมีการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ ควรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการผลิตที่รวดเร็วขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ทันสมัย สร้างสรรค์ผลงานหลากหลาย และการพัฒนาด้านการตลาดเพื่อช่วยให้กลุ่มสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์และผลิตสินค้าที่มีกระบวนการซับซ้อนขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาโปรแกรม พัฒนาสมรรถนะการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน คุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชน

2.2 ควรมีการศึกษาการสร้างเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายเน้นการต่อยอดจากลวดลายการจัก เพื่อการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้วิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาในตัวผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ และมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานที่กำหนด

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอนาคต เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนเกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

2.4 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชน

รายการอ้างอิง

- Andersen, A., & APQC. (1996). **The knowledge management tools**. Developed jointly by Arthur Andersen & The American Productivity and Quality Center. Chicago.
- Aswita, D., Suryadarma, I. G. P., & Suyanto, S. (2018). "Local wisdom of sabang island society (aceh, indonesia) in building ecological intelligence to support sustainable tourism." **Journal of Tourism and Geosites**. 22(2), pp. 393-402. Retrieved from <https://doi.org/10.30892/gtg.22210-297>.
- Bardo, J. W., & Hartman, J. J. (1982). **Urban sociology: A systematic introduction**. New York: F.E. Peacock.
- Bourdieu, P. (1986). "The forms of capital." **Cultural theory: An anthology**. pp. 81-93.
- Cappa, F., Sette, F. D., Hayes, D., & Rosso, F. (2016). "How to deliver open sustainable innovation: An integrated approach for a sustainable marketable product." **Sustainability**. 8(12), pp. 1341.
- Choi, S.H., & Cheung, H. H. (2007). "Multi-material Virtual Prototyping for Product Development and Biomedical Engineering." **Computers in Industry**. 58(5), pp. 438-452.
- Coleman, J. S. (1988). "Social capital in the creation of human capital." **American Journal of Sociology**. 94, pp.95-120.
- Collison, C., & Parcell, G. (2004). **Learning to fly: practical knowledge management from some of the world's leading learning organizations**. Oxford: Capstone.
- Denzin, N. K. (2012). "Triangulation 2.0." **Journal of Mixed Methods**. 6, pp. 80-88.
- Eisner, E. W. (1976). "Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Educational Evaluation." **Journal of Aesthetic Education**. 10 (3 / 4) Bicentennial Issue, pp. 135-150.
- Ernst, M., & Woods, T. (2011). **Adding value to plant production - an overview**. College of Agriculture. University of Kentucky.
- Gilbert, J. B., Probst, R. S., & Romhardt, K. (2000). **Managing Knowledge, Building Blocks for Success**. ISBN 0-471-99768-4. Wiley. West Sussex, England.

- Hanif, H., Abdulah, R., & Muhammad, N. (2018). "New Productivity Concept Based on Local Wisdom: Lessons from Indonesia." **Journal of Management and Marketing Review**. 3(3), pp. 96 - 103.
- Henrie, M., & Hedgepeth, O. (2003). "Size is important in knowledge management." **Journal of Knowledge Management Practice**. 2003(4) Retrieved from <http://www.tlinc.com/articl53.htm>.
- Horwitch, M., & Armacost, R. (2002). "Helping Knowledge Management be All It Can Be." **Journal of Business Strategy**. 23(3), pp. 26-31.
- Husen, T., & Postlethwaite, N. T. (1994). **The International Encyclopedia of Education**. New York: Pergamon Press.
- Igde, P. (2010). "Tri Hita Karana - The Local Wisdom of the Balinese in Managing Development." **Trends and Issues in Global Tourism**. pp 139-150.
- Kartika, T. (2016). "Verbal Communication Culture and Local Wisdom: The Value Civilization of Indonesia Nation." **Lingua Cultura**. 10(2), pp. 89-93, Retrieved from <https://doi.org/10.21512/lc.v10i2.1424>.
- Keeves, J. P. (1988). **Educational research methodology and measurement: An international handbook**. Oxford, England: Pergamon Press.
- Kermally, S. (2002). **Effective Knowledge Management**. England: John Wiley & Sons.
- Kevin, E. K. (2012). **Employee Engagement 2.0: How to Motivate Your Team for High Performance**. Createspace.
- Kolb, Y. A., & Kolb, A. D. (2005). "Learning Styles and Learning Spaces: Enhancing Experiential Learning in Higher Education." **Academy of Management Learning & Education**. 4(2), pp. 193-212.
- Leitch, M., & Rosen, P. (2001). "Knowledge Management, CKO, and CKM : The Key to Competitive Advantage." **The Manchester Review**. 6, pp. 2-3. Retrieved from <http://users.anet.com/~smcnulty/docs/Manchester.pdf,2001>.
- Madaus, G. F., Stufflebeam, D., & Scriven, M. S. (1983). "Program Evaluation: A Historical Overview." **Evaluation in Education and Human Services**. 6, pp. 399-402.
- Marquardt, M. J. (2002). **Building the learning organization: Mastering the 5 element for corporate learning**. Palo Alto. Davies-Black.

- Naomi, S., & KoiChi, M. (2008). "Knowledge and networking strategies for community compacity development in Oyama-machi: An archetype of the OVOP movement." **Journal of OVOP Policy**. 1(6), pp. 5-20. Retrieved from http://www.iovoppa.org/journal/01_200810/en/06_naomi-e.pdf.
- Nistor, L., Tirhas, C., & Ilut, P. (2011). "Linkages Between Informal and Formal Social Capital and Their Relations with Forums of Trust. A focus on Romania." **Transylvanian Review of Administrative Sciences**. 7(34), pp. 155-174.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (2004). **Knowledge Creation and Dialectics. Hitotsubashi on Knowledge Management**. Singapore: John Wiley & Sons (Asia).
- Putnam, R. (1993). "The Prosperous Community – Social Capital and Public Life." **American Prospect**. 13.
- Snow, C. C., Fjeldstad, Ø.D., Lettl, C., & Miles, R. E. (2010). "Designing Organizations for the 21st-Century Global Economy Special Issue." **Organizational Dynamics**. 39(2), pp. 91-204.
- Sveiby, K. E. (2001). "A Knowledge-based Theory of the Firm to guide Strategy Formulation." **Journal of Intellectual Capital**. 2(4), pp. 1-18. Retrieved from <http://www.sveiby.com/files/pdf/knowledgetheoryoffirmfin-draft.pdf>.
- World Intellectual Property Organization. (2009). **The WIPO ICG: latest development and perspectives on future work**. WIPO Regional Seminar on IP and TK, Genetic Resources and Traditional Cultural Expressions, Bangkok, Thailand.
- กนกพร ฉิมพลี. (2555). **รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กมลวรรณ วรรณธำ. (2553). **ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ) คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2555). **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม**. เข้าถึงได้จาก [http:// www.culture.go.th/ichthailand/post.html](http://www.culture.go.th/ichthailand/post.html)

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). **แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กัญญาพัสดุ กล่อมธงเจริญ. (2560). “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรม OTOP 5 ดาว กรณีสินค้าเรือใบจำลองจังหวัดเชียงใหม่.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น**. 11(3), หน้า 79-92.
- กาญจนา วัฒนสุนทร. (2550). **การออกแบบวิจัยเพื่อพัฒนาโมเดล ชุดระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูงประเด็นสาระหลักที่ 3 สาขาศึกษาศาสตร์**. เอกสารการสอน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี.
- กานต์ธิดา ไชยมา. (2550). **รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากผ้าม่อฮ่อม**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต (คหกรรมศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กิตติ ตราทอง. (2555). **การศึกษาเพื่อวางต้นแบบกลยุทธ์การค้าเน้นวิสาหกิจกลุ่มทอผ้า: กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง จังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต (บริหารธุรกิจ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2544). “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทุนวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ.” **วารสารนักบริหาร**. 31(1), หน้า 32-37.
- จรรย์ดา จันท์แจ่ม. (2557). **แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าจากสู่เยาวชนของชุมชนชาวไทย-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จรัสพิมพ์ วังเย็น. (2554). **การออกแบบเครื่องนุ่งห่มเพื่อการพัฒนารูปแบบสินค้าพื้นเมือง กรณีศึกษาผ้าจากไท-ยวน จังหวัดราชบุรี**. รายงานการวิจัย คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- จักรวาล จันท์หล้า และชลิต ชัยครรชิต. (2555). “การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำข้าวฮางของกลุ่มผลิตข้าวฮาง เทศบาลตำบลปลาไหล.” **วารสารการบริหารท้องถิ่น**. 5(1), หน้า 25-37.
- จิววรรณ จันพลา, วลี สงสูงค์, เพ็ญสินี กิจคำ และสุรรัตน์ วงศ์สมิง. (2554). **การพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. รายงานการวิจัย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

- ชญาภัทร์ ก่ออารีโย. (2557). **รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต (การพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมและทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). **นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพฯ: แดเนกซ์อินเตอร์คอร์पोเรชั่น.
- ชิตพล ยชुरเวชคุณากร. (2558). **การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยวนในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี**. การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรวัดน์ นิเจนตร. (2560). “การวิจัยพัฒนารูปแบบทางสังคมศาสตร์และการศึกษา.” **วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี**. 4(2), หน้า 71-102.
- ชุตินันต์ สະสอง และบุญทวารณ วิงวอน. (2559). “แนวทางการเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดแม่ฮ่องสอน.” รายงานสืบเนื่อง. **การประชุมวิชาการ ครั้งที่ 53 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. หน้า 476-483.
- ณัฐภัทร สุนทรมีเสถียร. (2552). **ทุนทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางสน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต (การพัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทัศนีย์ บัวระภา. (2559). “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการย้อมสีธรรมชาติจากมะเกลือ ชุมชนบ้านหัวสะพาน อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์.” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. ฉบับพิเศษ, หน้า 222-229.
- ทศวรรษ ธิมาคำ. (2554). **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาเรื่อง การทอผ้ายกคำพูน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารสนเทศศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทินกฤต นุตวงษ์. (2554). **มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดย ชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งยาวกับชุมชนบ้านหนองไซ**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต (นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทิตินา แคมมณี. (2550). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญ์รัศม์ คงวัดใหม่. (2556). “แนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประมงพื้นบ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี**. 5(1), หน้า 212-219.

- ฉันทพร วณิชฤทธา. (2550). **การจัดการความรู้ในชุมชน: กรณีศึกษาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ, จุรีวรรณ จันทลา, ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา, สัมพันธ์ สุขใส และวาสนา มะลินิน. (2558). “การพัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง.” **วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 7(2), หน้า 79-92.
- นพเกล้า ดวงหิรัญภักดี. (2551). **ศักยภาพการดำเนินงานกิจการของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นพพร จันทรนำชู. (2563ก). **พัฒนศึกษา: ความหลากหลายของกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- นพพร จันทรนำชู. (2563ข). **วิธีเชิงปริมาณสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- นราธิป ทับทัน และชินศักดิ์ ตันติกุลอุดม. (2560). “ภูมิหลังการเคลื่อนย้ายประชากรชาววน เชียงแสนและการตั้งถิ่นฐานในบริเวณตอนกลางของประเทศไทย.” **วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์**. 8(ฉบับพิเศษ), หน้า 10-34.
- นริชา มหาพรหม. (2553). **การจัดการความรู้กองทุนชุมชนและธุรกิจชุมชนของหมู่บ้านจำรุง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2561). “เรื่องเล่า: วิธีวิทยาแนวใหม่ในการแสวงหาความรู้เพื่อการวิจัยสังคม.” **วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 10(2), หน้า 1-18.
- นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ. (2553). **ถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าของวิสาหกิจชุมชน เพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุข จังหวัดราชบุรี**. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นวกานต์ แห่งทอง. (2554). **ทุนทางสังคมกับการจัดการชุมชน กรณีศึกษาตำบลเหมืองใหม่ อำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นวรรตน์ ทุนคุ้มทอง. (2551). **การอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านในสังคมสมัยใหม่**. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก.

- นันทวิช นูนารถ. (2560). **ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าแห่งวิถีชีวิต วัฒนธรรมเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน.** สาขาครุศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.
- นีสานาถ ชำนาญศิลป์. (2552). **การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชน ตลาดล่างบางพระ หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์ พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555). **ทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดเพชรบูรณ์.** รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- บุญดี บุญญากิจ. (254). **การจัดการความรู้ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- บุญอนันต์ พิณภัทรชัย และพลาพรรณ คำพรรณ. (2549). **โครงการศึกษาชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการสร้างสรรค์ คีนพลังสู่ชุมชน : หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.** รายงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เบญจพร แก้วมีศรี. (2545). **การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเมธี วิมลศิริ. (2559). **ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อนาคตประเทศไทยเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน.** เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรวิทยาการประกันภัยระดับสูง (วปส.) รุ่นที่ 6 ปี 2559. สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.). เข้าถึงได้จาก <http://www.mahasarakham.go.th/mkweb/images/yut/ยุทธศาสตร์ชาติ-20-1-1.pdf>.
- ประพนธ์ ผาสุกยึด. (2549). **การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ (พิมพ์ครั้งที่ 3).** กรุงเทพฯ: ไยโหม.
- ประพันธ์ นีกะระโทก. (2557). **ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเอง อย่างยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ประมาณ เทพสงเคราะห์, จรินทร์ เทพสงเคราะห์, อติศร ศักดิ์สูง, ศุภการ สิริไพศาล, พรศักดิ์ พรหมแก้ว และวรุฒม์ นาทิ. (2556). “การจัดการความรู้บนฐานทุนชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.” **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต.** 1(3), หน้า 217-231.
- ประเวศ ะสี. (2550). **การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพเสรีภาพและ ความสุข (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

- ปราณี ตันตยานุบุตร. (2551). **ภูมิปัญญาไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปวีณา ผาแสง, ณ์ภูจักร เงินวงศ์นัย และราชาวดี สุขภิรมย์. (2560). **การศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอพื้นเมืองน่าน กรณีศึกษา : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเฮี้ย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน**. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยชุมชนน่าน.
- ปัญญา เมืองริน. (2552). **กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษากรณีเครือข่ายศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ จังหวัดระยอง**. การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารเทคโนโลยี) วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ คุณปลื้ม. (2560). “การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษา กลุ่มโอท็อป ภาคตะวันออก.” **วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย**. 9(3), หน้า 273-295.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). **กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน**. รายงานการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปุรชัย ศิริมหาสาคร และพิชชา กวางทอง. (2552). **เรื่องเล่าเร้าพลังในชุมชนนักปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- พรรณฉिता เหล่าพวงศักดิ์. (2557). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันตก**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิเชฐ บัญญัติ. (2555). **KM Tools: เครื่องมือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้**. เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/practicallykm/119306>
- พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2550). “กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ : กระบวนการสร้างพลังชุมชนด้วยภูมิปัญญาทางชาติพันธุ์.” รายงานสืบเนื่อง (Proceedings), **การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 45**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิรมาลย์ บุญธรรม. (2554). **ความเข้มแข็งวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นเมืองไทยครั้งบ้านนาตาโพ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (อาชีวศึกษา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เพียงดาว สภาทอง, ภัทรวรรณ จีร์พัฒนธรร และปานเทพ ลาภเกษร. (2559). “แนวทางการสืบทอดวัฒนธรรมและอาชีพการทอผ้าทอไทยวนของศูนย์วิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านโนนกลุ่ม อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา.” **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์**. 31(3), หน้า 77-83.
- ไพศาล สรรสรวิสุทธ์. (2558). “การจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี.” รายงานสืบเนื่อง, **การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ**

- และนาชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- มนโรส ทองรส. (2550). การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิต การตลาด และผลการดำเนินงานของกลุ่มสตรีทอผ้ากอบบัวบ้านคำขวาง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มันทนาภรณ์ อรุณเรือง. (2555). ไทยยวนเสาให้ จังหวัดสระบุรี: กรณีศึกษาวิถีชีวิตและประเพณีพื้นบ้าน. รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก.
- มานิตย์ สิงห์ทองชัย. (2557). “การบูรณาการทุนทางสังคมกับการบริหารจัดการชุมชน: กรณีศึกษาตำบลตลุกคู่อำเภอกงหรา จังหวัดอุทัยธานี.” รายงานสืบเนื่อง (Proceedings), การประชุมวิชาการการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มาริสสา อินทรเกิด, ชรินทร์ งามกมล และวิชุดา อยู่ยงค์. (2561). “การอนุรักษ์และสืบสานการทอผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงของชุมชนบ้านหัวสะพาน อำเภอกงหรา จังหวัดบุรีรัมย์.” วารสารธุรกิจปริทัศน์. 10(1), หน้า 141-154.
- ระวีวรรณ กิจโรจน์สกุล. (2557). ผ้าไหมหางกระรอก: การอนุรักษ์และพัฒนาการผลิตเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รุจี ศรีสมบัติ. (2553). ผ้าทอลาวครั้ง : การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอในวิถีชีวิต. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (วัฒนธรรมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2558). “ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นถิ่นไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม.” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 8(2), หน้า 231-247.
- ล้นทม จอนจวบทรง. (2557). “การถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น กรณีศึกษาการถ่ายทอดความรู้ฝึกพื้นบ้านของภาคตะวันออก.” วารสารมจร.วิชาการ. 17(33), หน้า 117-128.
- วชิราภรณ์ สุรชนะสกุล, ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ และอัจฉรา ไชยภูถัมภ์. (2560). “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยวิทยาลัยชุมชน.” วารสารวิจัย มสศ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 13(2), หน้า 91-112.
- วณิฎา ศิริวรสกุล และวัชรินทร์ อินทรพรม. (2559). “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม กรณีศึกษาดำบลเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 11(1), หน้า 42-49.

- วรรณนงอร วรศนิรันตรกุล. (2554). “การบริหารจัดการสินค้า OTOP กลุ่มผ้าทอพื้นเมือง ระดับ 5 ดาว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดอุดรธานี.” **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี**. 2(1), หน้า 8-13.
- วรรณมา โชคบันดาลสุข, กุลยา อนุโลก และวรลักษณ์ ทองประยูร. (2557). “การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี.” **วารสารสมาคมนักวิจัย**. 20(1), หน้า 17-32.
- วรวิภา โรมรัตน์พันธ์. (2548). **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- วรารัตน์ วัฒนชนโนบล. (2558). **การจัดการความรู้การทอผ้าพื้นบ้านของกลุ่มอาชีพเสริมบ้านสุขเกษม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม**. รายงานการวิจัย โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- วรินทร์ บุญยั้ง. (2554). “การพัฒนาทุนมนุษย์ในชุมชน.” **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**. 22(1), หน้า 19-33.
- วลัยลักษณ์ อริยสัจจเวคิน. (2552). **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา: ผ้าจกบัว ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2551). **การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- วิฑูร เจียมจิตต์ตรง. (2553). **ปัจจัยภาวะผู้ประกอบการที่มีผลต่อประกอบการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม**. รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิวิธ วงศ์ทิพย์. (2557). “แนวทางการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย: ศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศอินเดีย.” **สุทธิปริทัศน์**. 28(87), หน้า 323-344.
- วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรารณ. (2547). **การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (บริหารการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพรรณ ปีเตอร์. (2550). **มนุษย์และการออกแบบ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ศุภชัย วิจัยวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ. (2550). **รายงานการศึกษารอบความคิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2554). **การศึกษาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: ส เจริญการพิมพ์.
- สถาพร ดีบุญ ฒ ชุมแพ. (2550). **การศึกษารอบความคิดผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- สนอง โลหิตวิเศษ. (2559). “ชุมชนแห่งการเรียนรู้.” **สารานุกรมศึกษาศาสตร์ (Encyclopedia of Education)**. 51(2559), หน้า 31-40.
- สมเกียรติ สุขุมพันธ์, กิตติ สถาพรประสาธน์ และวิชัย แหวนเพชร. (2560). “การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมอาชีพชุมชน.” **วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา**. 11(2), หน้า 163-180.
- สมคิด จำนงค์ศร. (2552). **การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดนาหนองเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนไทยวน ตำบลตอนแร อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, สุมิตรา สุรัตน์เดชา, ปัทมา พัฒน์พงษ์, ณรงค์ อาจสมิติ, พิเชฐ สีตะพงศ์, สรรพารีย์ ยกย่อง และณัฐชานันท์ ชะลอเอกนิษฐ์. (2554). **การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สัมพันธ์ เตชะอธิก, ธวัชชัย เคหะบาล, วินัย วงศ์อาสา และอภิรดี ตอนอ่อนแก้ว. (2550). **โครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ของชุมชน การจัดการครชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง**. รายงานการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กรุงเทพฯ.
- สำนักงาน ก.พ.ร. และ สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). **การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). **ทูลทางสังคมฉบับประชาชน**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน. (2553). **ทูลทางสังคมกับระบบการจัดสวัสดิการสังคมในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชนบทในจังหวัดลำพูน**. รายงานวิจัย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2555). **วิสาหกิจชุมชนน่ารู้**. เข้าถึงได้จาก <http://www.sceb.doae.go.th/Ssceb2.htm#>
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2559). **คู่มือการจัดการความรู้ของชุมชน**. กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการความรู้ของชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนกรมการพัฒนาชุมชน.

- สุกัญญา อธิปอนันต์, สำราญ สาราบรณ, พรภิมิน มีศิลป์, วีรศักดิ์ บุญเจริญ, เกศณี เกื่อนบัวระบัด, เทียมจันทร์ สุขเกษม, อารณ วิศวะไพศาล และภักัญญา โสมภีร์. (2550). **กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ปี 2550**. รายงานวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่. (2560). “การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษา ผ้าทอลายโบราณ.” **วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน**. 10(4), หน้า 62-85.
- สุชาดา น้ำใจดี. (2552). **กระบวนการพัฒนาไปสู่ชุมชนการเรียนรู้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร ดุษฎีบัณฑิต (พัฒนศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุชาติ พิบูลแถว. (2550). **การศึกษากระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจากชุมชนไท-ยวนราชบุรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในมิติทางการพัฒนาชุมชน**. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชน มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพรรณ สมไทย, นิตยา หอมหวาน และปรัชญาญจน์ เสื่อมผิว. (2550). **การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านโดยแนวคิดจากวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุพัตรา คงขำ. (2556). **การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2550). “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้.” **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช**. 2(3), หน้า 97-101.
- สุรัชภัทรดิษฐ์ หลอดคำวัฒนา. (2552). **การอนุรักษ์ สืบสาน และการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย**. นครราชสีมา: สำนักวิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยนครราชสีมา.
- สุริรัตน์ ศรีทะแก้ว และสุเทพ นิมสาย. (2556). “การวิเคราะห์โซ่อุปทานและความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านการส่งออกของผลไม้สดไทยไปยังตลาดสหภาพเมียนมาร์.” **วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**. 8(2), หน้า 39-41.
- สุวรรณิ คำมั่น และรัชณี พิงพานิชย์กุล. (2551). **รายงานการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ : ด้านเศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและการบริการ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). **คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.

เสรี เพิ่มชาติ, อัญชลี จันทาโก, วราภรณ์ ลิ้มเปรมวัฒนา และพฤกษ์ จิรสัตยาภรณ์. (2555).

การจัดการความรู้เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าผ้าจกราชบุรี. รายงานสืบเนื่องการประชุม.

การประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษา ประจำปี 2555.

อรพินท์ บุญสิน. (2557). “การสร้างทุนทางปัญญาในการเพิ่มผลลัพธ์สินค้าเชิงสร้างสรรค์
ในอุตสาหกรรมชุมชน.” วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. 3(3), หน้า 23.

อัจฉรา สโรบล. (2561). การออกแบบเสื้อผ้า มิติทางวิชาการสู่การประยุกต์ใช้. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

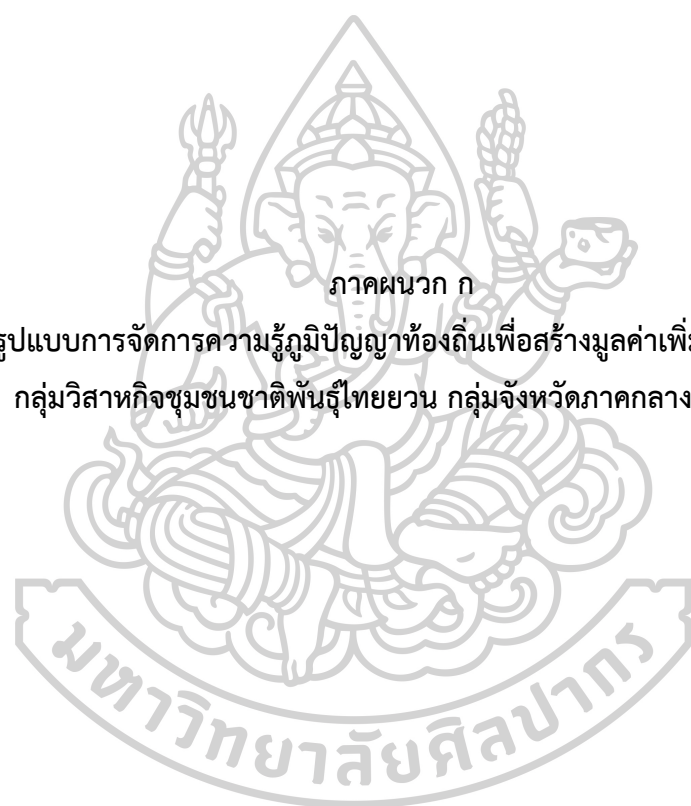
อัญญาณี คล้ายสุบรรณ. (2550). การจัดการความรู้ฉบับปฐมบท. นครปฐม: เพชรเกษม พรีนติ้งกรุ๊ป
จำกัด.

อาทิตย์ บุคดาตวง. (2554). ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร
อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อุสา สุทธิสาคร. (2554). การเรียนรู้และการจัดการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน ของชุมชนบ้านร่องก่อ
ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัย
หอการค้าไทย.

เอกชัย พุ่มดวง และยุสนีย์ โสมทัศน์. (2559). “กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม
ตามแนวเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพ ในตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี.”
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
ฉบับ Supplementary.

ภาคผนวก ก

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ.2562

การพัฒนากิจกรรมและทดลองการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

1. หลักการและเหตุผล

การพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก และการเพิ่มขีดความสามารถและความเข้มแข็งให้กับประชาชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ตามแนวนโยบายการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มีแนวทางการขับเคลื่อนโดยส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน เช่น การจัดการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่จะช่วยกระจายรายได้ไปสู่คนในชุมชนและท้องถิ่นโดยการนำทรัพยากรในชุมชนมาสร้างสินค้าให้มีคุณภาพและมูลค่าสูง โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เน้นการใช้นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การต่อยอดองค์ความรู้เพื่อการสร้างมูลค่าตลอดห่วงโซ่อุปทาน เป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลักสู่เศรษฐกิจสมดุลและยั่งยืน ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งการเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคม สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการปฏิรูปประเทศ ด้านต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของประเทศ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการพัฒนา (Community - Based Development) ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนบนฐานของวิถีชีวิตของชุมชน ร่วมกับการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจบนฐานความรู้ (Knowledge based society) มองความรู้ว่าเป็นทุนปัญญา หรือทุนความรู้สำหรับใช้สร้างคุณค่า และมูลค่า (Value) การจัดการความรู้เป็นกระบวนการใช้ทุนปัญญา นำไปสร้างคุณค่าและมูลค่า เป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันความสามารถในการผลิต มีเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยใช้ทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชน หรือทุนทางสังคม ผสมผสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิมของสังคมกับความรู้สมัยใหม่เพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (อรพินท์ บุญสิน, 2557: 23; ไพศาล สรรสรวิสุทธิ และคณะ, 2558: 109; ทศนีย์ บัวระภา, 2559: 223 และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 82-96)

ดังนั้น คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างฉบับนี้ จะเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวน นำความรู้และรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอจก รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชนด้วยการสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม ไปใช้ในการสร้างสรรค์ พัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพหรือศักยภาพ

ตามความเหมาะสมต่อเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มรายได้แล้ว ยังเป็นการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศ เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่ต่อไป

2. เป้าหมายของคู่มือ

ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวน สามารถนำความรู้และรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากการพัฒนากิจกรรมและทดลองการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจาก
2. เพื่อให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากผ้าฝ้าย และผ้าเศษวัสดุที่เหลือจากการตัดเย็บ รวมทั้งผ้าทอที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานและข้อตกลงของกลุ่ม ให้เป็นผลิตภัณฑ์มีประโยชน์หลายด้าน สวยงาม ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าทางจิตใจ และตราผลิตภัณฑ์มีชื่อเสียงเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

4. ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทราบศักยภาพของธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าจากไทยยวนในด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์
2. การกำหนดตลาดเป้าหมาย (Targeting) และการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Positioning)
3. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีกระบวนการคือ
  - การรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
  - การถกเถียงประเมินความคิด พัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด
  - การออกแบบและพัฒนาตัวต้นแบบของผลิตภัณฑ์
  - การทดสอบตลาดของผลิตภัณฑ์
  - การปรับปรุงผลิตภัณฑ์
  - การนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด

5. หลักการ

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง มีหลักการสำคัญในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1. ให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรมมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง โดยเน้นการฝึกปฏิบัติในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอก รวมทั้งการทดสอบตลาดเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ และเป็นแนวทางในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์
2. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรมเกิดกระบวนการคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยมีผู้เข้าร่วมพัฒนา และวิทยากรเป็นผู้ช่วยสรุปแนวความคิด
3. บทบาทของผู้เข้าร่วมพัฒนา และวิทยากร คอยให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็น ทดลองปฏิบัติอย่างอิสระ
4. วิธีการวัดและประเมินผลโดยใช้ความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรม และการประเมินผลในด้านความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอกไทยยวนที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น

6. การดำเนินการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

จากหลักการของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างข้างต้น ผู้พัฒนาได้ออกแบบและดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการดำเนินการก่อนที่จะพัฒนากิจกรรม ผู้พัฒนาได้จัดการประชุมร่วมกับประธานคณะกรรมการกลุ่ม เพื่อนำเสนอรูปแบบ และกิจกรรมการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจ แรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสนใจและมองเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมในกิจกรรม
2. ขั้นเตรียมดำเนินการ เป็นการให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรม มีฐานความรู้ก่อนที่จะดำเนินการฝึกคิดและฝึกปฏิบัติ

3. **ขั้นดำเนินการ** เป็นการร่วมกันการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกลั่นกรองประเมินความคิด พัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด และลงมือปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาตัวต้นแบบของผลิตภัณฑ์

4. **ขั้นเสนอผลการปฏิบัติ** ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรม นำเสนอผลงานการออกแบบและพัฒนาตัวต้นแบบของผลิตภัณฑ์ และร่วมกันวิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสรุปผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการประเมินผลของกิจกรรมที่ช่วยสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

5. **ขั้นการประเมินผลสำเร็จของกิจกรรม** เป็นการประเมินผลในด้านความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าจากไทยยวนที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น ทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านงานแสดงสินค้า และผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต

แผนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	กระบวนการพัฒนา กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. การนำเสนอรูปแบบและกิจกรรม	1. จัดการประชุมร่วมกับประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม เพื่อนำเสนอรูปแบบและกิจกรรม 2. การสร้างความเข้าใจแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสนใจและมองเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมในกิจกรรม	เพื่อให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนมีความรู้ความเข้าใจ สนใจและมองเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมในกิจกรรม	ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจและมองเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมในกิจกรรม
2. ขั้นเตรียมดำเนินการ	1. เรียบเรียงองค์ความรู้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรม มีฐานความรู้	ผู้ประกอบการวิสาหกิจผ้าทอจกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวนที่เข้าร่วมในกิจกรรม มีฐานความรู้ก่อนที่

ขั้นตอน	กระบวนการพัฒนา กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	<p>ออกแบบวิธีการให้ ความรู้ และกำหนด ผู้ให้ความรู้ใน กิจกรรม</p> <p>2. การทบทวนความรู้ เพื่อเตรียมความ พร้อมให้ ผู้ประกอบการ วิสาหกิจผ้าทอจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติ พันธุ์ไทยยวนที่เข้า ร่วมในกิจกรรม มีฐานความรู้ก่อนที่จะ ดำเนินการฝึกคิดและ ฝึกปฏิบัติการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ ตามองค์ประกอบของ รูปแบบการจัดการ ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มของ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนชาติ พันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนล่าง</p>	<p>ก่อนที่จะดำเนินการฝึก คิดและฝึกปฏิบัติ</p>	<p>จะดำเนินการฝึกคิด และฝึกปฏิบัติ</p>
<p>3. ขั้นตอนดำเนินการ</p>	<p>1. การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม</p> <p>2. การกำหนดตลาด เป้าหมาย (Targeting)</p>	<p>1. เพื่อกำหนดตลาด เป้าหมาย (Targeting) และ การกำหนดตำแหน่ง</p>	<p>1. ผู้ประกอบการ วิสาหกิจที่เข้าร่วม ในกิจกรรมทราบ ตลาดเป้าหมาย (Targeting) และ</p>

ขั้นตอน	กระบวนการพัฒนา กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	3. การกลั่นกรอง ความคิด พัฒนา แนวความคิดและการ ทดสอบแนวความคิด 4. ลงมือปฏิบัติการ ออกแบบและพัฒนา ตัวต้นแบบของ ผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์ (Positioning) 2. เพื่อออกแบบและ พัฒนาตัวต้นแบบ ของผลิตภัณฑ์	ตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Positioning) 2. ผู้ประกอบการ วิชาที่เข้าร่วม ในกิจกรรมได้ทำ การออกแบบและ พัฒนาตัวต้นแบบ ของผลิตภัณฑ์ ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ด้านการออกแบบ ผลิตภัณฑ์
4. ชั้นเสนอผลการปฏิบัติ	การนำเสนอผลงานการ ออกแบบและพัฒนาตัว ต้นแบบของผลิตภัณฑ์ และร่วมกันวิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น และ สรุปผลการดำเนิน กิจกรรมร่วมกัน	เพื่อให้ผู้ประกอบการ วิชาที่เข้าร่วมใน กิจกรรม มีส่วนร่วมใน การนำเสนอผลงานการ ออกแบบและพัฒนาตัว ต้นแบบของผลิตภัณฑ์ และร่วมกันวิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น และ สรุปผลการดำเนิน กิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะ เป็นการประเมินผลของ กิจกรรมที่ช่วยสะท้อน ผลการเรียนรู้ของผู้ เข้าร่วมกิจกรรม	ผลงานการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ที่ร่วมกัน ออกแบบขึ้น
5. ชั้นประเมินผลสำเร็จ ของกิจกรรม	การทดสอบตลาดของ ผลิตภัณฑ์โดยการ ประเมินผลในด้านความ พึงพอใจของผู้บริโภคที่มี ต่อผลิตภัณฑ์ผ้าจากไทย ยวนที่ออกแบบและ	เพื่อประเมินผลในด้าน ความพึงพอใจของ ผู้บริโภคที่มีต่อ ผลิตภัณฑ์ผ้าจากไทย ยวนที่ออกแบบและ พัฒนาขึ้น	1. ความพึงพอใจของ ผู้บริโภคที่มีต่อ ผลิตภัณฑ์ผ้าจาก ไทยยวนที่ ออกแบบและ พัฒนาขึ้น

ขั้นตอน	กระบวนการพัฒนา กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	พัฒนาขึ้น ทั้งช่อง ทางการจัดจำหน่ายผ่าน งานแสดงสินค้า และผ่าน ทางระบบอินเทอร์เน็ต		2. ผู้ประกอบการจะ ได้นำผลการ ประเมินไป ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับ ความต้องการของ ผู้บริโภค และ นำไปพัฒนาเป็น ผลิตภัณฑ์เพื่อ จำหน่ายจริงต่อไป

7. บทบาทของผู้พัฒนา/ ผู้ให้ความรู้

การนำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ให้ความรู้ควรมีบทบาท ดังนี้

1. ศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างให้เข้าใจ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถพัฒนาให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนให้มีความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ที่มีมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหรือชุมชนได้

2. จัดเตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องให้พร้อมในการใช้งาน และเพียงพอต่อการใช้งาน

3. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้

4. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ส่งเสริมกระบวนการคิดสร้างสรรค์

5. วิทยากรกระบวนการ และหรือผู้เชี่ยวชาญ ควรเป็นที่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้เกิดการฝึกคิดสร้างสรรค์ และการฝึกปฏิบัติตามขั้นตอน

6. จัดกิจกรรมเป็นขั้นตอนตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

8. บทบาทของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม

การนำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมควรมีบทบาท ดังนี้

1. ให้ความสนใจต่อการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้
2. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่ม
3. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ มีการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน อย่างสร้างสรรค์
4. มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการประยุกต์ใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำกิจกรรม

9. เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ บัวระภา. (2559). “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการย้อมสีธรรมชาติจากมะเกลือ ชุมชนบ้านหัวสะพาน อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์.” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ฉบับพิเศษ, หน้า 222-229.
- ไพศาล สรรสรวิสุทธิ์. (2558). “การจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี.” รายงานสืบเนื่อง, การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15. มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อรพินท์ บุญสิน. (2557). “การสร้างทุนทางปัญญาในการเพิ่มผลลัพธ์สินค้าเชิงสร้างสรรค์ ในอุตสาหกรรมชุมชน.” วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. 3(3), หน้า 23.

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
สำหรับใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือตัวแทนผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน
และนักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบทกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

ชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก ..... อายุ ..... ปี
 สถานะทางสังคม/ตำแหน่ง .....
 ที่อยู่ .....
 เบอร์โทรศัพท์ .....
 วันที่สัมภาษณ์ .....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาข้อมูลการตั้งและการย้ายถิ่นฐาน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เช่น วัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม องค์ความรู้ ภูมิปัญญาชุมชน และทุนทางสังคม

ประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์มีดังนี้

1. ความเป็นมาของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเป็นอย่างไร (ภูมิหลัง การอพยพ การก่อตั้งหมู่บ้าน การตั้งถิ่นฐานของชุมชน)
2. วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของครอบครัว และชุมชนเป็นอย่างไร
3. วัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ที่สืบทอดต่อกันมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนเป็นอย่างไร และมีอะไรบ้าง
4. องค์ความรู้ที่มีในชุมชน หรือภูมิปัญญาชุมชนที่สามารถแสดงตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนได้เป็นอย่างดี คืออะไร
5. องค์ความรู้ที่มีในชุมชนที่สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน (สร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างรายได้ให้กับชุมชน หรือใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ) มีอะไรบ้าง และมีแนวทางอย่างไรในการพัฒนา

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
สำหรับใช้สัมภาษณ์ประธานกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ/กลุ่มอาชีพพหุภาคีจากไทยยวน

ชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก ..... อายุ ..... ปี
 สถานะทางสังคม/ตำแหน่ง ประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม
 ที่อยู่ .....
 เบอร์โทรศัพท์ .....
 วันที่สัมภาษณ์ .....
 สถานที่สัมภาษณ์ ..... กลุ่มวิสาหกิจ/กลุ่มอาชีพ .....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ทิศทางสังคมของกลุ่ม สภาพการณ์การจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาทางสังคม ความสามารถการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ รูปแบบผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมของกลุ่ม และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์มีดังนี้

1. บริบททั่วไปของกลุ่ม

- ระยะเวลาในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม (.....ปี ..... เดือน)
- เหตุผลและความคาดหวังในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม
- โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่ม
- ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเป็นอย่างไร
- ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก / กลุ่มอาชีพอื่น ๆ เป็นอย่างไร

2. การจัดการความรู้

- กลุ่มมีการแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างไร
- กลุ่มดำเนินการสร้างความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างไร

- การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มเป็นอย่างไร
- กลุ่มมีการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างไร และกับใคร/กลุ่มใดบ้าง

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์

- รูปแบบผลิตภัณฑ์เด่น หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคคืออะไร และมีลักษณะอย่างไร
- วัตถุดิบที่ใช้
- ลวดลาย
- สีสันท
- วิธีการทำ
- ต้นทุนและราคา
- ช่องทางการจัดจำหน่าย
- การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผ่านมา (มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือไม่ และเป็นรูปแบบใดบ้าง)

4. เงื่อนไขความสำเร็จ/ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์

- แหล่งวัตถุดิบของการผลิต (วัตถุดิบที่มีในชุมชน และ/หรือจัดหาจากภายนอกชุมชน)
- ท่านมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างไร (วัตถุดิบในชุมชน การให้สี/ย้อมสี การทอ ลวดลาย)
- ท่านมีความชำนาญพิเศษในขั้นตอนใดของการพัฒนาผลิตภัณฑ์
- ความรู้ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม (บุคคลใด และมีความสามารถโดดเด่นในด้านใด)
- มีการนำศักยภาพของสมาชิกในกลุ่ม/คนในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างไรบ้าง และช่วยส่งเสริมศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างไร
- ในการดำเนินการของกลุ่ม พบปัญหา และอุปสรรคใดบ้าง และอย่างไร ใครมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และแก้ไขอย่างไร
- กลุ่มมีวิธีการในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างไรบ้าง
- ที่มาของแหล่งเงินทุนของกลุ่ม และมีวิธีการบริหารจัดการ การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างไร
- มีหน่วยงานใดบ้างที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานของกลุ่ม และมีบทบาทอย่างไร
- มีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนในการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทยยวน

5. แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์

- กลุ่มมีความต้องการในการปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์ (ลวดลาย สีสันท รูปแบบผลิตภัณฑ์ และอื่น ๆ) อย่างไร
- วิธีเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มควรมีแนวทางอย่างไร

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

สำหรับใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการ หรือเจ้าหน้าที่ของ
หน่วยงานภาครัฐ และผู้สนับสนุนอื่น ๆ

ชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก ..... อายุ ..... ปี
ตำแหน่ง ..... หน่วยงานสังกัด .....
ที่อยู่ .....
เบอร์โทรศัพท์ .....
วันที่สัมภาษณ์ .....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ทิศทางสังคมของกลุ่ม สภาพการณ์การจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาทุนทางสังคม ความสามารถการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ รูปแบบผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมของกลุ่ม และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์มีดังนี้

1. บริบททั่วไปของกลุ่ม

- ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม (.....ปี ..... เดือน)
- ลักษณะของความร่วมมือ/การประสานงานกับกลุ่ม
- ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานร่วมกับกลุ่ม และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

2. การจัดการความรู้

- กลุ่มมีการแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างไร
- กลุ่มดำเนินการสร้างความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างไร
- การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มเป็นอย่างไร
- กลุ่มมีการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างไร และกับใคร/กลุ่มใดบ้าง

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์

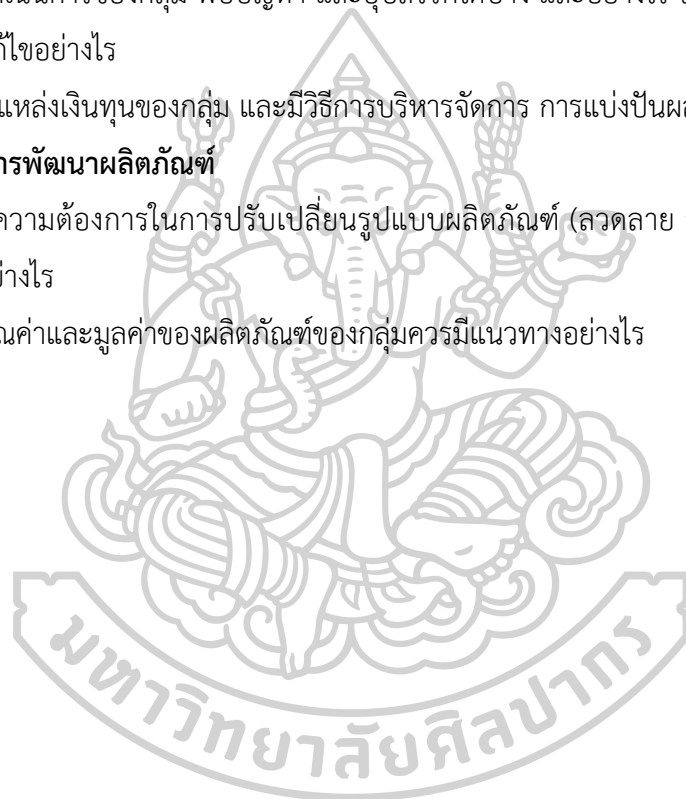
- รูปแบบผลิตภัณฑ์เด่น หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคคืออะไร และมีลักษณะอย่างไร
- การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผ่านมา (มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือไม่ และเป็นรูปแบบใดบ้าง)

4. เงื่อนไขความสำเร็จ/ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์

- ความรู้ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม (บุคคลใด และมีความสามารถโดดเด่นในด้านใด)
- มีการนำศักยภาพของสมาชิกในกลุ่ม/คนในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างไรบ้าง และช่วยส่งเสริมศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างไร
- ในการดำเนินการของกลุ่ม พบปัญหา และอุปสรรคใดบ้าง และอย่างไร ใครมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และแก้ไขอย่างไร
- ที่มาของแหล่งเงินทุนของกลุ่ม และมีวิธีการบริหารจัดการ การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างไร

5. แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์

- กลุ่มฯมีความต้องการในการปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์ (ลวดลาย สี สัน รูปแบบผลิตภัณฑ์ และอื่น ๆ) อย่างไร
- วิธีเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มควรมีแนวทางอย่างไร

**แบบประเมินเพื่อรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. โปรดประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้ โดยเขียนเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ตามเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

3. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านตอบแบบประเมินทุกข้อ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างให้มีความเหมาะสม ต่อไป

ข้อ	ประเด็น	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
องค์ประกอบของรูปแบบ							
1.	องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น						
	1.1 การเรียนรู้จากการสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น						
	1.2 การเรียนรู้จากการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น						
2.	องค์ประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น						
	2.1 การสร้างและแสวงหาความรู้						
	2.2 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้						
	2.3 การประยุกต์ใช้ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์						
	2.4 การทำให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้						
	2.5 การบอกเล่าเรื่องราว (Story Telling) ความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้น เพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า						
3.	องค์ประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์						
	3.1 การมีวิถีการดำเนินชีวิต (Way of Life) วัฒนธรรม ชุมชน ที่ผูกโยงกับผ้าขึ้นจก สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์						

ข้อ	ประเด็น	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
	3.2 การมีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และมีความต่อเนื่องของการ สืบทอด						
4.	องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์ คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม						
	4.1 การเป็นแหล่งผลิตผ้าทอจากที่มี ชื่อเสียงระดับประเทศ และเป็น สินค้า OTOP ระดับจังหวัด						
	4.2 การสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ที่แสดงอัตลักษณ์เฉพาะของ กลุ่มชาติพันธุ์						
	4.3 การปรับเปลี่ยนกระบวนการเพื่อ เพิ่มผลผลิต						
	4.4 การมีความเชี่ยวชาญและชำนาญ ในการทอของช่างทอและจากที่ ละเอียด ประณีต						
	4.5 การพัฒนาช่างทอให้มีทักษะและ ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา ลวดลาย และต่อยอดรูปแบบ ผลิตภัณฑ์						
เงื่อนไขความสำเร็จ							
5.	การพัฒนาผู้ผลิต						
	5.1 การเรียนรู้ร่วมกัน การถ่ายทอด ความรู้และประสบการณ์ในการ ผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์						
	5.2 การสร้างเครือข่ายการผลิต การจำหน่าย						

ข้อ	ประเด็น	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
	5.3 การร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการร่วมกันทั้งภายในกลุ่มและหน่วยงานสนับสนุน						
	5.4 การบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคีในด้านการพัฒนาศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้						
6.	การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นจก						
	6.1 การผลิตผ้าขึ้นจกมีคุณภาพรูปแบบ ลวดลายตรงตามความต้องการของผู้บริโภค						
	6.2 การมีเครื่องหมายรับรองคุณภาพตัวผลิตภัณฑ์						
	6.3 การกำหนดราคาตามลักษณะของลวดลาย ความยากง่ายของลวดลาย ความประณีตของการทำลวดลาย และความมีชื่อเสียงของกลุ่ม หรือผู้ทอ						
	6.4 การจัดจำหน่ายหลายช่องทาง ทั้งการจำหน่ายเองโดยตรง การออกร้านตามงานแสดงสินค้า การมีพ่อค้าคนกลางรับไปจำหน่ายให้ การนำไปฝากขายที่ศูนย์ OTOP ระดับจังหวัด						
	6.5 การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ให้ตัดเย็บเพื่อเป็นเครื่องแบบของหน่วยงานราชการ						

ข้อ	ประเด็น	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
	6.6 การส่งเสริมการตลาดออนไลน์ผ่าน Facebook สื่อสังคมออนไลน์ การตลาดทางตรง และการตลาดเชิงกิจกรรม						
7.	ภาวะผู้นำ						
	7.1 การมีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับ						
	7.2 การบริหารจัดการทุนและผลประโยชน์แก่สมาชิก						
	7.3 การมีทักษะในการบริหารจัดการและจูงใจให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน						
	7.4 การเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้ผู้นำ						
	7.5 การมีค่านิยมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา						
	7.6 การตัดสินใจของผู้ผู้นำที่จะทดลองทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่						
	7.7 การประชุมปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องภายในกลุ่ม						
8.	ความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดการความรู้						
	8.1 การสนับสนุนการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน						
	8.2 การเสริมสร้างความรู้และเทคโนโลยีซึ่งจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต						

ข้อ	ประเด็น	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
		(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
	8.3 การเสริมสร้าง และกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการเรียนรู้เพิ่มเติม						
	8.4 การกระตุ้นให้มีการพบปะพูดคุยรวมกลุ่มกันอย่างสม่ำเสมอ						
	8.5 การสนับสนุนการถ่ายทอดหรือส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ						
9.	ความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์						
	9.1 การช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษาในการพัฒนาการทอผ้าจกให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน						
	9.2 การสนับสนุนจัดหาแหล่งทำเลเพื่อจัดตั้งร้านค้าของกลุ่ม						
	9.3 การสนับสนุนการจัดงานแสดงสินค้าผ้าทออย่างต่อเนื่องทุกปี						
	9.4 การสนับสนุนด้านช่องทางการประชาสัมพันธ์กลุ่ม และผลิตภัณฑ์						
	9.5 การสนับสนุนด้านแหล่งทุน						

แบบประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมต่อไป

1. กระเป๋าผ้า

รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
1. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
1.1 ผลิตภัณฑ์มีความสะดวกในการใช้งาน และพกพา					
1.2 การออกแบบมีความสัมพันธ์กับการใช้สอยหลักของผลิตภัณฑ์					
1.3 ผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับขนาดสัดส่วนผู้ใช้					
1.4 ตัวผลิตภัณฑ์สะดวกต่อการทำความสะอาด และซ่อมแซม					
2. ด้านความงาม					
2.1 รูปทรงมีความสวยงามและแข็งแรง					
2.2 ผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีเอกลักษณ์ และแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์					

รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
2.3 อุปกรณ์ตกแต่งกลมกลืน เหมาะสม และสวยงาม					
2.4 ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมที่ จะเป็นของฝากหรือของที่ ระลึก					

2. กระเป๋าใส่เหรียญ

รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
1.ด้านประโยชน์ใช้สอย					
1.1 ผลิตภัณฑ์มีความสะดวกใน การใช้งาน และพกพา					
1.2 การออกแบบมีความสัมพันธ์ กับการใช้สอยหลักของ ผลิตภัณฑ์					
1.3 ผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับ ขนาดสัดส่วนผู้ใช้					
1.4 ตัวผลิตภัณฑ์สะดวกต่อการ ทำความสะอาด และซ่อมแซม					
2. ด้านความงาม					
2.1 รูปทรงมีความสวยงามและ แข็งแรง					
2.2 ผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีเอกลักษณ์ และแสดง อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์					
2.3 อุปกรณ์ตกแต่งกลมกลืน เหมาะสม และสวยงาม					

รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
2.4 ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมที่จะเป็นของฝากหรือของที่ระลึก					

3. พวงกุญแจ

รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
1.ด้านประโยชน์ใช้สอย					
1.1 ผลิตภัณฑ์มีความสะดวกในการใช้งาน และพกพา					
1.2 การออกแบบมีความสัมพันธ์กับการใช้สอยหลักของผลิตภัณฑ์					
1.3 ผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับขนาดสัดส่วนผู้ใช้					
1.4 ตัวผลิตภัณฑ์สะดวกต่อการทำความสะอาด และซ่อมแซม					
2. ด้านความงาม					
2.1 รูปทรงมีความสวยงามและแข็งแรง					
2.2 ผลิตภัณฑ์มีสีสันทนสวยงาม มีเอกลักษณ์ และแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์					
2.3 อุปกรณ์ตกแต่งกลมกลืนเหมาะสม และสวยงาม					
2.4 ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมที่จะเป็นของฝากหรือของที่ระลึก					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามความพึงพอใจ

ต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอจกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมต่อไป

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 15-24 ปี 25-34 ปี 35-44 ปี 45-54 ปี 55 ปีขึ้นไป
3. อาชีพ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท
 ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียน/นักศึกษา
 แม่บ้าน/พ่อบ้าน

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น

รูปแบบผลิตภัณฑ์	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
1. กระเป๋าผ้า					
2. กระเป๋าใส่เหรียญ					
3. พวงกุญแจ					

ส่วนที่ 3 การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หากมีการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น ท่านมีความสนใจในสินค้าใดเป็นลำดับแรก

- กระเป๋าผ้า กระเป๋าใส่เหรียญ พวงกุญแจ

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น

พฤติกรรม การซื้อและปัจจัย ที่มีอิทธิพลในการซื้อ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
1. ผลิตภัณฑ์มีสี สันสวยงาม มีและเอกลักษณ์ แสดงอัตลักษณ์ของ กลุ่มชาติพันธุ์					
2. ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่มี ความแปลกใหม่จาก ผลิตภัณฑ์ประเภท เดียวกันในตลาด					
3. วัสดุที่ใช้ประกอบตัว ผลิตภัณฑ์มีความ เหมาะสม					
4. ผลิตภัณฑ์มีขนาด เหมาะสมกับการใช้งาน					
5. การกำหนดราคาขายมี ความเหมาะสมกับ รูปแบบผลิตภัณฑ์					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

**แนวคำถามประกอบการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ข้อวิพากษ์ของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน**

ประเด็นคำถามหลักในการประชุมระดมความคิดมีดังนี้

1. องค์กรประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
  1. องค์กรประกอบนี้มีความครบถ้วนสมบูรณ์อย่างไร
  2. แนวทางการพัฒนาองค์กรประกอบนี้เพื่อนำไปใช้จริง ควรเป็นอย่างไร
  3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีวิธีปฏิบัติเพื่อนำองค์กรประกอบไปใช้จริงอย่างไร
  4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ
2. องค์กรประกอบที่ 2 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
  1. องค์กรประกอบนี้มีความครบถ้วนสมบูรณ์อย่างไร
  2. แนวทางการพัฒนาองค์กรประกอบนี้เพื่อนำไปใช้จริง ควรเป็นอย่างไร
  3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีวิธีปฏิบัติเพื่อนำองค์กรประกอบไปใช้จริงอย่างไร
  4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ
3. องค์กรประกอบที่ 3 ภูมิสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
  1. องค์กรประกอบนี้มีความครบถ้วนสมบูรณ์อย่างไร
  2. แนวทางการพัฒนาองค์กรประกอบนี้เพื่อนำไปใช้จริง ควรเป็นอย่างไร
  3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีวิธีปฏิบัติเพื่อนำองค์กรประกอบไปใช้จริงอย่างไร
  4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ
4. องค์กรประกอบที่ 4 การสร้างสรรค์คุณค่าผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
  1. องค์กรประกอบนี้มีความครบถ้วนสมบูรณ์อย่างไร
  2. แนวทางการพัฒนาองค์กรประกอบนี้เพื่อนำไปใช้จริง ควรเป็นอย่างไร
  3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีวิธีปฏิบัติเพื่อนำองค์กรประกอบไปใช้จริงอย่างไร
  4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ภาคผนวก ค
การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือวิจัยด้วยการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง
(Index of Item Objective Congruence: IOC)

ตารางที่ 16 การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจาก
ผ้าทอจากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			IOC	การแปลผล
	1	2	3		
1. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
1.1 ผลิตภัณฑ์มีความสะดวกในการใช้งาน และพกพา	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
1.2 การออกแบบมีความสัมพันธ์กับการใช้สอยหลัก ของผลิตภัณฑ์	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
1.3 ผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับขนาดสัดส่วนผู้ใช้	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
1.4 ตัวผลิตภัณฑ์สะดวกต่อการทำความสะอาด และ ซ่อมแซม	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
2. ด้านความงาม					
2.1 รูปทรงมีความสวยงามและแข็งแรง	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
2.2 ผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีเอกลักษณ์ และแสดง อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
2.3 อุปกรณ์ตกแต่งกลมกลืน เหมาะสม และสวยงาม	+1	0	+1	0.67	นำไปใช้ได้
2.4 ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมที่จะเป็นของฝากหรือ ของที่ระลึก	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้

หมายเหตุ: ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงสามารถนำไปใช้ได้

ตารางที่ 17 การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์แปรรูป
จากผ้าทอจากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			IOC	การแปลผล
	1	2	3		
1. ผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงาม มีและเอกลักษณ์ แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
2. ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่มีความแปลกใหม่จาก ผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันในตลาด	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
3. วัสดุที่ใช้ประกอบตัวผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
4. ผลิตภัณฑ์มีขนาดเหมาะสมกับการใช้งาน	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้
5. การกำหนดราคาขายมีความเหมาะสมกับรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	+1	+1	+1	1.00	นำไปใช้ได้

หมายเหตุ: ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงสามารถนำไปใช้ได้

ภาคผนวก ง
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

4. คุณบุญกลอย ขำชโนงงาม	ฝ่ายผลิต
5. คุณรัชนก เล่นวารี	ฝ่ายการตลาดและการขาย
6. คุณอรประพิน พิณฑอง	สมาชิกกลุ่ม
7. คุณสุนันทา สืบนิพนธ์	สมาชิกกลุ่ม
8. คุณอรปภา ธนสีลังกูร	สมาชิกกลุ่ม
9. คุณสมรวย ไกรสรราช	สมาชิกกลุ่ม
10. คุณจุฑามาศ ศรีคำ	สมาชิกกลุ่ม
11. คุณดาวเรือง ปู่ใจ	สมาชิกกลุ่ม
12. คุณสมจิต แยมเขื่อน	สมาชิกกลุ่ม
13. คุณบรรจง แก้วสว่าง	สมาชิกกลุ่ม
14. คุณสมจิต บุญสม	สมาชิกกลุ่ม
15. คุณยุทธนา ศรีคำ	สมาชิกกลุ่ม
7. กลุ่มทอผ้าจกวัดรางบัว	
1. คุณจันทร์เพ็ญ อร่ามศิริรุจิเวทย์	ประธานกลุ่ม
2. คุณวานิตย์ โชติช่วง	สมาชิกกลุ่ม
3. คุณสมบุรณ์ แม้นพรม	สมาชิกกลุ่ม
4. คุณมิรันตี ศรีพุ่ม	สมาชิกกลุ่ม
5. คุณสายพาน กองรอด	สมาชิกกลุ่ม
6. คุณยุพิน ตาเต	สมาชิกกลุ่ม
7. คุณสายยันต์ รสหวาน	สมาชิกกลุ่ม
8. ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	
1. คุณสโรชา ทองแผ่	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8
2. คุณเรณู จึ้งเจริญ	สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองราชบุรี
3. คุณชัยวุฒิ บุรณสมภพ	สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี
4. คุณกฤษณะ แสงบุญ	องค์การบริหารส่วนตำบลดอนตะโก
5. คุณปานทิพย์ ณ นคร	องค์การบริหารส่วนตำบลดอนตะโก

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  1. ศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย
ศาสตราจารย์ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
  2. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี
รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
  3. ดร.พรพิมล ศักดา
อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการออกแบบสื่อดิจิทัล คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
2. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรับรองรูปแบบ
  1. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี
รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
  2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี พันธุ์อำพน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
  3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพร ต่ายคำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
  4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรังกูร วรบำรุงกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
  5. ดร. วรวุฒิ วชิรวรกุลชัย
อาจารย์ประจำ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

3. ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์รูปแบบ

1. ดร.บวร เครือรัตน์

อาจารย์ประจำ สาขาการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

2. ดร.สินีนาฏ รามฤทธิ์

อาจารย์ประจำ สาขาการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

3. ดร.สุวดี ประดับ

อาจารย์ประจำ สาขาวิชาออกแบบแฟชั่นผ้าและเครื่องแต่งกาย คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

4. คุณชัยวุฒิ บุรณสมภพ

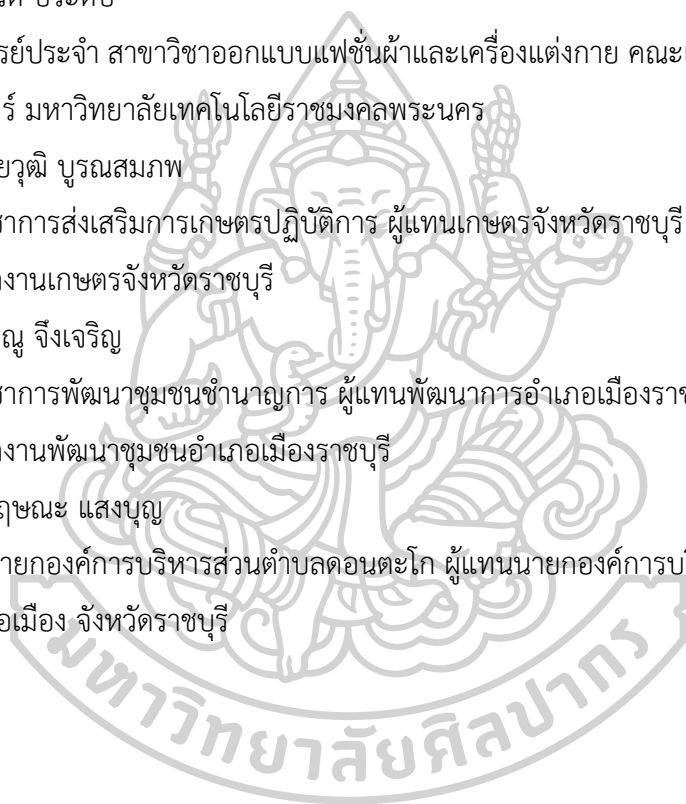
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ ผู้แทนเกษตรจังหวัดราชบุรี
สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี

5. คุณเรณู จิ่งเจริญ

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ผู้แทนพัฒนาการอำเภอเมืองราชบุรี
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองราชบุรี

6. คุณกฤษณะ แสงบุญ

รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนตะโก ผู้แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนตะโก
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

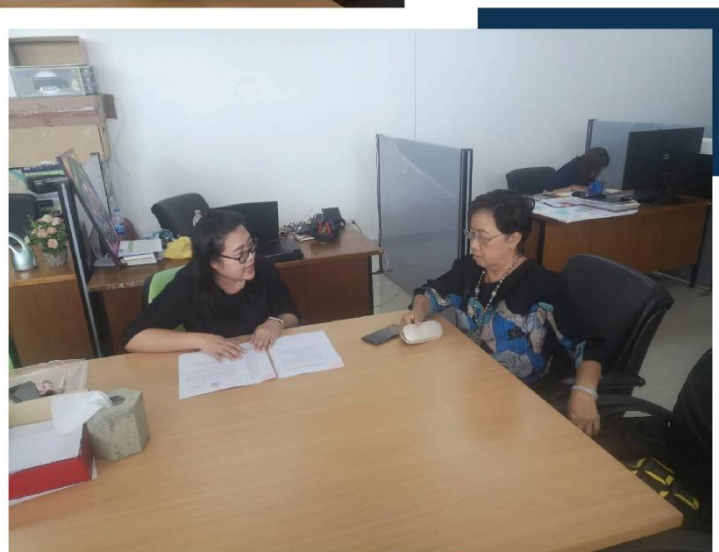

ภาคผนวก จ
ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูล

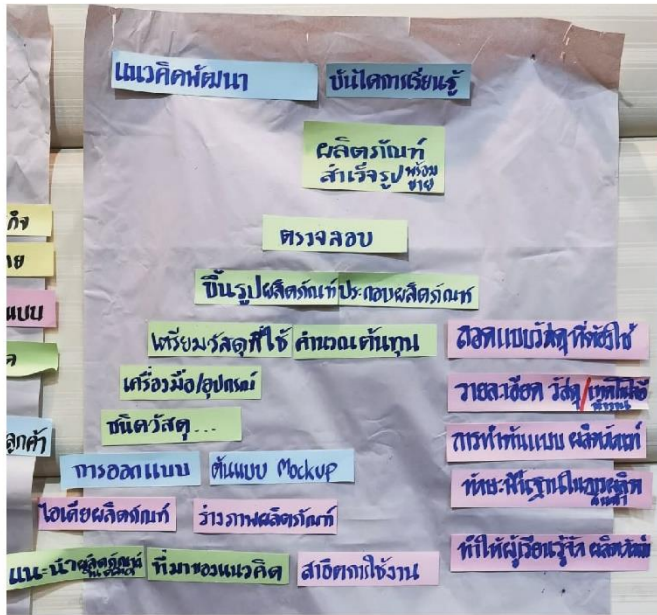

ภาพที่ 18 การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ภาพที่ 19 การประเมินรับรองรูปแบบ

ภาพที่ 20 การประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามองค์ประกอบของรูปแบบ

ภาพที่ 21 การนำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 22 การประชุมระดมความคิดข้อวิพากษ์รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาติพันธุ์ไทยยวน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาววรารัตน์ วัฒนชโนบล
วัน เดือน ปี เกิด	10 มิถุนายน 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดสิงห์บุรี
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2549 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาการพัฒนารัฐบาล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2553 ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาการจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2563 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	83/1 หมู่ 6 ตำบลไทรมา อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี

